Mga Pakikipagsapalaran Kasama ang Biblia sa Brazil

Frederick C. Glass

Salin sa Tagalog ng “Adventures with the Bible in Brazil”

KEE Ministry Library · Faithful Men
kee-ministry-library.netlify.app/tagalog/

Panimula

Isang malaking karangalan para sa akin na pagbigyan ang hiling ng aking kaibigang si G. F. C. Glass na sumulat ng panimula para sa kanyang napakagandang aklat. Isinasalaysay nito ang kapana-panabik na kuwento ng ginawa ng Diyos sa isang sulok ng napabayaang Kontinente sa pamamagitan ng isang taong lubos na sumuko sa Kanyang kalooban at nag-aalab sa di-makasariling pagmamalasakit sa mga kaluluwa ng tao. Sa katotohanan ng salaysay ay buong-loob akong makapagpapatotoo — hindi dahil nakita ko na ang lugar ng kanyang paglilingkod, kundi dahil kilala ko ang tao. Na halos itinago niya ang sarili niyang bahagi sa dakilang gawaing ito, at kaunti lamang ang sinasabi tungkol sa sarili, ay talagang ugali niya. Kakaunti ang makababasa ng kanyang isinulat nang hindi napapansin na may isa pang kuwentong hindi naisulat sa pagitan ng mga linya — ang kuwento ng isang tao na, dahil sa pag-ibig kay Cristo, ay hindi itinuring na mahalaga ang sarili niyang buhay, at tumugon sa hamon ng Kanyang lubos na pagliligtas — na ipabatid ang balita nito hanggang sa kadulu-duluhan ng lupa — nang may lubos na pagtatalaga ng sarili. Nawa'y ipadama ng kuwentong ito, ayon sa pagkakasalaysay niya, sa bawat mambabasa ang dalawang katotohanan: ang pangangailangan ng sanlibutan, at ang di-masukat na maaaring gawin ng bawat buhay na tinubos. Malinaw at mapilit ang tawag ni Cristo: "Sumunod ka sa Akin;" at kasama ng tawag na iyon, ipinangako sa lahat ng buhay na masunurin ang mga kayamanan ng Espiritu na hindi pa man lang napapangarap, upang sila'y maging sapat. Ngunit kay kaunti ang tunay na nakikinig sa Kanya! Ang aklat na

ito, ang mapagpakumbabang tala ng isang buhay na isinabuhay sa masunuring pananampalataya at tapat na pagsunod, ay parang sampal sa ating mapurol na pagkakuntento sa sarili habang sumisigaw: "Wala baga sa inyo, kayong lahat na nagdaraan?" Hindi maaaring ang sinumang makinig sa kapana-panabik na tawag ng mga katotohanang inilalahad nito ay masisiyahang sumagot ng, "Wala."

J. STUART HOLDEN.

St. Paul's Church, Portman Square, W.

Kabanata 1: Mga Alaala

Nang maglayag ako patungong Brazil noong taong 1892, na may kontrata sa isang malaking kompanya ng riles sa Brazil, hindi ko akalain kung gaano kasari-sari at kapana-panabik ang buhay na naghihintay sa akin.

Pagdating ko sa Brazil, masama ang naging simula ko: ikinulong ako nang magdamag sa isang napakaruming kulungan sa looban ng bansa dahil sa maling paratang na nag-uudyok daw ako ng paghihimagsik. Ang mga oras na iginugol ko sa selda na iyon, kasama ng mga kriminal at mga taong nakapandidiri, ay napakahirap at puno ng nakatatakot na kutob, kaya't sumumpa ako na kapag nakalaya ako ay aalis ako sa Brazil sa susunod na barko. Mabuti na lamang at natuklasan ang pagkakamali.

Basta na lamang akong pinalaya kinaumagahan, at ipinagpaliban ko ang dati kong pasya. Mula noon ay laging may malalim akong pakikiramay sa mga bilanggo; at kataka-taka, makalipas ang maraming taon, nangaral ako ng Ebanghelyo sa isang pangkat ng mga bilanggo sa mismong kulungang iyon, bagaman sa pagkakataong ito ay nasa tamang panig na ako ng rehas.

Makalipas ang ilang taon, napunta ako sa isang malaking minahan ng ginto na pag-aari ng mga Briton sa Estado ng Minas Geraes, at doon ako naging Assay Officer (tagasuri ng mineral), isang napakakawili-wiling hanapbuhay na may magandang kinabukasan; ngunit hindi ako Cristiano. Naniniwala ako sa Diyos, nagbabasa ng Biblia, nananalangin, hindi umiinom ng alak, at hindi naninigarilyo ni nagsusugal — at iyon ay sa isang kampo ng minahan pa. Nabinyagan ako noong sanggol at nakumpilan, ngunit wala akong alam tungkol sa

pagbabagong-loob o sa pangangailangan nito. Sa kaloob-looban ko ay alam kong may kulang, at sa sarili kong bulag na paraan ay nangangapa ako, nananabik sa bagay na iyon.

Isang araw ay nabalitaan kong may bagong tauhang sumali sa mga empleyado, bilang isang hamak na typist. Isa siyang taga-Canada na nagngangalang Reginald Young, at sinasabing misyonero raw siya — na, batay sa lahat ng nakita ko sa mga misyonerong paminsan-minsang dumadalaw sa kampo ng minahan, ay nagtulak sa akin na hamakin agad siya.

Nagulat ako, gayunman, nang mapansin kong hindi siya naninigarilyo, na hindi siya umiinom ng alak, at higit pa rito, na mukhang masaya siya sa kanyang pananampalataya, at wala nang mas ikinatutuwa pa kaysa pag-usapan ito. Pagkatapos, isang araw ay ikinuwento niya sa akin ang kanyang buhay — kung paanong mula sa pagiging isang lasenggo, kilalang basag-ulo, at sugarol, ay bigla at lubusan siyang nabago sa loob lamang ng isang maikling oras; na nanatili ang himalang pagbabagong iyon, at kalaunan ay naging ebanghelista siya sa isang Bowery Mission sa New York. Lagi niyang sinasabing siya'y ligtas at masaya, at kitang-kita naman ito sa kanya. Isa siyang kababalaghan sa akin. Hindi maikakaila ang kanyang katapatan at ang katotohanan ng kanyang patotoo; at ang sarili kong karanasan ay lalong naging gasgas at hindi kasiya-siya kung ihahambing.

Bago nito ay nahikayat ko ang Superintendente ng minahan na ipaayos at ipapintura muli ng puti ang lumang kapilyang matagal nang hindi ginagamit, upang makapagsimula ng mga pagsamba tuwing Linggo ng

gabi. Napapayag ko ang punong inhinyero na basahin ang Prayer Book Service, at ang inhinyero ng kuryente ang tumugtog ng organ, habang ako naman ay lihim na ipinagmamalaki ang aking pagbasa ng Una at Ikalawang Aralin. Siyempre, walang sermon. Itinuring na malaking tagumpay sa pakikisalamuha ang mga pagtitipong ito, at ipinagpatuloy tuwing Linggo para sa pamayanang Ingles.

Hindi nagtagal matapos dumating si G. Young, labis akong naantig sa kanyang patotoo kaya't humingi ako ng pahintulot — at napakahirap itong makuha — na makapangaral siya sa kapilyang itinalaga. Maraming dumalo upang makinig sa kanya; ngunit dahil mapanuri at mahigpit sa tradisyon ang mga nakikinig, at kinakabahan ang mangangaral, nagkaisa ang lahat na lubos itong bigo. Labis akong nadismaya, at napilitan akong aminin na hindi iyon ang inaasahan ko; ngunit sa anumang paraan ay tumatak sa isip ko ang talata, at hindi ito maalis hanggang sa nagpasimula ito ng sunud-sunod na pag-iisip na sa huli ay umakay sa aking pagbabagong-loob. Ang talata ay mula sa John 16. 8: "At siya, pagparito niya, ay susumbatan ang sanglibutan tungkol sa kasalanan." Noon ko lamang naunawaan na mayroon palang Espiritu Santo.

Lubha akong nanlumo at hindi mapalagay, at sinikap kong makahanap ng ginhawa sa mahahabang pagsakay sa kabayo sa mga burol at rumaragasang batis ng paligid, na tinawag ni Burton na "Kabundukan ng Brazil."

Isang araw, habang mabilis akong nangangabayo sa isang makitid na landas sa gilid ng isang batis sa bundok, pabaya at maluwag ang hawak sa renda,

naitusok ng aking kabayo ang kanyang paa sa isang butas at bumagsak nang malakas. Habang ako'y tumilapon sa hangin, natanto ko nang may sindak na ang isang paa ko ay nakasabit nang mahigpit sa estribo. Kilala ang kabayo kong iyon na mailap at madaling magulat, at dahil sa lugar na pinangyarihan ng pagbagsak, parang isang marahas at kakila-kilabot na kamatayan ang nakaharap sa akin. Ngunit dahil sa pamamagitan ng Diyos, ang kabayo ay nahiga nang tahimik, hindi sumipa kahit minsan, at binigyan ako ng ilang mahahalagang segundo upang maalis ang aking paa sa kakila-kilabot na pagkakaipit na iyon. Pagkatapos ay itinayo ko ang hayop. Wala siyang kahit isang gasgas, ni anumang bagay na makapagpapaliwanag sa kanyang di-pangkaraniwang kilos. Sumakay akong muli at umuwi, tahimik na tahimik at lubhang nayanig sa pangyayari.

"Muntik na iyon," naisip ko. "Kung nakaladkad ako hanggang mamatay, nasaan kaya ang kaluluwa ko ngayon?" "Sa Impiyerno," sagot ng aking budhi, at alam kong totoo iyon, at na ang aking kabutihang-asal, ang aking Biblia, at ang mga pagsamba tuwing Linggo ay walang laman at walang kabuluhan. Pagkatapos ay natakot ako na dahil napakabuti ko sa sarili kong pagtingin at sa pagtingin ng ibang tao, ginawa ko na palang imposible para sa akin ang humingi ng awa ng Diyos — awang bukas sa mga lasenggo at mahalay na minerong hinahamak ko, ngunit sarado sa matuwid na Fariseo.

Isang matinding takot ang sumakmal sa aking isip, at ang lahat ng isipin tungkol sa kinabukasan at reputasyon ay naglaho dahil sa nag-aalab na pagnanais na makamit ang katotohanang alam ni Reginald Young.

Napakawalang-katiyakan ng buhay, at tila daan-daang panganib ang nagbabanta ng biglaang wakas at walang-hanggang kapalaran. Napakadalas ng aksidente sa isang malaking minahang tulad ng amin, kapwa sa mga hukay na halos isang milya sa ilalim ng lupa, at sa malalawak na gawain at gilingan sa ibabaw, at maaaring ako na ang susunod na biktima, at pagkatapos — ? Nanginig ako sa pag-iisip ng panganib na kinakaharap ko, at pinatakbo ko nang mabilis ang aking kabayo, kasabay ng nag-aalab na pagnanais na sumasakop sa akin, anuman ang kapalit, kahit ang buhay ko mismo, na makasumpong ng kapayapaan sa Diyos.

Kapag ganito ang iniisip ng isang tao, hindi na siya kailangang maghintay nang matagal. Kung ang kapalaluan at galit ng tao ay minsang nakapupukaw ng malaking pagpapakita ng di-pagsang-ayon ng Diyos, sampung libong ulit pa na ang daing ng isang nagsisising makasalanan ay hihila ng agarang tugon ng Ama, kahit kailanganin pang gumawa ng isang makapangyarihang himala — isang di-pangkaraniwang pamamatnubay na hindi pa narinig ng sanlibutan ni maipaliliwanag ng siyensiya.

Bago ko pa marating ang pribadong daan patungo sa aking tahanan, may isang "Felipe" na nakatayo sa daan. Siya ang typist, si Young. Bumaba ako sa kabayo at nakipag-usap sa kanya, at hindi nagtagal ay nahalata niya ang pagkabahala ko sa aking kaluluwa. Inilabas niya ang isang Bagong Tipan mula sa kanyang bulsa, at sinabi, "Naniniwala ka bang ito ang Salita ng Diyos?" "Oo, kahit minsan ay hindi ko ito pinagdudahan," taimtim kong sagot. "Salamat sa Diyos! Naniniwala ka bang ang Diyos ay tapat at banal?"

Tinitigan ko siya sandali, at sinabi nang may diin, "Siyempre naman!"

Tumitig siya nang tuwiran sa aking mukha: "Kung gayon, kung wala kang katiyakan ng kapatawaran ng mga kasalanan, iisang tao lamang sa buong mundo ang may kasalanan, at iyon ay si Frederick Charles Glass; sapagkat dito ay sinasabi, Kung ipahayag natin ang ating mga kasalanan, ay tapat at banal siya upang ipatawad sa atin ang ating mga kasalanan, at upang tayo'y linisin sa lahat ng kalikuan."

Namangha ako; kay simple nito bigla! Isipin mo, bilang isang mabuting kasapi ng iglesia, kilalang-kilala ko ang talatang iyon, ngunit kailanman ay hindi ko ito inilapat sa sarili kong pangangailangan!

Nagpaalam ako sa kanya nang nagmamadali, at sa ilang sandali ay narating ko ang aking tahanan. Kinuha ng katulong ang kabayo, habang ako naman ay dali-daling nagkulong sa aking silid, at mula sa maraming aklat ay hinugot ko ang aking Biblia. Oo, naroon nga, kasinglinaw at kasing-simple ng maaari; kaya lumuhod ako, at kasinglinaw at kasing-simple ring tinanggap ko ito para sa aking sarili. "Sumampalataya ako sa Panginoong Jesucristo" bilang sarili kong Tagapagligtas, at tumayo akong isang makasalanang pinatawad — isang bagong nilalang kay Jesucristo — noong ika-20 ng Hunyo, 1897.

Hindi nagtagal matapos ito, nadama kong iniligtas ako para sa isang layuning mas mataas at mas dakila kaysa sa pagsusuri at pagdadalisay ng ginto, at na may natatanging layunin ang Diyos sa pagdadala sa akin sa Brazil. Ngunit nanlamig ako sa isiping walang Samahang Pangmisyon na tatanggap sa akin. Wala

akong pagsasanay para sa gawain ng Ebanghelyo; hindi ako mahusay sa Portuges; masyado akong mahiyain; at higit sa lahat, hindi ko kayang harapin ang kasalatan at hirap na alam kong bahagi ng buhay ng isang tunay na misyonero. Ngunit hindi ko matakasan ang paninindigan tungkol sa aking tungkulin, hanggang isang araw ay ipinaalala sa akin ni Satanas na may apat na taong kontrata ako sa Kompanya ng Minahan, at dalawa't kalahating taon pa ang natitira. Bilang isang Cristiano, siyempre ay dapat kong tuparin ang aking kontrata. Napakamatuwid at kasiya-siyang lunas ito sa isang alanganing kalagayan. Ngunit iyon ay duwag at walang pananampalatayang lunas, sapagkat kayang alisin ng Panginoon ang ganitong maliliit na hadlang kapag handa na tayong sumunod sa Kanya.

Kaya nagtago ako sa likod ng kontrata, at inisip na dalawa't kalahating taon pa bago ko kailangang alalahanin ang bagay na iyon, at pagkatapos — baka hindi na ako kailanganin ng Panginoon. Totoo ang palagay na ito: "kung tayo'y tawagin ng Panginoon ngayon, at patigasin natin ang ating mga puso, baka hindi na Niya tayo tawagin bukas, sa ating walang-hanggang kapahamakan."

Hindi maaaring parangalan ng Diyos ang ganitong saloobin. Kaya nangyari na, hindi nagtagal, habang nag-eeksperimento ako sa isang mineral na may arseniko, ako'y malubhang nalason ng arsenurated hydrogen. Sinikap kong itago ito, at umasang pagagalingin ako ng Panginoon; ngunit mabilis akong lumala, at saka nabahala ang aking mga kaibigan at ipinatawag ang doktor ng minahan upang tingnan ako. Dinala ako sa ospital upang doon mamatay.

Pinadalhan ng cablegram ang aking mga kamag-anak upang ihanda sila sa balita ng aking kamatayan, na tila ilang araw o oras na lamang. At pagkatapos, nang halos kalansay na lamang ako, sa kapangyarihan ng Diyos ay nagsimula akong gumaling, at makalipas ang ilang linggo ay lumabas ako ng ospital na anino na lamang ng dati kong sarili at kinaaawaan ng lahat ng dati kong kaibigan. Sa mga nalason nang tulad ko, halos wala pang isa sa isandaan ang gumagaling.

Hindi nagtagal matapos ito, nagkaroon kami ng mahabang pag-uusap ng Superintendente. "Alam mo, Glass," sabi niya, "napag-usapan na namin ng doktor, at sinasabi niyang kailangan mong umuwi sa sandaling lumakas ka nang kaunti at doon ka alagaan, bagaman hindi ka na kailanman magiging sapat na malusog at malakas upang bumalik sa Brazil. Pakikitunguhan ng mga direktor sa inyo ang iyong kalagayan nang may malasakit, kung tungkol sa iyong kontrata, at ituturing na naming kanselado iyon simula ngayon."

Sumang-ayon ako sa lahat ng ito. Sa kalagayan ko noon, tila wala nang ibang mapagpipilian; awang-awa ako sa aking sarili. Ngunit kataka-taka, kaagad pagkatapos makansela ang kontratang iyon ay nagsimula akong manumbalik ang kalusugan at lakas nang napakabilis. Namangha ang lahat, at sa loob ng ilang linggo ay kasinglusog at kasingganda na ng kulay ko gaya ng dati.

Pagkatapos ay kinailangan kong harapin muli ang mahalagang tanong ng paglilingkod, na wala nang kontratang mapagtataguan; at pagkatapos ng matinding pakikipagbuno, ako'y sumuko.

Naka-book na ang aking first-class na biyahe pauwi, ngunit tumanggi akong maglayag. Sinikap nilang i-

renew ang kontrata ko. Tumanggi akong pumayag, at umalis ako sa minahan nang hindi alam kung ano ang aking gagawin o saan ako pupunta.

Kaagad ay nabuksan ang daan sa harap ko. Naglaho na parang hangin ang mga kahirapang kasinlaki ng bundok, at ang lahat ng aking pag-aalinlangan ay napatunayang kahangalan nang ang Panginoon na mismo ang kumilos para sa akin. Abot-kamay, natuklasan kong may kakayahan pala akong bigay ng Diyos na magbenta ng mga Biblia, isang bagay na hindi ko kailanman pinangarap gawin noon. Iyon ang naging pinakamasayang panahon ng aking buhay. (Alanganin, mabagal makaunawa, at maliit ang pananampalataya — ganyan, pangamba ko, ako mula noon; ngunit kapag dumating ang pagsubok ay naging handa akong hayaan Siyang masunod sa akin, at sa Kanyang mahabang pagtitiis at kabutihan lamang dapat iukol ang pambihirang katotohanan na nagamit Niya ang aking kahinaan at kamangmangan sa ikapupuri ng Kanyang kaluwalhatian.

Kabanata 2: Ang Una Kong Paglalakbay na Dala ang Biblia

Noong araw lamang na iyon ako unang nakababa mula sa aking silid-tulugan matapos ang isang napakatinding atake ng rayuma, na nag-iwan sa akin na lubhang mahina, nang dumating ang isang sulat mula sa malayong lungsod sa baybayin ng Victoria, kung saan kami ng dalawang kaibigan ay kamakailan lamang nagbukas ng isang gawain ng Ebanghelyo.

Lubhang nakapanghihina ng loob ang balita. Ang aming kasamahan doon, salungat na salungat sa aming mga prinsipyo, ay nangutang, sa mismong panahong mababa ang aming pangkalahatang pondo. Wala nang magagawa kundi isara ang gawain doon, kahit pansamantala, at pabalikin siya. May isang suliranin, gayunman. Mayroon kaming isang kawan ng mga hayop sa Victoria, na pinaglagakan namin ng napakalaking halaga. Maaari silang ipagbili, ngunit sa napakalaking lugi na ayaw naming isipin; at malinaw na hindi kaya ng aming kamanggagawa na dalhin ang anim na hayop sa isang paglalakbay na mahigit apat na raang milya sa lupa nang walang katulong.

Sino ang maaaring pumunta upang tulungan siya? Sa lungsod na tinitirhan ko, ang kabisera noon na Ouro Preto, nakatira ang tanging iba pang kasapi ng aming maliit na pangkat. May asawa siya, at dahil sa mga kalagayan ay halos imposible para sa kanyang umalis. Malinaw na ako ang dapat pumunta; at bagaman sa mahina kong kalagayan ay tila padalus-dalos at mapangahas ito, maipagkakatiwala ko lamang ang panganib sa aking Amang nasa Langit.

Nang hapong iyon ay inimpake ko ang aking bag at, kahit masakit at mahirap, ay narating ko ang istasyon ng tren, kung saan bumili ako ng tiket papuntang Rio de Janeiro. Masyado akong mahina para umupo nang tuwid, ngunit dahil third-class ang biyahe ko ay nakahiga ako sa mahaba at hubad na upuan sa gilid, at sa ganitong paraan ay natiis ko ang labing-anim na oras na paglalakbay patungo sa kabisera ng Brazil.

Pagdating doon, pagkaraan ng isa o dalawang araw ay nakakuha ako ng pinakamurang upuan sa isang barkong naglalayag sa baybayin na dumadaong sa Victoria, at dahil walang matutulugan ay nagpalipas ako ng gabi sa itaas na kubyerta, hilong-hilo; kaya kinabukasan, pagbaba ko sa aking pupuntahan, ay lupaypay ako.

Nadatnan kong masama ang kalagayan ng mga bagay, at matapos bayaran ang lahat ng aming utang ay mga sampung dolyar na lamang ang natira sa amin para harapin ang mahabang paglalakbay patawid patungong Ouro Preto. Ngunit marami kaming Kasulatan, na inaasahan naming pambayad sa aming mga gastusin, at sa loob ng isa o dalawang araw ay umalis na kami.

Ang kawawa kong kasamang si Frank, kung nagkamali man siya sa pangungutang, ay tiyak na pinagbayaran niya ang kanyang mga kasalanan sa paglalakbay na iyon; sapagkat sa halos buong daan ay siya ang gumawa ng lahat ng mabibigat na trabaho dahil wala akong lakas para rito. Nakapapagod ang pagbuhat ng mabibigat na kahon ng mga aklat at pagkakabit sa mga siya ng kargada; at ang tanging nagagawa ko matapos niyang kargahan ang isang panig ay sumandal sa kahon upang mapanatili ang balanse hanggang maisabit ang isa pang mabigat na kahon sa kabilang panig. Sa malaking

bahagi ng paglalakbay ay halos binubuhat niya ako pasakay sa siya at pababa kapag kailangan, dahil wala akong lakas na itaas ang sarili ko sa estribo.

Sa mga unang araw ay nahirapan kami sa mga mula, na magugulatin at sinisipa ang kanilang mga kargada, kaya't nakakalat ang mga kahon at aklat sa tabi ng daan. Sa ibang pagkakataon naman ay nagtatakbuhan ang buong kawan papasok sa gubat, at mabuti na lamang at si Frank ay tunay na nagbagong-loob, kung hindi ay nawala na sana ang lahat — mga mula, mga aklat, pasensya, at lahat na.

Pagkaraan ng ilang araw, gayunman, medyo umayos ang mga bagay, at natuklasan din naming sa pagbebenta ng aming mga aklat ay natutugunan namin ang lahat ng gastusin sa tuluyan para sa aming sarili at sa tirahan at pagkain ng aming mga hayop, kahit napakamahal ng singil sa ilan sa mga bahay-panuluyan sa probinsya. Halos isang linggo na kaming naglalakbay sa ganitong paraan, pakanluran, at papalapit na kami sa isang lugar na kakaunti ang naninirahan nang dumating ang kapahamakan. Nangyari ito sa maliit na bayan ng St. Leopoldina, ang huling bayang kailangan naming daanan sa loob ng mga dalawandaang milya.

Bago pa lamang ako sa gawaing pagbebenta ng Biblia, at kulang pa sa taktika at pag-iingat na tanging karanasan ang nagbibigay; kaya nangyari na nagkaroon ako ng malaking kasawian na magkaroon ng di-pagkakaunawaan sa lokal na maniningil ng buwis, isang masugid na Romanista; at dahil hindi ko naipaliwanag ang mga bagay sa kanyang ikasisiya, hindi makatarungang pinagmulta ako ng labindalawang dolyar dahil nagbebenta raw ako ng aklat nang walang

lisensya. Matapos bayaran ang multa at ang bayarin sa otel, natuklasan kong kalahating dolyar na lamang ang natira sa amin at halos 350 milya pa ang lalakbayin! Nang gabing iyon ay bumili kami ng isang lata na kaldero, dalawang litro ng beans, kaunting bigas, asin, at tuyong karne ng baka, na umubos sa natitira naming pera.

Kinaumagahan ay umalis kami sa ilalim ng bagong kaayusan, at nang oras na ng almusal ay huminto kami at ibinaba ang kargada ng mga hayop; at habang naghahanap si Frank ng panggatong at nagpapaapoy, nililinis ko naman ang bigas at tinadtad ang kaunting tuyong karne upang ihalo rito. Nagkaisa kaming mas masarap pa ang almusal na iyon kaysa sa mga menu ng otel, at talagang nasiyahan kami. Pagpapatuloy namin sa daan, nakabenta kami ng ilang Ebanghelyo sa mga nagdaraang manlalakbay, na nagbigay sa amin ng sampung sentimo. Pagkatapos ay dumilim na, at hindi na kami gaanong masaya at nagtataka kung ano na ang mangyayari.

Pagdating sa isang bukid sa tabi ng daan, sinabihan ako na maaari naming ipastol ang aming mga hayop sa nakabakod na pastulan sa halagang sampung sentimo, ngunit walang nabanggit tungkol sa tutuluyan namin, maliban na maaari naming ilagay ang aming mga siya at bagahe sa itaas ng isang maruming kulungan ng manok sa tabi. Hindi kasiya-siya ang aming hapunang beans, dahil hindi ito ibinabad nang magdamag, at saka lumitaw ang tanong kung saan kami matutulog. Masyado kaming mapagmataas para humingi ng hindi namin kayang bayaran, kahit halos tiyak na walang hihinging bayad, sapagkat ang mga taga-Brazil sa pangkalahatan ay mapagpatuloy; kaya pagkatapos

kumain ay itinulak namin ang aming mga siya at kahon sa itaas ng marupok na kulungan ng manok, at pagkatapos ay umakyat din kami, at doon nagpalipas ng gabi sa mabahong lugar na iyon. Wala kaming kahit isang kumot, kaya inalis namin ang aming mga espuwela para hindi magkasakitan, at nahiga kami nang ganoon sa isang hilaw na balat ng baka — hindi masamang karanasan para sa isang taong kababangon lamang mula sa pagkakasakit! Hindi kami mapalagay buong gabi, sapagkat napakaluwag ng mga kawayang bumubuo sa itaas na iyon kaya't lagi kaming takot na mahulog sa ibabaw ng mga manok!

Sa buong layong iyon ay naglakbay kami nang hindi minsan man nakatikim ng karangyaan ng isang kama, o nakapaghubad man lamang ng aming damit, maliban sa araw-araw na paliligo sa anumang ilog na madaanan; at ang itaas ng kulungan ng manok ay hindi pa ang pinakamasamang tuluyan sa paglalakbay.

Sa wakas, nang makalipas ang ilang linggo ay pumasok kami sa Ouro Preto, natuklasan naming naibenta namin halos lahat ng aming aklat sa daan, o kaya — at ito ang mas madalas — naipagpalit sa pagkain. Ganap na rin akong malusog, kasing-itim sa araw at kasinlakas ng isang tulisan, at mas marami pa nga kaming pera kaysa noong umalis kami sa Victoria isang buwan bago nito. May karugtong ang karanasang ito: Makalipas ang mga dalawang taon ay napunta akong muli sa lungsod ng Victoria, at nagpasya akong samantalahin ang pagkakataon na balikan ang lugar ng aking pakikipagtagpo sa maniningil ng buwis at "gumanti" sa isang tunay na ebanghelikong paraan.

Sa panahong ito ay isa na akong bihasa at medyo matagumpay na colporteur (tagapamahagi ng Biblia), at lubos kong kinagigiliwan ang gawain. Paminsan-minsan ay sumasagi sa isip ko na dapat na akong magsimulang mangaral ng Ebanghelyo, ngunit umuurong ako dahil sa kinakabahang pag-ayaw sa ideya, sapagkat hindi pa ako kailanman nagsalita sa harap ng publiko, kahit sa sarili kong wika. "May panahon pa para diyan kapag mahusay na ako sa Portuges," naisip ko, "at hindi pa iyon mangyayari sa ngayon."

Matapos maglibot sa Victoria ay nagbangka ako patungong Leopoldina. Mabilis kong inalam ang ayos ng mga kalye, at sinimulan ko agad ang gawain nang maayos. Ang mabuting kamay ng Diyos ay sumasaakin, at sa pagdalaw sa bawat bahay ay nakabenta ako ng kopya ng Kasulatan sa halos lahat ng tahanan. Sa pagtatapos ng dalawang araw ay halos naubos ko na ang napakalaki kong dalang aklat, at kakaunti na lamang ang mga tahanang walang anumang bahagi ng Salita ng Diyos. Lumakas ang loob ko dahil sa tagumpay, kaya pumunta ako sa mga awtoridad at hiningi ang pagbabalik ng hindi makatarungang multa, at napapayag ko silang ibalik ang pera.

Nang gabing iyon ay dinalaw ako ng isa sa aking mga mamimili, isang magsasaka na nakatira mga dalawampung milya ang layo. Pinilit niya akong dalawin ang kanilang lugar, sapagkat, ayon sa kanya, marami sa mga tao roon ang marunong bumasa at buong-galak na bibili ng aking mga aklat. Nag-atubili ako, dahil Linggo kinabukasan; ngunit nagpumilit ang lalaki, at nag-alok na babalik siya nang gabing iyon at magpapadala ng hayop kinaumagahan, kaya sa wakas ay pumayag ako.

Maagang-maaga kinabukasan ay naroon na ang lalaki mismo na may dalang ekstrang hayop, kaya ikinarga ko ang natitira kong mga Kasulatan at umalis na kami. Matapos mangabayo nang ilang oras ay sumigaw ang aking kasama, "Nakikita mo ba ang bahay na iyon doon sa itaas? Iyon ang tirahan ko; doon tayo pupunta," habang itinuturo ang isang malayong gilid ng burol kung saan tanaw ang isang maliit na bahay na may pulang tisa sa gilid ng isang birheng gubat, at sa loob ng isa pang oras ay tanaw ko ang bahay na iyon. Habang papalapit kami ay napansin kong maraming tao sa paligid ng lugar, at pagkaraan ng ilang sandali ay binanggit ko ito sa aking gabay. "Para saan ang lahat ng taong iyon?" tanong ko.

"Aba," sabi niya na medyo nagtataka, "hindi mo ba alam? Pumarito sila para makinig sa iyong pangangaral." Muntik na akong mahulog sa kabayo sa gulat, at seryoso kong naisip na tumalikod at bumalik, ngunit hindi ko ginawa. Nadama kong ito'y mula sa Diyos, kaya hindi ako sumagot hanggang marating namin ang bahay. Pagkatapos ay nakiusap akong makagamit ng isang tahimik na silid sa loob ng ilang minuto. Gulong-gulo ang isip ko, at kinakabahan ako nang husto. Sa wakas ay lumuhod ako sa harap ng Diyos at sinabi sa Kanya na kung talagang gusto Niyang magmukha akong hangal, handa ako, at ipinagkatiwala ko ang sarili ko sa Kanya. Pagkatapos, sa halip na iwan na roon ang bagay, kinakabahan kong sinubukang humanap ng madaling bahagi ng Biblia na babasahin, bagaman hindi pa ako kailanman nagbasa sa harap ng publiko, at hindi ako marunong umawit o manalangin sa Portuges.

Sa wakas ay pumili ako ng isang bahagi, at pumasok sa malaking silid na ngayon ay puno ng mga lalaki at babaeng pumarito upang makinig sa aking pangangaral. Tumayo ako upang bumasa, nag-atubili, nangapa, at saka nangahas na magsabi ng ilang panimulang salita. Humaba ang aking panimula, at nagulat akong makita na mukhang interesado ang mga tao. Nagpatuloy ako sa pagsasalita hanggang, sa aking pagkagulat, natuklasan kong isang buong oras na pala akong nagsasalita. Ibibigay ko ang malaking bagay para lamang malaman kung tungkol saan ang una kong mensaheng iyon, ngunit ang tanging naaalala ko ay ang halu-halong pagkamangha, ginhawa, at kasiyahan sa sarili na bumalot sa akin nang matapos ako.

Ngunit agad na naglaho ang aking kagalakan nang lumapit ang magsasaka. Mainit niyang kinamayan ako, at nagpasalamat. "Ngunit," dagdag niya, "hindi ka maaaring umalis bukas, sapagkat gusto nilang mangaral ka muli sa gabi." Agad na naglaho ang aking kagalakan dahil dito, ngunit dumating at lumipas ang kinabukasan at hindi ako binigo ng Panginoon, ni hanggang ngayon; at bukod pa riyan, naibenta ko ang lahat ng aking aklat at tumanggap ng paunang bayad para sa marami pang ipadadala sa kanila mula sa Rio.

Makalipas ang ilang panahon ay dumalaw ang isang misyonero sa lugar na ito at nadatnan ang isang pamayanang hinog na para sa pag-aani, at ang ilan ay nagbagong-loob na, at ngayon ay may isang masaganang gawain ng Ebanghelyo na naitatag doon — na baka hindi nangyari kung hindi ako nangahas na magtiwala sa Diyos nang ituro ng tungkulin ang isang mahirap na landas.

Kabanata 3: Sa Itaas na Bahagi ng Amazon

Mahigit dalawang libong milya paakyat sa Ilog Amazon, naglalakbay pahilagang-kanluran sa sangang-ilog ng Japura, nakatawid na kami sa hangganan ng Brazil papasok sa Colombia. Tatlo kami — sina Glenny, Walkey, at ako — kasama ang apat na katutubo mula sa British Guiana na gagawa ng mabibigat na gawain sa ilog na sanay na sila.

Inatasan kami ng Evangelical Union of South America na alamin kung maaaring magsimula ng anumang uri ng gawain ng Ebanghelyo sa mga Indian, na libu-libo sa kanila ay walang-awang pinatay ng isang pangkat ng mga walang-prinsipyong mangangalakal ng goma na taga-Peru, na ang sentro ng kalakalan ay nasa Iquitos. Dahil ipinagbawal ng mga kaaway ng kawawang Indian ang aming pag-akyat sa Ilog Putumayo mismo, sinikap naming marating ang lugar sa pamamagitan ng isa pang ilog na kahanay at hindi kalayuan sa Putumayo — ang Japura.

Batay sa impormasyong natanggap mula sa iba't ibang pinagmulan, inaasahan naming makatagpo ng maraming Indian ng mga tribong Miranha, Bora, Witoto, at Andoque, na orihinal na naninirahan sa bahaging iyon ng distrito ng Putumayo.

Matapos ang maraming linggo ng nakapapagod na paglalakbay at pagsisiyasat, ng mga plano at kontra-plano, kasama ang ilang linggo ng mabigat na pagpuputol gamit ang palakol, paglilinis ng mga bahagi ng masukal na gubat ng Amazon para sa tirahan at

taniman sa hinaharap, tinalikuran namin ang lahat ng pag-asang magtatagumpay ang aming misyon.

Maliban sa ilang dosenang Indian na nagtatrabahong alipin para sa isang makataong mangangalakal ng goma na taga-Colombia, ang tanging bakas na aktwal naming natagpuan ng kanilang dating pag-iral ay mga iniwang kubo ng tribo, ilang lumubog na bangkang-troso, basag na mga palayok, at paminsan-minsang manipis na usok na pumapailanglang sa malayo sa ibabaw ng mga puno.

Wala kaming napala. Napuksa na ang mga Indian, maliban sa ilang maliliit na pangkat ng mga walang-tahanan at desperadong nakaligtas na palabuy-laboy sa gubat, baliw sa galit at paghihiganti, at sa paningin nila ang bawat puting tao ay isang walang-awang kaaway na ang tanging nais nilang makita ay ang kanyang dugo. Ang lugar din ay salot at punung-puno ng lamok sa di-matiis na antas. Ang iilang puting tao ay payat at maputla, lubusang umaasa sa labas ng mundo para sa pagkain at lahat ng uri ng kagamitan, at dahil napaka-walang-katiyakan at di-regular ng mga ito, gutom ang pinakakaraniwang kalagayan ng lahat.

Naging kailangan at apurahan ang aming pag-alis sa malungkot na ilog na ito at ang pagbuo ng bagong plano. Gayunman, napagpasyahan ang isang bagong uri ng ekspedisyon, bagaman halos wala nang pag-asa, na ang kahihinatnan ay tiyak na alam na.

Iniwan namin ang aming maganda ngunit mabigat na bangkang lona na Berthon dahil lubos itong hindi angkop sa pagsalungat sa agos, at nagtrabaho kami, at sa loob ng ilang linggo ay nakagawa kami ng isang malaking bangkang-troso — inukit sa palakol, sinunog, at binanat — mula sa isang buong puno na natagpuan sa

gitna ng gubat. Inilunsad namin ito nang may malaking pagsisikap, at umalis matapos itago ang lahat ng di-kailangang gamit at kagamitan.

Sa napaka-gewang-gewang at simpleng bangkang ito ay nagtagumpay kaming salungatin ang mabilis na agos ng ilog ng Colombia na Caqueta. Mga dalawang linggong paglalakbay mula sa hangganan ay lumiko kami sa isang maliit na sangang-ilog, ang madilim at paliku-likong Cauhanary. Sa bunganga ng ilog na ito ay inaasahan naming matagpuan ang huling tirahan ng puting tao, bagaman nabalitaan naming ang mga kawawang nakatira roon ay minasaker ng mga Indian ilang linggo bago nito. Matapos akyatin ang matarik na pampang, at pasukin ang mga limampung yarda ng kagubatan, bigla naming nadatnan ang itim na guho ng isang malaking bahay na maliwanag na sinunog ilang oras lamang ang nakararaan. Nakagugulat ang tanawing iyon, sapagkat ang bawat tunog sa nakapaligid na gubat ay maaaring gawa ng mababangis na Indian mismo, na, dapat aminin, ay hindi namin nais makatagpo sa ganoong kalagayan.

Habang paakyat kami sa Ilog Cauhanary ay hindi kami mapalagay, na para bang may nagmamasid sa amin, kung hindi man sumusunod. Nagsagwan kami buong hapon pasalungat sa agos, hanggang ang lumalabong liwanag ay nagbabala sa amin na kailangan nang humanap ng matutuluyan sa gabi bago sumapit ang biglaang dilim sa ekwador. Gaya ng dati, hindi ito naging madali. Mataas ang tubig sa ilog, mababa at maputik ang mga pampang, at masukal ang gubat sa gilid.

Halos madilim na nang mapansin namin ang tila ilang metro kuwadradong medyo tuyong lupa na mapagkakampuhan, at gamit ang mga itak at palakol ay

gumawa kami ng daan papunta roon, isang makitid na landas sa pagitan ng mga puno at palumpong. Pagkaraan ng kalahating oras ay nakapaglinis na kami ng sapat na espasyo upang maitayo ang aming simpleng tolda at maisabit ang aming mga duyan sa liwanag ng siga.

Tahimik kaming lahat, at likas na pabulong ang pagsasalita ng bawat isa habang nagtitipon kami sa paligid ng apoy para sa hapunan. Pagkatapos ay nagbunutan kami para sa bantay sa gabi. Ang tumapat sa akin ay mula alas-dose hanggang alas-dos. Pagsapit ng alas-otso ay tulog na kaming lahat sa aming mga duyan, maliban sa lalaking nagbabantay sa tabi ng siga.

Masakit ang ngipin ko dahil sa malarya, at lagnatin ang tulog ko. Pakiramdam namin ay lubos kaming nasa awa ng nakapaligid na gubat at ng mga kinatatakutang naninirahan dito — mababangis na hayop at mapaghiganting tao. Nagising ako nang gulat na gulat at muntik nang sumigaw, sapagkat may humawak nang mahigpit sa braso ko. "Ikaw na ang bantay," pabulong na ungol ang narinig ko, at bumagsak ako mula sa duyan para sa dalawang oras na pagsubok. Maliwanag ang apoy, iniilawan ang pabilog na espasyong nilinis namin gamit ang palakol, kumikislap-kislap sa makitid na daanang-tubig na pinutol namin mula sa ilog papasok sa gubat. Sa dulo ng hinawang daan, mga dalawampung yarda pa, kumikinang na parang pilak ang Ilog Cauhanary sa maliwanag na sikat ng buwan, na gayunman ay hindi umaabot sa aming kampo.

Sumandal ako sa isang puno at nakinig. Noong una, ang tanging naririnig ko ay ang malalim na paghinga ng aking mga pagod na kasama. Isang kakatwa at

nakapangingilabot na pakiramdam ang bumalot sa paligid. Pagkatapos ay may sangang nabali sa gubat sa malapit — at isa pa! Maaaring isa lamang iyon sa maraming di-nakapipinsalang hayop sa gabi; ngunit maaari ring isang jaguar iyon, o isang Indian, sa isip ko, at hinigpitan ko nang kaunti ang hawak sa aking baril. Maya-maya ay naririnig na ng sanay kong tainga ang mahihinang tunog — ang ilan ay kakaiba at nakapangingilabot — na hindi nawawala sa mga gubat ng Amazon sa ekwador.

Unti-unti, gayunman, nasanay na ako sa mga kalagayan at tunog na ito, at nagsimula akong antukin, at nahirapan akong manatiling gising. Bigla akong nagising nang husto, at nadama kong bumilis ang tibok ng puso ko. Sa malayo, sa ibaba ng ilog na inakyat namin nang nakaraang hapon, naririnig ko ang malinaw at maindayog na kumpas ng sagwan ng tila isang malaking bangka ng mga Indian.

Mapaniniwalaan ko ba ang aking tainga? Sino sila? Ano kaya ang pakay nila sa ganoong oras ng gabi? Likas kong hininaan nang kaunti ang apoy, at nakinig nang buong lakas. Malayo pa sila, at baka hindi naman ganoon kalaki ang panganib. Palapit nang palapit ang nagbabantang tunog, at tinapakan ko ang natitirang baga, at nakatayo akong nakatitig sa dilim ng makitid na daanang iyon patungo sa maliwanag at kumikinang na tubig sa kabila. Mapapansin kaya nila ang aming pasukan? Nadama kong halos oras na para gisingin ang aking mga natutulog na kasama, sapagkat tila wala nang isang-kapat na milya ang layo ng bangka, at palakas nang palakas ang ingay ng kanilang mga sagwan. Labis akong nasasabik at kinakabahan; ngunit bago pa ako

makapagpasya kung ano ang gagawin, biglang tumigil ang tunog ng mga sagwan. Ano ang nangyayari?

Nakatayo akong parang estatwa, pinipilit ang aking mga mata at tainga nang higit kailanman — lima, sampu, labinlimang minuto marahil; at pagkatapos ay narinig ko muli ang mga sagwang iyon, ngunit sa laking ginhawa ko ay nagmumula na ang tunog sa malayo sa ibaba ng ilog. Matapos marating ang isang puntong napakalapit sa aming taguan, maliwanag na huminto sila at nagpaanod pababa sa agos.

Maagang-maaga kinabukasan, habang nagkakape, ikinuwento ko ang aking karanasan nang gabi nang kaswal hangga't maaari. Kaagad na sinabi ng pinuno ng mga taga-Guiana na nakarinig na siya ng ganoong mga multong tunog sa tubig ng Essequibo, at sa aking pagkagulat ay iyon ang tinanggap na paliwanag sa pangyayari, at dahil sa ilang dahilan ay hindi na ako nagpumilit. Ngunit paniniwala ko na tanging ang maawaing pamamagitan ng Diyos ang nagligtas sa aming maliit na pangkat mula sa pagkamasaker nang gabing iyon.

Ipinagpatuloy namin ang nakapapagod na paglalakbay paakyat sa ilog, at sampung araw lamang pagkaraan ay ibinaling namin ang aming bangka pauwi, lubos nang wala ang dating pag-asa. Matapos lampasan ang mga rumaragasang agos ng Japura, nagpatuloy ang lima sa pangkat pababa ng ilog patungong Manaos sa bangkang Berthon, habang kami naman ni G. O. Walkey ay idinaong ang aming bangka sa Jatuarana, isang maliit na himpilan ng buwis sa hangganan ng Brazil, nakatayo sa mataas na pampang ng ilog. Tanaw mula roon ang napakagandang tanawin ng ilog, na mga isang milya ang

lapad dito, sa isa sa pinakamaganda ngunit pinakamalungkot na lugar sa mundo.

Ang pamayanan ay binubuo ng mga anim o walong magaspang na tirahang yari sa putik na may kaunting palitada, at halos hindi karapat-dapat tawaging bahay, maliban marahil sa bahay ng administrador, na may sahig. Tinitirhan ang mga ito ng ilang opisyal ng Pamahalaan at isa o dalawang dosenang magaspang na mandaragat.

Mula rito ay inaasahan naming ipagpatuloy ang aming mahabang paglalakbay pababa ng Ilog Japura patungo sa Amazon sakay ng isang maliit na bapor na naglalayag minsan isang buwan sa pagitan ng napakalayong lugar na ito at ng Manaos, ngunit natuklasan naming kailangan pa naming maghintay ng isang linggo o higit pa bago ito dumating. Kaagad kaming malugod na pinatuloy ng aking kasama, at mabilis naming nakuha ang tiwala at kabutihang-loob ng mga taong ito.

Nadama kong ito ay pagkakataong hindi dapat palampasin, lalo na't sa pamamatnubay ng Diyos ay nadatnan ko roon ang matagal nang naantalang kahon ng mga Kasulatan, sa Espanyol at Portuges, na in-order ko mula sa Para apat na buwan bago nito. Ngunit madalas ay kailangan ng maraming karunungan at taktika upang basagin ang yelo at mahikayat ang mga tao na makinig. Paano ko ito magagawa rito? Agad kong naalala na may maliit kaming gramophone na nasa kahon sa aming mga gamit, na malaki ang naitulong upang maibsan ang kakila-kilabot na katahimikan at nakababagot na pamumuhay sa Itaas na Amazon. Dati ay may malaking pagtatangi ako laban sa mga instrumentong ito, ngunit ngayon ay isinasama ko na

sila sa mga kapaki-pakinabang at nararapat na paraan upang makaakit ng mga tao, at ganoon nga ang napatunayan sa pagkakataong ito.

Nang gabi ng aming pagdating, pagkatapos ng hapunan, bago pa maghiwa-hiwalay ang mga tao, inilabas ko ang gramophone, na napakabago para sa kanila, at bago matapos ang linggo ay naakit nito ang lahat ng kapitbahay mula sa magkabilang panig ng ilog sa loob ng ilang milya. Sa unang pagkakataong ito ay sinusian ko ang instrumento at nagpatugtog kami ng ilang piyesa, at tinapos sa "Largo" ni Handel at sa "Hallelujah Chorus." Pagkatapos, sa kaswal na tono, ay binanggit kong may napakakawili-wiling aklat ako sa aking bulsa, at na, kung papayag sila, babasahan ko sila ng isang bahagi nito.

"Pois nao" (bakit hindi?!), bulalas nila; at binasa ko sa kanila ang kuwento ng Alibughang Anak, kasama ang maikling paliwanag, na pinakinggan nila nang napakatahimik.

Kinabukasan ng gabi ay inulit ko ang ganoon ding paraan. Nagpatugtog kami ng isa o dalawang himno sa gramophone, at umawit ako sa kanila sa Portuges; pagkatapos ay muli kong inilabas ang aking aklat, at binuksan ang Kasulatan.

Pagsapit ng ikatlong gabi ay sanay na sila sa aking boses, at tila nakalimutan na nila na naroon ako dahil sa kanilang pagkawili sa kanilang naririnig.

Isang batang mandaragat, na lalong nagpakita ng interes, ay nakatitig nang dilat ang mga mata sa aking sinasabi, at nang tumigil ako ay binasag niya ang sandaling katahimikan, bumulalas, "Aba, ang tatay at nanay ko ay mga devoto (relihiyosong tao), ngunit hindi

nila sinabi sa akin ito! Hindi ko pa ito narinig kailanman, at ngayong napakinggan ko ang iyong mga salita, at naunawaan ko ang kahulugan nito, masasabi ko, 'Para diyan ako! Para diyan ako!'" Sampung libong puso ng mga taga-Brazil ang uulit sa mga salitang ito kung mabibigyan lamang sila ng pagkakataong marinig ang narinig ng mga mandaragat na ito. "At paanong sila'y makapakikinig kung walang tagapangaral?"

Isa pang lalaki na nagngangalang Antao ay marahil lalong naantig, at nang bigyan ko ang bawat isa ng kopya ng Kasulatan ay nagsimula siyang magbasa ng kanyang Biblia nang ilang oras nang tuluy-tuloy sa malakas na boses, kaya't naririnig siya ng buong nayon. Habang nakahiga ako sa aking duyan sa isang kalapit na bahay ay malinaw kong nasusundan ang kanyang pagbasa. Ang lalaking ito rin, pagkaalis namin, ay nagsimula ng isang paaralan doon para sa kanyang mga kasamahan na gustong matutong bumasa alang-alang sa Ebanghelyo, at makalipas ang ilang panahon ay natanggap ko ang mabuting balita ng ilang nagpahayag ng pagbabagong-loob sa malayong lugar na iyon. Isa sa kanila ay isang mabuting batang Indian na Miranha na nagngangalang Claudino. Sa tulong niya ay nakagawa ako ng medyo malaki at kapaki-pakinabang na talasalitaan ng wikang iyon.

Ipinagpatuloy gabi-gabi ang maliliit at simpleng pagtitipon hanggang isang gabi ay dumating ang maliit na bapor, at biglang natapos ang paglilingkod na ito. Sa loob ng ilang oras ay mabilis na kaming naglalakbay pababa ng ilog pauwi matapos ang isang magiliw at mahabang pamamaalam. Ang mahalagang Salitang naiwan ay isang tiyak at pangmatagalang saksi na balang araw ay magbubunga ng tiyak na ani.

Sa buong paglalakbay pababa ng ilog ay ipinamahagi namin ang mga Kasulatang ito, at nagpadala kami ng maraming kopya sa lugar ng Caqueta na Espanyol, katabi ng kasumpa-sumpang distrito ng Putumayo, kaya't kakaunti na lamang ang mga pamilya sa malayong bahaging ito ng mundo na walang kahit isang bahagi ng Salita ng Buhay.

Makalipas ang ilang taon ay sumama sa akin si Antao sa Maceio, at ngayon ay isa siya sa pinakamatagumpay at pinakaminamahal naming colporteur, gaya rin ng siya'y naging tapat kong kasama sa marami kong paglalakbay. Ang ganitong bunga ay tila sapat nang kabayaran sa lahat ng naunang pagsubok at kabiguan ng ekspedisyong ito sa Itaas na Amazon.

Kabanata 4: Naligaw!

Pinahinto ko ang aking kabayo sa isang liko ng daan, at tinawag ko ang aking tapat na kasama, na umaasang naglalakad sa likod ng aming dalawang hayop na may kargada: "Antao! Sigurado akong wala na tayo sa tamang daan!" "Hindi naman," sagot niya, "ito nga ang daan."

"Ngunit," sabi ko, "mahigit dalawang oras na mula nang sabihin nila sa bahay na iyon sa likod na dalawang milya na lamang papunta sa nayon ng Jurupensem, at nakapaglakbay na tayo ng di-kukulangin sa lima."

"Tama tayo," ulit ng aking kasama nang may tiwala; "tingnan mo ang mga bakas ng kabayo!"

"Ngunit," tutol ko, habang balisang sumusulyap sa kompas sa aking pulso, "maling-mali ang ating direksyon. Pahilagang-kanluran tayo naglalakbay sa nakaraang labing-apat na araw, at ngayon, mahigit isang oras na, napansin kong patungong hilaga mismo ang ating landas. Papasok tayo sa isang di-kilalang ilang. Gayunman, baka umayos ang direksyon pagdating natin sa tuktok ng burol."

Hindi ito umayos, at walang nayon o tirahan na tila posible man lamang batay sa itsura ng mga bagay, ngunit matigas ang ulo ni Antao. "Kung nasa tamang daan tayo, nasaan ang Jurupensem?" pagpupumilit ko. Ang katwirang ito ang sa wakas ay nanaig, at matapos humihip si Antao nang ilang mahahaba at malalakas na ihip sa kanyang tambuli, na umalingawngaw nang walang sumasagot sa mga burol at gubat sa paligid namin, ibinaling namin ang aming mga pagod na hayop

at bumalik nang anim na milya sa huling sirang bahay-bukid na nadaanan namin.

Pagdating namin ay walang tao ang lugar at mukhang napakalungkot, ngunit inalisan namin ng siya ang aming mga hayop at hinintay ang mga nakatira, na hindi nagtagal ay lumabas mula sa masukal na gubat sa kabilang panig ng daan. Ang isa ay isang babaeng nasa katanghaliang-gulang, kulay-kape ang balat at mukhang mabait; ang isa naman ay isang matangkad at matandang negro na puti ang balbas. Nangisda sila, ngunit isang mabangis na piranha lamang ang gantimpala ng kanilang pagod. Tinitigan nila kami nang may pagtataka, natural lamang, sapagkat dumaan kami sa kanilang bahay halos apat na oras bago nito.

"Naligaw kami," paliwanag ko, at nagtanong, "Nasaan ang Jurupensem?"

"Ito ang Jurupensem," sagot ng babae.

"Ito!" bulalas ko, habang nakatitig sa barung-barong na bahay. "Ngunit nasaan ang lumang nayon?"

"Matatagpuan ninyo iyon nang kaunti pa roon sa loob," sabay turo sa madilim na gubat na kalalabas lamang nila. Sinundan namin ang manipis na landas, pinasok namin ang kagubatan, at mga isandaang yarda mula sa daan, nakabaon sa kalahating-dilim at pag-iisa, natanaw namin ang lahat ng natitira sa dating maunlad na himpilang militar at bilangguan ng mga preso ng Jurupensem. Doon, walang bubong at may lamat, nakatayo ang natitira sa Simbahang Katoliko. Sa kanan nito ay nakatayo ang kahoy na balangkas ng bahay ng komandante, isang dalawang-palapag na gusali, na dating ipinagmamalaki ng lugar, ngunit ang kalansay nito ngayon ay halos hindi na makilala sa matataas at

makakapal na punong yumayakap dito nang mahigpit — ang lahat ng natitira sa tagpo ng masiglang buhay, romansa, at trahedya na tatlumpung taon lamang ang nakararaan! Sayang, karaniwang halimbawa ito ng pagkasira at pagkabulok na mabilis na sumasapit sa malalayong rehiyon ng Brazil bilang kabayaran sa medyo mababaw na kaluwalhatian ng napakagandang kabisera sa baybayin! Malalawak, matataba, at magagandang lupain na binawi mula sa mga ilang ng Brazil ng matatapang na tagapanguna noong unang panahon at inalagaan ng Pamahalaan ng panahong iyon, na naghangad na gugulin ang kanilang yaman para sa pangkalahatang kabutihan ng buong bansa, at lalo na sa pagbubukas ng looban — mabilis silang bumabalik sa kanilang dating kalagayan, hindi kilala at hindi iniiyakan. Marami akong nadatnang ganitong mga lugar sa aking mga paglalakbay.

Dumidilim na, kaya wala nang magagawa kundi painumin at pakainin ang aming mga hayop at pakawalan sila sa gabi. Pumayag ang babae na magluto ng isang kaldero ng kanin para sa amin habang inihahanda namin ang aming matutulugan. Talagang nakaiinis ang mawalan ng labindalawang milya, at kailangang daanan muli ang parehong daan kinabukasan; sayang na lakas at oras, kung kailan kailangan naming makarating nang mabilis upang maipalipas ang Linggo sa pampang ng Araguaya! "Maliwanag na nais ng Panginoon na dito tayo magpalipas ng gabi," sabi ni Antao; at hinayaan na namin iyon.

Nakihati kami sa bahagi ng matandang negro sa barung-barong — si Antao sa kanyang duyan, at ako sa lupa, na nakatupi paitaas ang gilid ng sapin bilang proteksyon

laban sa makamandag na carrapatos sa lupa. Pagod na pagod kami, at dahil hindi na namin nakita pa ang babae, agad kaming nakatulog nang paputul-putol. Maliwanag na walang sapat na damit ang kawawang matandang negro upang mainitan, sapagkat ilang ulit sa gabi ay nagising ako at nakita ko ang kanyang malaki at payat na anyo na tahimik na nakayuko sa isang kumukutitap na apoy ng mga busal ng mais, ilang talampakan mula sa aking ulo, sinisikap na mainitan. Malamang ay ginugol niya ang halos buong gabi sa ganoong ayos, at ganoon din tuwing gabi. Sa lugar na ito, Jurupensem, niya ginugol ang halos buong miserableng buhay niya, mula kabataan hanggang katandaan, at bagaman malaya na siya ngayon ay hindi niya magawang lisanin ang iniwang lugar na ito.

Pagsapit ng bukang-liwayway ay ginamit namin ang kanyang apoy upang magtimpla ng tsaa, na pinagsaluhan namin ng matanda, kasama ang aming biskwit; at pagkatapos ay ikinuwento niya sa amin ang kanyang buhay sa makalumang pananalita ng panahon ng pang-aalipin. Habang alipin pa siya ay hindi makatarungang pinaratangan siya ng pagpatay. Nakatakas ang tunay na kriminal, at siya ang nagdusa ng parusa — maging alipin sa galera habang-buhay. Sa lugar na ito niya dinanas ang kanyang pagkamartir ng malupit na pagtrato at kasalatan sa loob ng — hindi niya alam kung ilang taon — maliban na nang sa wakas ay palayain siya ng Pamahalaang Republikano, matanda na siya at walang kaibigan o kabuhayan. Malamang ay mahigit isandaang taong gulang na siya; at gusto na niyang "mamatay at matapos na ang lahat," sabi niya.

Narito ang isang pagkakataon. Sumagot ako na iningatan siya ng Diyos para sa isang layunin, at dahil sa

layuning iyon din kaya kami naligaw kahapon. Pagkatapos ay ikinuwento ko sa kanya ang tungkol sa Isang hindi rin makatarungan at malupit na nilitis at pinatay ng masasamang kamay, at sa gayo'y tinupad ang hatol ng kautusan, gaya ng ginawa ng matandang negro, at na sa pamamagitan nito ay kapwa siya at ako ay mapalalaya, mapatatawad, at makatitiyak ng buhay na walang hanggan. Malaking tulong ang kanyang malungkot na kalagayan sa pagpapaliwanag ng Ebanghelyo, at ginamit ko ito nang lubusan. Kay laking galak ang mangaral sa ganoong kalagayan, at matiyak sa naliligaw, nag-iisa, at maralitang matandang negrong ito ang pag-ibig at kaligtasan ng Diyos, at ang tahanang inihanda kahit para sa kanya, at ang kagalakan at kaluwalhatiang naghihintay sa kanya, kung ipagkakatiwala niya ang sarili sa Panginoong Jesus at hahayaan Siyang tanggapin siya kung ano siya! Sinabi ng matandang negro na gagawin niya iyon.

Pagkatapos ay dumaan ang isang kapitbahay at lumitaw ang babae, at nagkaroon kami ng isang makabuluhang maliit na pagtitipon, na hindi ko maiwasang paniwalaang magkakaroon ng walang-hanggang halaga.

Hindi nagtagal ay nagpatuloy kami sa aming daan, at hindi namin pinagsisihan mula noon ang mga pagbabago ng kompas ni ang labindalawang milyang nawala.

Kabanata 5: Ang Munting Doktor

Pag-alis ko sa lungsod ng Goyaz isang maagang umaga ng Lunes noong Hulyo, nakapaglakbay ako ng mga tatlumpung milya sakay ng mula sa unang araw, pahilaga, sa isang lugar na hindi pa kailanman naaabot ng Ebanghelyo. Ang unang gabi ay ginugol ko sa isang malaki at matatag na bukid, nakatago mga tatlong milya mula sa pangunahing daan. Tinanggap ako nang may karaniwang kabaitan ng mga taga-probinsya sa Brazil, at nang gabi ring iyon ay nagkaroon ako ng napakamaasikasong tagapakinig na mga anim na tao, na nakinig nang may maliwanag na pagpapahalaga sa mga himno at sa mensahe ng Ebanghelyo. Ginugol ko ang gabi nang medyo maginhawa, nakahiga sa balat ng baka, at maagang-maaga kinabukasan, nang mahuli ko na ang aking mula, ay ipinagpatuloy ko ang aking paglalakbay matapos magtanong nang maingat tungkol sa daan. Sayang! Sinunod ko ang mga tagubilin nang masyadong literal, at maraming sangang-landas ang hindi nabanggit. Ang landas sa gubat ay lumiit nang lumiit, hanggang sa wakas ay nakadapa na ako sa leeg ng mula upang maiwasan ang mga nakalaylay na sanga, o literal na itinutulak ang aking hayop sa makapal at matinik na palumpong, na kung minsan ay lubusan kaming binabalot sa parang-lubid na mga pulupot nito. Sa wakas ay lumabas ako sa isang luma at matagal nang iniwang bukid, at doon natapos ang landas, kaya kinailangan naming bumalik sa aming dinaanan hanggang makakita ng ibang landas patungo sa nais na direksyon, sapagkat mabuti na lamang at may dala akong kompas. Hindi rin mas mabuti ang ikalawang landas, at lubusan itong naglaho sa gubat, at nahirapan

akong bumalik sa aking dinaanan. Sa wakas, matapos ang ilang ganitong kabiguan, sa aking ginhawa ay lumabas ako sa bukas na campo (parang), at iniwan ko ang mahirap na landas at tumawid sa kaparangan, umaasa sa aking kompas na maghahatid sa amin. Ngunit samantala, ako at ang lahat ng aking gamit ay nabalot na ng di-mabilang na matinik na buto, na agad kong naramdaman, at mas masahol pa, nagsimula kong maramdaman sa buong katawan ko ang di-mapagkakamalang kagat ng carapato, ang pinakamasamang salot sa looban ng Brazil sa panahong ito ng taon. Tiyak na kapahamakan ito. Ang huminto at alisin ang mga ito ay mahabang trabaho at halos walang silbi, sapagkat ang aking damit at kumot ay puno rin nito, kaya nagpatuloy ako at ipinagpaliban ang paglilinis hanggang mas tiyak na ako kung nasaan ako.

Sa wakas, sa malaking kasiyahan ko, natagpuan ko ang isang gamit na gamit na landas, at hindi nagtagal ay natanaw ko ang isang maliit na kumpol ng mga bahay. Doon ako nagpahinga nang dalawang oras, dinalaw ang mga kubong ito at namahagi ng mga tract at Ebanghelyo sa mga tao, na maliwanag na nakarinig na tungkol sa Protestante bilang isang lalong maka-Satanas at halimaw na uri ng nilalang. Tiningnan nila ako nang may hinala at takot, na umaasa akong medyo naalis ko bago ako nagpatuloy sa aking daan. Tiyak na binigyan nila ako ng masarap na tanghalian, at ayaw pa nilang tanggapin ang bayad ko.

Nang makalayo na ako, at matanaw ang unang batis, huminto ako upang ayusin ang aking pakikipagtuos sa mababangis na maliliit na carapato. Sa tulong ng isang maliit na sipit ay nabunot ko mula sa aking nagdurusang katawan ang hindi kukulangin sa 150 sa kanila, at tunay

akong nasiyahan sa pagbilang at pagpatay sa aking mga kaaway, bagaman ang lason ng kanilang makamandag na kagat ay tumagal nang matagal pagkatapos.

Nagpalipas ako ng gabi sa isang maliit na kubo sa tabi ng daan, hindi mapakali at pabaling-baling dahil sa pamamaga, at kinakain ng mga gutom na carapato sa aking kumot. Nananabik ako sa umaga, at bago pa sumikat muli ang araw ay malayo na ako sa daan, at narating ko ang maliit at humihinang bayan ng Santa Rita bago magtanghali.

Ilang milya bago pumasok sa lugar na ito, ang patutunguhan ng aking paglalakbay, huminto ako sa isa sa marami at kaaya-ayang maliliit na batis na bawat ilang milya ay nagpapasaya sa mata ng manlalakbay. Doon ay maingat kong inalis ang pinakamaraming kaaway na maabot ko, naligo nang malamig, nagsuot ng malinis na kamiseta, kuwelyo, atbp., at saka pumasok sa Santa Rita na parang kagagaling ko lamang sa Goyaz.

Huminto ako sa unang bahay, na iyon pala ang tahanan ng pinuno ng lugar — napakapinuno kaya't tila siya na ang kabuuan ng lahat ng lokal na institusyon, sapagkat siya ang lokal na mahistrado, notaryo, tagapag-ingat ng mga ulila, pinunong pampulitika, at guro ng nayon. Nadatnan ko siyang abala sa pagtuturo sa mga walong batang lalaki at babae na halos kulay-mahogany, at sa panimulang pagtuturo sa kanila ay tumatanggap ang aming kaibigan ng $20 isang buwan, at siyempre ay itinuturing niyang lubhang api siya.

Sa kanyang mga unang salita ay nakita kong inakala niyang may kinalaman ako sa pagmimina ng ginto, at dahil iyon naman talaga ang orihinal kong propesyon, hindi ko agad itinuwid ang akala niya, kundi naghintay

ako hanggang nakalikha ako ng medyo mabuting impresyon at naging mas palagay na kami sa isa't isa. Maliit siyang lalaki, maputla ang mukha, may edad na; mukhang matalino, ngunit napakaseryoso at malungkot ang kilos. Nag-iisa siyang namumuhay, at ang tanging libangan niya ay ang pulitika ng Goyaz, na mas mabuting huwag nang pag-usapan.

Nang sa wakas ay banggitin ko ang pakay ng aking pagdalaw, lalo siyang naging seryoso at maputla, at ang pagtatanong ko tungkol sa isang silid para sa aking pagtitipon nang gabing iyon ay walang nakuhang mas nakapagpapalakas-loob na sagot kaysa, "0 Senhor e quern sabe" ("Kayo ang mas nakaaalam, ginoo"); kaya agad kong inalis ang kanyang pag-aalala tungkol doon sa pagsasabing mas mabuting gawin ang pagtitipon sa labas, dahil mainit ang panahon, at may magandang kabilugan ng buwan nang gabing iyon.

Kasasabi ko pa lamang ng aking balak nang biglang lumitaw ang ikalawang tanyag na tao sa lugar, at napakakawili-wili at kapaki-pakinabang na tao pala siya. Nagpakilala siya bilang Senhor Antonio Santos, na kilala rin bilang "Doutorsinho," o munting doktor. Tubong-Rio Grande siya, isang Estado sa Timog, at malaki ang naging bahagi niya sa iba't ibang himagsikan doon at sa timog ng Matto Grosso.

Ang mga himagsikang ito ang pinakatanyag na bahagi ng kasaysayan ng Brazil noong unang bahagi ng dekada nubenta. Bilang isa sa mga natalong komandante, hindi niya kailanman natanggap ang pagsuko ng kanyang mga paninindigan at mithiin, at dahil nasuklam siya sa takbo ng mga pangyayari, kusa siyang nagpatapon sa malayong lugar na ito, kung saan bumubuhay siya sa

sarili sa pamamagitan ng pagsisikap na gamutin ang mga lokal na karamdaman, bagaman hindi siya lisensyadong manggagamot. Ang kanyang itsura, gayunman, ay hindi kasing-romantiko ng kanyang kasaysayan. Siya ang pinakamalapit na kahawig ni Sancho Panza sa "Don Quixote" na nakita ko sa tunay na buhay, sa pinakamagiliw at mapagmalasakit na kahulugan ng salita. Ang maikli at mataba ngunit masiglang pangangatawan, mapula at bilog na mukha at masayahing mata, ang maliit na balbas sa gilid, at ang maluwag na kasuotan ang bumuo sa larawan. Gayunman, malinis at maayos siya sa katawan, at nang magsalita siya ay doon natapos ang paghahambing. Pagpasok niya ay yumukod siya nang pormal sa akin, at sa pinakamahusay na Portuges ay ipinahayag ang kanyang kasiyahan at pagkagulat sa aking pagdalaw sa napakalayong lugar. Nagsalita siya na para bang may malalim na pananagutan, sa maayos at magagandang pangungusap, sa medyo maringal na paraan, na likas sa kanya, ngunit kakatwang salungat sa kanyang itsura. Isa siyang lalaking may mabuting angkan at pinag-aralan, at sa harap niya ay tila lumiit ang guro, at hindi man lamang nangahas na sumingit ng isang salita sa aming mahabang pag-uusap.

Matapos pag-usapan ang iba't ibang paksa — ang digmaan ang pangunahin, at tungkol dito ay nagsalita siya nang may kahinahunan at pagpipigil na karapat-dapat kay Sir Edward Grey — bigla siyang tumigil, at kinausap ako nang tuwiran, "At maaari ko bang tanungin ang Inyong Kamahalan? Ano ang pangangailangan at layunin ng inyong — ah — mga sektang Protestante sa pagpapalaganap ng inyong propaganda sa mga lugar na tulad nito?"

"Senhor," sagot ko, "ginagawa namin ito sapagkat kumbinsido kami na panahon na upang ang mga taong ito ay bumalik sa Apostolikong relihiyon ng kanilang mga ninuno, at talikuran ang mga hangal at mapagsambang-diyus-diyusang pagbabagong napakauso sa Iglesia Romana."

Nang iyuko niya ang kanyang ulo bilang pagsang-ayon, nagpatuloy ako sa pagbibigay sa kanya ng mas pangkalahatang larawan ng pananampalatayang Ebanghelikal at ng apurahang pangangailangan sa pagpapalaganap nito, at tinapos ko sa pagsasabi sa kanya tungkol sa aking balak na pagtitipon. Agad siyang nagpakita ng pinakamalaking interes at nag-alok na samahan ako, wika nga, sa paglilibot sa bayan.

Ang lahat ng natitira sa dating maunlad na sentro, noong may nakukuha pang ginto, ay mga tatlumpung bahay, at halos kalahati nito ay sira na at mabilis na nilalamon ng nakapaligid na gubat.

Tapat sa kanyang salita, isinama ako ng Doutorsinho sa bawat bahay, at siya mismo ang nag-imbita sa pagtitipong gaganapin.

"Ah, Senhor M, at kumusta ang batang lalaki?

Nainom na ba niya ang mga tabletang ipinadala ko? Mabuti, natutuwa akong marinig iyan. At kay laking karangalan na kasama natin ang Cavalheirong ito, na, nang walang bayad, ay naglakbay nang malayo upang ituro sa atin ang mga bagay na dapat nating malaman, at hindi tayo dapat magkulang sa pakikinig sa kanya."

Pagkatapos ay sumunod ang halos mapag-utos na paanyaya sa buong sambahayan, na dumalo sa paglubog ng araw sa malalaking bato sa gitna ng nayon. Noong

una ay nag-aalangan siya sa paglalarawan sa akin at pagpapaliwanag kung ano ang aking pag-uusapan, at nagsalita tungkol sa "mga ideya" at "mga doktrina," ngunit habang nagpapatuloy kami ay lalo siyang naging masigla, at pagsapit namin sa huling bahay ay isa na akong tunay na Apostolikong mensahero. Dahil sa ganoon kalakas na mga paanyaya, wala na akong ibang magawa kundi iyuko ang aking ulo at mamigay ng aking mga Ebanghelyo at tract sa bawat bahay.

Nang gabing iyon ay mahigit tatlumpung tao ang dumating sa mga bato sa maliwanag na sikat ng buwan at umupo sa paligid ko, kasama ang Doutorsinho sa aking kanan at ang guro sa aking kaliwa.

Kahanga-hangang nakapagpapasigla ang pagtitipon, at maliwanag na kumikilos ang Espiritu ng Diyos sa maraming puso sa banal na oras na iyon. O! kay dakila, kay luwalhati, at di-mapaglalabanang Ebanghelyo ang ating ipinahahayag, at kay laking galak at karangalan ang gawin ito, lalo na sa ganitong kalagayan! Sa pagtatapos ay pinahintulutan ako ng munting doktor na ipahayag ang isang pagtitipon sa kanyang bahay kinaumagahan, na ginanap nga, at naroon muli ang maputlang guro.

Pagkatapos ng pagtitipon, tumayo agad ang aking mabuting kaibigan at, niyakap ako sa harap ng lahat ng naroroon, ipinahayag na lubos siyang naniniwala sa lahat ng kanyang narinig, at nais niyang makiisa rito, at sa ngalan ng lahat ng iba ay pinasalamatan niya ako sa aking pagdalaw. Ang ganitong mga salita ay hindi laging matatanggap nang buo; gayunman, walang alinlangan na nakasumpong ng lugar ang Salita ng Diyos sa

kanyang puso gaya ng sa iba pang puso sa maralitang maliit na bayang iyon.

At sa gayon ay naihasik ang binhi at naihanda ang daan para sa isang ani sa hinaharap; at nang araw ring iyon ay umalis ako pauwi, iniwan ang guro na lubog sa pagbabasa ng isang kopya ng bagong salin sa Portuges ng "The Traveler's Guide;" habang sinamahan ako ng Doutorsinho nang mga limang milya sa daan bago kami tuluyang naghiwalay. Makalipas ang ilang araw ay pumunta siya sa Goyaz upang kumuha ng Biblia.

Ang natitirang bahagi ng paglalakbay ay walang natatanging pangyayari, maliban sa isang di-inaasahan at, noong una, di-ninanais na pagtitipon sa isang kubo sa daan, dahil gabi na at hindi tiyak ang daan; ngunit dahil mahaba na ang aking kuwento, sasabihin ko na lamang na nadama ko ang parehong kapangyarihang naroon gaya noong pagtitipon sa labas na nabanggit ko. Nang matapos ako ay sinabi ng isang lalaki sa isa pa, "Hindi natin inakalang maririnig natin ito."

Matapos ang limang gabing walang tulog at ilang araw na walang hapunan at pinahihirapan ng mga peste, ngunit puno ng banal na kagalakan dahil sa mga pribilehiyong ipinagkaloob sa akin, pumasok ako sa Goyaz nang ligtas at malusog, at — kay himbing ng tulog ko nang gabing iyon!

Kabanata 6: Sa Lupain ng mga Paring Heswita

Noong mga taong 1600 ay naging malinaw sa mga Paring Heswita na ang bagong-tuklas na mga lupain ng Paraguay at Timog Brazil ay huwarang lugar para sa isang dakilang bagong imperyo sa bagong mundo, na magiging kabayaran sa kanilang mga pagkalugi sa lumang mundo. Ang kanilang magiging nasasakupan ay ang nakakalat ngunit maraming tribong Indian na mga Guarani, at sila — ang mga pari at mga laykong kapatid ng Orden ni S. Loyola — ang magiging tanging may-ari, tagapamahala, at tagagawa ng batas ng lupain.

Kaya binuo ang mga plano nang may lahat ng talino at pananaw sa pulitika, at lahat ng katusuhan at paglilihim na ikinatanyag ng Ordeng ito.

Ang pagtatagisan ng mga Korona ng Espanya at Portugal, ang napakalabong kalagayan ng mga hangganang pandaigdig, at ang kalupitan at kawalang-katarungan ng patakaran ng mga nakatuklas sa mga Indian na may-ari ng lupa ang nagbigay ng ninanais na pagkakataon, at noong 1610 ay sinimulan ng mga Paring Heswita ang kanilang malawak at ambisyosong balak sa pagtatayo ng isang Lungsod-Misyon sa looban ng Paraguay. Mabilis na sumunod ang iba pa, kaya't noong 1627 ay sakop na ng rehiyon ang malaking bahagi ng Brazil, at itinayo ang S. Nicolau. Pagsapit ng 1631 ay may dalawampung ganitong lungsod-misyon na may mahigit isandaang libong naninirahan, lahat ay nagsasalita ng wikang Guarani, at pagsapit ng katapusan ng siglong iyon ay may pitong lungsod ng Heswita sa Timog Brazil. Tinawag ang bagong imperyo

na Missoes, at ang kabisera ay ang bayan ng S. Borgia, sa pampang ng makapangyarihang Uruguay. Walang batas sibil, ni karapatan sa ari-arian o sa sarili. Katawan at kaluluwa, itinuring na pag-aari ng mga Heswita ang mga Indian — isang medyo maamong uri ng pang-aalipin, ngunit sa kalaunan ay naging halos kasinlupit at kasing-walang-puso ng sa mga Portuges. Pinilit magtrabaho ang mga Indian para sa kanilang mapagmataas na mga pinuno, at bilang kapalit ay pinakain sila nang mabuti, ipinagtanggol laban sa mga puti, at binabad sa doktrinang Romano. Pangunahing ginamit sila sa pagtatanim ng tubo, mais, beans, atbp., na ipinagbibili sa mga daungan ng Assumpcao at Buenos Aires, at ang malaking tubo ay hinahati sa Korona ng Espanya at sa kabang-yaman ng mga Heswita, at laging ang huli ang may pinakamalaking bahagi.

Mahusay na armado ang mga Indian at sinanay sa taktikang militar. Walang dayuhan o puting tao, maliban sa mga kasapi ng Orden, ang pinahintulutang pumasok sa rehiyon, at pagsapit ng 1750 ay napakalaki na ng yaman at kapangyarihan ng imperyong ito ng simbahan, at napakabilis ng paglawak nito, kaya't napukaw ang takot at inggit ng kanilang mga kapitbahay; ngunit hinamon ng mga pari ang mga Korona ng kapwa Espanya at Portugal. Inabot ng mga tatlong taon ng pagsisikap ng pinagsamang hukbo ng dalawang kapangyarihang ito bago napabagsak ang mga Heswita. Mabangis na ipinagtanggol ng mga Indian ang teritoryo ng kanilang mga panginoon, at ang pagbagsak nito ay nagdulot ng pagpatay sa libu-libo sa mga simpleng taong ito. Nagliyab ang mga lungsod sa ulap ng apoy at usok, at itinaboy ang mga Heswita mula sa lupain. Ang natira sa mga Indian ay inalipin o ikinalat, at bumalik sa

dati nilang mabangis na pamumuhay, ngunit ngayon ay puno ng matinding poot sa puting tao, sibil man o pari, gaya ng marami sa kanila hanggang ngayon.

Sa rehiyong ito ibinaling ng Kalihim ng British and Foreign Bible Society para sa Brazil ang kanyang natatanging pansin, at sa katapusan ng Setyembre ay narating ko ang lumang kabisera ng mga Heswita, ang S. Borgia, matapos ang isang buwang paglalakbay mula sa Rio, at dinalaw sa daan ang karamihan ng malalaking lungsod sa hangganan ng Uruguay at Argentina, at nakapagbenta ng maraming kopya ng Kasulatan.

Sa lahat ng aking karanasan sa gawaing Biblia sa Brazil ay hindi pa ako nakatanggap ng ganoon kainit at mapagmalasakit na pagtanggap gaya ng sa rehiyong ito. Patay na ang diwa ng Heswitismo, at totoo na ang kalayaan ng budhi; at sa buong paglalakbay ay halos hindi ako nakarinig ng isa mang galit o salungat na tinig. Kadalasan ay kulang ang aming mga aklat para sa hinihingi, at sa higit sa isang lugar ay nakapagbenta kami ng mas maraming Kasulatan kaysa sa bilang ng mga bahay.

Ang tanging bakas ng lumang Imperyo ng mga Heswita na Missoes ay ang malalawak na guho rito at doon, at ang sa S. Miguel ang pinakamalaki. Karamihan sa mga ito ay kailangan nang hukayin nang may hirap mula sa kailaliman ng pinakamasukal na gubat, kung saan namamahay ang pusang-gubat at ang panter, at nagtatago ang ahas na rattlesnake. Kung ibinigay lamang sana sa mga tao ang Salita ng Diyos sa halip na ang walang-buhay na mga alamat at pamahiin ng Roma, may mas marangal at mas pangmatagalang bagay

sanang magpapakilala ngayon sa napakalaking pagsisikap ng mga sinaunang mongheng iyon.

Sa gayon natapos ang isang malaking sabwatan upang isara at harangan ang dalisay na Ebanghelyo mula sa isang dakila at magandang bansa. Sa lilim ng mga guho nito ay dala na ngayon ng colporteur ng Biblia ang buhay at nagbibigay-buhay na Salita. Walang kapangyarihan ang mga paring Romano na pigilan ang kanilang mga kawan sa pagbili at pagbasa ng Biblia, na ngayon ay walang-dudang pinakakilalang Aklat sa mismong rehiyong dating pinamahalaan ng mga Heswita nang may kamay na bakal.

Sa S. Borgia ay may isang kakaibang pangyayari ilang linggo bago kami dumating. Tila maraming naninirahan sa mga lugar na ito ang nahuhumaling sa paghahanap ng mga kayamanang ayon sa tradisyon ay nakabaon sa mga sinaunang guhong ito, at paminsan-minsan ay may natutuklasang nakatagong kayamanan ng mga Heswita o mga dokumentong kasinghalaga.

Kabilang sa mga kayamanan ng simbahan sa S. Borgia ang tatlong malalaking santong kahoy, na lubos na pinipintuho ng mga tao pangunahin dahil sa napakatanda na ng mga ito. Dahil nahawa sa pagkahumaling na nabanggit, naisip ng pari ng sinaunang kabiserang ito ng mga Heswita na maaaring itinago sa mga larawang ito ang ginto o mga pergamino ng kanyang mga nauna, at sa isang masamang oras para sa kanya ay tinadtad niya ang mga ito. Napakalubusan ng kanyang paghahanap kaya't hindi na mabubuo pang muli ang mga santo, kaya kinumpleto niya ang kanyang paninira sa pagpapadala sa natira sa kusina upang ipanggatong sa pagluluto ng kanyang hapunan.

Galit na galit ang mga taga-S. Borgia, at hindi kataka-taka! Isang gabi, hindi nagtagal matapos ang pangyayaring ito, may huminto na kotse sa bahay ng pari, sa mismong oras na inaasahan niyang may susundo sa kanya para sa isang kasalan. Paglabas niya, nakabihis para sa okasyon, sinunggaban siya at isinakay sa kotse, na humarurot patungo sa ilog. Sa daan ay humingi ang mga dumukot sa kanya ng kabayaran para sa nilapastangang mga santo, at dahil hindi kasiya-siya ang sagot ay pinahinto ang kotse sa isang maputik na sapa, at doon pinagulong ang kanyang kagalang-galang. Nagmadali silang nagpatuloy kasama niya, at agad na narating ang Ilog Uruguay, at doon ay isinakay ang kawawang pari sa isang maliit na bangka, wala ang lahat ng kanyang damit, at pinilit siyang magsagwan nang mag-isa patawid sa teritoryo ng Argentina, kung saan iniwan siya ng kanyang mga umuusig sa kalagayang walang saplot. Wala nang pari ngayon ang S. Borgia.

Maidaragdag na ang lalaking ito ay naging matinding mang-uusig sa mga mananampalataya sa lungsod na ito. Mula sa huling nabanggit na bayan ay naglakbay kami sa kaparangan sakay ng isang medyo sira-sirang lumang American "Spider" at tatlong mula, at sa ganitong paraan ay nalakbay namin ang mga apat na raang milya ng dating teritoryo ng Missoes, nagbebenta ng aklat sa buong daan. Bihirang mangyari na mag-alok kami ng aklat nang hindi ito nabebenta.

Basa at malamig ang panahon, maputik ang mga daan, at kadalasan ay mabigat ang paglalakbay, at dahil kakaunti ang naninirahan sa pagitan ng mga bayan ay hindi kaakit-akit ang aming mga tuluyan sa gabi — minsan ay sa ilalim ng isang lumang kariton ng baka, at

minsan naman ay kasama ng mga baboy. Minsan, matapos ang dalawampu't anim na oras mula sa huli naming pagkain, huminto kami at inalisan ng harness ang mga hayop, habang naghahanda ng isang kaldero ng lugaw. Sa malalawak na bukas na campo ng malayong timog ay napakakaunti ng panggatong, at sa masusing paghahanap ay isang dakot lamang ng maliliit at basang patpat at tuyong damo ang nakuha namin. Sa malaking pagtitiyaga ay nakagawa kami ng maliit na apoy sa ilalim ng Spider, kung saan isinabit namin ang aming kaldero, at binantayan namin ito nang buong pagmamahal. Tatagal kaya ang kaunting panggatong hanggang kumulo ang kaldero? Isang marahas na bagyo ng hangin at ulan ang sumagot sa tanong, at biglang kinailangang isiksik ang harness, mga bag, at mga aklat, atbp., sa maliit na espasyo sa ilalim ng Spider, kasama na kami. Talagang basang-basa kami, at kumutitap ang apoy at natapos sa nakabubulag at nakasusulasok na usok. Walang palatandaang hihina ang bagyo, at ang aming silungan ay — mabuti, hindi kumpleto; kaya nilunok namin ang hindi lutong lugaw, nagmadali kaming magkarga sa ulan at nagpatuloy nang hirap na hirap nang sampung milya pa sa bagyo at putik. Binabanggit ko lamang ito upang ipakita na ang ganitong paglilingkod ay may kapalit na hirap, bagaman laging may kabayaran ang Diyos na abot-kamay kung mag-aabala lamang tayong lumingon. Sa katunayan, sa dulo ng sampung milyang iyon ay nakatagpo kami ng isang mabuting Samaritano. Ang putik din ay hindi laging di-kanais-nais, sapagkat higit sa isang beses, habang dumaraan sa mga lugar na walang tubig, ay natuwa pa kaming masala ito sa aming mga panyo upang ipagluto o ipawi ng uhaw, bagaman ang lumalabas na tubig ay lubos na kahawig ng Epps' cocoa.

Sa loob ng wala pang dalawang buwan ng gawain, ang aking batang colporteur na si Eurico at ako ay nakapamahagi ng 156 na Biblia, 417 Bagong Tipan, at 978 Ebanghelyo.

Sa isang bayang dinalaw namin ay nakatagpo ako ng isang matandang lalaki na pitumpung taon o higit pa, na unang nakarinig tungkol sa Biblia noong maliit pa siyang bata nang basahin ito nang malakas ng kanyang kapatid na babae. Isang kawawa at napabayaang ulila, lalo siyang naakit sa kuwento ng pagtanggap at pagpapala ng ating Panginoon sa maliliit na bata. "Siguro'y mahal na mahal Niya ang mga bata," naisip niya. "Wala yatang nagmamahal sa akin." Nang matuklasan at sunugin ng pari ang Biblia ay labis itong dinamdam ng bata, at nagpasya siyang paglaki niya ay kukuha siya ng Aklat na iyon para sa sarili. Makalipas ang ilang taon, habang namumuhay siya nang magulo at masama, nang makatagpo siya ng isang colporteur ay nagnakaw siya ng isang Biblia mula rito, at sa kanyang kasiyahan ay natagpuan niyang muli ang di-malilimutang bahagi. Nang matuklasan ang pagnanakaw, napilitan siyang ibalik ang Aklat (isang mahinang uri ng colporteur iyon, sa tingin ko); at maraming taon pa bago dumating muli ang isang pagkakataon.

Habang naghahanap siya ng isang puwesto na nangangailangan ng mahusay na pagbasa, nagpasya siyang pagbutihin ang sarili; kaya nangyari na, nang makatagpo siya ng isang lalaking nagbebenta ng aklat, nagmadali siyang bumili ng pinakamalaking aklat nito nang hindi gaanong nagtatanong kung ano ang laman. Pag-uwi niya at pagsusuri sa kanyang nabili, natuklasan niya nang may pagkamangha at galak na ito pala ang

mismong Aklat na binabasa sa kanya ng kanyang kapatid noong bata pa siya.

Ngayon ay nagsimula siyang mag-aral nang taimtim, at hindi nagtagal ay may nagtipon sa paligid niya na grupo ng mga interesadong kapitbahay. Nang mabalitaan niya ang isang mangangaral ng Ebanghelyo na nakatira sa isang bayang 150 milya ang layo, ipinatawag niya ito, sa sarili niyang gastos, at binuksan ang kanyang bahay para sa mga pagtitipon at ang kanyang puso sa Ebanghelyo. Sa napakaikling panahon ay naitatag ang isang mahalagang kongregasyong ebanghelikal sa lungsod na iyon, na may sariling magandang gusali ng simbahan at mga paaralan, at dito ang matandang lalaki ay nananatiling isang iginagalang na matanda (elder).

Walang alinlangan na ang napakaraming iglesiang ebanghelikal sa Brazil ay may utang ng kanilang pagkakaroon sa Bible Society; at sa ganoon ding katiyakan ay masasabing ang taong pinakakinatatakutan ng mga tuwirang tagapagmana ng mga Paring Heswita ay ang colporteur ng Biblia.

Kay bilis ng pag-indayog ng pendulo ng panahon,
At bawat araw ay lumilipas nang lalong mabilis!
Sa sandaling hawakan natin ang ngayon, ito'y wala na —
Sa ikabubuti man o ikapapahamak — patungo sa walang hanggan!
Ang ating nakatambak na mga plano at pinag-isipang balak,
Ang matatayog na pag-asa at pinakamalalim na hangarin,
Ay dumating at lumipas magpakailanman, gaya ng hungkag na panaginip.

Ni ang alaala nila'y hindi na nagpapasigla sa ating kaluluwa!
Sa Panahong kay bilis lumipas at Walang-Hanggang kay haba,
O, kay hangal, kay mapurol, at kay bagal ng ating puso
Na hindi pa tinatalikuran ang hungkag na awit-sirena ng mundo,
At itinutok ang ating mga layag patungo sa Walang Hanggan

Kabanata 7: Isang Dakilang Pagliligtas

Ang karaniwang pari sa Timog Amerika ay kakaunti ang pag-aalinlangan sa mga paraang gagamitin niya upang ilayo ang Biblia sa mga tao. Usapin ito ng buhay o kamatayan para sa kanya, lalo na't hindi siya nangangahas na basahin ito mismo.

Ang kanyang impluwensya at kapangyarihan at ang pagkakakitaan sa kanyang mga paninda sa simbahan ay nakasalalay sa pagpapanatili sa mga tao sa lubos na kamangmangan sa turo ng mga apostol, kaya't kailangang puksain ang Biblia anuman ang kapalit, kaya sinasabi niya sa kanila na ito ang bukal ng lahat ng erehiya. Kakaunti ang mga bagay na kasinghusay ang mga pari gaya ng paghahalughog ng mga Biblia, sa pamamagitan ng mga tusong paraan kung saan ang kumpisalan at ang mga bata ay paboritong kasangkapan. Sa malinis o maruming paraan ay inaagaw ang mga aklat mula sa mga tao, at paulit-ulit na nagsasagawa ng auto-da-fe, kung saan maraming kopya ng Salita ng Diyos ang sinusunog sa harap ng publiko kasabay ng mga pagsumpa at paglait. Kung hindi rin nila sinusunog ang mga mananampalataya, iyon ay dahil lamang hindi ito pinahihintulutan ng mga batas ng bansa, kahit sa Timog Amerika.

Hawak pa rin nila ang upahang mamamatay-tao, at paminsan-minsan ay ginagamit ng mga "ministrong ito ni Satanas" ang ganitong paraan upang patahimikin ang bibig ng colporteur o ebanghelista. Sa Brazil, halos lahat ng mapamatay na pagsalakay sa mga mangangaral ng Ebanghelyo at mga mananampalataya ay tuwirang

maiuugat sa mga pari. Kilalang katotohanan ito, at makapagbibigay ako ng di-mabilang na halimbawa nito na nangyari sa iba't ibang bahagi ng Brazil.

Maliban sa iilan, iniiwasan nila ang hayagang talakayan o pagtatalo ng anumang uri, lalo na kung alam nilang may mga Biblia ang mga tao. Sa isang lugar na tinirhan ko nang ilang buwan, kung saan maraming nagbabagong-loob, ang pari na dumadalaw ay dating nagngangalit laban sa akin mula sa kanyang pulpito at gumagawa ng kagila-gilalas na paratang laban sa akin at sa mga aklat na ipinamamahagi ko. Nagpatuloy ito nang ilang panahon. Sa wakas ay sinulatan ko siya, sinasabing nabalitaan ko ang kanyang mga pagsalakay sa akin mula sa lugar ng pribilehiyo, kung saan hindi ko siya masasagot, at hinamon ko siyang ulitin iyon sa anumang lugar kung saan naroroon ako upang pabulaanan ang kanyang mga paratang, na lubos akong handang gawin. Hinamon ko rin siya sa isang pampublikong debate sa bukas na plasa ng nayon, at siya na ang bahalang pumili ng paksa o doktrinang pagtatalunan, basta't ang "aprobadong" Biblia ng Iglesia Romana ang gagamiting batayan. Upang bigyang-diin ito, isinulat ko ang isang kopya ng hamon sa malalaking titik at ipinako sa isang pinto sa gitna ng nayon upang makita ng lahat, at natural lamang na pumukaw ito ng malaking interes sa mga naninirahan.

Sa bukang-liwayway kinaumagahan ay nakita ko ang pari na palihim na nangangabayo palabas ng nayon, matapos magbanta ng lahat ng uri ng darating na lagim, kasama na ang pagdalaw ng kanyang obispo. Hindi ko na siya nakita pang muli, ngunit hindi nagtagal ay nabalitaan kong habang nagmimisa siya sa isang kalapit na bayan ay tinamaan siya ng bulutong, ang kauna-

unahang kasong naitala sa Estado ng Goyaz, at nawala siya sa bahaging iyon ng Brazil.

Sa isa pang pagkakataon, nang kasama ang dalawang kasamahan ay pumasok kami sakay ng kabayo sa maliit na bayan ng San Francisco, sa Estado ng Minas, nadatnan naming napakagalit ng mga tao sa amin — isang medyo di-pangkaraniwang karanasan.

Maliwanag na nabalitaan ng lokal na pari ang aming gawaing Biblia sa ibang mga bayan sa aming dinaraanan, at nilason niya ang isip ng mga tao laban sa amin sa pamamagitan ng mga kasinungalingan kaya't sinasarhan kami ng pinto nang hindi man lamang kami pinakikinggan. Ang ilan ay tumatakbo palayo habang papalapit kami, habang ang iba naman ay hayagang nagbabanta sa amin ng pamalo at bato.

Dinalaw namin ang paring ito, na tinanggap kami nang maayos, at, iniiwasan ang anumang talakayan, ay walang sinabing laban sa aming mga aklat. Sa buong hapon ng gawain ay dalawa o tatlong Bagong Tipan at kalahating dosenang Ebanghelyo lamang ang naibenta namin.

Pagod na pagod at medyo nanghihina ang loob, nagpahinga kami nang gabing iyon sa isang magaspang na kubong putik, mga isang milya mula sa bayan, dahil iyon ang pinakamabuting tuluyang nakuha namin.

Halos alas-onse na ng gabi, at katatapos lamang naming iimpake ang aming mga aklat at gamit, handa para sa maagang pag-alis kinaumagahan patungo sa susunod na bayan, nang magulat kami sa isang malakas na katok sa pinto. Pagbukas namin ay pumasok ang isang binata, maputla at balisa at hingal na hingal, na para bang tumakbo.

"May mga baril ba kayo?" bulalas niya.

"Baril!" sagot namin nang may pagkamangha. "Wala, hindi kami nagdadala ng ganoong bagay. Bakit mo itinatanong?"

"Dahil," sabi niya, "nagtipon ang pari ng isang pangkat ng pinakamasasamang tao sa bayan at nilasing sila sa rum, at papunta na sila rito ngayon upang patayin kayo. Dahil pag-aari ng aking ama ang lugar na tinutuluyan ninyo, nadama kong dapat kong subukang ipagtanggol kayo, ngunit kung wala kayong baril ay wala nang pag-asa," at sa mga salitang ito ay naglaho siya sa dilim.

Nagkatinginan kami nang makahulugan at nakinig. Tahimik ang lahat, walang anumang tunog na maririnig, at maganda at maliwanag ang sikat ng buwan. Ngunit hindi mapagkakamalan ang itsura sa mukha ng binatang iyon, kaya pumasok kami at, lumuhod, at ipinagkatiwala ang aming sarili sa Kanya na may kakayahang magligtas.

Bago pa kami makatayo ay narinig namin ang kakila-kilabot na ingay ng papalapit na pangkat, na tila mas kahawig ng mga demonyo kaysa mga tao. Isinara namin ang pinto at mga bintana, at nahiga sa aming mga duyan. Bukas pa sa amin ang kaparangan sa isang panig; maaari sana kaming tumakas, ngunit naroon ang lahat ng aklat na iyon — mga aklat ng Diyos — at naroon ang lahat ng aming siya at iba pang gamit. Tatakas ba kami at iiwan ang mga ito upang wasakin? Hindi, kailanman ay hindi namin seryosong inisip iyon; parang pag-amin iyon ng pagkatalo.

Lumakas ang ingay, at naririnig na namin ang sinasabi ng mga sumasalakay sa amin. Pagpatay ang nasa kanilang puso, at ito ay may pagsang-ayon ng simbahan.

Naputol na ang aming daang pagtakas, sapagkat napalibutan na ang lugar. Habang bumabagsak ang mga unang hampas sa aming marupok na pinto at bintana ay ipinikit namin ang aming mga mata at tahimik na hinintay ang tila hindi na maiiwasan. Ilang sandali na lamang, naisip ko, at tapos na ang lahat. Gayunman ay hindi ako gaanong nabalisa o natakot; tinugunan ng Diyos ang pangangailangan ko ng lakas ng loob sa pamamagitan ng Kanyang biyaya.

Nang tila mga patay na kami, napansin naming may nagaganap na kontra-kaguluhan sa labas, isang mainit na pagtatalo. Lumalabas na sa huling sandali ay bumalik ang aming kaibigan na may dalang rebolber, at matapos walang saysay na makiusap sa mga nagnanais pumatay ay bumulalas siya, "Makapapasok lamang kayo kung dadaan kayo sa aking bangkay!" at itinutok ang kanyang baril sa ulo ng pinuno nila, na agad na kumaripas ng takbo. Pagkatapos ay tumalon sa kanyang tabi ang isa pang binata at bumunot ng kanyang kutsilyo, at sa harap ng tapang ng dalawang ito ay nag-alinlangan ang pangkat, nag-atubili, at nagkawatak-watak nang magulo, at bumalik sa bayan — at kami ay naligtas.

Pagkatapos ay narinig namin ang mga katok sa pinto at mga tinig na sumisigaw, "Buksan ninyo ang pinto! Buksan ninyo ang pinto! Ayos na ang lahat ngayon! Ligtas na kayo." Pagbukas namin ng pinto, sa maliwanag na sikat ng buwan ay nakita namin ang isang grupo ng mga binata na mukhang nasasabik at kakaiba.

"Ano ang ibig sabihin ng lahat ng ito?" bulalas ng isa. "Bakit galit na galit ang pari? Ano ang nasa mga aklat na ibinebenta ninyo na lubhang nagpagalit sa kanya laban sa inyo?"

Pagkatapos, sinindihan ang kandila, dinampot ng isa sa amin ang isang Bagong Tipan at binasa lamang nang sunud-sunod ang mga bahagi ng mahalagang mensahe nito sa kanilang mga nagtatakang tainga. "Wala akong nakikitang masama riyan," sabi ng isa. "Gusto ko ring magkaroon ng isa sa mga aklat na iyan," sabi naman ng isa. Kaya nakapagbenta kami ng kalahating dosenang Bagong Tipan sa kanila, at saka kami nagpahinga, pagod, ngunit lubos na nagpapasalamat sa Diyos.

Sa loob ng kalahating oras ay mahimbing nang natutulog ang aking mga kasama, ngunit hindi ako mapakali at balisa; at bandang hatinggabi ay narinig ko muli ang kakila-kilabot na ingay na iyon. Binigyan pa ng galit na galit na pari ang mga tao ng mas maraming alak at pinabalik sila. Ngunit muli kaming iningatan ng Panginoon. Napakaingay nila kaya't pagdating nila sa aming kubo ay may malaking grupo na ng mga lalaking naakit sa lugar, handang humarap sa kanila para sa amin; at matapos ang mainit na pagtatalo ay sumuko ang mga basag-ulo, at bumalik sa ikalawang pagkakataon sa kanilang pinanggalingan.

Pagsapit ng alas-tres ng umaga ay natipon na namin ang lahat ng aming hayop, at sa loob ng isang oras ay nakargahan, nasiyahan, at nakaalis na kami — saktong-sakto, gaya ng nabalitaan namin pagkatapos, upang makatakas sa ikatlong pagsalakay. Kaya, nang hindi man lamang nagtataas ng daliri upang ipagtanggol ang sarili, iniligtas kami ng Panginoon nang tatlong beses sa iisang makasaysayang gabing iyon.

Kabanata 8: Ang Paring Nagbagong-Loob

Ilang taon na ang nakararaan ay may nakatira sa mahalagang lungsod sa looban na Juiz de Fora na isang pari, si Father Hyppolyto Campos. Siya ang bikaryo ng lungsod at malawak ang kanyang katanyagan sa husay magsalita at sa karunungan — mga katangiang hindi gaanong madalas makita sa kanyang uri.

Isang masigasig at kumbinsidong naniniwala sa di-pagkakamali ng kanyang Iglesia, kabisado niya ang lahat ng argumentong Heswita laban sa Protestantismo — at napakatalino at napakatuso ng mga iyon. Kawawa ang tagapagtanggol ng Ebanghelyo na makaharap ng isang lalaking tulad ni Father Hyppolyto, maliban kung lubos siyang matatag at tiyak sa buong Salita ng Diyos!

Sa ganoong katanyagan, ang paring ito ay hinahanap-hanap sa bawat distrito ng diyosesis kung saan lumitaw ang mga mensahero ng Ebanghelyo, at madalas na nagtatagumpay ang kanyang matalinong pananalita sa pagsakal sa unang binhi ng buhay na naihasik sa tabi ng daan. Ngunit hindi laging ganoon, sapagkat paminsan-minsan ay nakatatagpo siya ng isang lalaki o babae na nakabasa na ng Biblia — na siya mismo ay hindi pa — at madali siyang nalilito ng mga ito sa pinakasimpleng tanong, gaya ng, "Nasaan ang turo ng mga Apostol tungkol sa Purgatoryo, sa Pamamagitan ng mga Santo, sa Kumpisalan?" at iba pa.

Nang mapansin niyang karamihan sa mga tumututol na ito ay mga taong hindi nakapag-aral at mapagpakumbaba, lalo siyang naguluhan at nainis sa

kalagayan, at sa wakas ay nagpasya siyang patahimikin ang mga pangahas na erehe sa pamamagitan ng pag-aaral ng Biblia ng mga Katoliko upang pabulaanan sila mula rito.

Mas madali itong sabihin kaysa gawin. Sa "karunungan" ng Konseho ng Trent noong ika-labing-anim na siglo ay itinakda na walang pari ang dapat bumasa ng Kasulatan nang walang nakasulat na pahintulot ng kanyang obispo, sa parusang ekskomunikasyon. Ganyan katakot ang Roma sa Biblia na nasa kamay ng sarili niyang mga pari!

Hindi na kailangang sabihin na ang paring nangangahas humingi ng ganitong kalayaan ay nagiging kahina-hinala at minamarkahan na mula noon — at may napakabuting dahilan, gaya ng ating makikita.

Sumulat si Father Hyppolyto sa kanyang obispo, inilalahad ang hirap ng kanyang kalagayan at humihingi ng pahintulot ng simbahan na mabasa ang Biblia na aprobado ng "Banal na Iglesia" upang mapahiya ang mga ereheng ito.

Nang walang dumating na sagot ay inulit niya ang kanyang hiling, at tumanggap ng maikli at matigas na pagtanggi. Nangatwiran siya at iginiit ang mga kapakinabangang makakamit, ngunit hindi niya napapayag ang kanyang obispo na luwagan ang pangkalahatang tuntunin. Sa wakas, lubos na nagising ang kanyang loob at medyo nagalit, sumulat siya sa napakaprangkang pananalita kaya't nakatanggap siya ng isang "aprobadong" Biblia sa sumunod na koreo.

Isa sa mga walang-prinsipyong paraan ng Roma upang ilayo ang Biblia sa mga tao ay ang pagsasabing ang bersyong Protestante ay lubos na sira at pinutul-putol — Biblias falsas (mga huwad na Biblia), ang tawag nila

rito; ngunit maingat silang tiyakin na ang "tunay na Biblia" ay hindi maabot ng mga tao, sapagkat ang pinakamurang bersyon ay nagkakahalaga ng sampung dolyar, at kahit iyon ay hindi na inililimbag ngayon!

Hindi nagtagal ay lubog na si Father Hyppolyto sa Biblia ng kanyang Iglesia, na, gaya ng alam natin, ay halos katulad ng atin, maliban sa iilang Apokripang aklat ng Lumang Tipan.

Una sa lahat ay hinanap niya ang pagsang-ayon ng mga apostol sa purgatoryo, ang batong-panulukan ng pamahiing Romano; at hindi kaunti ang kanyang pagkabahala nang matuklasang walang anumang pagbanggit dito mula pabalat hanggang pabalat. Medyo nalito, sunod niyang hinanap ang patunay ng iba pang doktrina ng kanyang Iglesia na kinukuwestiyon; at isa-isa, ang mga ito ay sinalubong ng lubos na katahimikan o tuwirang pagtanggi mula sa Biblia ng sarili niyang Iglesia. Unti-unti niyang naunawaan na may mali, at na nalinlang siya, at siya naman ay naging manlilinlang, at binagabag nito ang kanyang budhi; ngunit dahil hindi pa siya lubos na naliliwanagan sa katotohanan ng Ebanghelyo, nagpasya siyang manatiling pari.

Hindi nagtagal matapos ito, si Father Hyppolyto, nang dumalaw isang gabi sa bahay ng isang kaibigan, ay nakarinig ng tunog ng pag-awit. "Ano iyon?" tanong niya.

"Aba, hindi mo ba alam?" sagot ng kanyang kaibigan; "ang mga Protestante iyon. Inupahan nila ang katabing bahay at may regular silang pagtitipon, at maraming Katoliko ang dumadalo. Halika rito, at mula sa isang bintana sa gilid ay makikita mo mismo ang loob ng kanilang bulwagan."

Mula sa lilim ng madilim na silid ay pinagmasdan ng pari ang maliit na pagtitipong iyon.

Natapos na ang himno, at ang misyonero ay nanguna sa isang panalanging kakatwang tumimo sa pari, kaya't nang magsimula ang pangangaral ng Ebanghelyo ay wala nang mas taimtim na nakikinig kaysa sa nakatagong paring iyon. Sa pagtatapos ng pagsamba ay nagpaalam siya sa kanyang kaibigan, ngunit hindi nang hindi muna kaswal na nagtatanong kung gaano kadalas ginaganap ang mga pagtitipong ito.

Na para bang nagkataon lamang, nang dumating ang gabi ng sumunod na pagtitipon ay muling dumalaw si Father Hyppolyto sa kanyang kaibigan, at muli siyang nakinig sa mensahe ng Ebanghelyo mula sa madilim na bintanang iyon sa gilid.

Nagpatuloy ito nang ilang panahon, hanggang sa wakas ay hinawakan ng matinding paninindigan ang pari kaya't humingi siya ng pakikipag-usap sa misyonero; at natapos ito sa kanyang tiyak na pagtanggap sa Panginoong Jesucristo bilang Tagapagligtas at Panginoon. Kaagad niyang hinubad ang kanyang mga damit-pari at ipinadala ang kanyang pagbibitiw sa obispo, ipinaliliwanag ang dahilan ng kanyang hakbang. Ang naging bunga ay isang kakila-kilabot na kaguluhan sa hanay ng mga pinuno ng Iglesia Katolika Romana, at pinakilos ang bawat paraan upang ilihis siya sa kanyang pasya. Mga tanyag na pari, tulad ni Julio Maria, at mga kilalang Katolikong estadista at Heswita ang gumipit sa kanya sa lahat ng panig sa salitan ng mga banta at pangako, at nanganib ang kanyang buhay. Ngunit sa kabila ng lahat ng magagawa ng Roma ay nanindigan

siyang matatag sa unos at hindi na kailanman lumingon pa.

Lumayo siya sa mata ng publiko at itinalaga ang sarili sa Kasulatan. Makalipas ang tatlong taon ay tinanggap siya bilang lokal na mangangaral sa American Methodist Mission, at ngayon ay pastor siya ng kanilang pinakamalaking kongregasyon sa Brazil, at sa kanyang mahusay na mga pakiusap ay makapangyarihang nakukumbinsi ang lahat ng nakikinig sa dalisay na katotohanan ng Ebanghelyo ni Jesucristo, salungat sa mga panlilinlang at kasinungalingan ng Roma.

Salin ng isang Artikulo ng dating paring si Hyppolyto, na nagpapakita ng kanyang kasalukuyang pagtingin sa Iglesia ng Roma.

"Ang Iglesia ng Roma sa Brazil, gaya ng sa ibang lugar, ay ang Papa: ubi Petrus ibi Ecclesia (kung nasaan si Pedro, naroon ang Iglesia). Kung sa lahat ng naninirahan sa mundo ay iisa lamang ang makiisa sa Papa, susunod sa kanya sa mga bagay ng pananampalataya at kaugalian, siya lamang ang maliligtas, at ang lahat ng iba pang tatanggi sa pagsunod na iyon ay mapapahamak.

'Ang pagsamba sa mga Santo, ang Index, ang Bula, in Coena Domini, ang Syllabus, ay bahagi ng doktrinang Cristiano ng Iglesia Romana, at ang lahat ng detalye nito ay bumubuo ng mga dogma ng pananampalataya para sa mga tapat na Romanista.

"Ang kaligtasan ay nakakamit sa pamamagitan ng Binyag, ng Kumpisal sa pari, ng debosyon sa mga Santo, at sa mga Anghel na Tagapag-ingat, ngunit pangunahin sa pamamagitan ng debosyon sa Mahal na Birhen.

"Kung hindi maisagawa ng tapat na Romanista ang iba pang paraan ng kaligtasan — ang Sakramento, at ang debosyon sa ibang mga Santo, kasama ang mabubuting gawa — ngunit may taimtim na debosyon kay Maria, kahit siya pa ang pinakamalaking makasalanan, o ang pinakamasamang mamamatay-tao, maliligtas siya, at sapat nang garantiya ng kanyang kaligtasan na magsuot siya sa leeg ng isang eskapularyo ng Nossa Senhora da Boa-Morte — (Mahal na Birhen ng Mabuting Kamatayan).

"Servus Mariae non peribit (Ang lingkod ni Maria ay hindi mapapahamak), ipinahahayag ng lahat ng teologo at mangangaral ng papa, nang may pagsang-ayon ng 'Kanyang Di-Nagkakamaling Kabanalan.'

"Sabi ni Obispo Feliz Dupanloup: 'Ang pinakamasama at pinakaligaw na binata, na bumibigkas araw-araw ng Memorare o piissima Virgo Maria ay hindi mapupunta sa Impiyerno. Ad Jesum per Mariam (Kay Jesus sa pamamagitan ni Maria), atbp.'

"Ang kalunus-lunos na bunga ng kahindik-hindik na doktrinang ito ay nahahayag sa buhay ng karamihan sa mga tagasunod ng Roma. Ang kanilang dalawang pangunahing paraan ng kaligtasan — ang debosyon kay Maria bilang di-nagkakamaling paraan, at ang attrition (di-ganap na pagsisisi) kasama ang absolusyon ng pari, sa halip na ganap na pagsisisi — ang dalawang maka-diyablong erehiyang ito, bukod pa sa libu-libong mapamahiing gawain bilang pangalawang paraan ng kaligtasan sa mga Katoliko Romano sa Brazil, ay nagpapatunay nang walang alinlangan sa malaking pangangailangan ng pangangaral ng Ebanghelyo sa bansang ito. Ang sabihing hindi kailangan ng Brazil ng

mga misyon ay katumbas ng pagsasabing hindi mo alam kung ano ang Romanismo sa amin.

"Ang mangkukulam ng Africa ay hindi mas lubog sa kadiliman kaysa sa Romanista sa Brazil, kasama ang kanyang di-mabilang at halos di-kapani-paniwalang mga pamahiin, at ang kanyang pagsamba sa isang diyos na yari sa harina na ginawa ng pari.

"Hindi na namin babanggitin ang Misa ng pagbabayad-sala ni ang Purgatoryo, ni ang mga Indulhensiya o mga Pagpapala ng Papa hanggang sa ikatlo o ikaapat na salinlahi, ni ang kanilang iba pang walang-katuturan at erehong turo, sapagkat alam ng lahat ng Cristiano ang mga bagay na ito.

"Ang hindi alam ng maraming edukado at relihiyosong tao ay na ang Katolikong Romanong taga-Brazil, kasama ang kanyang mga pamahiin, ay mas mababa pa sa pinakakawawang mga tao sa mundo, at ang kanyang pagbabagong-loob ay mas mahirap kaysa sa sinumang pagano."

Kabanata 9: Isang Katolikong Guro

Dalawa sa aming mga colporteur, matapos maglibot sa maliit na bayang pangisdaan ng Caraguatatuba, hindi kalayuan sa daungan ng Santos, ay nagpasyang magdaos ng isang pampublikong pagtitipon.

Kakaunti ang naibenta nilang aklat, at dahil sa impluwensya ng lokal na guro ay labis silang minaltrato noong una ng mga naninirahan, at tinanggihan pa nga silang bigyan ng pagkain at matutuluyan. Gayunman ay nagtiyaga sila, at sa gayo'y napagtagumpayan nila ang masamang loob at hinala ng mga tao kaya't nakagamit sila ng isang malaking silid para sa isang pagtitipon ng Ebanghelyo. Habang nag-iimbita sila sa bawat bahay, narating nila sa wakas ang tirahan ng guro, at nadatnan siyang nakadungaw sa kanyang bintana sa harap, sa tunay na istilong taga-Brazil.

Yumukod nang magalang si Benedicto at iniabot sa kanya ang isang tract ng Ebanghelyo, na nagsasabing, "Malaking karangalan po sa amin kung dadalo Kayo sa aming pagtitipon ngayong gabi;" ngunit ang bastos na sagot na natanggap niya ay, "Bibigyan ko ng karangalan ang sarili ko sa hindi pagpunta, senhor."

Medyo lampas sa bahay ng lalaking ito, isa pang naninirahan ang nagsabi sa aming kapatid na ang nasabing guro ay isang panatikong Katoliko Romano, hayagang kaaway ng Protestantismo, at siya ang abala sa paghahanda ng isang marangyang pagsalubong sa matagal nang hinihintay na Obispong Romano ng Taubate. Nakalikom siya ng malaking halaga mula sa mahihirap na naninirahan upang mabigyan ang kahanga-hangang prelado ng pinakamasarap na alak at

marangyang pamumuhay, sapagkat hindi maaasahang mabubuhay siya sa apostolikong pagkain na isda, na kasama ng tuyong farinha (harina ng kamoteng-kahoy) ang halos tanging kinakain ng mga taong ito.

Sa kabila nito at ng ilang iba pang pagtanggi, nagtiyaga ang aming mga kapatid, at ginantimpalaan sila ng isang napakagandang pagtitipon, kung saan ilan ang hayagang nagpahayag ng hangaring sumunod sa Panginoong Jesus, at sa pagtatapos ay medyo maraming Kasulatan ang naipamahagi.

Lumipas ang isa o dalawang araw, at nang sa wakas ay dumating ang tiyak na balitang darating ang Obispo kinabukasan, naghari ang malaking pananabik, at hindi iilan ang natatakot sa latigo ng ekskomunikasyon dahil sa pagdalo sa pagtitipon ng mga Protestante.

Nagsimulang madama ng guro ang kanyang kahalagahan, at dala ang nalikom na pera ay nagmamadali siyang umalis sakay ng kanyang bangka, kasama ang isa o dalawang mangingisda, upang dalawin ang isang kalapit na bayan sa baybayin, kung saan mabibili niya ang lahat ng kailangan — pinong lino at kubyertos, magagarang kandelerong ginintuan at mga pinggang porselana, ilang dosenang pinakamahusay na port wine, mga de-latang pagkaing Europeo ng lahat ng uring mabibili, isang espesyal na palanggana na hugasan, at isang sabong mabango — ang lahat ng ito ay maingat na pinag-usapan at pinagpasyahan nang maaga. Sa wakas ay natapos ang pamimili, at sakay ng kanyang bangkang punung-puno ng masasarap para sa Obispo ay sinimulan niya ang paglalakbay pabalik.

Kung sobra ang karga ng bangka, o kung ang hangin ang may kasalanan, ay hindi pa rin alam; ngunit ang

bangka kasama ang mga sakay at laman nito ay hindi na kailanman nakita muli, ni natagpuan ang anumang bakas nila hanggang sa araw na ito.

Dumating nga ang Obispo kinabukasan, ngunit nasaan ang guro, at nasaan ang pagkain at handa para sa Kanyang Kagalang-galang? Walang makapagsabi.

Totoo na kumalembang ang mga kampana bilang pagsalubong, at dinagsa ng mga tao ang "Banal na Misa," habang hindi nabigo ang mga paninda ng Roma na punuin ang kaban ng obispo; ngunit ang katotohanan ay sa buong pagdalaw niya bilang pastor ay kinailangang mabuhay ng Obispo sa isda at farinha gaya ng sinumang karaniwang tao; at nanatili ring katotohanan na ang kawawa niyang tagasuporta ay wala na at hindi na maibabalik.

May mabuti kaming dahilan upang maniwala na ang pangyayaring ito ay nag-iwan ng malalim na impresyon sa marami sa mga naninirahan sa lugar, at iyon ang unang paraan na ginamit ng Diyos upang gisingin ang malayong maliit na nayong pangisdaan na ito. Lumipas ang ilang buwan, at inakay kaming ipadala ang parehong tapat na colporteur na si Benedicto, kasama ang iba, sa isang paglalakbay na pang-ebanghelyo sa distritong ito; at ang naging bunga ay maraming bunga para sa Kaharian ng Diyos sa mga kaluluwang nakamit para kay Cristo mula sa kanilang pagsamba sa diyus-diyusan at kasalanan.

Kabanata 10: Ang Masayang Bilanggo

Pagdating sa Goyaz, ang pinakamalayong lugar mula sa baybayin na naabot noon ng Ebanghelyo sa Timog Amerika, kami ng aking kasama, isang colporteur na taga-Brazil, ay nagsimulang magtatag ng isang sentro ng pangmatagalang gawaing ebanghelikal sa mga Katoliko Romano, na magiging himpilan din kung saan maaaring sumulong pa sa teritoryo ng mga Indian sa kabila. Umupa kami ng maliit na bulwagan sa gitna ng bayan, nagpagawa ng ilang upuan at entablado, at nagsimula nang walang anumang pormalidad.

Nagdaos kami ng pagtitipon gabi-gabi, na dinadagsa ng tao sa kabila ng organisadong pagsalungat ng mga paring Dominiko — ang mga tapat na anak ng dakilang Inkisidor.

Napakahirap na gawain ito, sapagkat agad na umatras ang mayayaman at mga opisyal nang seryosohin na namin ang gawain at ipangaral ang pagsisisi. Bumaba sa dalawampu o tatlumpu ang dumadalo, ngunit doon kami nagsimulang makakita ng bunga. Ang mga unang bunga ay pawang mga sundalo, anim sila.

Ang ilan sa mga binatang ito ay agad na nagsimulang gumawa, namamahagi ng mga tract sa kanilang mga kasamahan at tumutulong sa pagsulong ng gawain sa iba pang paraan. Kinutya sila, minaltrato, at binato sa mga lansangan; ngunit napatunayang tapat ang lahat. Isang araw ay may dalang kahanga-hangang balita sa akin ang dalawa sa kanila.

Habang nagbabantay sila sa kulungan ay namimigay sila ng mga tract sa mga bilanggo, at natagpuan nila ang

isang lalaki roon na may Biblia, na natanggap niya ilang taon na ang nakararaan, at sa kanilang pagkagulat ay tila nagbagong-loob siya. Naalala ko kung paanong, sa isang naunang pagdalaw ko sa Goyaz, ay namahagi ako ng mga tract sa kulungan, isang kaugalian ko sa bawat bayang pinapasok ko. Isa sa mga bilanggo roon ang bumili ng Biblia, at walang dudang siya rin ang lalaking ito; ngunit halos hindi ako naniwala sa ulat nila tungkol sa kanyang pagbabagong-loob.

Kinaumagahan ay naglakad ako papunta sa kulungan upang siyasatin ito. Nang makakuha ng pahintulot mula sa tagapag-ingat ng bilangguan, umakyat ako sa hagdan at dumaan sa isa o dalawang marumi at madilim na pasilyo hanggang sa humarap ako sa isang bintanang may makakapal na rehas na nakabaon sa pader. Sa pagsilip ko ay nakita kong may ikalawang bintanang may rehas mga dalawang talampakan pa sa kabila para sa dagdag na seguridad. Walang pinto; ang tanging daan papasok sa mga selda ay sa pamamagitan ng mga pintong-butas sa sahig ng mga silid sa itaas.

Sa loob ng ilang sandali ay wala akong maaninag sa dilim sa kabila ng ikalawang bintanang iyon, bagaman ramdam na ramdam ko ang napakasamang baho, at ang kaluskos ng isang dagang tumatakbo sa pagitan. Pagkaraan ng ilang minuto ay naaninag ko ang isang malaking selda, napakarumi at napakabaho, malamang ay hindi pa nahuhugasan mula nang itayo ang sira-sirang lumang kulungan noong panahon pa ng kolonya, mahigit isang siglo na ang nakararaan.

Naaninag ko ang isang dosena o higit pang lalaki na nakahiga sa sahig, sapagkat walang bangko, upuan, o kama; at halos wala ang anumang kaayusang

pangkalinisan. Ang ilan sa mga kawawang nilalang na ito ay nakakulong sa butas na ito nang sampu hanggang dalawampung taon, at ang ilan ay ilang taon nang naroon nang walang paglilitis — isang karaniwang pangyayari, ikinatatakot ko.

Ang mga kulungan ng Brazil sa looban ay kahihiyan sa sangkatauhan; at nagsasalita ako nang may damdamin, sapagkat naranasan ko mismo ang hirap ng kanilang tuluyan tatlumpung taon na ang nakararaan noong panahon ng isang himagsikan.

Sa kabilang dulo ng selda ay may ilang bilanggong palakad-lakad nang pabalik-balik, gaya ng mababangis na hayop; at ang ilan sa mga bilanggo ay mga baliw na nagdadaldal — hindi ito kakaibang tanawin. Tinawag ko ang pangalan ng lalaking hinahanap ko, at ilang ulit ko pa siyang tinawag bago ko nakuha ang pansin ninuman; at pagkatapos ay nakita ko ang isa sa madidilim na anyo na papalapit sa akin, hinahakbangan ang nakahigang katawan ng kanyang mga kapwa bilanggo.

Habang papalapit siya sa panloob na bintanang may rehas, ang malamlam na liwanag sa likod ko ay tumama sa kanyang mukha — ang maganda, maliwanag, at nakangiting mukha ni Pedro Feliz; at nang iabot niya ang kanyang kamay sa pagitan, iyon ay para sa isang kamay ng tunay na pakikisama at pagkakaisa kay Cristo. Kay kahanga-hanga ng unang pagkikitang iyon! Kay kamangha-manghang tinuruan siya ng Diyos! Kay rami ng alam niya sa Salita ng Diyos, sapagkat ilang ulit na niyang nabasa ang buong Biblia!

Pagkatapos ay ikinuwento niya sa akin ang kanyang kasaysayan. Noong binata pa siya ay tinakot siya ng isang lokal na basag-ulo upang tulungan ito isang gabi

sa isang pagnanakaw. Naisagawa nga ito; ngunit nasindak siya nang masaksihan ang pagpatay sa isang kawawang matandang babae sa pagsasagawa ng krimen. Kapwa sila inaresto at ipinadala sa kulungan upang hintayin ang paglilitis. Pagkatapos ay namatay ang mamamatay-tao mismo; at nang makalipas ang ilang taon ay dumating ang paglilitis, si Pedro, bilang kasabwat, ay tumanggap ng buong hatol na tatlumpung taong pagkabilanggo. Makalipas ang labinlimang mahahabang taon (at oh, ang di-masabing hirap ng mga iyon!) ay dumating sa kalunus-lunos na buhay na iyon ang isang Biblia. Tinuruan niya ang sarili na basahin ito; at pagkatapos ay ibinukas ng Espiritu Santo ng Diyos sa kanyang isip at puso ang kahanga-hangang katotohanan na nasa kay Jesus, kasama ang kapangyarihan nitong magpagaling at magbago. Ang kinailangan niyang tiisin dahil sa kanyang pananampalataya ay bahagya lamang nating maiisip sa ganoong kalagayan. Halos lahat ng kanyang mga kasama ay manhid at malulupit na mamamatay-tao — mga kriminal na pinakamababang uri; ngunit naroon siya, ang pinakadakilang himala ng biyaya ng Diyos na nakita ko kailanman.

Iyon ang una sa maraming pagdalaw, na may maiikling pag-uusap tungkol sa Biblia at panalangin sa pamamagitan ng mga rehas na bakal na iyon. Nagpatuloy ito nang isa pang buwan o higit pa, nang makatanggap ako ng di-inaasahang balita mula sa baybayin na ang aking natitirang kasama ay iiwan na ang gawain, kaya kinailangan kong lisanin ang Goyaz at bumalik sa aming punong-himpilan sa Sao Paulo. Katatapos lamang naming magdaos ng aming unang pagbibinyag, at lima sa mga sundalong nabanggit ang sumunod sa utos ng Panginoon. Nang dumalaw ako sa

kulungan upang magpaalam kay Pedro ay nadatnan ko siyang malungkot at nababagabag, bagaman pinilit pa rin niyang ngumiti. Ngunit ang kanyang panghihinayang ay hindi dahil sa pag-alis ko, sapagkat bumulalas siya sa malungkot na tinig, "Aalis na pala kayo, Senhor Frederico, at hindi pa ako nabibinyagan, at sino ang nakaaalam kung makikita ko pa kayo. Napansin kong noong unang panahon ay laging binibinyagan ang mga mananampalataya, at gustung-gusto kong mabinyagan."

Natuklasan kong ikinuwento sa kanya ng mga sundalo ang aming maliit na seremonya, kung saan sila'y lubos na pinagpala.

"Pedro," sagot ko, "hindi ang binyag ang nagliligtas, kundi ang pagsisisi at pananampalataya sa Panginoong Jesus."

Sumagot si Pedro na alam niya iyon, ngunit gusto niyang mabinyagan. Sinabi kong tama lamang na hangarin niya iyon, ngunit sa kalagayan sa loob ng mga rehas na iyon ay imposible. Gayunman, dahil nakikita kong taimtim niyang ninanais na sundin ang utos na ito, tiyak akong tatanggapin ng Panginoon ang kalooban na parang ginawa na rin, kaya maaari niyang ituring ang bagay na para bang talagang nabinyagan na siya at maging panatag tungkol dito.

Hindi! Hindi panatag si Pedro, at hindi niya matanggap ang bagay sa ganitong pananaw, kaya medyo malungkot ang aming pamamaalam.

Makalipas ang ilang oras, habang ginagawa ko ang huling paghahanda para sa mahabang paglalakbay pabalik sa baybayin, may sundalong sumilip sa bintana at iniabot sa akin ang isang sulat. Mula ito kay Pedro, ipinaliliwanag na hindi nagtagal matapos akong umalis

ay dumalaw ang punong tagapag-ingat sa kanyang selda at pumili ng dalawa sa mga bilanggo upang magdala ng mga winalis na dumi ng kulungan pababa sa ilog kinaumagahan, at isa sa dalawang napili ay siya.

Paminsan-minsan ay winawalisan ang kulungan, o kahit bahagi man lamang nito, at ang naipong dumi ay kailangang dalhin ng mga bilanggo sa isang lugar sa Rio Vermelho (Pulang Ilog), isang milya ang layo, upang itapon sa tubig.

"Salubungin mo ako bukas ng umaga sa pampang ng ilog bago mag-alas-sais," isinulat ni Pedro, at itinuro ang lugar. Hindi na kailangang ipaliwanag ang layunin ng pagtatagpo. Kahanga-hangang nagbukas ang Diyos ng daan para matupad niya ang hangarin ng kanyang puso.

Maagang-maaga kinabukasan, bago ang takdang oras, nakahanap na ako ng angkop na lugar para sa pagbibinyag, at eksaktong alas-sais ay nakita ko ang isang maliit na pangkat na nagmamartsa sa kabukiran patungo sa Pulang Ilog. Dalawang bilanggo iyon, kasama ang limang sundalo, at apat sa kanila ay mga nagbagong-loob at nabinyagang lalaki, na sa aking pagkagulat ay napili para sa tungkuling iyon. Pumila sila, at nagkaroon ng isang maliit na pagsamba. Biniyagan ko si Pedro, at nang may nagliliwanag na mukha ay nagpaalam siya sa akin; bumalik siya na may di-masabing kagalakan sa puso sa harap ng pag-asang makukulong pa siya nang labinlimang taon sa kasuklam-suklam na kulungang iyon!

Hindi madaling mamuhay bilang Cristiano sa gitna ng kakila-kilabot na kasalanan at paglapastangan sa isang kulungan sa Brazil, ngunit mula sa sandaling buong-tapang siyang pumanig sa Panginoon, sinikap ni Pedro

sa salita at sa buhay na akayin ang kanyang mga kapwa bilanggo sa Panginoong Jesucristo. Ang ilan ay tumanggap sa kanyang mga salita nang may pagpapahalaga, ang iba ay nangutya at nanlait, at lalong pinahirap ang kanyang buhay; ngunit nagpatuloy siya, at hindi nagtagal ay naranasan niya ang pinakamalaking kasiyahan na makitang dalawa pang bilanggo ang pumasok sa liwanag dahil sa kanyang patotoo.

Ito ang mga unang bunga ng isang masaganang ani. Pagkatapos ay dumating kay Pedro ang isang bago at kahanga-hangang ideya: hindi kaya niya maabot ang buhay ng kanyang mga kababayan sa labas ng mga pader ng kulungan? Isa siyang sapatero, at pinahintulutan siya ng mga awtoridad na magtrabaho sa kanyang hanapbuhay, at ang perang kinikita niya ay ginagamit sa pagbili ng kaunting dagdag na pagkain at damit na kung hindi ay hindi niya makakamit. Hindi kaya niya magawang wala ang mga bagay na ito, at, namumuhay sa payak na pagkain ng kulungan, magamit ang perang matitipid sa pagpapadala ng Ebanghelyo sa mga nasa labas? Sila ay nasa espirituwal na kadiliman ng gabi ng Romanismo, samantalang sa pamamagitan ng kanyang mga rehas ay sumisikat ang napakasaganang liwanag.

Malalim na kagalakan ang pumuno sa puso ni Pedro habang nakikita niyang dumarami ang naipong pera. Pagkatapos ay isang araw, nang makakuha ng pahintulot mula sa mga awtoridad ng kulungan, nagpadala siya ng halagang katumbas ng mga pitong shilling sa malayong punong-himpilan ng misyong kinabibilangan ko; at paulit-ulit niyang ipinadala ang kanyang naipon upang madaliin ang pagdating ng Kaharian ng Panginoong Jesucristo sa sarili niyang bayan.

Lumipas ang ilang taon bago ko muling nakita si Pedro, at noon ay natuklasan kong bumuti na ang kanyang kalagayan. Gaya ni Jose noong unang panahon, nakasumpong siya ng biyaya sa kanyang tagapag-ingat, at inilabas na siya sa kanyang selda at sa kasuklam-suklam na kapaligiran.

Ang kanyang bagong tirahan ay ang lumang kapilyang Katoliko Romano na hindi na ginagamit, na naroroon pa rin ang mga larawan at iba pang mapamahiing kagamitan. Dito ay may sarili siyang kama, at nagkukumpuni siya ng sapatos nang payapa at medyo maginhawa.

Ngunit nababagabag ang kanyang espiritu dahil sa mga nasabing diyus-diyusan, atbp., kaya nakakuha ako ng ilang malalaking talata ng Kasulatan na pandingding, na ipinako ni Pedro sa paligid ng kapilya. Ganoon din ang ginawa ng ilan sa mga nagbagong-loob na bilanggo sa mga selda sa ibaba sa kanilang mga pader.

Hindi nagtagal matapos ito, nabalitaan ng isa sa mga mongheng Dominiko na namamahala sa mga tao sa rehiyong iyon ang madalas kong pagdalaw, at pumasok siya sa kulungan, sinesermunan ang ilan sa mga bilanggo at binabalaan silang mag-ingat sa ereheng Ingles. Nang dumalaw siya sa kapilya ay nasindak siya sa pagbabago. Mahigpit niyang sinaway si Pedro, at sinubukang ipahiya siya sa pagtatalo, ngunit dahil sumisipi ng Biblia ang kawawang bilanggo ay wala nang magawa ang pari sa kanya, at matapos ang ilan pang pagtatangkang ibalik siya sa kawan ng Iglesia ay sumuko siya sa kawalan ng pag-asa. Nang sumunod na Linggo ay pinalayas si Pedro sa kanyang tirahan, at

nagdaos ng Misa sa Kapilya, na pinilit dumalo ang lahat ng bilanggo bilang tunay na mga anak ng Iglesia.

Sinamantala ko ang hakbang na ito, at humingi ako ng pahintulot sa mga awtoridad na makapangaral. Iginiit ko na dahil hindi opisyal na kinikilala ng Saligang-Batas ng Brazil ang isang relihiyon nang higit sa iba, at dahil nagdaos ang pari ng Misa, dapat ay may kalayaan din akong magdaos ng pagtitipon ng Ebanghelyo sa kulungan, dahil ito ay isang institusyon ng Pamahalaan.

Nagdulot ang kahilingang ito ng malaking kaguluhan sa hanay ng simbahan, at sa loob ng ilang panahon ay tinutulan ang hiling; ngunit sa wakas ay umapela ako sa Pangulo, at ipinagkaloob ang aking kahilingan. Nang sumunod na Linggo ng umaga, alas-otso, inikot ng tagapag-ingat ang mga selda ng kulungan, kinakalampag ang kanyang mga susi sa mga bintanang may rehas, at sumigaw, "May gusto bang dumalo sa isang Misang Protestante?" Para sa lahat ng nais dumalo ay ibinaba ang isang hagdan sa pintong-butas sa itaas, at mga dalawampu o tatlumpung bilanggo ang nagtipon sa kapilya para sa unang pagsamba ng Ebanghelyo, at ang maliwanag na mukha ni Pedro ay lalong nagningning kaysa dati.

Ang lingguhang pagtitipong iyon tuwing Linggo ay nagpapatuloy hanggang ngayon. Sa maikling panahon ay walo pang bilanggo ang nagbagong-loob, habang daan-daan pang iba ang naimpluwensyahan nang mabuti ng patotoo ng kanilang mga kapwa bilanggo, lalo na ni Pedro.

Ang kanyang maliwanag at masayang ngiti ay umakit sa marami sa kanyang malulungkot at walang-aliw na mga kasama. Sa lahat ng taong nakilala ko siya sa kulungang

iyon, sa kabila ng lahat ng kanyang kasalatan at pagdurusa, kailanman ay hindi ko narinig na nagreklamo si Pedro. Lagi niyang ginagawa ang pinakamabuti sa lahat ng bagay at pinupuri ang Panginoon.

Nang makalipas ang ilang taon ay nagsimula akong maghanda para sa aking unang mahalagang ekspedisyon ng pagsisiyasat sa mababangis na Indian na Caraja sa Ilog Araguaya, ang tanging natatanging tulong-pinansyal na natanggap ko ay ang halagang labindalawang dolyar mula sa aking kapatid na bilanggo. Nang ihandog namin sa Panginoon ang aming unang munting anak, naroon si Pedro kasama ang mga bantay ng kulungan, at kinarga niya siya sa kanyang mga bisig, at siya ang nanalangin ng pagtatalaga.

Makalipas ang dalawang taon, bilang sagot sa maraming panalangin sa maraming bansa, ang Pangulo ng Estado, sa isang di-pangkaraniwang pagpapakita ng awa, ay pinatawad si Pedro sa natitirang bahagi ng kanyang hatol. Samantala ay nagamit siya sa kulungan sa pagbabagong-loob ng marami, bukod pa sa malaking mabuting impluwensyang naibigay niya sa lahat ng nakasalamuha niya. Nananatili siyang isang iginagalang na kaanib ng Iglesia sa Goyaz.

Binabanggit natin ang ating mga limitasyon — na wala tayong tawag sa Larangan ng Misyon sa Ibang Bansa, walang natatanging kakayahan, at kay kaunti ng ating magagawa; ngunit tiyak na walang alinlangan na, kung ihahambing sa mga pagkakataon ng isang bilanggong taga-Brazil na nakakulong sa apat na pader at sa ganoong kalagayan, ang ating mga pagkakataon, kasama ang lahat ng pribilehiyong tinatamasa natin ng

kalayaan at pakikisama sa mga Cristiano, ay walang hangganan.

Kabanata 11: Nakatakas!

Ilang taon matapos palayain si Pedro Feliz, isang Linggo ay nakakulong ako, gaya ng dati, sa pinakamalaking pangkalahatang silid ng kulungan para sa isang pagsamba kasama ang mga bilanggo.

Iba-iba ang mga pagtitipong ito ayon sa kalooban at kalagayan ng mga nakakulong. Kung minsan ay umaabot sa labindalawa hanggang labingwalong lalaki ang nakaupo sa paligid ko sa lahat ng uri ng upuang maiisip, na ginawa mula sa lumang tabla at kahon, at ang akin ay marahil isang gewang-gewang na kahon ng gaas. Sa ibang pagkakataon naman ay lumalayo ang mga bilanggo — kadalasan dahil sa takot sa pari o pangamba sa mga awtoridad; at mga kalahating dosenang tapat na lalaki na lamang ang natitira.

Ganito mismo ang pagkakataong iyon. Naroon ang matandang si Miguel na naghihintay ng kanyang paglilitis — hindi siya kailanman lumiban sa pagtitipon — at ilan pang may pag-asang kaso; ngunit lalong naakit ang aking pansin sa isang bagong mukha, isang binatang kahahatol lamang ng dalawampung taon dahil sa pagpatay. Kaakit-akit at mukhang maparaan, si Jose ay lubhang nawili sa Ebanghelyo mula sa unang pagtitipong iyon, at pagkaraan ng isa o dalawang linggo ay sumali siya sa pangkat ng mga "may pag-asa." Ngunit, sayang!

Klang, klang! klang, klang! tumunog ang kampana ng kulungan isang araw sa isang di-pangkaraniwang oras.

Lumabas sa kalye ang lahat ng tao sa paligid, at tumingala sa direksyon ng kulungan ng Estado. May bilanggong nakatakas!

Sunud-sunod ang mga puna: "Paano?" "Saan?" "Sino ang mapalad na pilyong iyon?"

Si Jose iyon! Pumunta siya nang umagang iyon sa malaki at malalim na lawa ng Carioca kasama ang karaniwang armadong bantay, upang mag-igib ng inuming tubig para sa mga bilanggo. Pinagbigyan ng bantay ang kanyang hiling na makaligo, at sumisid siya. Tila napakatagal bago siya lumitaw; ngunit halos hindi pa nababahala ang mga sundalo nang lumitaw siya sa kabilang panig ng lawa, umakyat sa pampang, at naglaho sa gubat. May ilang ligaw at walang-tutok na putok mula sa mga bantay, ngunit hindi na kailanman makikita si Jose sa bahaging iyon ng Brazil!

Hindi nagtagal ay natanggap ko ang sumusunod na balita tungkol sa kanyang tuluyang pagkawala: Nakatakas siyang hubad sa gubat, at kalaunan ay nakakuha ng kaunting damit, at makalipas ang dalawang linggo ay bigla siyang lumitaw sa pintuan ng mayaman at walang-prinsipyong magsasaka na umupa o umakit sa kanya upang gawin ang pagpatay na dahilan ng kanyang hatol. Lubhang nakababahala ang biglaan niyang muling paglitaw — at nakalalagay pa sa alanganin; lalo na nang humingi siya ng pantustos upang makatakas sa kalapit na Estado.

Sa wakas ay pumayag ang magsasaka na tulungan siya, basta't gagawa siya ng isa pang krimen para sa kanya bago tumakas sa Estado ng Bahia. Mahigpit na tumutol ang lalaki; ngunit nang dagdagan ng magsasaka ang suhol ng isang mabuting mula na may magandang siya

at isandaang libra, tila pumayag si Jose. "Dalhin mo sa akin ang kanyang tainga," sabi ng magsasaka, "at narito ang pinakamahusay kong mula at ang iyong pera upang makalayo ka ngayon din."

Halos tanaw na ang lugar ng binabalak na krimen, at, armado ng mga pistola ng magsasaka, ginulat ni Jose ang binabalak na biktima sa kanyang di-inaasahang paglitaw at sa pagsasabing, "Ipinadala ako rito ni Magsasakang B — upang patayin ka kapalit ng isandaang libra!"

"Awa! Alang-alang sa Diyos at sa Birhen!" sigaw ng natakot na lalaki, na akala'y dumating na ang kanyang huling oras. "Huwag kang matakot sa akin," sabi ni Jose, pinapanatag siya. "Tapos na ako sa ganyang uri ng gawain ngayon, at gusto ko lamang gumanti kay matandang B — . Pumatay ka lamang ng isa o dalawang manok at pahiran mo ako ng dugo. Pagkatapos ay magpaputok ka ng dalawang beses, at sumigaw ka nang buong lakas."

Hindi nagtagal ay narinig ni Magsasakang B — ang malayong mga putok at sigaw, at maya-maya ay humahangos na pumasok si Jose na punit ang damit at puno ng dugo.

"Ibigay mo na agad ang kabayo at pera! Nagawa ko na!"

"Ngunit nasaan ang tainga?" tanong ng nanginginig na tampalasan.

"Naku! wala nang panahon para doon," sigaw ni Jose. "Sabay-sabay akong dinumog ng mga kamag-anak, at malapit na sila sa aking mga bakas! Ibigay mo na ang kabayo at pera sabi ko, at paalisin mo na ako bago mahuli ang lahat."

Sa sumunod na sandali ay mabilis nang nangangabayo si Jose pakanluran, sakay ng pinakamahusay na mula ng magsasaka, at may isandaang libra sa kanyang bulsa; at nabawasan ng isang "may pag-asang" kaso ang aking listahan.

Gayunman ay may dapat ipagpasalamat; — at nasa akin pa si Miguel. Tila walang takot na tatakas siya.

Matanda na, matangkad, at may malaking kulay-abo, halos puting balbas, at medyo kagalang-galang ang anyo, si Miguel ay may masamang katanyagan bilang isang tanyag na kriminal, kahit sa rehiyong ito ng Brazil, kung saan laganap ang krimen, kung saan karaniwang pangyayari ang pagpaslang — madalas sa ilalim ng proteksyon ng mga opisyal — at kung saan anumang oras ay maaaring umupa ng mamamatay-tao para sa pinakamasamang gawain sa pinakamaliit na halaga.

Labingwalong buwan nang nasa kulungan ng Goyaz si Miguel na naghihintay ng paglilitis para sa kanyang pinakahuling krimen — isang tangkang pagpatay na may nagpapabigat na kalagayan; at doon ko siya unang nakasalamuha. Naging regular at napakamaasikasong tagapakinig siya sa mga pagtitipon ng Ebanghelyo tuwing Linggo ng umaga sa kulungan. Nagsimula siyang magbasa ng Bagong Tipan, at ipinahayag niyang kumbinsido siya sa katotohanan; ngunit kailanman ay hindi ko siya mahikayat na gumawa ng anumang tiyak na hakbang.

Habang papalapit ang araw ng kanyang huling paglilitis ay pinag-ibayo ko ang aking pagsisikap na madala siya kay Cristo, ngunit walang nangyari; at madalas kong sabihin sa kanya na mas gugustuhin ko pang hindi na siya lumabas ng kulungan kaysa lumabas siya nang

walang kaligtasan. Nagsimula na akong mawalan ng pag-asa sa kanya, bagaman itinuring na siyang Protestante ng mga lokal na prayle at pari.

Isang Linggo ay sinabi ko sa kanya, "Miguel, kung may kapangyarihan akong ialok sa iyo ang kalayaan mula sa kulungang ito, o kalayaan mula sa kasalanan at kahatulan, alin ang pipiliin mo?"

"Ah!" sagot ng kawawang lalaki, "siyempre ang kalayaan mula sa kulungan."

Kapag inisip ng isa kung ano ang buhay sa kulungan dito, kasama ang di-masabing kalunus-lunos na kalagayan, dumi, at pagdurusa, hindi nakapagtataka ang sagot. Ngunit samantala ay maraming panalangin ang inialay para sa kanya ng aming mga kapatid na taga-Brazil dito.

Dumating ang araw ng malaking paglilitis; at bagaman kakaunti ang pumapansin sa karaniwang paglilitis sa pagpatay, sa pagkakataong ito ay punung-puno ang hukuman — kahit para lamang masulyapan ang kakila-kilabot na lalaki.

Sinubaybayan ko ang paglilitis nang may malaking interes. Ang ebidensya mismo ay tiyak na magpapahamak sa kanya, bukod pa sa mahabang listahan ng mga nakaraang krimeng hindi naparusahan na makaiimpluwensya sa pasya ng hurado; at nang bumalik sila ay tila tiyak na ang kanyang kapalaran — at aaminin kong karapat-dapat lamang. Sa Inglatera ay binitay na sana siya kahit sa ikadalawampung bahagi lamang ng mga paratang laban sa kanya.

Isipin ninyo ang aking pagkamangha nang, sa malaking mayorya, ay pinawalang-sala siya ng hurado; at lumabas

siya ng hukuman bilang malayang tao. Pangamba ko'y hindi ako gaanong nasiyahan, sapagkat ngayon ay hindi ko na siya maaabot ng Ebanghelyo, dahil maraming milya ang layo ng kanyang tahanan; at malamang ay hindi na rin niya ito kakailanganin ngayon — ganyan ang kalikasan ng tao!

Makalipas ang ilang oras, nang mapasulyap ako sa isa sa mga bintana sa harap, nakita ko, sa aking pagkagulat, ang matangkad at payat na anyo ni Miguel na tumatawid sa Plasa patungo sa Bahay ng Misyon. Dito ba siya papunta, at kung oo, ano ang kanyang pakay? Itinaas ko ang aking puso sa Diyos sa panalangin para sa patnubay at karunungan. Malugod ko siyang tinanggap, at dinala ko siya sa likod ng bahay, upang iwasan ang maraming mausisang matang nagtatanong kung ano ang ginagawa ng kinatatakutang si Miguel sa bahay ng Protestante. Pumarito siya, sabi niya, na may tiyak na hangaring maituwid ang kanyang kalagayan sa Diyos, at tanggapin ang pag-aaring-ganap at kapayapaan ng Langit.

Inakay ko siya sa luma at gamit na gamit na daan ng Salita ng Diyos, at sinabi sa kanya ang pag-ibig ng Diyos sa mga naliligaw na makasalanan, kahit ang kanyang mga kasalanan ay "mapula na gaya ng matingkad na pula" at ang iisang tiyak na paraan ng pagtakas na inilaan Niya sa pamamagitan ng pananampalataya kay Jesucristo at sa Kanyang dugo, lahat ay "walang salapi at walang bayad;" at pagkatapos, magkasamang lumuhod, lumipat siya mula sa kamatayan tungo sa buhay, at tumayo bilang isang taong ligtas kay Cristo Jesus.

Ang katotohanan ng kanyang pagbabagong-loob ay agad na nakita sa masayang mukha at nagbagong pag-uugali.

Tila hindi kapani-paniwala na kaharap ko ang tanyag na si Miguel, ang may-gawa ng dalawampung pagpatay.

"Salamat sa Diyos!" bulalas niya, "Pagbalik ko sa aking tahanan ay sasabihin ko sa lahat ng aking kapitbahay na patay na ang dating Miguel. Ako'y ipinanganak na muli." Pinagpala niya ang araw at oras ng kanyang dobleng kaligtasan, at pinilit akong dalawin siya sa kanyang malayong tahanan alang-alang sa kanyang asawa at mga anak.

Panahon iyon ng pagkatay sa pinatabang guya; at agad akong nagpahanda ng masarap na hapunan para sa kawawang halos gutom na lalaki — ang unang disenteng pagkaing natikman niya sa loob ng labingwalong buwan. Inayos ko ang isang komportableng higaan para sa kanya sa ilang bangko ng bulwagan, at kinabukasan ay dumating ang mga kabayo upang ihatid siya pauwi.

Nang tumunog ang kampana ng kulungan nang gabing iyon sa ganap na alas-nuwebe, gaya ng ginagawa nito gabi-gabi at taun-taon, ang matigas nitong tunog ay hindi nagdulot ng takot sa puso ni Miguel, sapagkat nasa tamang panig na siya ng mga rehas na bakal; at oh, higit na mabuti pa, nasa tamang panig na siya ng Diyos! At sa Kanya ang lahat ng kaluwalhatian!

"May anomang bagay bagang totoong mahirap sa Panginoon?"

Maaaring itanong ng ilan, Paano makatatakas ang ganitong tao sa banal na parusa sa ganoong mga pagsalangsang? O, Paano madadala ng isang Cristiano ang ganoong pasanin ng pagsisisi at krimeng hindi napagbayaran?

"Sinomang magbubo ng dugo ng tao, ay sa pamamagitan ng tao ibububo ang kaniyang dugo." Wala pang anim na buwan pagkaraan ay pinatay ang matandang si Miguel ng isang malapit na kamag-anak. "Hindi baga gagawa ng matuwid ang Hukom ng buong lupa?"

Kabanata 12: "Nawala at Nasumpungan."

"Hoy! sundalo! Gusto mo ng tract?" Hindi masayang mukha ang tumingala sa aking tawag. Si Joaquim Portilho ay nakaupo sa baitang ng pintuan ng bantayan sa kulungan sa isang nayon sa looban na tinatawag na Catalao. Gaya ng karamihan sa mga sundalong taga-Brazil na nakasalamuha ko, magalang niyang tinanggap ang polyetong pang-Ebanghelyo na iniabot ko; at ito pala ang kanyang unang hakbang tungo sa kaligtasan.

Agad na nag-ugat ang binhi, at si Joaquim ay naging isang nagtatanong na may malaking pag-asa. Marunong siyang bumasa, at hindi nagtagal ay lubos siyang naniwala sa katotohanan. Tinalikuran niya ang alak at tabako, at nagpatotoo sa harap ng publiko sa mga pagtitipon ng Ebanghelyo na ginaganap gabi-gabi, malapit sa kulungan mismo. Hindi nagtagal ay nagbagong-loob din ang kanyang asawa, ngunit hindi nito kailanman tinalikuran ang tabako. Hindi nagtagal pagkaraan, dinala si Joaquim ng kanyang tungkulin bilang sundalo sa malayo kasama ang isang pangkat ng mga tropa sa isang lugar sa looban na lalo pang malayo.

Malayo sa turo at pakikisama ng Ebanghelyo, at napaliligiran ng mga impluwensyang walang Diyos, nagsimulang humina ang kanyang pananampalataya; at hindi nagtagal ay bumalik ang ilan sa kanyang mga dating bisyo, kaya't muli siyang natali sa tusong mga bitag ni Satanas. Ang paninigarilyo ang unang hakbang pababa, pagkatapos ay sunud-sunod na hinila siya ng isang bagay pagkatapos ng isa pa nang pababa nang pababa hanggang sa mas masahol pa ang kanyang

kalagayan kaysa kailanman. Gayunman ay alam na alam niya ang nangyayari, at paminsan-minsan ay sinusubukan niyang kumawala. Pagkatapos, sa pagsisikap na patahimikin ang lahat ng mabibigat na babala at turong natanggap niya, pinuno niya ang sukat ng kanyang kasamaan sa pagsali sa mga Espiritista nang anyayahan siya ng isang kaibigan.

Sa unang séance ay umupo siya kasama ang iba, may hawak na lapis. Bigla, sa kanyang takot, ang kanyang kamay ay marahas na nanginig, at nagsimula siyang sumulat sa ilalim ng isang di-nakikitang impluwensya. Napakalakas ng kapangyarihan sa kanya kaya't agad na ipinahayag ng iba na isa siyang medium na may kahanga-hangang pag-asa.

Bagaman nataas ang kanyang loob sa pagkatuklas na ito, may nakatagong takot si Joaquim, lalo na nang may mga kakaiba at nakapangingilabot na pangyayari sa sarili niyang bahay; at nanalangin siya sa Diyos na kung ang bagay na ito ay hindi mula sa Kanya ay iligtas Niya siya.

Sa sumunod na séance pagkaraan ng ilang gabi, isang medium na nasa ilalim ng impluwensya ng espiritu ang sumipi ng isang babala mula sa Kasulatan, at biglang tinapos ang sesyon, na limang minuto lamang ang itinagal. Ang di-pangkaraniwang pagbabagong ito ay lalo lamang nagpalaki sa takot ni Joaquim; ngunit ang tumatak sa kanya ay mula sa oras na iyon ay wala nang kapangyarihan ang mga espiritu sa kanya. Nang magtanong sila sa mga ito, ang sagot ay dahil may natitira pang bakas ng dating paniniwala ang lalaki ay hindi siya maaaring maging medium.

Masasabi kong may ebidensya akong nakakukumbinsi sa akin na kahit sa gitna ng mga maka-Satanas na panlilinlang ng isang séance ng Espiritismo ay paminsan-minsang namamagitan ang tunay na mga mensahero ng Diyos; at paminsan-minsan ay napipilitan ang mga medium na ipahayag ang mga babala ng Diyos, at magsalita para sa Diyos.

Balikan natin ang aking kuwento. Isang dahilan kung bakit may natitira pang kumukutitap na pananampalataya si Joaquim ay ang katotohanang hindi niya kailanman binitawan ang kanyang Biblia, at paminsan-minsan ay binubuklat niya ang mga pahinang kinasihan nito. Samantala ay hindi na siya sundalo, at nahihirapan siyang buhayin ang kanyang asawa at pamilya. Nawalan siya ng pag-asa sa kanyang maruming tahanan, na araw-araw ay pinangyayarihan ng matitinding away.

Nagbukas siya ng isang tindahan ng alak, at pinaunlad siya ni Satanas; ngunit naging lasenggo ang kanyang asawa. Lumala ang alitan sa pamilya, at naging karaniwan ang pananakit. Gayunman ay hindi niya kailanman malimutan ang nakaraan. Sa kanyang puso ay pumapanig siya sa Ebanghelyo laban sa kanyang sarili, at kung minsan ay nananalangin sa Diyos para sa tulong.

Dalawang talata ang madalas bumalik sa isip ni Joaquim. Ang isa ay, "Ang hindi laban sa atin ay sa ating panig," at ang akala niya ay hindi pa siya lubos na itinatakwil, dahil sa kanyang mabubuting sandali ay naniniwala pa rin siya sa Ebanghelyo ni Jesucristo. Ang isa pang talata ay, "Ang lumapit sa akin ay hindi ko itataboy sa anomang paraan;" at sa mga ito, sa kanyang kasalanan at kahirapan, ay desperado pa rin siyang kumakapit.

Lalong lumala ang mga bagay. Nagpatakbo si Joaquim ng isang bahay-sugalan at sayawan, at kumita ng maraming pera; ngunit ang pinakamasama marahil ay naging kasangkapan siya sa pag-akay sa iba sa Espiritismo, kahit siya mismo ay lubhang hindi nagtitiwala rito.

Bigla, nang walang maliwanag na dahilan, sumunod siya sa isang malakas na udyok na lumipat, upang sa ibang lugar ay mamuhay nang mas mabuti. Bumili siya ng dalawang mula at isang maliit na kariton ng baka; at, inimpake ang kanyang mga gamit at isinama ang kanyang pamilya, naglakad siya nang dalawandaang milya patungong Goyaz, at dumating ilang linggo lamang bago ako mismo pumasok doon matapos ang mahabang pagkawala.

Halos anim na taon na mula nang huli kong makita si Joaquim. Noong una ay paminsan-minsan akong nakatatanggap ng putul-putol na balita tungkol sa kanya — kadalasan ay masamang balita; ngunit sa loob ng ilang taon ay lubusan siyang nawala sa aking paningin, at halos nakalimutan ko na siya, maliban marahil bilang isa lamang sa malaking hukbo ng matitigas na tumalikod.

Muli akong nangangabayo papasok sa kabisera ng Goyaz, matapos ang halos apat na taong pagkawala, na ginugol ko sa Sao Paulo, sa Inglatera, at sa ekspedisyon sa Putumayo.

Habang nangangabayo ako sa gitnang kalye, masayang pinagmamasdan ang mga dating pamilyar na tanawin ng nakaraang pagsisikap, at napapansin dito at doon ang isang mukhang kilalang-kilala, napatingin ako sa isang kawawang lalaking parang panakot-ibon na nagbebenta

ng tubig sa kalye para mabuhay; at sa payat, gusgusin, at malungkot na taong iyon ay nakilala ko si Joaquim Portilho, na gumagawa ng unang hakbang tungo sa marangal na pamumuhay. Nagtama ang aming mga mata, at mukha siyang nahihiya. Bagaman binati ko lamang siya sa kanyang pangalan habang dumaraan ako, agad na nahabag ang aking puso sa kanya; at pagkaraan ng isa o dalawang araw ay natagpuan ko siya, durog na durog ang espiritu at sabik na sabik na makipagkasundo.

Agad na kumilos ang Diyos para sa kanyang panunumbalik. Hindi nagtagal, sa isa sa aming mga pagtitipon ng Ebanghelyo, ay hayagan niyang ipinahayag ang kanyang kasalanan, at nakita ang makadiyos na kalungkutan at pagsisisi na may halong kagalakan ng kanyang nabagong buhay. Si Joaquim noon ay isang nagbagong tao; at nang buong puso at kaluluwa ay inaasam niya ang anumang pagkakataon na mapatunayan ang kanyang pag-ibig at pasasalamat sa napakadakilang Tagapagligtas.

Ninais niyang bumalik sa mga lugar kung saan buong-buo siyang naglingkod sa Diyablo, upang ipakita sa kanyang buhay at patotoo kung ano ang ginawa ng Diyos para sa kanya; at binigyan siya ng Diyos ng ilang kahanga-hangang pagkakataon dito, lalo na sa isang mahabang paglalakbay na pangunguna, nang samahan niya ako bilang aking katulong. Ito ang magiging paksa ng susunod na artikulo.

Kabanata 13: Malayo sa Karaniwang Daan

Noong ika-22 ng Pebrero, 1915, umalis ako mula sa malayong lungsod sa looban ng Goyaz para sa isang 250 milyang paglalakbay ng pag-eebanghelyo sa isang lalo pang malayong distrito sa looban ng Brazil. Isinama ko ang isang kanunumbalik na tumalikod, na sabik na patunayan ang katotohanan ng pagbabago ng kanyang puso; at tiyak na napatunayan ni Joaquim Portilho na isa siyang mahusay na kasama sa paglalakbay at kamanggagawa — mapagpakumbaba, masigasig, at matapang.

Sa mga unang araw ay sa pangunahing daan patungong Rio kami dumaan, na isang libong milya ang layo. Gabi-gabi ay nagdaos kami ng pagtitipon sa isang bahay-bukid o iba pa, na may karaniwang walo o sampung tagapakinig; at sa bawat isa ay napakabuti ng pagtanggap at pagpapatuloy sa amin. Bukod sa mga pagtitipon sa gabi, nakapagdaos din kami ng maliliit at simpleng pagtitipon sa iba't ibang bahay sa daan o malapit dito sa aming paglalakbay.

Pagdating sa maliit na bayan ng Anicuns, kung saan ilang ulit nang naipangaral ang Ebanghelyo, nagpasya akong idaos ang aming pagtitipon sa labas, dahil wala pa kaming nagbagong-loob sa lugar. Madilim na nang kami ni Joaquim, bawat isa ay may dalang bungkos ng mga tract, ay umalis upang dalawin ang bawat bahay, at sa pag-iikot ay nagkataong nakatagpo ko ang bagong-talagang paring Espanyol, isang binatang karaniwang uri ng kanyang hanay sa talino at pagpaparaya. Dahil ayaw ko siyang balewalain, magalang ko siyang

inanyayahang dumalo, at mabait siyang nagpasalamat. Bago namin natapos ang aming pag-iikot ay madilim na, ngunit maganda ang sikat ng buwan; at pagpunta ko sa napiling lugar, sa mismong gitna ng bayan, kung saan may ilang trosong nakakalat na nagsilbing maginhawang upuan, nadatnan ko si Joaquim na naghihintay sa akin, at kasama niya ang mga dalawampung batang lalaki.

Maliwanag na naghanda ng gulo ang pari para sa amin. Hindi natakot, nagsimula kami sa isang himno, na agad na pumukaw ng napakalakas na ingay mula sa mga bata; at bago pa namin natapos ang pag-awit ay nagsimulang tumugtog ang lokal na banda mga dalawampung yarda ang layo! Nagpatuloy ako na para bang walang kakaibang nangyayari, bagaman kakaunti lamang ang nakaririnig sa aking boses. Pagkatapos ay huminto ang banda upang magpahinga, at likas na tumigil din ang mga bata sa kanilang ingay.

Nilakasan ko ang aking boses upang marinig ng lahat, at bumulalas ako, "Noong unang panahon ay sinusunog ng inyong mga pari ang mga nagpapahayag ng katotohanan ng Ebanghelyo, ngunit ngayon ay ang tanging nangangahas lamang nilang gawin ay lunurin ito sa musika." Pagkatapos ay tumugtog ang banda ng isang masiglang tugtugin, at sinubukan kong ipagpatuloy ang aking pananalita. Ilang lalaki ang lumapit at umupo sa tabi ko, at ilang babae ang umupo sa lupa na abot ng pandinig, habang nagpapatuloy ako nang ilang sandali sa ganitong nakagagambalang kalagayan; at pagkatapos ay huminto muli ang banda upang magpahinga.

Tumalon ako sa ibabaw ng tumpok ng troso sa likod ko at bumulalas, "Pakiusap, huwag kayong tumigil; ang inyo ang pinakamahusay na sermong naipangaral

kailanman sa bayang ito, sapagkat ipinakikita nito kung gaano kalaking katwiran, katotohanan, at tapang mayroon ang inyong pari. Pakiusap, ituloy ninyo!" — at itinuloy nga nila.

Ilang ulit pa itong nangyari, at sa bawat pagkakataon ay nakapagsabi ako ng ilang angkop na pananalita, na narinig ng lahat ng naninirahan, na, naakit ng di-inaasahang tunog ng banda, ay nagtipon na ngayon sa paligid nang tahimik na pangkat-pangkat; pagkatapos, sa isang himno — na ang unang taludtod lamang ang narinig — at isang panalangin, ay tinapos ko ang pagtitipon. Nagmartsa nang matagumpay ang banda sa buong lugar, at nagpalipad ng kuwitis; at nang mailabas na nila ang kanilang damdamin, naghiwa-hiwalay ang mga tao; at hindi nagtagal ay tahimik na ang buong bayan.

Abot-bato mula sa lugar ng aming pagtitipon ay may isang malaki at magandang bato na nakaharap sa isang mahabang hanay ng mga bahay; at sa loob ng dalawampung minuto matapos ang pagtatapos ng musikal na protesta ay umupo ako roon at nagsimulang umawit ng himno; pagkatapos ay ikalawa, at ikatlo, at sa pagtatapos nito ay may maliit na grupo ng mga tatlumpung matatanda ang nagtipon sa paligid; at sa gitna ng lubos na katahimikan ay nakapagdaos ako ng isang makabuluhang pagtitipon sa halos isang oras, at natapos nang walang kahit isang abala.

Sa sumunod na tatlong araw ay naglakbay kami sa isang distritong sinasalot ng lagnat, at sa bawat isa sa maraming bahay-bukid na dinalaw namin ay may mga maysakit at naghihingalo — kung minsan ay umaabot sa anim o pito sa isang bahay. Dahil laganap ang lamok,

malaki ang panganib na mahawa kami; ngunit nang tiyak naming ipagkatiwala ang aming sarili sa Panginoon ay pinagpalang naingatan kami; at higit pa rito, nagkaroon kami ng pribilehiyong ipangaral si Cristo sa pito sa mga bahay na may sakit, at may pag-asang nagbagong-loob ang dalawang tao. Pagkatapos ay pumasok kami sa lungsod ng Allemao, na nadatnan naming nagdurusa sa tatlong kasamaan: taggutom, tagtuyot, at sakit. Sa lugar na ito ay may mga walong nagbagong-loob, at mainit ang pagtanggap sa amin. Nang gabi ng aming pagdating ay nagdaos kami ng magandang pagtitipon sa bahay ng isa sa mga pinuno ng bayan, isang malaking kaibigan ng Ebanghelyo, na ang asawa at anak ay kamakailan lamang nagbagong-loob.

Kinabukasan ay nagpasya akong magdaos ng pagtitipon sa labas sa itaas ng malaking plasa na nakaharap sa Simbahan. Muli naming dinalaw ang buong bayan, gaya sa Anicuns; ngunit nang simulan namin ni Joaquim ang aming pagsamba ay dalawa lamang ang tagapakinig. Masyadong madilim para makabasa nang maayos, ngunit mabuti na lamang at kabisado ko ang bahagi; at habang nagpapatuloy ay dumarami ang tagapakinig; kaya nang matapos ko ang aking pananalita ay mga tatlumpung tao na ang nakaupo sa paligid sa maginhawang mga troso na siyang nagtakda ng lugar ng pagtitipon.

Hindi pa ako nakapagsasalita nang higit sa limang minuto nang biglang lumitaw ang pari mula sa likod ko, kung saan siya nakikinig, at pumunta sa harap sa pagitan ko at ng mga tao at nagsimulang magsalita nang malakas. "Senor Vigario," bulalas ko, "akin ang pagtitipong ito, at hindi ko kayo mapahihintulutang sumingit ngayon, ngunit sa pagtatapos ay bibigyan ko

kayo ng pagkakataong magsalita," at ipinagpatuloy ko ang aking pananalita. Maya-maya pa, at muli kong narinig ang mareklamong tinig ng pari, at pinutol ko ang aking pananalita upang mahigpit siyang sawayin at igiit ang aking karapatan sa malayang pananalita ayon sa Saligang-Batas ng Brazil.

Pagkatapos noon ay nagpatuloy ako nang payapa, bagaman ang nakasotanang anyo ng paring Espanyol na nakatayo sa tabi ay nakaharang sa pagitan ko at ng aking mga tagapakinig at napipilitan akong banggitin paminsan-minsan ang taong ito. Sa aking pagpapaliwanag tungkol sa Alibughang Anak ay kinailangan kong banggitin ang Kumpisalan, at ituro rin ang pagkakaiba ng nakasotanang pari na umaagaw sa pangalang ama at Siya na tanging may karapatan sa pangalang iyon, inihahambing ang Kanyang malapit na habag at biyaya sa mapagsamantalang paraan ng Roma. Gayunman, sa mga ito at sa mga kaparehong punto ay bahagya ko lamang tinalakay, at ibinatay ko ang aking pakiusap sa pag-ibig ng Diyos. Nakinig ang pari nang halos kalahating oras. Tinapos ko sa panalangin, bumaba ako mula sa mataas na trosong kinatutuntungan ko at inanyayahan ang pari na magsalita. Maliwanag na hindi siya mapalagay, at nagsimula sa isang maringal na istilo, sinasabing marami siyang narinig na maganda at mabubuting bagay, at ang tanging nais lamang niyang tutulan ay ang aking mga pananalita tungkol sa salitang padre (isang pari ng Roma), at ang salitang padre na mali raw nilang ikinakapit sa Amang Walang Hanggan, na para bang iisa at pareho ang mga ito.

Napaka-makaluma ng kanyang lohika, at dahil usapin lamang ito ng mga salita at termino ay hinayaan ko na lamang upang hindi masira ang bisa ng pagtitipon sa

isang walang-saysay na talakayan. Sa kasamaang-palad, isa sa aking mga tagasuporta — ang mismong may-bahay na tumutuloy sa akin, na ang sigasig ay hindi ayon sa kaalaman — ay nakipagtalo sa pari tungkol sa mga bagay ng doktrina, kung saan nalito at nag-init nang husto ang pari kaya't umalingawngaw ang malakas na tawanan sa kanyang kapinsalaan; at kinailangan kong mamagitan para sa kanya upang tapusin ang mabilis na nagiging mapanganib at di-angkop na away. Para itong paghihiwalay ng dalawang manok na panabong, at kinailangan kong magbantang aalis sa bahay ng aking mabuting kaibigan at tagapagpatuloy kung hindi siya titigil, bago maibalik ang kapayapaan. Pagkatapos, pinasalamatan ko ang pinagpapawisan at nanginginig na pari sa kanyang mabubuting salita ng papuri, at napapayag ko siyang umalis.

Makalipas ang kalahating oras ay naakay ko ang isang binata kay Cristo. Sa isang tahimik na lugar sa palumpong sa gilid ng lungsod ay lumuhod siya at masayang tinanggap si Cristo bilang kanyang Tagapagligtas. Bihira akong makakita ng ganoong kalakas na pagnanais gaya ng ipinakita ng binatang iyon. Matalino siya at masigla, at kabilang sa isa sa pinakamabubuting pamilya sa distrito.

Kinabukasan, Linggo, ay nagdaos pa ako ng tatlong pagtitipon, at ang isa ay sa labas sa ibang bahagi ng lungsod; at bago matapos ang araw ay tatlo pang kaluluwa ang nakamit para kay Cristo, at marami pang iba ang naimpluwensyahan sa paraang nangangako ng mas maraming bunga sa malapit na hinaharap; sa katunayan, nabalitaan ko ang dalawa pang nagbagong-loob kinabukasan matapos ang aming pag-alis.

Pagsapit ng alas-singko ng Lunes ng umaga ay malayo na kami ni Joaquim patungo sa malaking nayon ng Fumasa, limampung milya ang layo sa hindi gaanong kilalang lupain sa silangan ng Allemao. Anim na milya mula sa bayan ay huminto kami nang mga kalahating oras sa malaking bahay-bukid ni Senhor Cherubino, isa sa pinakamatatag na Katoliko sa distrito, at isang edukadong lalaki.

Malamig at may hinala ang pagtanggap sa amin. Umupo ako na nag-iisip kung paano ako makapagsisimula, at lumipas nang walang saysay ang sampung minuto; ngunit nang mapansin ko sa pader sa tapat ang isang lapastangang larawan ng isang matanda at uugud-ugod na lalaki, na sinasabing kumakatawan sa Amang Walang Hanggan, napukaw ang aking galit, at binigyan ako ng Espiritu ng Diyos ng napakalakas na pananalita sa loob ng mga labinlimang minuto kaya't tumimo ang paninindigan sa kanila, at natulala sila. Pagkatapos, nag-iwan kami ng isang Ebanghelyo ni Juan, at tumayo kami at umalis.

Tatlong milya pa at narating namin ang isang sangandaan at napahinto. Alin ang tamang daan? Itinuturo ng aking kompas ang direksyon na eksaktong nasa pagitan ng dalawang naghihiwalay na landas. Ang pagkakamali rito ay maaaring magdulot ng maraming oras upang maitama sa kalaunan, kaya nag-atubili kami sa napaka-hindi-komportableng paraan. Biglang natanaw ni Joaquim ang isang lalaking naglalakad mga isang-kapat na milya ang layo na papunta sa aming direksyon, kaya nagpasya kaming hintayin siya. Pagdating niya sa amin, si Joaquim, na pinakamalapit, ay nagsimulang magtanong sa kanya tungkol sa daan; habang napansin ko naman na isa siyang matangkad at

makisig na lalaki, maganda ang hitsura, may maikling itim na balbas, at kaakit-akit ang kilos, nakadamit sa simpleng istilo ng mga sinaunang magsasaka sa looban, at may pasang baril sa balikat.

Sa kabila ng paghuhusga ng mga mababaw na manlalakbay na dumaan dito, iginigiit ko na sa malalayo at napabayaang rehiyong ito ay matatagpuan ang kasinghusay at kasingkaakit-akit na halimbawa ng sangkatauhan gaya saanman sa buong mundo. Ang ilang tao ay may mata lamang para sa pangit at di-pangkaraniwan.

Ngayong alam na namin ang daan, aalis na sana kami nang maalala ni Joaquim na maglabas ng isang tract mula sa kanyang bulsa at ialok ito sa aming mabait na nagbigay ng impormasyon.

Hindi marunong bumasa ang lalaki, ngunit halatang nagulat siya; at sinabi niya pagkatapos na sa sandaling iyon ay nangilabot ang kanyang laman. Ilang panahon na ang nakararaan, nagkataon, sa isang bukas na bintana, ay narinig niya ang pangangaral ng Ebanghelyo sa Allemao, at medyo naantig siya; at ngayon, matapos ang ilang salita mula kay Joaquim, alam na niya kung ano ang tract at kung ano ang aming gawain.

"Patawarin po ninyo ako," sabi niya nang may damdamin, "ngunit hindi ko kayo mapahihintulutang dumaan dito nang hindi dumadalaw sa aking bahay, na wala pang isang milya ang layo sa inyong daan. Ipipilit kong gawin ninyo sa akin ang pabor na ito, sapagkat ang Diyos mismo ang tiyak na nagpadala sa inyo sa daang ito." Lubos na naakit sa mga salita at kilos ng lalaki, agad kaming pumayag, basta't aanyayahan niya ang ilan

sa kanyang pinakamalapit na kapitbahay sa pagtitipon sa kanyang bahay.

Habang umaalis kami sa bagong direksyong ito, itinawag ni Joaquim ang aking pansin sa aming bagong kaibigan, na tumatakbo na parang kuneho sa manipis na kagubatan, ang baril ay umuugoy sa kanyang kamay, at hindi nagtagal ay nawala sa paningin. Pumunta siya upang anyayahan ang isang malayong kapitbahay.

Dahan-dahan kaming nagpatuloy nang ilang sandali; ngunit bago namin narating ang kanyang maliit na bahay, nakatago sa gitna ng mga palmang buriti, nang mapalingon ako ay nakita kong tumatakbo ang lalaki wala pang isandaang yarda ang layo, at kasama niya ang kanyang kapitbahay.

May lima o anim na iba pang lalaki sa kanyang bahay at apat na babae; at sa loob ng limang minuto ng aming pagdating ay nagsimula na ang isang pagsamba ng Ebanghelyo — at kay gandang pagsamba niyon! Kay taimtim na pakikinig, kay taos at banal na pagpapahalaga, at kay handang pagtanggap sa Salita ng Buhay! Lahat maliban sa isang lalaki ay lubhang nabagabag, at higit sa lahat ang aming bagong kaibigang si Antonio, na ang buong pangalan ay Antonio Domingos de Cabral.

Sa huling pagsisikap na gawing kasinglinaw hangga't maaari ang daan ng kaligtasan, at matapos magbigay si Joaquim ng ilang salita ng patotoo, tinapos ko ang pagtitipon sa karaniwang paraan, at naghanda kaming umalis. Habang kinakamayan ko si Senhor Antonio ay tahimik niya akong hinila sa tabi, at, medyo nahihiya, ay sinabi, "Gusto kong sabihin mo sa akin nang mas malinaw kung ano ang dapat kong gawin."

"Salamat sa Diyos," sagot ko; "sumama ka sa akin sa isang tahimik na lugar at ipakikita ko sa iyo." At doon, sa isang luma at walang-lamang kamalig sa malapit, ay magkasama kaming lumuhod sa panalangin, habang tahimik at taimtim na ang lalaking ito, doon sa malalayong landas ng looban ng Brazil, ay nagtiwala at tumanggap kay Cristo bilang kanyang Tagapagligtas. Nang bumalik siya sa iba ay may masayang ngiti sa kanyang mukha.

Ilan pang iba ang halos nahikayat na, ngunit hindi ko nadamang inaakay akong pilitin sila sa isang agaran at malamang ay napaagang pasya, bukod sa nasabi na; kaya sa isang magiliw na pamamaalam ay umalis na kami.

Nagpalipas kami ng gabi sa isang bahay-bukid na medyo malayo sa daan; ngunit bagaman tila tinanggap ng mga nakatira ang mensahe ng Diyos, hindi ako gaanong panatag sa kahihinatnan. Dahil napakarumi at siksikan ang bahay, natulog kami ni Joaquim sa isang walang-lamang kariton ng baka sa labas. Lubhang naistorbo ang aming pahinga ng magaspang na tunog ng mga batang guyang dumidila sa gilid ng kariton, na maliwanag na ginamit sa paghahatid ng asin. Pagsapit ng alas-tres kinaumagahan ay naghahanda na kaming ipagpatuloy ang paglalakbay patungong Fumaga.

Mga apat na milya bago ang Fumaga ay huminto kami sa isang malaking bahay-bukid upang matiyak ang daan. Maaga pa. Hindi pa kami pagod, at inaasahan naming marating ang nayon nang gabing iyon, ngunit may kung anong bagay sa lugar na ito na tila pumipigil sa amin. Wala akong balak noong una na magpalipas ng gabi roon; gayunman, makalipas ang kalahating oras ay

nakaupo pa rin kami sa parehong lugar. Hindi kami hinikayat ng magsasaka na huminto, bagkus ay binigyan pa kami ng pinakamahusay na impormasyon tungkol sa Fumaga upang himukin kaming magpatuloy. Sinabi niya na hindi ligtas ang kanyang sariling pastulan, ngunit may magagandang pastulan sa Fumaga. Maaga pa, sabi niya, at madali naming mararating ang nayon bago dumilim; gayunman ay nag-atubili kami. "Mahirap ang aking tuluyan," dagdag niya, "at wala akong mais." Sa harap ng lahat ng ito ay tila kailangan na naming magpatuloy, bagaman labag na labag na sa aming kalooban. Ngunit bago magpaalam sa lalaki, umawit ako ng isang himno at nagbigay ng maikling mensahe ng Ebanghelyo.

Agad itong nagpabago sa mga bagay. May mga mahiwagang tinig na narinig sa kusina, at tinawag ang lalaki. Kung ano ang sinabi ay hindi ko alam, ngunit bumalik siya agad upang sabihin sa amin na hindi naman pala ganoon kasama ang kanyang pastulan; na baka makapag-ayos siya ng kaunting mais, at idinagdag na may malaking bagyong namumuo sa direksyon ng nayon. Pagkatapos ay inilatag ang mantel para sa hapunan, at huminto kami.

Isang nakapagpapasiglang pagtitipon ang ginanap nang gabing iyon. Ang pamilya ng aming tagapagpatuloy at lahat ng kanyang manggagawa ay bumuo ng magandang kongregasyon na mga labinlima hanggang dalawampung tao; at bago dumilim ay magkakaibigan na kaming lahat na para bang ilang taon na kaming magkakakilala. Nang magpaalam kami kinaumagahan ay ayaw tanggapin ng aming tagapagpatuloy kahit isang sentimo para sa lahat ng natanggap namin.

Anim na milya lamang ang aming lalakbayin nang araw na iyon, at ang huling isa o dalawang milya ay sa ilan sa pinakamaganda at pinakakaakit-akit na lupaing nakita ko. Malalaki at iregular na bato, isandaang talampakan o higit pa ang taas, na sumisilip mula sa nakapaligid na gubat, ay tila puno ng mga pahiwatig ng yungib ng mga tulisan, nakatagong kayamanan, at kapana-panabik na paggalugad; at kung tatlumpung taon lamang sana akong mas bata —! Sa gitna ng mga pagmumuning ito ay biglang hinila ko ang renda ng aking mula, sapagkat wala pang anim na yarda sa harap ko, nakahalang sa landas, ay isang napakalaking ahas, ang ulo at buntot ay nakatago sa magkabilang panig ng daan.

Sa isang iglap ay nakabali si Joaquim ng isang matibay na sanga, at bago pa makatakas ang ahas ay binigyan niya ito ng nakamamatay na palo. Isang pagpapala na napakadaling patayin ang mga ahas. Natuklasan naming ito ay isang uri ng sawa, mahigit pitong talampakan ang haba at mahigit isang talampakan ang paligid. Sa loob ng wala pang limang minuto ay natalupan na ito ni Joaquim; at, dala ang simbolikong tropeong ito, hindi nagtagal ay pumasok kami sa Fumaga.

Dinalaw ni G. Macintyre ang lugar na ito noong 1913, at nang dumating kami roon ni Joaquim ay pumunta kami sa lugar ng pagtitipong ginanap noong pagkakataong iyon.

Inilagay ni Senhor Vincente ang kanyang bahay at ang lahat ng laman nito sa aming pagtatapon, na siyang karaniwang paraan ng pagbati ng mga taga-Brazil; ngunit may lungkot na bumabalot sa sambahayan, sapagkat apatnapu't walong oras lamang bago nito ay

malupit na pinatay ang isang binatang nakatira sa kanila.

Sa malamig na bahagi ng hapon ay nilibot namin ang apatnapu't walong bahay ng nayon dala ang mga tract, at ipinahayag ang isang pagtitipon sa labas malapit sa tulay. Sa isang dulo ng lugar ay nadatnan ko ang isang batang negro na naghihingalo dahil sa tama ng baril, na natamo niya sa tangkang pagpatay sa ibang lalaki kapalit ng halagang dalawampung milreis. Tila tinanggap niya nang may pasasalamat ang mensahe ng pag-ibig ng Diyos, at nakiusap na dalawin siyang muli bago kami umalis.

Sa kabilang dulo mismo ng nayon ay abala si Joaquim sa pagdalaw. Nang tumawag siya sa isang maliit na kubong pawid ng palma ay inanyayahan siya ng isang manipis at mahinang tinig na pumasok. Pagpasok niya ay nadatnan niya ang isang dalagang mag-isang nakahiga, nagdurusa sa isang kakila-kilabot at walang-lunas na sakit. Dahil hindi marunong bumasa, ikinuwento ni Joaquim sa kanya ang balita ng Ebanghelyo, at ang pagkukusa ng Diyos na magpatawad sa pamamagitan ng mahalagang dugo; at idinagdag na kahit hindi siya makadadalo sa pagtitipon ay maaari niyang hanapin at matagpuan ang kaligtasan doon mismo sa kanyang higaan. Nakinig siya nang mabuti ngunit walang sinabi, at umalis si Joaquim sa bahay. Ngunit hindi pa siya nakalalayo nang kalahating dosenang hakbang nang marinig niya ang tinig ng babae sa likod niya; at sa pag-aakalang tinatawag siya nito ay bumalik siya nang ilang hakbang, ngunit halos agad siyang huminto, sapagkat alam niyang iyon ay tinig ng panalangin.

"O Diyos! O Diyos!" narinig niyang bulalas nito, "salamat sa Iyo sa balitang ito. Ako'y isang makasalanan. Patawarin Mo na ako ngayon sa lahat ng aking kasalanan, alang-alang kay Jesucristo. Amen." At pagkatapos ay tumigil ang tinig, at tahimik at taimtim na umalis si Joaquim.

Sa bilang ng tao ay malaking tagumpay ang pagtitipon sa labas, sapagkat mga walumpu hanggang isandaang matatanda ang dumalo, nakaupo sa paligid ko. Ngunit hindi mabuti ang napiling lugar pagdating sa tunog, sapagkat marami ang halos hindi makarinig sa aking boses, at hindi rin nakatulong ang ingay ng rumaragasang tubig ng isang kalapit na batis.

Ni hindi rin kasimbukas sa Ebanghelyo ang diwa ng lugar gaya ng nais ng isa. Kakaiba kung paanong ang parehong mensahe ay tinatanggap nang iba-iba sa iba't ibang lugar! Ito ang luma at totoong kuwento ng manghahasik at ng iba't ibang uri ng lupa.

Tatlumpu't dalawang milya sa isang maganda at saganang-tubig na lupain na punung-puno ng kaakit-akit na mga palmang buriti, at narating namin ang maliit na bayan ng Cachoeira. Gabing-gabi na, ngunit nagawa naming gisingin ang mga nakatira sa isa sa mga bahay, kung saan kami nagpalipas ng gabi.

Natuklasan kong hindi kami maaaring manatili roon hanggang kinabukasan nang hindi binabago nang malaki ang plano ng paglalakbay, o mapilitang magpalipas ng Linggo sa gitna ng gubat na pinamumugaran ng tigre; kaya nagpasya ako sa isang pagtitipon sa maagang umaga. Pagsapit ng alas-sais kinaumagahan ay nadalaw na namin ang bawat bahay sa lugar, ginugulat ang mga naninirahan sa isang paanyaya

sa isang pagsambang gaganapin makalipas ang isang oras sa paanan ng krus na nakaharap sa Simbahang Katoliko.

Eksaktong alas-siyete, matapos makagawa si Joaquim ng isang magaspang na pulpito mula sa ilang kahoy na ginagamit sa muling pagtatayo ng simbahan, ay binuksan namin ang aming pagtitipon.

Maraming troso at iba pang piraso ng kahoy ang nagsilbing sapat at mahusay na upuan; at bago ko pa natapos ang unang himno ay halos ang buong populasyon ng matatanda ang nagtipon sa paligid, karamihan ay nakaupo, at lahat ay walang sombrero. Nagpalit ng damit ang mga babae sa maikling pagitan, at suot nila ang kanilang pinakamaganda; at wala nang mahihiling pang mas kaakit-akit, mas magalang, at mas seryosong mga tagapakinig. Ang gusali ng simbahan ay nagsilbing magandang sandalan ng aking boses, kaya't karamihan sa iilang hindi makaalis sa kanilang mga bahay ay nakarinig din ng mensahe. Bago ang pangwakas na panalangin ay nagbigay si Joaquim ng isang napakapraktikal at mabisang patotoo.

Isa itong pinagpala at nakapagpapasiglang pagtitipon na higit sa anumang napagsalitaan ko; at ang kilos ng mga tao habang dinudumog nila kami sa pagtatapos nito, eksaktong isang oras pagkaraan, ay nagpakita na may naiwang impresyon na hindi kailanman lubusang maaalis ng monghe o prayle.

Natapos ang pagtitipon sa pagtunog ng alas-otso; at pagsapit ng alas-nuwebe ng umaga ring iyon ay palabas na kami ng bayan at hindi nagtagal ay nasa loob na ng napakasukal na gubat ng St. Domingos, na nilakbay namin nang tuluy-tuloy nang mahigit tatlumpung milya.

Nang matuklasan naming hindi namin ito malalampasan nang may liwanag pa sa araw na iyon, at nabalitaang lalong naging mapanalakay ang mga tigre kamakailan pagkagat ng dilim, nagpalipas kami ng gabi sa isang napakaruming kubo sa pampang ng Ilog St. Domingos.

Mainit at pagod, nagpasya akong lumusong, at, matapos sukatin ang lalim ng isang malalim na bahagi malapit sa tulay, ay sumisid ako nang pauna ang ulo. Nakaupo si Joaquim sa tulay na nanonood, at nakita niya pagkatapos ng aking mahabang pagsisid ang mga guhit ng tubig na may bahid ng dugo na umaagos mula sa lawa. Ilang sandali ng matinding pagkabalisa ang dinanas ng tapat na kasama, sa pag-aakalang may buwayang sumakmal sa akin; at agad siyang nanalangin para sa akin. Tumama pala ang aking ulo sa isang matulis na tulos na nakabaon sa buhangin, at sandali akong nahilo, ngunit pag-ahon ko sa ibabaw ay natuklasan kong ang sugat, bagaman malaki, ay hindi mapanganib, bagaman kung ilang pulgada pa itong mas mababa ay malamang na ikinamatay ko ito.

Paglabas namin sa gubat kinabukasan ay nagpasya ako, dahil sa mabubuting dahilan, na magpalipas ng gabi at ng sumunod na araw, Linggo, sa kubo ng isang tagapag-alaga ng baboy na nagngangalang Helidoro. Ilang taon na ang nakararaan ay narinig niya ang Ebanghelyo habang nakakulong sa kulungan ng Goyaz, at tunay siyang natuwang makita kami.

Magaspang at marumi ang tuluyan, may mga baboy kahit saan, ngunit nagkaroon kami ng magandang panahon sa espirituwal kasama ang lalaki at ang kanyang pamilyang apat, na pawang nakauunawa sa Ebanghelyo. Prangka niyang inamin na nais niyang

maituwid ang kalagayan niya sa Diyos, ngunit dahil nakikisama siya sa asawa ng ibang lalaki ay hindi niya magagawa nang tama ang hakbang hangga't hindi sila naghihiwalay, gaya ng balak nilang gawin, alang-alang sa Ebanghelyo. Sa kabila ng mga baboy, naghiwalay kami sa mga taong ito nang may tunay na panghihinayang.

Nagdaos pa kami ng dalawang pagtitipon sa bahay-bukid, at ang pinakamalaki ay sa malaki at bukas na rantso ng isang negro na kumikita sa paghuli ng mga ligaw na baka, na laganap dito. Magandang pagtitipon iyon, bagaman hindi ko kailanman malilimutan ang mga abala. Sa tingin ko ay nasa mga baboy, kabayo, at manok ang diyablo — napakaingay nila! Pagkatapos ay dumating ang apat na babaeng nakakabayo sa gitna ng sermon, matapos mabalitaan kung paano man ang pagtitipong gaganapin. Kinailangan muna nilang kamayan ang lahat bago ako makapagpatuloy.

Maya-maya ay may dalawang lalaking nangangabayo na dumating mula sa makapal na dilim. Lubusan silang naligaw, at ilang oras nang pagala-gala, nang bigla nilang madatnan ang kakaiba at nakalilitong tanawin na tiyak na inihain ng aming pagsamba ng Ebanghelyo sa kanilang kumukurap-kurap na mga mata. Nanatili sila hanggang sa katapusan bago ipinagpatuloy ang kanilang daan.

Ang sumunod na dalawang araw ay panahon ng pagsubok, sapagkat ang ipinagmamalaki kong kapote ay napatunayang lubos na panlilinlang, at naglakbay ako nang dalawang araw na basa ang damit. Tinawid namin ang Kabundukan ng Dourada sa isang napakalakas na bagyo na tumakip sa lahat ng kahanga-hangang tanawin

sa paligid; ngunit natuwa pa rin akong malaman na naroon iyon. At gayundin, bagaman hindi kami pinagkalooban na makakita ng maraming bunga mula sa binhing naihasik sa daan, at bagaman malamang na hindi na ako muling dadaan doon, alam kong naroon ang binhi, at na hindi lahat ay mawawalan ng bunga; at na balang araw, kapag naglaho na ang mga ulap ng panahon, kami ni Joaquim ay makasusumpong ng ilang mahahalagang bigkis ng butil, ang mga bunga ng aming paghahasik malayo sa karaniwang daan sa Brazil.

Kabanata 14: Isang Nayon ng Biblia

Isang gabi ay nagdaraos ako ng isang uri ng pagsamba sa pag-awit sa isang magaspang na kubo sa isang nayon sa looban ng Brazil. Kayumanggi at hindi pantay na sahig na lupa, mga pader na putik na kapareho ang kulay, mga tisang nangitim sa usok sa itaas na malabong natatanaw sa liwanag ng isang kumukutitap at mausok na lampara ng langis ng tangan-tangan, na kailangang sundutin bawat ilang minuto upang hindi kami biglang maiwan sa dilim, at isang amoy — ito ang tagpuan; at maidaragdag pa ang tatlo o apat na magaspang na bangko, dalawang silya, at isang maliit at hubad na mesa, na nagsisilbing upuan, o kama sa gabi, ayon sa pangangailangan. Mga dalawampu't limang tao ang naroroon, ang mga lalaki ay gusot ang buhok, may itim na balbas at maputlang kutis. Lahat sila ay nakayapak, at ang kanilang kasuotan ay bihirang lumampas sa karaniwang guhitang kamiseta at pantalon, na malamang ay yari sa telang inikid at hinabi sa nayon, gamit ang makalumang mga ikiran at habihan ng isandaang taon na ang nakararaan o higit pa.

Kasindami ng mga lalaki ang mga babaeng naroroon, at ang kanilang damit ay kasing-simple at kasing-sinauna ng sa mga lalaki, bagaman medyo mas malinis. Ang tangi nilang takip sa ulo ay paminsan-minsang balabal o bandana, at bihira pa iyon. Ang mga babae sa probinsya ay halos kasingganda ng mga lalaki, na, sa totoo lang, ay hindi gaanong papuri.

Ngunit kay galing nilang umawit! Hindi sila kailanman napapagod sa pag-awit ng mga awit ng Sion, at bawat isa ay may karapatang pumili ng himno. Nang sa

palagay ko ay sapat na ang kanilang inawit para sa gabing iyon, inilabas ko ang aking Bagong Tipan; at isang katahimikan ang bumalot sa kakaibang maliit na pagtitipon habang inilalapit ko nang kaunti ang lampara ng langis, sinundot ang mitsa, at naghandang bumasa.

Bago pa lamang ako bumasa ay napansin kong may isang estranghero sa silid. Nakaupo siya sa upuang pinakamalapit sa pinto, at tahimik na nakikinig sa mga himno nang may halatang pagpapahalaga.

Tiyak akong hindi siya taga-nayon, sapagkat medyo kilala ko na ang mga naninirahan sa ilang buwang pananatili ko sa kanila. Malamang ay dito siya magpapalipas ng gabi habang dumaraan patungong Goyaz, naisip ko. Malamang ay hindi ko na siya makikita muli. Bigyan nawa ako ng Diyos ng mensahe para sa lalaking iyon!

Pagkatapos ay binasa ko ang bahagi at nagbigay ng maikling pananalita nang mga sampung minuto o mas kaunti, gaya ng aking kaugalian, bago isara ang pagtitipon sa panalangin. Habang tumatayo ang mga tao upang umalis ay nanatiling nakaupo ang estranghero. Natuklasan kong lubos siyang naantig. Tila lubos niyang naunawaan ang mensahe at ang karagdagang paliwanag na ibinigay ko sa kanya. Kusang-loob siyang lumuhod kasama ko, napakasimpleng tinanggap ang kaloob ng Diyos, at tumayong isang bagong tao kay Cristo Jesus. Pagkatapos ay sinabi niya sa akin na ilang taon na ang nakararaan ay bumili siya ng Biblia mula sa isang tao — malamang ay sa akin — at pinag-aralan ito nang husto, at ang tangi niyang panghihinayang ay isa itong "Protestanteng" Biblia, at samakatwid, ayon sa mga pari, "putul-putol at huwad." Gayunman ay kinailangan

niyang aminin na bagaman natatakot siya sa mga ereheng ito, mahal niya ang kanilang Aklat. Isang araw ay nabalitaan niyang ang isang kamag-anak niya sa kalapit na bayan, isang lokal na mahistrado, ay may tunay na Biblia ng mga Katoliko; kaya sa unang pagkakataon ay nangabayo siya roon dala ang sarili niyang Biblia sa ilalim ng kanyang braso upang paghambingin ang dalawa, sapagkat may pag-aalinlangan siya tungkol sa bagay na iyon. Namangha siya nang matuklasang halos magkatulad ang dalawang aklat, bahagya lamang ang pagkakaiba, sapagkat ang isa ay salin mula sa Vulgata, habang ang isa naman ay mula sa orihinal na mga wika.

Nagbigay ito sa kanya ng bagong interes sa Aklat, at ng mas maluwag na saloobin sa mga Protestante. Sa wakas ay nagpasya siyang mangabayo patungo sa nayong tinitirhan ko, at marinig mismo kung ano ang kanilang pinaniniwalaan at itinuturo; at dumating siya sa pagkakataong ito ng simpleng pagtitipon sa kubo.

Punung-puno siya ng kasiyahan sa kanyang bagong natuklasan, at pinangako niya akong dadalawin ko ang kanyang distrito sa loob ng dalawang linggo. Tiwala siyang marami roon ang sa kanyang patotoo ay tatanggap din sa Ebanghelyo, sapagkat siya lamang sa kanilang nayon ang marunong bumasa.

Nang dumating ang panahon ng ipinangakong pagdalaw ay hindi ako nakapunta; ngunit nagpadala ako ng dalawang batang katutubong nagbagong-loob bilang kapalit ko. Mas matagal silang nawala kaysa sa napagkasunduan, at bumalik silang puno ng isang kahanga-hangang kuwento. Ikinuwento nila kung paanong ang buong distrito ay nakahilig sa Ebanghelyo;

at maraming tao ang tila tunay na nagbagong-loob, at nagnanais na mabinyagan kaagad.

Lumalabas na nang makauwi ang aming kaibigan ay tinipon niya ang lahat ng kalapit na magsasaka at sinabi sa kanila ang kanyang nakita at narinig, at ang nangyari sa kanya; at hinimok niya silang sundin ang kanyang halimbawa. Gabi-gabi ay binabasa niya nang malakas ang Kasulatan sa mga taong ito; at tinanggap nila ang Salita bilang mabuting balita mula sa malayong lupain.

Nang dumating ang aking mga binata, tinanggap sila ng mga tao na parang mga apostol; at nag-usap at nagtalakayan sila hanggang alas-dose o ala-una, gabi-gabi. Pagkatapos ay tinalikuran ng mga tao ang kanilang mga diyus-diyusan, relikya, rosaryo, at krusipiho, at sinunog ang mga ito sa isang siga; at nang sa wakas ay nakadalaw ako sa kanila ay wala akong anumang pag-aatubili sa pagbibinyag sa labing-isa sa kanila.

Hindi nagtagal matapos ito ay naging napakatindi ng pag-uusig sa mga mananampalataya sa nayon kaya't marami ang natatakot para sa kanilang buhay, at nagpalipas kami ng mga gabing walang tulog. Noon mismo ay inalok kami ng isa sa mga bagong nagbagong-loob na magsasaka ng isang malawak na lupang-gubat upang pagtayuan ng isang nayon ng Ebanghelyo. Tinanggap ang alok, at inilipat sa amin ang mga titulo ng lupa kasama ang lahat ng legal na pormalidad.

Sa loob ng isa o dalawang taon ay nalinis na ang lupa at naiplano na ang nayon na may mga kalye, plasa, atbp., at maraming inuusig na pamilya ang lumipat sa lungsod na kanlungang ito, at sila mismo ang nagtayo ng mga unang bahay. Ang lugar ay tinatawag na Gamelleira.

Sa loob ng isa o dalawa pang taon ay naitayo ang isang maluwang na simbahan, at isang tirahan para sa katutubong pastor, si Senhor Ricardo. Ginawa ang sementeryo, binakuran ang isang pangkalahatang pastulan, at nagdala ng mahusay na suplay ng tubig mula sa kalapit na gubat. Lumago ang Gamelleira, at mga mananampalataya lamang ang pinahihintulutang tumira roon; at ang mga kalye ay pinangalanang Kalye ng Pananampalataya, Daan ng Kagalakan, Plasa ng Pagkakaisa — kung saan itinayo ang Simbahan — at iba pa; nagtatag ng isang paaralan, at nagsimula ng isang maliit na kooperatibang gilingan ng harina. Sa pagkakasundo ng lahat ay walang alak, singhot na tabako, tabako, sugal, o sayawan ang pinahihintulutan sa nayong ito ng Ebanghelyo, at ang mga tao ay umunlad sa kalusugan, kasaganaan, at kaligayahan.

Siyempre ay nagkaroon din ng mga pagsubok at kahirapan, gaya kapag paminsan-minsan ay may kasapi ng pamayanan na lumalabag sa mga tuntunin nito at nagmamatigas; kaya, matapos ang maraming matiyagang pangangaral, kinailangan niyang umalis, at may bakanteng bahay na naghihintay sa susunod na aplikante.

Narito ngayon ang isang maliit na pamayanan ng Ebanghelyo na mga tatlong daang tao sa loob at paligid ng nayon. Nakatayo ito bilang isang nagniningning na halimbawa sa gitna ng madilim na kontinente, isang libong milya mula sa karagatan; at isang dakilang kinabukasan ang naghihintay rito.

Ilang taon na ang nakararaan ay pinasinayaan ng Iglesia sa Gamelleira ang kanilang unang taunang Kumperensya, isang maliit na Keswick, at dalawang

misyonero at tatlong katutubong pastor ang mga tagapagsalita. Napatunayang malaking espirituwal na pagpapasigla ito sa mga taga-nayon at sa maraming bisita mula sa nakapaligid na lupain; at may ilan ding nagbagong-loob.

Ang walong-araw na Kumbensyong ito ay ipinagpatuloy taun-taon, na may karaniwang mga limandaang dumadalo, na marami ay naglalakbay sakay ng kariton ng baka o naglalakad mula sa layong 250 milya upang makadalo. At sa gayon, ang iisang aklat na iyon, na naihasik sa tabi ng daan matapos ang maraming pagbabago ng kapalaran, ay sumibol at namunga, isandaang ulit.

Napakalaki ng utang na loob ng mga tagapagbalita ng Ebanghelyo sa malalayong larangan sa ibang bansa sa gawain ng mga Bible Society. Kapag sa wakas ay tinimbang na sa langit ang lahat, tiyak na matutuklasang sila ang naging pangunahing kasangkapan sa mga kamay ng Diyos sa pagbabagong-loob ng mga tao mula sa lahat ng lipi, bayan, at wika tungo sa Ebanghelyo ng ating Panginoon at Tagapagligtas na si Jesucristo. Kung wala ang pakikipagtulungan ng mga Samahang ito, ang gawain ng mga misyonero sa Timog Amerika at saanman ay mananatiling walang bunga.

Sa ganang akin, sa napakaraming taon ng aktibong karanasan sa Brazil bilang colporteur, ebanghelista, at pastor, at sa malapit na kaalaman sa bansang iyon at sa mga tao nito, higit pa akong kumbinsido na ang colporteur ay isang sine qua non (di-maaaring mawala) sa bawat pagsisikap na ma-ebanghelyo ang Timog Amerika — at sa katunayan ang lahat ng lupaing Katoliko Romano; at na dapat siyang ilagay sa unahan

ng lahat ng gawain ng Ebanghelyo, lalo na sa gawaing pangunguna.

Kabanata 15: Mga Tagumpay at mga Pagsubok

Isang araw, iniwan ko ang aking asawa sa mapagpatuloy at mabubuting-loob na mananampalataya ng nayon ng Ebanghelyo na Gamelleira, at kami ni Ricardo ay sumakay sa aming mga kabayo, at, itinataboy ang isang mulang may kargada sa pagitan namin, ay umalis patungo sa lungsod ng Bom Fim, mga apatnapu't walong milya ang layo. Basa at mabagyo ang panahon, at naglakbay kami nang may malaking hirap at di-ginhawa — sapagkat ang mga tinatawag na kapote at balabal na hindi tinatagusan ng ulan ay napatutunayang hindi maaasahan kapag nasubok sa tunay na bagyo sa tropiko. Bago dumilim nang araw na iyon ay narating namin ang bukid ni Antonio Leao, isang matandang lalaking mukhang patriyarka, na tinanggap kami nang napakabait, at masaganang tinugunan ang aming agarang pangangailangan at ng aming mga hayop.

Nang gabing iyon ay natulog ako nang marangya sa ibabaw ng mesang kainan, na sa mga sandaling gising ako — bagaman mabuti na lamang at kakaunti iyon — ay natuklasan kong napakatigas; habang ang kawawang si Senhor Ricardo ay nagsabing maganda raw ang naging tulog niya sa magaspang na duyang Buriti, nakabalot sa aming basang poncho at sapin ng siya. Pinahiram kami ng magsasaka ng tig-isang dagdag na kumot, dahil itinuturing na sapat ang isa upang makapagpalipas ng gabi. Bumangon kami sa pagbubukang-liwayway, at, madaling natagpuan ang aming mga hayop, ay nagsiya at umalis bago mag-alas-sais. Magiliw na nagpaalam ang aming tagapagpatuloy, at walang siningil na bayad para

sa pagpapatuloy sa amin o para sa mais ng aming mga hayop.

Isang napakagandang araw iyon, at pinahina ng manipis at parang-belong ulap ang init ng araw, kaya't kaaya-ayang malamig at masarap ang aming paglalakbay; habang lalong nadagdagan ang sarap ng aming pangangabayo dahil sa pambihirang ganda ng lupaing aming dinaanan.

Tiyak na may mga panganib at di-ginhawa ang tag-ulan para sa manlalakbay na nakakabayo; ngunit walang alinlangan na may malalaking kabayaran sa katotohanang kakaunti ang carrapatos, maganda ang kalagayan ng mga pastulan, at lubhang nadaragdagan ang ganda ng gubat at tanawin. Sa panahong iyon ng taon ay nakikita ang mundo ng Diyos sa pinakamaganda nitong anyo, at ang lahat ay sariwa at luntian, gaya ng isang maganda at maayos na hardin sa aming bayan, na walang palatandaan ng pagkabulok.

Dahil sa malakas na ulan noong nakaraang araw ay naging madaling bakasan ang landas kahit ng pinakamaliit na yapak ng hayop o ibon, at naging pinagmulan ito ng malaking interes sa amin. Malinaw at matalas ang mga bakas na naiwan sa mabuhanging landas, sapagkat ilang oras lamang, o marahil ilang minuto, bago kami dumaan nang gawin ang mga ito. Madalas at kapansin-pansin ang mga bakas ng emu (ostrich ng Brazil), at paminsan-minsan ay nakikita ang magagandang bakas ng paa ng usa, ang kakaibang marka ng tatu-canastra (higanteng armadillo), at ang napakalaking bakas na iniwan ng isang tapir ng Brazil. Minsan ay napansin namin ang bakas ng paa ng isang pusang-gubat, at ilang ulit ang di-mapagkakamalang

bakas ng lobo ng Brazil. Ang isa sa mga ito ay lalong malaki at tiyak na pag-aari ng isang napakalaking hayop. Nakakita na ako ng mga lobo sa Brazil na halos kasinlaki ng isang Shetland pony, at sinabi sa akin ni Ricardo na nakabaril siya ng ganoon sa Gamelleira.

Sa wakas, matapos ang mga tatlumpung milya nang araw na iyon, natanaw sa malayo ang Bom Fim, at hindi nagtagal ay nangangabayo na kami sa mga kalye nito sa liwanag ng papalubog na araw. Pagdating sa bahay ni Senhor Nestor ay tinanggap kami niya at ng kanyang asawa nang may malaking kagalakan. Siya ang lokal na parmasyutiko at manggagamot. Ilang taon na ang nakararaan ay nabentahan ko siya ng Biblia, na siyang malaking dahilan ng kanyang pagbabagong-loob; at ang pagdalaw ng isa pang manggagawa sa kanyang lungsod hindi nagtagal pagkaraan ay tumapos sa gawaing sinimulan ng Diyos sa kanyang puso. Buong-puso siyang pumanig sa Panginoong Jesucristo, at mula noon ay hindi na kailanman lumingon pa. Ang kanyang buhay ay isang patuloy na saksi para kay Jesus, at lagi siyang handang makipag-usap sa bawat isa tungkol sa maluwalhating Ebanghelyong ito. Dahil siya lamang ang doktor sa buong paligid, ang bawat maysakit at nagdurusa ay kailangang humingi ng tulong sa kanya, at palagi rin silang tumatanggap ng payo at pangaral ng Ebanghelyo. Natatakpan ng mga talata ng Biblia ang mga pader ng kanyang bahay, at sa kanyang tindahan at botika ay nabilang ko ang hindi kukulangin sa tatlumpu't dalawang malalaking talata ng Ebanghelyo, papel ng himno, sermon, atbp., na tumatawag sa pansin ng bawat pumapasok.

Kinabukasan ng aming pagdating ay dinalaw namin ang maraming bahay sa bayan, inaanyayahan ang mga tao sa

aming unang pagtitipon sa gabi sa bahay ni Nestor. Mabuti ang pagtanggap sa amin ng mga tao, at bago mag-alas-siyete ay punung-puno na ang lugar, may mga tao sa pasilyo, at sa labas ay may lalo pang malaking pulutong na nakikinig sa mga bukas na bintana. Ang katahimikan ng mga tagapakinig, sa labas man at sa loob, ay hindi nabasag ng kahit isang salita, at halos walang gumalaw sa loob ng isa't kalahating oras na itinagal ng pagtitipon. Hindi pa ako nakakita ng ganoong pakikinig sa isang pagtitipon ng Ebanghelyo sa aming bayan. Pagkatapos ng pananalita, na tila nag-iwan ng malalim na impresyon sa mga tao, tumayo si Senhor Nestor at nagbigay ng magandang pampublikong patotoo ng pananampalataya kay Jesus.

Nagdaos kami ng pagtitipon gabi-gabi sa loob ng linggo, at may katibayan ng presensya ng Diyos sa buong panahon; at bagaman sinikap ng pari na saktan kami hangga't kaya niya, nakikiusap sa mga tao mula sa kanyang pulpito "alang-alang sa Diyos ay huwag dumalo sa mga pagtitipon," nagpatuloy ang interes; at wala kahit isang pagkakataon ng di-magiliw na pag-uugali.

Ang huling pagtitipon ay noong Linggo ng gabi, nang punung-puno ang malaking silid at isa pang silid sa gilid at pasilyo, bukod pa sa karaniwang pulutong sa labas. Marami ang umuwing bigo, dahil hindi makapasok. Sa pagtatapos ng pagtitipong ito ay sinabi sa akin ng isang binata na kumbinsido siya at nagpasya na para kay Cristo. Marami pang iba ang tila lubos nang nahikayat, at nagtitiwala kaming dadalhin sila ng Diyos hanggang sa wakas sa takdang panahon.

Sa aming paglalakbay pabalik, dahil may natatanging kakayahan si Ricardo sa pagkaligaw, napalayo kami

nang mga sampung milya sa daan, at matapos mangabayo nang tatlumpung milya, habang labindalawang milya pa ang layo namin sa aming tutuluyan sa gabi, nagkasakit ang isa sa aming mga hayop, at naging imposible na ang pagpapatuloy. Wala kaming dalang tolda o kamang pangkampo, at halos may sapat lamang kaming panahon upang makagawa ng isang magaspang na kubo mula sa mga tulos at dahon ng palmang buriti bago dumilim. Isiniksik namin ang aming mga siya, atbp., sa isang dulo ng ginawang silungan, at, pagod at walang hapunan, gumapang kami sa ilalim nito, saktong-sakto upang makaiwas sa isang malakas na buhos ng ulan, na agad na natagpuan ang mahihinang bahagi ng aming marupok na bubong. Gayunman ay nagpalipas kami ng medyo magandang gabi, sa kabila ng mga abalang ito at ng mga insekto; at pagsapit ng alas-singko kinaumagahan ay umalis na kaming muli, umaasang marating ang Gamelleira bago dumilim. Walang-saysay na pag-asa! Agad na naligaw si Ricardo, natagpuan muli ang daan matapos ang labindalawang milya, at pagkatapos, nang apat na milya na lamang mula sa tahanan, nang abutan kami ng dilim, ay naligaw na naman siya! Pagkatapos ay lubusan na siyang nalito kaya nagpasya akong huminto sa unang tirahang madadaanan.

Ang unang bahay na narating namin ay isang iniwang kubo, at nangabayo pa kami ng isang milya sa dilim bago namin naaninag ang isa pang lugar, na maliwanag na may nakatira. Ngunit ang tanging sagot sa aming mga tawag ay ang ungol ng isang baboy sa loob. Sa oras na ito ay madilim na madilim na, at desperado na kami, sapagkat mga apatnapung milya na ang aming nalakbay nang araw na iyon, nang, sa aming kagalakan, natanaw

ni Ricardo ang isa pang bahay sa medyo kabila sa kabilang panig ng isang maliit na ilog. Nang may malaking hirap ay tinawid namin ang batis at nangabayo hanggang sa bahay, ngunit muli kaming nabigo; walang nakatira roon. Nang matuklasan naming bukas sa isang panig at walang laman ang malaking kamalig na nakadugtong dito, nagpasya kaming doon magpalipas ng gabi.

Habang niluluwagan ni Ricardo ang kabyos ng mulang may kargada, sumilip ako sa kamalig, na may kaunting dahon ng mais lamang sa sahig, at napansin ko ang isang kakaibang kaluskos, na medyo kahawig ng tumutulong tubig. Itinawag ko ito sa pansin ni Ricardo. "Nagkakamali ka," sigaw niya; "iba ang narinig mo," at nagpatuloy sa pagbababa ng kargada. Ngunit bago namin ipinasok ang aming mga gamit ay muli akong nakinig, at muli kong narinig ang kakaibang tunog na iyon sa gitna ng mga tuyong dahon ng mais. Sa pagkakataong ito ay narinig na ito ni Ricardo at sinabing sa palagay niya ay isang hukbo ng langgam iyon, at hinampas niya ang dilim sa harap niya ng kanyang mahabang latigo. "Ahas!" sigaw niya, nang isang malakas na sutsot ang sumalubong sa aming mga tainga. Nang magsindi kami ng ilaw ay nakita namin ang isang malaking ahas, nakapulupot at halos abot na kami ng kanyang tuklaw — mismong kung saan sana namin ilalagay ang aming mga gamit!

Iniwan namin ang rattlesnake at ang kanyang mga kaibigan sa tahimik na pag-aari ng lugar at ipinagpatuloy ang aming nakapapagod na daan, ngayon ay lubusan nang naliligaw, hinihila ang aming mga hapong-hapong hayop sa likod namin, umaasang makahanap ng anumang kanlungan mula sa kulog at

kidlat na nagbabadya ng basang gabi. Sa wakas ay nagpasya akong muling matulog sa labas. Nang may kaunting hirap ay gumawa kami ng tolda mula sa aming dalawang poncho at nakapagpaapoy ng magandang siga. Pagod at gutom, nagpalipas kami ng mahirap na gabi sa lupa, nakabaluktot sa napakasikip na ayos, na iisang kumot lamang ang pinaghahatian; ngunit bilang sagot sa panalangin ay iniligtas kami ng Panginoon mula sa isa pang nagbabantang bagyo. Kinaumagahan ay agad na natagpuan ang aming mga hayop, sapagkat nakatali sila nang magdamag; at, nang matiyak nang tama ang aming kinaroroonan, sa loob ng dalawang oras ay kasama na naming muli ang mga kaibigan sa Gamelleira.

Kabanata 16: Ang Pinakadakilang Pagsubok

Wala nang hihigit pang pagsubok sa katotohanan ng gawain ng biyaya na ginawa ng Diyos sa puso ng napakaraming taga-Brazil kaysa sa huli at pinakadakilang pagsubok ng oras ng kamatayan. Ang sumusunod na kaso ay isang kahanga-hangang halimbawa.

Walang Katoliko Romanong mas deboto at masigasig kaysa kay Dona Bernardinha na nakatira sa Entre Rios, at dahil marunong siyang bumasa at umawit ay hinahanap siya sa maraming milya sa paligid ng lungsod upang manguna sa anumang natatanging okasyong panrelihiyon, na kadalasan ay may pagkakahawig sa isang Irish wake (lamay). Higit sa karaniwang talino, sa sarili niyang paraan ay may takot siya sa Diyos, bagaman matatag na naniniwala sa mahimala at nagliligtas na bisa ng maraming larawang nagpapalamuti sa kanyang bahay; at sa pangkalahatan ay iginagalang at tinitingala siya bilang huwarang Katoliko.

Gayunman, sa kabila ng lahat ng ito, gaya ng napakarami sa bansang ito, ay nakikisama siya sa isang lalaking hindi niya asawa. Sa unang bahagi ng 1902 ay dumaan ang sumulat nito at ilang kasama sa kanyang nayon, at nagdaos ng dalawang pagtitipon sa labas, at ang isa ay malapit sa bahay ni Dona Bernardinha.

Nadama niyang napipilitan siya ng isang malakas na udyok na makinig sa sasabihin ng mga lalaking ito tungkol sa Diyos na pinaniniwalaan niya, bagaman

sinasabing mga Protestante sila, at samakatwid ay napakapanganib at kasuklam-suklam na mga tao; at habang nakikinig siya ay tumimo sa kanyang puso ang unang sinag ng katotohanan. Hindi niya agad tinalikuran ang kanyang mga kasalanan at diyus-diyusan, ngunit ang mga salitang narinig niya ay hindi kailanman nalimutan, kundi madalas pinag-iisipan; at nang makalipas ang dalawang taon ay muli naming dinalaw ang lungsod at nagdaos ng mga pampublikong pagtitipon sa Munisipyo, ang babaeng ito ay kabilang sa mga una at pinakasabik na dumalo.

Nang makakuha siya ng Biblia, napatunayan sa kanya na katotohanan ang aming ipinangangaral. Nagpatuloy ang mga pagtitipong ito nang ilang linggo; ngunit bago pa lumipas ang unang sampung araw ay sumuko si Dona Bernardinha sa pag-angkin ng Panginoon, at, tumayo sa gitna ng isang punung-punong pagtitipon, nagbigay ng pampublikong patotoo sa kaalaman ng kapatawaran ng mga kasalanan sa pamamagitan ng pananampalataya kay Jesucristo.

Mula noon ay naging isa siyang nagbagong babae, at ang kanyang buhay ay nagsimulang makaapekto sa lahat ng nasa paligid niya. Nagbagong-loob din ang lalaking kinakasama niya, at nagkasundo silang maghiwalay, dahil may legal na asawa na ang lalaki na nag-iwan sa kanya.

Sa loob ng ilang araw ng kanyang pagbabagong-loob ay nagdala siya sa bahay na tinutuluyan namin ng isang sakong puno ng mga santong kahoy, krusipiho, rosaryo, at iba pang mapamahiing relikya, na, nang may buong pagsang-ayon niya, ay agad naming tinapos, at itinawag namin sa kanyang pansin na kung ganoon nga kabanal

at kahimala ang mga ito gaya ng sinasabi, dapat ay may sapat silang kapangyarihang iligtas ang sarili mula sa palakol at apoy na pinagdaanan nila sa amin.

Ang bagong nagbagong-loob na ito ay naging kasingsigasig sa gawain ni Cristo gaya ng dati niyang sigasig sa Roma. Namangha ang mga tao; at bagaman iniiwasan siya ng ilan bilang erehe, lihim siyang dinadalaw ng marami na nagnanais suriin ang mga bagay na ito. Sa kabila ng pag-uusig at malaking kahinaan ng katawan ay nagpahayag siya ng matapang na pagkilala sa harap ng lahat, at araw-araw ay lumago sa biyaya at sa kaalaman ng kanyang Panginoon. Gayunman, maraming taon na siyang pinahihirapan ng isang kakila-kilabot na sakit sa loob ng katawan, na unti-unting nagsimulang sumira sa kanyang buhay. Bagaman maraming ulit siyang sinalubong ng Panginoon sa nagbibigay-buhay na kapangyarihan, gayunman, mga dalawang taon matapos ang kanyang pagbabagong-loob, biglang lumubha ang kanyang sakit. Lubos siyang kumbinsido sa kanyang isip na malapit na ang kanyang pag-alis, at masaya niyang hinintay ang wakas.

Napakabilis ng paglala ng sakit kaya't hindi nagtagal ay nalaman ng lahat na naghihingalo na si Dona Bernardinha, at naging madalas ang mga bisita. Sa kabila ng matinding pagdurusa, at ang kanyang katawan ay lubhang nasira, hindi siya kailanman nagreklamo o nabalisa; at nang pilitin siya ng ilan sa kanyang mga bisita na subukan ang ilang bagong gamot, o tumawag sa kanyang Diyos na alisin ang kanyang pagdurusa, itataas niya ang kanyang kawawa at naghihingalong katawan sa kama, at sa malaking pagsisikap ay aanyo ng pananalangin, at sisigaw, "O, mapagmahal na Ama, kung nais Mong turuan ako ng anuman sa pamamagitan nito

at hubugin ako ayon sa Iyong kalooban, o kung ang mga narito, sa pamamagitan ng halimbawa ng aking matiyagang pagtitiis at pananampalataya, ay maakay kay Jesus, O Ama, dagdagan Mo ang aking pagdurusa, huwag Mo akong patawarin, huwag Mong pigilan ang Iyong kamay; basta't alalayan lamang ako ng Iyong biyaya, upang magkaroon ako ng lakas at pagtitiis na magtiis, upang luwalhatiin ang Iyong Pangalan, at upang makilala Ka ng mga ito gaya ng pagkakilala ko sa Iyo!" — at pagkatapos, hapo sa pagod, ay muli siyang babagsak sa kanyang kama, at isang kakaibang paggalang at katahimikan ang babalot sa mga nagkakatipon sa kanyang maliit na kubo. Kung minsan ay babaling siya sa mga nasa paligid niya at sasabihin, "Huwag kayong malungkot para sa akin, sapagkat ang mamatay ay pakinabang; pupunta ako sa isang lugar na ang kaluwalhatian at kagalakan ay lubhang higit sa maaaring maisip ng tao;" at nakiusap siya sa iilang mananampalataya na huwag siyang iyakan kapag siya'y namatay. Kung minsan, kapag punung-puno ng bisita ang maliit na silid at napunta ang usapan sa paksang hindi niya gusto, babangon siya at luluhod sa kanyang kama at ipananalangin silang lahat nang may napakataimtim na sigasig kaya't maraming puso ang natunaw na para bang nasa harapan ng Diyos. Sa lahat ay nagsalita siya tungkol sa kanyang Panginoon, seryosong pinapangaralan ang ilang tumalikod na tingnan ang kanyang kalagayan at kawawang halos patay nang katawan, at itanong sa kanilang sarili kung sino ang mas mabuti ang kalagayan, at kung sila ba ay kasinghanda niyang humarap sa Diyos.

Lumipas ang ilang linggo, at habang paikli nang paikli ang panahon ay lalo siyang naging sabik na gamitin ito

sa pag-akay ng mga kaluluwa kay Cristo. Ang kanyang kagalakan at kapayapaan ng puso ay hindi nabawasan hanggang sa wakas, at madalas, kapag masyado na siyang mahina para sa anupaman, ay tahimik siyang nakahiga, mahinang inaawit ang kanyang paboritong himno, "O doce é meu descanso" ("Ligtas sa mga bisig ni Jesus").

Ang mga huling araw ng naghihingalong banal na ito ay nagsalita nang mas mahusay at mas mabisa sa mga taga-Entre Rios tungkol sa kapangyarihan at katotohanan ng Ebanghelyo kaysa sa lahat ng aming naunang pagsisikap; at ang huling araw lamang ang magpapakita ng malawak at walang-hanggang bunga ng ganoong kamatayan kay Cristo.

Lubhang naantig ang maliit na bayan, at mga limampung taga-nayon ang dumalo sa kanyang libing. Sa maliit na grupo ng mga nagbagong-loob ay walang kahit isang luhang pumatak; ngunit nang awitin ang kanyang mga paboritong himno, at tapusin ng taimtim na mga salita at pangwakas na panalangin ng katutubong pastor ang seremonya, maraming di-sumasampalatayang puso ang naantig, maraming bagong hangarin at mithiin ang nalikha, at maraming binhi ang naihasik na sa sariling panahon ng Diyos ay sisibol tungo sa buhay na walang hanggan.

Kabanata 17: Liwanag at Lilim

Isang araw ay umalis akong mag-isa upang dalawin ang dating maunlad na lungsod ng mga Indian na Mossamedes. Mga sampung milya mula sa lungsod ng Goyaz, karamihan ng daan ay sa ilalim ng masisilungang lilim ng gubat, nagsimula kong akyatin ang matarik na dalisdis ng tanyag na hanay ng Kabundukan ng Dourada, sa isang bahaging hindi gaanong kilala ngunit napakakawili-wili ng mahaba nitong haba na ilang daang milya.

Paglabas ko sa gubat, makalipas ang isa o dalawa pang milya ay naging napakatarik ng landas, puno ng bato at maluwag na graba, kaya bumaba ako at nilakad ang natitirang pag-akyat, hinihila ang kabayo sa likod ko. Napakainit ng araw, kaya pagsapit ko sa tuktok ay nakaranas ako ng isang napakasarap na uhaw — ibig sabihin, dahil sa kasiyahang nadama ko nang matagpuan ang isang maliit na batis ng malamig at kristal na tubig, isa sa maliliit na pinagmumulan ng makapangyarihang Araguaya, na isinilang sa gitna ng pinakamataas na mga bato ng bundok.

Sa labing-apat na bansang nadalaw ko ay hindi pa ako nakakita ng ganoong kahanga-hangang tanawin na nakalatag sa lahat ng panig. Sa ibaba ko, sa hilaga, silangan, at kanluran, hanggang sa abot ng tanaw, mga isandaang milya sa bawat direksyon, nakalatag ang isang kamangha-manghang panorama ng mga gubat, burol, at hanay ng bundok. Sa kanan, labing-anim na milya ang layo, matatanaw ang maliit na lungsod ng Goyaz, ang kabisera ng isang Estadong apat na ulit ang laki ng Great Britain; maliban doon, at sa isa o dalawang

maliit na bahay-bukid na natatanaw dito at doon, tila wala nang anumang palatandaan ng tirahan ng tao. Gayunman ay alam kong nakatago, nakakalat sa gitna ng mga burol at lambak na balot ng gubat, ay may daan-daang mapagpakumbabang maliliit na tahanan, at sa gitna nila ay ilan sa sariling bayan ng Panginoon, na hindi nawawala sa Kanyang paningin.

Nang ipagpatuloy ko ang paglalakbay sa tuktok ng hanay ay natagpuan ko ang isang talampas na halos isang milya ang lapad. Mga kalahati ng daan patawid, medyo sa anyo ng isang ampiteatro, ay bigla mong madadatnan ang tila sa unang tingin ay mga sinaunang guho ng isang napakalaking lungsod ng Panahon ng mga Higante. Patong-patong sa bawat panig ay tumataas ang mga batong kahawig ng malalaking guho ng makapangyarihang mga kuta, katedral, at kastilyo, ang ilan ay perpektong heometriko ang ayos at pagkakahanay, ang iba naman ay napakakakatwa ang hugis; habang dito at doon ay tila may ulo ng isang halimaw bago pa ang Baha na sumisilip sa iyo mula sa tuktok ng patong-patong na bato o haligi, nakatambak, bato sa ibabaw ng bato, apatnapung talampakan sa itaas mo. Sa ibang lugar, sa gitna ng mga guhong tila bahagi ng isang napakalaking katedral, ay madali mong maiisip na nakikita mo ang nakapangingilabot na mga gargoyle na lubhang pinahahalagahan sa isang istilo ng arkitekturang pansimbahan.

Kamangha-manghang tanawin iyon; at bagaman hindi ako makapagtagal, dahil may namumuong bagyo, at isang ikasampung bahagi lamang ng mga kahanga-hangang gawang ito ng Diyos ang nasulyapan ko, pinuno pa rin ako nito ng paggalang at binigyan ako ng kakaiba at parang-ibang-mundong pakiramdam. Kung mas

malapit lamang sa baybayin ang kahanga-hangang anyong-lupang ito ay walang dudang magiging isang uri ito ng pambansang kamangha-manghang lugar ng Brazil.

Mas madali ang pagbaba sa timog na panig, at sa loob ng dalawang oras, sa unang pagkakataon, ay pumasok ako sa maliit na nayon ng Mossamedes na napaliligiran ng bundok at gubat. Noong una, at hanggang mga isandaang taon na ang nakararaan, ito ay isang malaking pamayanan ng mga Indian ng tribong Caiapo, na umabot pa minsan sa pitong libo. Kakaunti na lamang ang natitira sa orihinal na nayon ng mga Indian, gayunman, maliban sa malaki at matibay na gusali ng simbahan, na napakahusay ng pagkakagawa ng mga Indian kaya't nalampasan pa nito ang maraming mas bago at mas magarbong gusali ng puting tao; habang ang mga Indian mismo ay bumalik na sa kanilang dating tirahan, walang nakaaalam kung saan. Sa kasalukuyan ay mga apatnapu o limampung bahay na lamang ang nasa lugar, na, pagdating sa pag-unlad at sigla, ay maihahambing sa mga batong bago pa ang Baha na kalalarawan ko lamang.

Gayunman ay napakarelihiyoso ng Mossamedes. Ang kamangmangan ay alipin ng Papa, at ang panatiko at masamang ordeng Romano na "The Sacred Heart" ay may malaking hawak dito sa mga naninirahan, lalo na sa mga babae, gaya ng karaniwan. Agad ko itong natuklasan nang magsimula akong maghanap ng lugar na mapangangaralan nang gabing iyon. May isang silid na ipinagkaloob para rito ng ilang binata, ngunit nang magsimula akong mag-imbita ng mga tao sa pagtitipon ay binawi ang pahintulot, sa udyok ng isang babae na walang-saysay kong sinubukang paamuin. Ang ilang

salita sa isa't isa sa mga taga-nayon ay agad na nakakumbinsi sa akin na wala akong aasahang tulong o pakikipagtulungan mula sa kanila; kaya habang papalapit ang gabi ay nagpasya ako sa ibang plano, at pinuno ko ang aking mga bulsa ng tract at umalis upang dalawin ang bawat bahay sa lugar.

Kakaunti ang tumanggap ng mga tract, sapagkat mga anim na tao lamang ang marunong bumasa, ngunit nakapangaral ako ng maikling sermon sa halos bawat bahay, at tinapos ko sa isang magiliw at mapilit na paanyaya na dumalo sa isang pagsambang gaganapin pagkalubog ng araw sa harapang baitang ng lumang Simbahan.

Tila nagustuhan ng mga tao ang ideyang ito, at isang matandang babae na bulag na bulag, nang matapos ko ang aking maikling pangaral at paanyaya, ay napakagalang na nagtanong sa akin kung ako raw ba ang obispo! Eksaktong alas-siyete ay umupo ako sa tuktok ng nasabing mga baitang at hinintay ang aking mga tagapakinig, ngunit walang dumating.

Nagkamali ako ng kalkula sa pagsikat ng buwan, at ang takipsilim ay lumalim tungo sa dilim, gayunman ay walang nangahas lumapit. May ilang ilaw na lumitaw sa mga bukas na bintana ng mga bahay na nakapaligid sa plasa ng Simbahan; paminsan-minsan ay may medyo mapanuyang tawa na umaalingawngaw mula sa ilang di-magiliw na panig, habang mula sa isang bahay sa malapit ay sumabog ang di-kanais-nais na tunog ng isang melodeon na tumutugtog ng masiglang tugtuging pansayaw. Samantala ay naroon ang kakila-kilabot na Protestante na nag-iisang nakaupo sa baitang ng Simbahan.

Wala akong anumang alinlangan na mag-aayos ang Diyos ng isang magandang pagtitipon, sa kabila ng mga tila nakapanghihinang-loob na ito, at hindi ako nagulat nang mga labinlimang minuto matapos ang takdang oras ay may isang binatang lumabas mula sa dilim at umupo sa tabi ko.

Halos madilim na ngayon, at hindi na ako makabasa, kaya tinanong ko ang aking tagapakinig kung maaari ba niya akong ibili ng kandila; at sa loob ng isa pang sampung minuto ay muli akong naiwang nag-iisa sa dilim.

Sa wakas ay bumalik ang binata na may dalang kandilang sebo, at nang masindihan ay nagsimula akong umawit ng "In the Cross I glory," habang hawak ng aking tagapakinig ang kandila sa isang kamay at sa kabila ay sinasangga ito mula sa malakas na hangin.

Tila lalong malinaw ang aking boses nang gabing iyon, at ang malaking harapan ng Simbahan ay nagsilbing mahusay na sandalan ng tunog, kaya't narinig ang himno sa buong nayon; at bago ko pa natapos ay may mga dalawampung lalaki nang nakatayo sa paligid — at tumigil na rin ang melodeon sa di-kaaya-ayang tugtugin nito.

Pagkatapos ay umawit ako ng ikalawang himno, at dumami ang tagapakinig sa mga apatnapu, kasama ang ilang babae na malabo kong naaaninag sa gilid ng grupo. Halos ang buong populasyon ng mga lalaki sa nayon ay naroroon. Ang ilan sa kanila ay umupo sa mga baitang sa paligid, habang ang iba ay nakatayo o nakaupo sa damuhan.

Pagkatapos ng panalangin ay inawit ko ang "Come, Holy Ghost," ipinaliliwanag kung Sino ang tinutukoy, at na

hindi ito ang makulay na bandila na may Kanyang Pangalan, na kapag binasbasan ng pari ay sinasamba ng mga kawawang nalinlang na kaluluwang ito, kundi ang makapangyarihang Tagasiyasat ng mga puso at Tagapagbago ng mga buhay.

Pagkatapos ay nagsimula akong mangaral, at kay kakaiba at nakapagpapasiglang tanawin iyon — ang malamlam at kumukutitap na liwanag ng kandilang iyon na mahinang naaaninag sa seryosong mga mukhang nakatingala sa paligid ko. Ang mga mukha lamang na ito — maputla at kayumanggi — ang nakikita, ang iba ay nawala sa nakapaligid na dilim. Higit na kahanga-hanga at maganda ang tanawing ito kaysa sa maluwalhating mga bato at nakabibighaning tanawing nabanggit na.

Nagsalita ako nang mahigit kalahating oras tungkol sa huling bahagi ng Luke 7: Ang naligaw na kaluluwa; itinakwil ng Iglesia, hinamak ng mga tila kaibigan ni Jesus, ngunit minamahal ng Diyos. Alam ng Panginoon ang lahat tungkol sa kanya, gaya ng pagkakilala Niya sa bawat isa sa atin; walang nakatago sa Kanya. Hindi siya pumunta kay Pedro, kundi kay Jesus mismo, at hindi siya itinaboy. Ipinakita ang kasimplihan ng kaligtasan; walang salapi, walang penitensya, walang Misa, walang pari; oo, kahit walang isa mang naririnig na panalangin. Sino ang makaaarok sa kanyang kahihiyan at hapis nang pumasok siya sa silid na iyon? Sino ang makasusukat sa kanyang kagalakan nang umalis siyang may kapayapaan Niya sa kanyang puso?

Walang mukhang gumalaw, walang tunog na bumasag sa katahimikan, at alam kong may nakikinig sa mga bintana sa paligid. Nang matapos ako ay walang

kinakabahang pagmamadaling lumayo sa ganoong erehong pagtitipon.

Pagkatapos ay nagsimulang lumiwanag at namatay ang kandila; at bago pa sumikat sa tanawin ang maliwanag na kabilugan ng buwan, tiyak na isang bagong liwanag ang sumikat sa ilan sa madidilim na pusong nasa paligid ko na hindi kailanman mapapatay ng pari o ng "Banal na Misa."

Kabanata 18: Ang Bagyo

Talagang napakahirap! Ang pangangabayo sa magaspang na mga daan ng Gitnang Brazil ay hindi madali o komportableng paraan ng paglalakbay, at kapag may maliit na batang karga-karga mo ay nagiging nakapapagod at mapanganib pa itong karanasan, lalo na sa tag-ulan.

Sa pagkakataong ito ay kasama ko ang aking asawa at dalawang maliliit na anak. Halos tapos na ang aming mahabang isang-buwang pangangabayo, ilang araw na lamang mula sa riles ng tren.

Kahanga-hanga naming naranasan ang pag-iingat ng aming Ama, sa kabila ng panahon, bagaman nagkaroon ng ilang di-kanais-nais na pangyayari sa daan. Minsan ay bumigay ang isang marupok na tulay na kahoy sa ilalim ng aking kabayo at kinailangan kong ihagis nang mabilis ang aking munting anak na babae, sa pinakamalayong maaari, upang makaiwas sa mga paa ng kabayo at gumugulong na troso. Sa ibang pagkakataon naman ay minaliit ko ang lalim ng isang ilog na kailangan naming tawirin, at habang tumatawid ay umabot ang tubig sa ibabaw ng siya at inanod kami pababa ng agos. Nagawa kong makalapit sa isa sa matataas na pampang, at sa pagsisikap ay naitulak ko ang munting bata paakyat sa matarik na gilid nito, kung saan siya kumapit hanggang makaahon ako at masagip siya.

Ang mga ito at maraming katulad na di-komportableng karanasan ay napatunayang lubhang nakapapagod sa isip at katawan, at nagpapasalamat kami kapag dumarating ang Sabado at makaaasa kami ng isang

araw ng pahinga at pagpapalakas matapos ang mahirap na paglalakbay ng nakaraang linggo.

Pagdating namin sa aming kampo para sa gabing iyon at sa sumunod na araw, napatunayang ito ay isang malungkot at walang-kawili-wiling lugar, napakahirap ng pastulan para sa aming mga hayop at walang matutuluyan para sa amin maliban sa isang malaki at bukas na rancho na binubuo ng apat na poste na nakabaon sa lupa na sumusuporta sa bubong na pulang tisa. Ito ay labis na tahanan ng mga baboy at baka kaya't medyo ikinagalit nila ang aming pagsingit.

May bahay-bukid sa malapit, ngunit dahil sa maliwanag na mga dahilan ay hindi kami inalok ng karaniwang pagpapatuloy na inaasahan namin; at upang dagdagan pa ang aming di-ginhawa ay bumubuhos ang ulan. Ang magpatuloy pa nang isa o dalawang oras sa susunod na bukid ay hindi na maaari — masyado na kaming pagod; kaya itinayo namin ang aming maliit na tolda sa ilalim ng rancho, at sinikap naming gawin ang pinakamabuti.

Matapos kong magawang paapuyin ang isang ayaw-magningas na apoy sa iilang basang patpat na naipon, naglakad ako papunta sa bahay-bukid, na literal na punung-puno ng tao — karamihan ay lalaki — na umiinom, naninigarilyo, at sa pangkalahatan ay kumikilos nang maingay gaya ng karaniwan sa panahon ng anihan.

Napakakaunti ng manggagawa sa Gitnang Brazil, kaya nakasanayan ng lahat ng magsasaka na magsalitan sa pagtulong sa iba sa loob ng maraming milya sa paligid sa ilang panahon ng taon, at sa gayo'y natatapos sa ilang araw ang gagawin sana ng isang walang tulong sa loob ng ilang buwan. Ang magsasakang nakikinabang ay

kailangang magpatuloy at magpakain sa kanyang mga kaibigan, at bigyan sila nang malaya ng rum at tabako habang naroon sila; at dahil madalas din nilang isinasama ang kanilang mga asawa at pamilya, madaling maunawaan na walang bakanteng silid para sa sinumang napadaang manlalakbay na tulad namin — kahit sa lalagyan ng mais!

Pagpasok ko ay tinitigan ako ng halu-halong pulutong, at sandaling tumigil ang ingay. "Napapansin kong mahilig kayo sa musika rito," sabi ko; "aawitan ko ba kayo ng kahit ano?" "Sim, Senhor, pois nao" (Oo, ginoo, bakit hindi)! sagot ng ilang tinig; kaya umupo ako sa isang sulok ng hubad at magaspang na mesa at umawit ng ilang himno sa Portuges sa napakatahimik at nagpapahalagang mga tagapakinig. Wala nang higit na nakaaakit sa mga taga-Brazil kaysa sa musika at pag-awit.

Bago pa maglaho ang impresyong dulot ng mga himno ay inilabas ko ang aking Bagong Tipang pambulsa at binasahan sila ng isang maikling kabanata. Pagkatapos ay tinanong ko ang may-bahay kung maaari akong magdaos ng pagtitipon doon kinabukasan; at nang pumayag siya nang buong-loob ay nagpaalam ako sa kanilang lahat at umalis.

Oh, kay kakila-kilabot na gabi iyon! Agad na tumagos sa aming masikip at marupok na silungan ang malakas na hangin at ulan; at bandang hatinggabi ay nagkaroon ang aming munting anak na babae ng matinding atake ng croup (ubong-sakal) dahil sa lamig at pagkakalantad. Seryoso naming hiniling na sana ay nagpatuloy pa kami nang kaunti.

Kinaumagahan, nang hanapin ko ang aking mga kaibigan noong nakaraang gabi, natuklasan kong karamihan sa kanila ay inaasahang uuwi na sa kanilang mga tahanan nang maagang-maaga, ngunit ganoon kalaki ang interes at pagkamausisang napukaw ng binabalak na pagtitipon kaya't halos lahat sila ay ipinagpaliban ang kanilang pag-alis hanggang gabi upang makadalo.

Idinaos ko ang pagsamba nang mas maaga kaysa sa unang ipinahayag, dahil ang ilan ay kailangang maglakbay nang malayo nang araw na iyon — ilan sa kanila ay nanggaling pa sa dalawampu hanggang tatlumpung milya. Lubhang nakaaantig ang pagsamba. Nagkaroon kami ng isang uri ng kasunod na pagtitipon, at tila naantig ang puso ng ilan sa magagaspang na lalaking ito. Bumalik ako sa aming mahirap na tuluyan na mas panatag ang loob.

Kay lakas na naman ng buhos ng ulan nang gabing iyon! Nang sa wakas ay magbukang-liwayway ay tila hindi na kami makapagpapatuloy, at bumangon kami nang isang oras na mas huli kaysa karaniwan. Maliwanag na ang araw noon, at humihina na ang ulan. Sa aking pagkagulat ay nadatnan ko sa labas ang isang binatang mga isang oras nang nakaupo sa ulan, naghihintay sa paglabas ko. Basang-basa siya hanggang balat, tilamsik ng putik, at nanginginig sa lamig. Agad ko siyang nakilala bilang isa sa mga tagapakinig noong nakaraang hapon.

Sinabi niya sa akin na dahil sa kanyang narinig ay nagkaroon siya ng masama at di-mapakaling gabi; at bagaman maraming milya ang layo ng kanyang tirahan ay bumangon siya bago magbukang-liwayway at

naglakad sa gitna ng bagyong iyon upang abutan ako bago ako umalis, upang makipag-usap tungkol sa kalagayan ng kanyang isip.

Magkasama kaming naglakad palayo sa tanaw ng bahay at rancho, at gamit ang bukas na Biblia ay sinikap kong ipaliwanag sa kanya ang daan ng kaligtasan, at tinanggap niya ang lahat ng ito gaya ng isang maliit na bata. Pagkatapos ay magkasama kaming lumuhod sa isang troso, sa ilalim ng isang malabay na puno, at sa simpleng pananampalataya ay tinanggap niya ang Kaligtasan sa pamamagitan ng Panginoong Jesucristo.

Na may tahimik at nasisiyahang anyo sa kanyang mukha ay nagpaalam siya sa amin. Inimpake namin ang aming mga gamit, nagkarga at nagsiya, at ipinagpatuloy ang aming paglalakbay, ngayon ay higit na nagpapasalamat na itinakda ng aming Ama ang lugar na ito para sa aming kampo. Mas naunawaan namin ang masamang tuluyan, ang bagyo, at ang croup, nang ang naging bunga ay kahit isang kaluluwa man lamang ang naagaw mula sa kamay ng Kaaway. Hindi na kami muling dumaan doon mula noon; ngunit ang Salita ng Diyos ay nananatili sa likod namin bilang isang ligtas na Gabay at tiyak na Saksi.

Kagandahan Kapalit ng mga Abo

Tumingala ka sa kaluwalhatian ng kanluraning langit. Habang dahan-dahang lumulubog ang araw, at binabalot sa lilim ang lumilipas na araw ng Lupa! Ang kanyang ganda at ang kanyang pagmamalaki. Sa abo nakahimlay, sa damit ng pighati nakadamit. Tumingala ka!
Tumingala ka, aking kaluluwa! at, oh, makasumpong ng tiyak na ginhawa! Ang maliliit na pagsubok na

bumabagabag sa isip, Ang pakiramdam ng nilapastangang pananampalataya, ang mapait na kawalan. Iwan ang lahat ng kanilang pag-aalala, sakit, at luha.
Tumingala ka!
Tumingala ka! ang tahimik na mga bituin ay nagdudulot ng matamis na aliw; Ang maikling oras ng Lupa ay nalilimutan, naglalaho sa paningin. Madalas sa ganoong pangitain, maliwanag, makalangit. Ang dilim ng isip at kaluluwa ay biglang tumatakas.
Tumingala ka!
Tumingala ka! sapagkat sa malalayong makalangit na pulong iyon Ng di-mapapantayang kagandahan, maningning at pinagpala, Nakikita ang larawan ng mga kaluwalhatiang hindi pa ibinibigay, Patikim ng mga kaluwalhatiang hindi pa naisasalaysay, ng kapayapaan at kapahingahan.
Tumingala ka!
Tumingala ka! at, narito, ang sumasambang kaluluwa ay nagkakapakpak! At tila tumititig sa kanyang walang-kapantay na Hari. Matagal nang inaasam. O pinagpalang guni-guni ito, mula sa kaluwalhatian hanggang sa kaluwalhatian, binabago ang buhay!
Tumingala ka!
Tumingala ka! sapagkat malapit na ang inyong pagkatubos; Kinukulayan ng Kanyang maluwalhating pagdating ang silangang langit. Hindi magtatagal at pagpapalain Niya ang bawat pagod at sugatang puso. At papahirin Niya ang bawat luha.
Tumingala ka!

Kabanata 19: Sa Pinakagitnang Lungsod ng Timog Amerika

Sa pagtatapos ng Marso, 1902, umalis ako sa Rio de Janeiro para sa isang paglalakbay sa kalupaan dala ang Biblia patungong Cuyaba, ang pinakagitnang lungsod ng Timog Amerika. Kasama ko ang sarili kong kapatid na si George at isang katutubong manggagawa na tinatawag na Diniz. Matapos ang mahigit apat na buwang paglalakbay, kasama ang isang libong milya sakay ng kabayo, nakapagbenta ng maraming Kasulatan sa daan, at nakaranas ng maraming pangyayari at pakikipagsapalaran, narating namin ang nasabing lungsod. Matapos ang maikling pagkaantala ay sinimulan namin ang gawain gaya ng isinalaysay sa sumusunod na mga sipi mula sa aking talaarawan:

Agosto 29. — Sa wakas! Sinimulan namin ang aming paglilibot bandang alas-nuwebe at nagtrabaho hanggang takipsilim, bawat isa ay may nakatakdang distrito o kalye. Natagpuan naming kahanga-hangang mabuti ang loob ng mga tao; at bagaman ang aming unang araw ng gawain ay sa isang mahirap na bahagi ng bayan, malapit sa tabing-ilog, napakaganda ng aming benta, ito ay dalawampu't dalawang Biblia at tatlumpu't siyam na Bagong Tipan. Wala kaming nakaharap na anumang pagsalungat, bagaman ang ilan ay naghihinala at natatakot, kaya lumakas ang aming loob at natuwa kami.

Agosto 30. — Ipinagpatuloy namin ang aming gawain sa ibang dulo ng lungsod, sa isang mahirap na distrito. Napakainit ng panahon at nakapapagod dala ang ganoon kabibigat na bag ng aklat, gayunman nang walang tunay na hirap ay nakapamahagi kami ng hindi kukulangin sa

apat na Biblia at apatnapu't tatlong Bagong Tipan, bukod pa sa malayang pamimigay ng mga tract at Ebanghelyo at pangangaral ng Ebanghelyo sa maraming bahay.

Agosto 31. — Nagpalipas kami ng tahimik na Linggo sa aming bagong tirahan, ngunit ang mga pari ay naligalig na parang pugad ng putakti, at abalang-abala sa pagsisikap na sirain ang aming gawain. Naglathala ang obispo ng isang natatanging liham-pastoral laban sa amin at sa aming mga aklat, ngunit tila walang napinsala, bagaman tiyak na magdudulot ito ng kaunting pagsalungat sa mga susunod na araw. Dinalaw namin ni George ang isang Propesor ng Botanika na taga-Sweden, na ipinadala rito para sa isang gawaing paggalugad. Mukha siyang matalinong tao, ipinakita sa amin ang mga guhit ng ilang bagong halamang natuklasan niya, at maraming sinabi tungkol sa botanika; ngunit nang mangahas kaming magsalita tungkol sa kaligtasan ay agad na nagbago ang kanyang buong kilos, at bagaman napakahinahon at makatwiran ng aming pananalita ay agad niya kaming pinalayas sa kanyang bahay nang walang seremonya, at ibinalibag ang pinto sa likod namin. Ang labis na botanika ang nagpabaliw sa kanya, kawawang lalaki! Mas pinahahalagahan niya ang kanyang maliliit at patay na mikroskopikong ispesimen kaysa sa dakila, buhay, at lubos na marunong na Manlilikha Mismo.

Setyembre 1. — Ngayon ay hinarap namin ang gitna ng lungsod, kung saan nakatira ang mga mangangalakal at mas mayayaman, at sa kanila ay natagpuan ko ang maraming kawalang-pananampalataya, pagwawalang-bahala, at Espiritismo. Ngunit sa kabila nito at ng ilang bastos na pakikitungo ng isa o dalawa, napakahusay ng

benta ng aklat, umabot sa walong Biblia at apatnapu't tatlong Bagong Tipan. Sa araw na iyon ay dinalaw nina George at Diniz ang malaking ospital-militar at malayang namahagi ng mga Ebanghelyo sa mga maysakit na sundalo at mga bantay.

Setyembre 2. — Nagkaroon ng napakagandang araw ng gawain sa gitna ng lungsod, na maraming pagkakataong magpatotoo at magsalita tungkol sa Salita ng Diyos, sa kabila ng pagsisikap ng mga pari na hadlangan kami. Ang aming benta ngayon ay labing-isang Biblia at apatnapu't limang Bagong Tipan. Nang gabing iyon ay nagdaos kami ng aming unang pagtitipon sa labas sa lungsod. Ito ay sa isang maliit at makitid na kalye malapit sa daungan sa ilog, at nagkaroon kami ng medyo malaki at maasikasong pagtitipon, sa kabila ng init. Walang anumang abala, bagaman napakaprangka ng aming pananalita.

Setyembre 3. — Nagpapatuloy ang mabuting gawain, at kalye sa kalye, bahay sa bahay, ang lungsod ay unti-unting nalilibot at naeebanghelyo nang sabay. Ang ilan ay tumatanggap sa amin nang may galak, ngunit kadalasan ay kailangan ng kaunting taktika at panghihikayat upang makamit ang layunin.

Setyembre 4. — Nananatili sa karaniwang antas ang benta, salamat sa Diyos! Kahanga-hanga ang pagpapala sa amin, at namamangha kami sa kahanga-hangang mga bunga. Ang aming pagtitipon sa labas ngayon ay ginanap malapit sa palasyo ng Obispo. Kakaunti ang dumalo, ngunit malalim na interes ang ipinakita ng ilan. Sa lahat ng pagtitipon ay malaya kaming namamahagi ng mga Ebanghelyo at tract ng Ebanghelyo.

Setyembre 5. — Ang benta ngayon ay labindalawang Biblia at tatlumpu't dalawang Bagong Tipan. Sa gabi ay nagdaos kami ng pagtitipon sa Largo da Matriz, isang mahalagang bukas na plasa sa tapat ng Katedral, at mga limampu o animnapung tao ang nagtipon sa paligid, maliwanag na namangha sa ganoong di-pa-nangyayaring paraan. Marami ang nangutya, habang ang iba ay naakit. Sinabi sa amin na pagkatapos ng pagtitipong ito ay lumabas ang mga pari mula sa Katedral at winisikan ng agua bendita ang lugar, upang itaboy ang "masama at nakahahawang impluwensya" ng aming presensya! Ngayon ay dinalaw ko ang Pangulo ng Estado at binigyan siya ng Biblia sa ngalan ng British and Foreign Bible Society. Tinanggap niya ako nang napakagalang at nagtanong tungkol sa aming paglalakbay; sa katunayan, tila namamangha ang lahat sa gawaing ito. Pagkatapos ay dinalaw ko ang isa sa nangungunang kinatawan ng mga paring Katoliko, isang matanda at mabait na mukhang lalaki na walumpu't dalawang taong gulang. Matapos ang mahabang pag-uusap tungkol sa iba't ibang paksa, paligoy-ligoy — sapagkat maliwanag na kinakabahan siya at naghihinala — ipinakita niya sa akin ang kanyang aklatan, na may kasamang salin ng "Paradise Lost" ni Milton. Pagkatapos ay inalok ko siya ng Bagong Tipan, at nang mag-atubili siyang hawakan ito ay nagsikap akong patunayan na ito ang mismong Bagong Tipan na ginagamit (o dapat gamitin!) ng Papa mismo, dahil ito ay salin ng Vulgata. Sinabi niya pagkatapos na hindi niya mababasa ang Bagong Tipan matapos maglingkod nang napakaraming taon bilang paring Katoliko, at masyado na siyang matanda upang magpalit ng relihiyon. "Ano ang sasabihin ng mga tao," tanong niya nang kaawa-awa, "kung gagawin ko iyon?" Ibinigay ko sa kanya ang aking patotoo, at nakinig siya

nang mabuti. Sa wakas ay tinanggap niya mula sa akin ang isang Bagong Tipang malalaki ang titik, at sa aming paghihiwalay ay binati niya ako ng mabuti at nanalangin na pagpalain ng Diyos ang aming gawain at paunlarin kami. Isang pambihirang pag-uusap! Kawawang matanda! Isa siyang kanonigo ng Iglesia ng Roma, ngunit nasa mas masayang kalagayan kaysa sa Protestanteng propesor na taga-Sweden kasama ang kanyang mga tuyong dahon, at kasintuyong puso. Dinalaw ko rin ang kuwartel ngayon at nakapagbenta ng maraming aklat sa mga sundalo at sa ilang bilanggo roon.

Setyembre 6. — Halos natapos namin ang aming paglilibot ngayon, tinapos ang ilang natitirang sulok at karatig-pook; at sa lahat ng tatlong malalaking kahong iyon ng Kasulatan ay anim na Biblia, anim na Bagong Tipan, at ilang Ebanghelyo na lamang ang natitira sa amin. Dinalaw ni Diniz ang Kulungan ng Estado at namahagi ng ilang Ebanghelyo sa mga bilanggo. Naibenta namin ang natitira naming aklat sa Cuxipo, kung saan mas marami pa ang gustong bumili kaysa sa aklat na maibibigay namin.

At sa gayon, sa loob ng walong araw ay napukaw namin nang husto ang walang-pakialam na mga tao ng Cuyaba kaya't nakapagbenta kami ng siyamnapung Biblia, tatlong daan at labinlimang Bagong Tipan, at pitumpung Ebanghelyo, bukod pa sa malayang pamamahagi ng ilang Bagong Tipan at mahigit animnaraang Ebanghelyo, o mga isang libo at isandaang kopya sa kabuuan. Matapos maipagbili ang aking malaking kawan ng mga hayop nang higit sa orihinal nilang halaga, sa loob ng ilang araw ay naglalayag na ang aming maliit na

pangkat pababa ng ilog Cuyaba patungong Buenos Aires, mga dalawang libong milya sa ibaba namin.

Kabanata 20: Isang Malangis Ngunit Maluwalhating Pakikipagkalakalan

Pagdating ko sakay ng kabayo isang Sabado ng gabi sa maralita at makalumang maliit na bayan ng Santa Cruz, na dating kabisera ng malayong Estado sa looban na Goyaz, natagpuan kong medyo hindi kanais-nais ang kalagayan. Bisperas iyon ng dakilang Pistang Romano ng Espiritu Santo, kasama ang kaakibat nitong walang-patumanggang paglalasing at lahat ng uri ng bisyo, na laganap sa Timog Amerika sa ganitong mga okasyon. Naghanda ang mga tao para rito sa karaniwang panahon ng "pag-aayuno," o pag-iwas sa karne, na sa mga lugar na iyon ay bihirang kainin o pahalagahan. Maaari silang uminom ng rum, manigarilyo, magsugal, sumayaw, atbp.; ngunit ang kumain ng karne ay mortal na kasalanan — maliban, siyempre, kung kaya nilang gumastos ng limang shilling upang bumili ng indulhensiya, at saka naglalaho ang "mortal na kasalanan"!

Hindi ako napigilan nito, ni ng balitang may paring darating kinabukasan upang buksan ang pagdiriwang sa isang Misa Mayor, at humingi ako ng pahintulot sa mga lokal na awtoridad na magdaos ng pagtitipon kinabukasan ng gabi sa isang luma at sira-sirang kamalig na binigyan ng marangal na pangalang Munisipyo.

Bahagyang tumutol noong una ang Intendente (Alkalde), ngunit ang kaswal kong pagbanggit na ako ay Ingles ay agad na nag-alis ng lahat ng pag-aatubili, at buong-galak na ipinagkaloob ang aking kahilingan, at nag-alok pa silang ayusin ang lugar para sa okasyon; sapagkat ang

aming mga kababayan ay gumanap ng dakila at di-malilimutang bahagi sa kasaysayan ng lupaing ito.

Itinakda ko ang aking pagtitipon sa alas-sais, at natuklasan kong pinili rin ng pari ang oras na iyon para sa kanyang marangyang pagtatanghal. Sa buong araw ay nilibot ang bayan dala ang mga tract, at inanyayahan ang lahat sa pagtitipon ng Ebanghelyo.

Ang Munisipyo ang tanging dalawang-palapag na gusali sa lugar, at tila medyo ipinagmamalaki ito ng mga naninirahan. Dalawa ang gamit nito. Ang unang palapag ay ang kulungan ng bayan, at ang pasukan dito ay sa pamamagitan ng isang pintong-butas sa gitna ng silid sa itaas, kung saan gaganapin ang aming pagtitipon (ibig sabihin, ang Munisipyo). Bago mag-alas-sais ay literal na punung-puno na ang lugar ng mga lalaki — walang babae o bata. Taimtim at nagpapahalaga ang pakikinig; at sa pagtatapos ng pagtitipon ay nagdaos ng ikalawa upang masiyahan ang pulutong ng mga lalaki sa hagdan at sa ibaba na hindi nakapasok. Nang gabing iyon ay walang kahit isang lalaking dumalo sa Misa Mayor maliban sa pari at sa sakristan!

Labis akong napalakas-loob sa pagtanggap sa akin kaya't nagpasya akong manatili sa lugar na ito, kahit sa loob ng ilang panahon. Ipinagpatuloy gabi-gabi ang mga pagtitipon, at sa loob ng dalawang buwan ay mga apatnapung lalaki at babae ang nagbigay ng pampublikong patotoo ng kanilang pananampalataya sa Panginoong Jesucristo bilang kanilang tanging Tagapagligtas sa panahong ito at sa walang hanggan.

Nagpasya akong samantalahin nang lubos ang aking mga pagkakataon, kaya madalas akong nangangabayo upang dalawin ang mga nakapaligid na bukid sa distrito,

may dalang ilang Kasulatan sa aking mga lalagyan sa siya. Isang araw ay huminto ako sa isang bahay-bukid, kung saan nahirapan akong ipaalam na naroon ako. Sa wakas ay may lumitaw na babae sa kalahating-bukas na pinto, at, sinisilip ako nang may hinala, ay nagtanong kung ano ang pakay ko.

"Senhora," simula ko, "may dala akong napakahusay na aklat, ang Buhay ng ating Panginoong Jesucristo." "Ayaw ko niyan," sabat niya, at isinara na sana niya ang pinto kung hindi ko kaswal na naiharang ang aking paa. "Ngunit hindi ninyo alam kung ano ito," sagot ko, "Mas mahalaga pa ito kaysa sa buong bukid ninyo."

"Ayaw ko niyan," ulit niya sa tiyak na tono, sapagkat maliwanag na hinala niyang ako ang kakila-kilabot na Protestante na lumitaw sa Santa Cruz, at tinanggap niya ang kuwento ng pari tungkol sa akin at sa mga aklat na ipinamamahagi ko.

Sinikap kong alisin ang kanyang pagtatangi at mapainteres siya sa aklat, ngunit walang nangyari; at sa wakas ay bumulalas siya: "Sinasayang ninyo ang inyong oras, senhor. Wala ang asawa ko, kaya wala akong pera sa bahay para bilhin ang inyong aklat."

"Hindi naman, ginang," sagot ko; "hindi mahalaga ang pera. Bigyan mo lamang ako ng ilang litro ng mais para sa aking kabayo at maaari mo nang angkinin ang aklat."

"Wala akong mais," ang maikling sagot.

"Hindi bale, ginang; puwede na ang ilang litro ng feijao (itim na beans)," mungkahi ko, sapagkat alam kong ang beans sa isang taga-Brazil ay gaya ng patatas sa isang Irish — laging mayroon.

"Wala akong beans," ang nakagugulat na sagot.

"Ganoon ba? — kung gayon ay baka keso na lamang? Ano? — walang keso? O sige, bigyan mo na lamang ako ng isang bloke ng asukal at iyo na ang aklat."

"Wala," ang pasuplada niyang sagot, at tila wala nang pag-asa ang bagay.

Bakit hindi na lamang ibigay ang aklat? maaaring itanong ng ilan. Natuklasan naming napakasamang patakaran iyon. "Livro dado, e livro desprezado" (Ang aklat na ibinigay ay aklat na hinahamak) ay isang karaniwang kasabihan sa mga colporteur; kaya hindi kami kailanman namimigay, maliban sa mga kaso ng tunay na karalitaan. Kahit ilang sentimo lamang ang ibayad nila sa aklat ay matitiyak nitong hindi ito basta isusuko sa pari para sa susunod na siga ng mga Biblia. Gayunman, hindi ito umiiral sa mga Ebanghelyo, na marami ang ipinamimigay at hindi gaanong pumupukaw ng poot.

Aalis na sana ako nang bigo nang, sa kalahating-bukas na pinto, ay masulyapan ko ang isang madilim at mukhang di-malusog na bagay na nakasabit malapit sa mga biga. Iyon ang karaniwang pinausukang taba ng baboy na ginagamit sa pagluluto.

"Sandali!" bulalas ko. "Bigyan mo ako ng kalahating kilo ng tabang iyan at iiwan ko sa iyo ang kahanga-hangang aklat na ito."

Nakasimangot ang mukha, dinampot ng babae ang isang kutsilyo, pinutol ang isang piraso ng malangis na bagay, ibinalot ito sa dahon ng saging, at sa napaka-alanganing paraan ay tinanggap ang aklat bilang kapalit.
Nangabayo ako palayo na lubos na nasisiyahan sa pakikipagkalakalan, at hindi ko nalaman hanggang makalipas ang ilang panahon kung ano ang sumunod.

Sa labis na pagkasuklam ay inihagis ng babae ang aklat sa isang sulok. Hindi nagtagal ay umuwi ang kanyang asawa, at agad niyang ikinuwento kung paanong pinilit siya ng pangahas na Protestante na bumili ng isa sa mga sinumpang aklat na iyon, at umalis dala ang kalahating kilo ng kanyang taba ng baboy.

"Ayan ang aklat!" bulalas niya; "tingnan mo, at pagkatapos ay itapon mo sa apoy — ang pinakaligtas na lugar;" at lumabas siya ng silid.

Napakaingat na dinampot ng lalaki ang aklat. Nang mangahas siyang buksan ito, isang talata sa Sulat sa mga Efeso ang humuli at pumigil sa kanyang pansin. Nang bumalik ang kanyang asawa, halos isang oras pagkaraan, nagulat at nabahala siyang madatnan ang kanyang asawa na lubog sa pagbabasa ng aklat, at sinubukan niyang agawin ito sa kanya.

"Hindi, asawa ko," sigaw niya; "hindi mo susunugin ang aklat na ito. Aba, ito mismo ang uri ng aklat na matagal ko nang gustong magkaroon. Pakinggan mo ito." At binasahan niya ito ng isang bahagi. May kung ano sa kanyang binasa na umantig din sa babae; kaya umupo siya, at binuklat nila ang unang pahina at nagsimulang basahin ang buong aklat. Sa loob ng ilang linggo ay ilang ulit na nilang nabasa ang buong Bagong Tipang iyon, at isang araw ay nakatanggap ako ng sulat mula sa lalaki, na ang pangalan ay Bellarmino, na nakikiusap na dalawin ko sila.

Habang nangangabayo ako papunta roon makalipas ang ilang araw ay pinag-isipan ko ang ilang kahirapang naghihintay sa akin. Naalala ko ang mga santo at mapamahiing relikya na napansin ko sa mga pader, at naalala ko ang malaking destilerya ng rum sa likod-

bahay. Mahirap na gawain ito, naisip ko, na ipaliwanag nang malinaw sa kanila na dapat nang alisin ang mga bagay na ito — lalo na ang huli, isang mamahaling kagamitan na hindi niya maipagbibili o maipamimigay nang may malinis na budhi. Pagdating ko ay sinalubong ako nang may ngiti ni Magsasakang Bellarmino at ng kanyang asawa. Ang unang napansin ko nang may pagkagulat ay wala na ang di-kanais-nais na mga santo, at sinabi nila sa akin na sinira nila ang lahat — mga larawan, krusipiho, at lahat. Wala na rin ang destilerya ng rum at ang mga rolyo ng tabako.

Kagila-gilalas, naisip ko; saan kaya nila natutuhan ang lahat ng ito? Pagkatapos ay nagkaroon kami ng mahabang pag-uusap tungkol sa Ebanghelyo, at ang pinakamaasikaso at nagpapahalagang nakikinig ay ang asawang babae. Kay kahanga-hangang naunawaan nila ang Banal na plano ng Kaligtasan! Tila kakaunti na lamang ang kailangan kong ipaliwanag na hindi pa nila natutuklasan mula sa Bagong Tipang iyon.

Pagkatapos ay iminungkahi kong manalangin, at ang asawang babae ang unang lumuhod at nanalangin (na may kaunting tulong), at sumunod sa kanyang halimbawa ang asawang lalaki at isa sa mga anak. Narito ang isang nabagong pamilya, isang nabagong bukid, at, sa pamamagitan ng kanilang halimbawa at pagsisikap mula noon, isang nabagong distrito, sa kapangyarihan ng Salita ng Diyos — ang Buhay na Salita na "namamalagi magpakailan man."

Kabanata 21: Sa Gitna ng mga Indian

Sa Hilagang Brazil ay may malalawak na rehiyong tinitirhan ng maraming tribo ng mga Indian, na ang bilang ay mula ilang daan hanggang ilang libo bawat tribo, na sa kanilang mga wika at diyalekto ay wala pang kahit isang talata ng Biblia na naisasalin, at sa gitna nila ay wala pa ngayong kahit isang manggagawa ng Ebanghelyo.

Ang mga unang kahirapan at panganib ng darating pang gawaing pangmisyon sa mga Indian na ito ay magiging napakalaki, dahil sa layo ng malaki at di-kilalang teritoryong ito, gayundin sa ugali ng mga Indian at sa marami nilang diyalekto — na maaaring umabot mula dalawa hanggang apat na raan. Maaaring magkaroon ng kaunting ideya tungkol sa katangian ng ganitong gawaing pangunguna mula sa sumusunod na pangyayari, na naganap noong 1909 sa aking unang paglalakbay ng pagsisiyasat sa mga Indian na Caraja ng Pulo ng Bananal, sa dakilang Ilog Araguaya, ang pangunahing bahagi ng Tocantins.

Tatlong daang milya mula sa pinakamalapit na tirahan ng puting tao ay sumayad ang dulo ng aking bangkang-troso sa gilid ng isang malinis at malawak na buhanginan ng Araguaya. Sa mga latitud na 12 digri Timog, nakaharap sa malaking pulo sa ilog na Bananal, ang maliit na nayon ng mga Indian na Caraja na Capitao Joao ay nagpapatuloy sa payapa nitong pamumuhay, malayo sa nakagagambalang presensya ng puting tao, at halos kapareho ang pananaw sa buhay at sa mga tungkulin at kasiyahan nito gaya ng sa kanilang mga ninuno apat na siglo na ang nakararaan, bago sila

itinaboy ng mga puti mula sa ngayo'y malalayong baybayin ng Brazil, kung saan sila ang naghahari hanggang noon.

Ang mga Indian na naninirahan noon sa baybayin ay naitaboy lamang matapos ang maraming madugong labanan sa kanilang mga mananakop. Paulit-ulit na pumabor sa kanila ang labanan, at umatras sa harap nila ang mga sanay na sundalong Portuges. Ngunit iyon ay upang muling ipagpatuloy lamang ang labanan sa mas kanais-nais na kalagayan; at tiyak na ang tuluyang pagkasupil ng mga Indian ay kasing-utang sa matalino at tusong diplomasya ng mga mongheng Heswita gaya ng sa mga sandata ng mga mananakop.

Ang nayong ito ng mga Indian, na may maayos at pantay na hanay ng sampung kubo na yari sa sariwang yantok at dahon ng palma, ay tila halos walang tao, at kalahating dosena lamang ng matitipuno at makukulay na mandirigma at isang maliit na grupo ng mga babae at bata ang sumalubong sa aming pagdating.

Noong una ay tila hindi napansin ang aking presensya dahil sa kanilang pananabik at kagalakan nang makilala sa aking piloto ang kanilang matagal nang nawawalang kamag-anak, si Odidi (binibigkas na O-de-dee). Mahigit isang taon na mula nang lisanin niya ang kanyang nayon sa isang paglalakbay upang makita ang mundo ng puting tao — isang paglalakbay na sa huli ay nagdala sa kanya sa aming tahanan sa lungsod ng Goyaz, sa pinagmumulan ng isa sa mga sangang-ilog ng Araguaya, kung saan may isang himpilan ang Evangelical Union of South America. Narito siyang muli, may suot na maraming di-kailangang damit, kasama ang isang sombrerong dayami, isang napakakakaibang kuwelyo at

kurbata, at isang lumang dyaket na alpaka, na sadyang dinala niya mula sa Goyaz bilang mga tropeo ng sibilisasyon, upang silawin ang mga mata ng marami at kagalang-galang niyang kamag-anak.

Pinalibutan siya ng kanyang mga kapatid na lubusang walang saplot sa napakapintasang paraan, at biglang tila labis na nahiya si Odidi sa kanyang kamiseta, at yumuko. Ang kanyang maliliit na pinsan, gayunman, ay lubusang nasiyahan, literal na sumasayaw sa paligid niya sa tuwa, at madalas humihinto upang suriin sa napakanakahihiyang paraan ang bawat detalye — bawat butones — ng kanyang simpleng kasuotan. Ngunit nang alisin ang kanyang sombrero, at makitang ginupit ang kanyang mahabang itim na buhok, isang uri ng pangingilabot ang dumaan sa mahahaba ang buhok na grupo, at hindi nagtagal ay nakita ko silang sinusubukang ayusin ayon sa kanilang gusto ang kaunting natira.

Agad kong natuklasan na karamihan sa mga naninirahan, kasama ang pinuno na si Capitao Joao, ay wala dahil sa isa sa kanilang karaniwang pangingisda at pangangaso. Para rito, ang tangi at sapat nilang kagamitan ay ang pana at palaso, na kasing-ginhawa sa pagpana ng isda gaya ng pagtusok sa isang hunyango o pagkuha ng isang ligaw na pato. Kamangha-mangha ang kanilang husay sa sandatang ito.

Pagkaraan ng ilang sandali ay napansin ang aking presensya, at sa loob ng ilang panahon ay tinitigan ako sa halos parehong paraan ng unang pagtitig ng isang maliit na bata sa isang grizzly bear. Ang mga batang Caraja, na may kakaibang maliliit na sigaw, ay tumakbo upang magtago sa likod ng kanilang mga ina, na

mukhang natatakot din; gayunman ay hindi ako kalahati man lamang kasing-sibilisado ng itsura ni Odidi, sa aking hubad na braso at binti at gusot na panama, na kinagatan ng mga loro ng dalawang malaking butas. Halos kasimpula ako ng Indian dahil sa sunog ng araw, at mukha akong kasinlapit sa isang mabangis na tao hangga't kaya ko; ngunit kahit ang malalaking pulang macaw na nakadapo sa bubong ng mga kubo ay nakahalata ng isang impostor, sapagkat nagsimula silang magsisigaw gaya ng mga macaw lamang ang makagagawa, nilulunod ang lahat ng iba pang tunog sa kanilang matatalim na pagtuligsa sa namamanang kaaway ng mga Indian.

Na para bang hindi pa sapat ito, isang matandang babae ng nayon, na maliwanag na hindi nag-aaksaya ng maraming panahon sa pagtingin sa mga larawan ng moda, ang kumumpleto sa aking pagkapahiya sa pagtataas ng isang matinis na pag-iyak para kay Odidi, na maririnig kalahating milya ang layo.

Lubha akong naasiwa sa lahat ng ito, lalo na't ang matandang babae, sa kanyang mga pagtangis, o anuman iyon, ay maraming ibinaling na sulyap at kumpas sa aking direksyon, na hindi gaanong nakapapanatag; kaya't tahimik akong lumakad papunta sa ilan sa mga kubong nabanggit at sinikap kong makuha ang loob ng mga nakatira roon. Ginamit ko ang ilang salitang Caraja na natutuhan ko, at inilabas ang ilang kawil, makukulay na panyo, butil, salamin, at manika. Ang lahat ng ito ay tinanggap nang seryoso, hindi nang walang kaunting hinala, maliban sa manika ng puting tao, na agad na pumukaw ng napakasayang pananabik sa bata at matanda kaya't nakalimutan pa ang aking presensya.

Bago gumabi ay napagtagumpayan ko ang pagkailag at pagkamahiyain ng buong nayon, at nagawa kong mapangiti sila, at bumalik sa likas nilang masayang kilos ang mga bata.

Hindi nagtagal matapos lumubog ang araw ay narinig ko, sa malayo sa malabong kalawakan ng tubig sa itaas ng nayon, ang ilang mahina ngunit paulit-ulit na sigaw, na sinagot ng malakas na koro mula sa nayon. Isang pangkat ng mga bangka iyon na pauwi matapos ang huli ng araw, at tila sumigla ang lahat sa pag-asam ng masarap na pagkain. Ang kanilang mga bangka, na yari sa iisang troso na hinukay sa apoy, ay halos lumubog na sa karga na mga isandaang malalaking isda bawat isa. Bukod dito, bawat bangka ay may dalang ilang pagong, ilang dosenang itlog nito, isang pares ng malalaking hunyango, at isang malaking bungkos ng maiikling sariwang patpat.

Nagbigay ang mga bagong dating ng ibang anyo ng buhay sa nayon. Mabilis na ibinaba ang laman ng mga bangka, at ang mga isda at iba pang makakain, gaya ng dati — kaliskis, bituka, buhangin, at lahat — ay agad na itinambak sa mga ginawang mesa ng sariwang patpat na itinayo sa pagitan ng bawat kubo at ng kalapit nito. Isang apoy, na nalikha sa pagkikiskis ng dalawang patpat, ang inilagay sa ilalim ng mga tambak na ito, at hindi nagtagal ay handa na para sa sikmura ng mga Indian ang mausok at kumukulong tumpok — ang ilan ay kalahating-luto, ang iba ay sunog, at lahat ay walang asin; at ako, siyempre, ay kinailangang kumain ng aking bahagi.

Tatlo o apat sa mga apoy na ito ang sabay-sabay na nagliliyab, pinalalakas ng taba ng iniihaw na isda. Sa

pag-iilaw sa makapal na dilim na bumabalot ngayon sa tanawin, nagkaroon ang nayon ng lubhang kakatwa at di-makamundong anyo.

Samantala, ang mga hubad na Indian ay nag-unat nang buong haba sa paligid ng mga apoy, ang malambot at malinis na buhangin ay mainit pa sa init ng araw; at sa tahimik at malamyos na mga tinig ay isinalaysay nila ang maliliit na pangyayari at pakikipagsapalaran ng araw. Ang mga ito ay sinasabayan ng malalakas na halakhak, o maiikling bulalas sa matinis na falsetto, habang ang bawat ilang salita ng bawat nagsasalita ay humihila ng koro ng nakikiramay na "umm, umm." Pumuwesto ako sa isa sa pinakamalalaking bilog na ito, ibinaling ang aking hubad na paa sa apoy sa karaniwang paraan. Sa magkabilang panig ko ay may isang malaki, makapal ang pintura, at kakaiba ang amoy na mabangis na tao, na ang tanging kasuotan ay mga pulseras (upang saluhin ang tama ng tali ng pana), at sa kaso ng mga binatang walang asawa ay isang maliit na palawit na hinabi sa ibaba ng bawat tuhod.

Isa sa mga huling ito ay pinsan ng aking pilotong si Odidi. Niyakap niya ako nang napakainit at nagpakita ng iba pang palatandaan ng napakalaking kabutihang-loob nang una kaming magkita na para bang kakambal niya ako. Pagkaraan ng ilang sandali ay maliwanag na napunta ang usapan sa puting taong naroroon, sapagkat dalawampung matalas na maiitim na mata ang nakatuon sa aking direksyon, at sa ganoon ding tahimik na tono at paraan ay pinag-usapan nila ang aking katawan at mga gamit, sinubukang tiyakin na hindi nakadikit lamang ang aking bigote, at nagsabi ng maraming bagay, papuri man o hindi, na hindi ko magawang higit pa sa hulaan.

Habang nakahiga ako roon na nakatingin sa kanilang kakaibang kaakit-akit na mga mukha, ang kanilang kawili-wiling mga anyo ay mahusay na naiilawan laban sa madilim na likuran ng kumukutitap na liwanag ng humihinang mga apoy, at ang kaaya-ayang himig ng kanilang kakaibang wika ay nasa aking mga tainga, nadama kong nahabag ang aking puso sa matagal nang nalimutang mga taong ito, at bumalot sa akin ang pakiramdam ng lubos na pag-iisa, kawalan ng pag-asa, at pagkahayop ng kanilang buhay. Hindi man lamang nila maiisip ang katotohanan ng pag-ibig ng Diyos, ng buhay na walang hanggan, at ng biyaya ng Panginoong Jesus. Naroon silang nakaupo — ang magaganda at marangal na mukhang mga anak ni Adan — nakatitig sa akin nang may pagtataka, at lubos akong walang magawa at hindi masabi ang ninanais kong sabihin tungkol sa mabuting balita ng Kaligtasan, sapagkat hanggang ngayon ay wala pa akong natatagpuang salita sa kanilang diyalekto para sa biyaya, kapatawaran, o Tagapagligtas. Malabo ko lamang maulit, "Ahado-edanare, Ahado-edanare" (Mabuti ang Diyos, mabuti ang Diyos)! Totoo na hindi ako pumunta roon upang mangaral, kundi upang gumalugad at mag-ulat, para sa isang pagtatangka sa hinaharap na maabot sila para kay Cristo; ngunit gayunman ay masakit isipin na hawak ko ang lihim ng buhay na walang hanggan, at ang lunas sa lahat ng kanilang kalungkutan at mithiin ay nakakandado sa sarili kong dibdib, ngunit kasing-walang-kakayahan kong ipahayag ang mga ito gaya ng isang larawang Romano.

Tiyak akong kapag sumikat na ang liwanag sa kadilimang ito ay matutuklasang ang Diyos ay maraming tao sa gitna ng mga tribong Indian na ito — maraming

mahalagang bunga para sa Kanyang papuri at kaluwalhatian. Hanggang kailan pa sila maghihintay? Nasaan ang matagal nang hinihintay na mga boluntaryo?

Nang matapos ang hapunang isda at maubos ang mga pagong, ang Indian na katabi ko ay nagsimulang kausapin ako sa napakahinahon ngunit kahanga-hangang paraan, at hindi nang walang kaunting bisang pang-orador sa boses at kumpas. Nagsalita siya nang may dignidad at bigat, at maaaring nagpapaliwanag siya ng isang malalim na pilosopikong pananaw, o tinatalakay ang pinakabagong teorya ng sansinukob. Sinikap kong magmukhang interesado, at hindi ako nagtipid ng "umm" sa bawat paghinto. Nagpatuloy ito nang ilang sandali, at nagsimula akong maasiwa; at nang sa wakas ay huminto siya nang matagal at tumitig sa akin nang nagtatanong ay nadama kong kritikal na ang mga bagay. Sa sandaling iyon ay nasulyapan ko si Odidi, na sumali sa mga nakapaligid sa apoy, at sinenyasan ko siya at ipinaunawa sa kanya na gusto kong malaman kung ano ang sinasabi ng kanyang kaibigan. "Umm," sabi ni Odidi, matapos ang ilang salita sa kanyang pinsan, "gusto niyang malaman kung mapagbibigyan mo siya ng isang bloke ng hilaw na asukal." Ito ang halos pinakamataas na pagkaunawa sa kaligayahan na mayroon ang isang Caraja.

Kay raming dakilang pangyayari, kalunus-lunos na tagpo, at kakila-kilabot na trahedya, na patuloy na nagaganap sa malalayong tribong Indian na ito sa mga hindi pa nagagalugad na rehiyon ng Gitnang Brazil, na sa ibang lugar ay pupukaw ng pandaigdigang interes at habag, ang dito ay nilalamon ng pagkalimot!

Isang araw, habang sinusuri ko ang pamalong pandigma ni Odidi, itinuro niya sa akin, nang may halatang pagmamalaki, ang mga marka at lubak na dulot ng pakikipaglaban sa isang mabangis na hayop na nakaharap at natalo niya. Nagpatuloy siya, at kaswal na binanggit nang walang anumang pakialam na nag-iwan din ng marka sa pamalong iyon ang buhay ng tao. Humantong ito sa karagdagang pagtatanong, at pagkatapos ay ikinuwento niya sa akin ang sumusunod na kuwento, umaasa nang higit sa kanyang madramang pagkilos at kumpas kaysa sa kanyang kakaunting kaalaman sa Portuges, at sa iilang salita ng kanyang wika na natutuhan ko.

Hanggang ilang taon na ang nakararaan, sabi niya, ay may nakatira sa Ilog Tapirape na isang tribo ng mababangis na Indian, na mula sa kanila kinuha ng ilog ang pangalan nito. Bihirang-bihira nilang lisanin ang kanilang tirahan sa pampang ng kakaibang ilog na ito (na tungkol dito ay may isinasalaysay na mga kakaibang bagay), at halos hindi sila kilala maliban sa sabi-sabi. Sa isang di-maipaliwanag na dahilan ay apat na Caraja ang pinatay ng mga Tapirape sa nakagagalit na kalagayan, at isa sa mga pinatay ay ang kapatid ni Odidi. Ang mga Caraja, na likas na mapayapang tribo, ay nagngitngit sa galit, at nagpasya sa isang kakila-kilabot na paghihiganti.

Daan-daang Indian ang sumali sa pagsalakay, at tinawid ang Araguaya sa kanilang mga bangka — sapagkat sa silangang pampang lamang ng ilog na iyon sila nakatira — naglakbay sila nang ilang araw paakyat sa Tapirape. Nang marating nila sa gabi ang paligid ng mga nayon ng kanilang mga kaaway, tahimik silang naghanda upang salakayin sila, at hindi nagtagal ay nakabuo sila ng isang

buo at malawak na bilog, kinukulong sila sa lahat ng panig.

Habang sumisinag ang pinakaunang liwanag ng umaga, palihim na sumulong ang mga Caraja, halos gumagapang, bawat mandirigma ay may hawak sa harap niya na isang dahon ng palmang buriti, o isang sanga ng puno, upang itago ang kanyang presensya mula sa walang-kamalay-malay na mga Tapirape. Dahan-dahang kumipot ang nakamamatay na bilog na iyon sa mga nayong itinakda sa kapahamakan, hanggang sa wakas, dahil hindi na maaaring magtago pa, sumigaw sila ng isang kakila-kilabot na sigaw, at itinapon ang mga dahon ng palma at sumugod sa mga kubo; at marahil sa mas maikling panahon kaysa sa kailangan ko upang isulat ito ay napatay nila ang di-handa at kawawang mga naninirahan hanggang sa huling lalaki, at tanging ang mga babae at bata ang iniligtas.

Habang patuloy na ikinukuwento ni Odidi ang lahat ng ito ay naninigas ang kanyang malakas na katawan, isang kakila-kilabot na ngiti ang dumaan sa kanyang mukha, at may kakaibang kislap sa kanyang mga mata ay hinawakan niya ako sa pulso at, kinaladkad ako nang ilang yarda sa damuhang inuupuan ko, itinaas niya ang kanyang pamalo nang may malupit na tuwa at, iniwasiwas ito sa itaas niya, ay ibinagsak ito — at natutuwa akong maisalaysay — nang may mahinang tapik lamang sa aking ulo. Aaminin kong natakot ako na sa kanyang pagsisikap na magpaliwanag, at sa pananabik na dulot ng kanyang muling pagsasadula ng isang trahedyang aktibo at kakila-kilabot niyang ginampanan, ay baka maging labis na makatotohanan ang kuwento para sa akin, lalo na't nasa malayong kaparangan kami patungo sa kanyang nayon.

Sinabi pa niya sa akin na ang lahat ng babae at bata ay dinalang bihag sa Pulo ng Bananal, at sila ay naging bahagi ng tribong Caraja na nakita namin o kaya ay ipinagbili sa sinumang tumawad — kung minsan ay sa mga puting tao kapalit ng isang baka o iba pang bagay, ang katumbas nila ng pera.

Makalipas ang ilang taon ay sinikap ni Dr. Fritz, isang Alemang manggagalugad, na makakuha ng impormasyon tungkol sa sinasabing tribong ito. Sinabi niya sa akin na bagaman naglakbay siya sa kahabaan ng ilog nang ilang daang milya ay namangha siyang wala siyang natagpuang anumang bakas ng tribong Tapirape, maliban sa ilang gibang kubo sa pampang ng ilog. Bahagyang naipaliliwanag ng kuwento ni Odidi ang hiwagang ito.

Mula sa petsang iyon (noong 1913) ay inakyat ng Inspektor ng Pamahalaan para sa mga Indian sa rehiyong ito ang Ilog Tapirape at natuklasan ang mga 1000 o 1500 ng tribong ito na nabubuhay pa, ngunit nakatira apatnapung milya mula sa ilog dahil sa takot sa mga Caraja. Tinataya niyang ang mga Caraja, Tapirape, Javahe, Cherente, Chavante, at isa o dalawa pang tribo sa paligid ng distritong iyon ay may bilang na mahigit 20,000 Indian.

At sa gayon, habang nag-aatubili at nagpapaliban ang Iglesia ni Cristo, buong mga tribo ang pumapanaw nang hindi man lamang nagkakaroon ng pagkakataong marinig ang Mabuting Balita — nang walang kahit isang sinag ng liwanag o pag-asa. Sa kabila ng malakas na panawagan para sa mga tao at kayamanan upang maabot ang mga Indian na ito, kakaunti ang tila

nagsapuso ng pangangailangan ng mga "ibang tupang" ito, at ang piniling tao ng Diyos ay umuurong pa rin.

Ang mga makabayang Amerikano, kapag nabalitaan nila ang birheng lupa at masaganang ani ng Canada, ay handang iwan ang Stars and Stripes at mamuhay sa ilalim ng Union Jack. Hanggang kailan tayo masisiyahang magtrabaho lamang sa ating maliit at labis nang nalinang na lupa sa ating bayan, kung saan kay liit ng bunga kung ihahambing, habang ang ganoon kalawak at katabang lupain ay nananatiling hindi nabubungkal? Hanggang kailan pa maghihintay ang birheng lupa ng Timog Amerika sa mga manghahasik at mang-aani ng Ebanghelyo para sa ginintuang aning narito na?

Habang ginugugol natin ang malalaking halaga sa ating magagarang simbahan, kapilya, instituto, at katedral, at sa ating sarili, ating mga tahanan, at ating mga kasiyahan, at kasabay nito ay pinababayaan ang ating malinaw — ang ating una at pinakamataas — na tungkulin, tiyak na ang dugo ng mga pinatay na Indian na ito ay dadaing laban sa atin hanggang sa trono ng katarungan ng Diyos! Muling umaalingawngaw sa ating mga tainga ang banal na babala:

"Iligtas mo ang mga dinadala sa kamatayan, at yaong mga handang patayin ay iyong pigilan. Kung iyong sabihin, Narito, hindi namin naalaman ito: hindi baga niyaon dinidili ng tumitimbang ng mga puso? At siyang nagiingat ng iyong kaluluwa, hindi baga niya naaalaman? At hindi baga niya ilalapat sa bawa't tao ang ayon sa kaniyang mga gawa?" (Proverbs 24. 11-12).

Kabanata 22: Sa Lupain ng mga Caraja

Ang tribong Indian na Caraja ay nakatira sa isang rehiyong hindi pa gaanong nagagalugad, mga isang libong milya mula sa baybayin ng Brazil. Upang marating ito mula sa Rio de Janeiro, hangga't wala pang natatagpuang mas mabuting ruta, kailangan ang apat na araw na tuluy-tuloy na paglalakbay sa tren, kasunod ang mga tatlong linggo sakay ng kabayo, at pagkatapos ay ilang linggo pababa ng Araguaya sa isang simpleng bangka. Dinaraanan ng ilog na ito ang isang bahagi ng Brazil kung saan walang puting tao, walang anumang katiyakan, ni kahit kaunting bakas ng sibilisasyon. Doon ay ang mga Indian ang naghahari. Wala pa silang kinikilalang ibang batas maliban sa sarili nilang simpleng mga tradisyon, at namumuhay sila sa mismong paraan ng pamumuhay ng kanilang mga ninuno limandaang taon na ang nakararaan, noong hindi pa natutuklasan ang Brazil.

Ang mga kaugalian at kultura ng mga Caraja ay halos kasing-payak ng sa sinumang tao sa mundo. Ang tangi nilang sandata ay pana at palaso, pamalo, at mga kagamitang bato, na kasinghusay nilang gamitin sa digmaan, sa pangangaso, at sa paghuli ng isda na siyang pangunahin nilang pagkain. Halos ang tangi nilang kagamitan ay mga upo at kabibe. Hindi sila nagsusuot ng anumang damit, kundi pinipintahan ang kanilang katawan ng matitingkad na kulay, at lubos silang walang hiya. Isang malusog, marangal, at napakakawili-wiling bayan, sa magandang tagpuan ng dakilang Ilog Araguaya ay bumubuo sila ng isang napakaganda at

romantikong tanawin; sa kabilang banda, namumuhay sila gaya ng mababangis na hayop, at ang tangi nilang diyos ay tila ang kanilang sikmura. Malaki ang kanilang kalayaan mula sa kahalayan at mula sa magaspang at malupit na mga ideya ng mga tinatawag na mababangis na lahi. Wala sa kanila ang sumpa ng kasta, ang sumpa ng pagsamba sa diyus-diyusan, at ang nakamamatay na impluwensya ng isang huwad na Cristianismo, at hindi sila sumasamba sa mga larawan gaya ng napakaraming taga-Brazil; ngunit likas silang mapamahiin, at may malabo silang ideya tungkol sa masasamang espiritu ng mga gubat na kumukulong sa kanila. Tila wala silang mga salita sa kanilang diyalekto na nagpapahayag ng alinman sa mga dakilang pangunahing ideya ng Ebanghelyo.

Pag-alis sa Maceio noong ika-27 ng Abril, 1919, kasama ang aking tapat na colporteur na dating mandaragat, si Antao Pessoa, at naglakbay sa pamamagitan ng Rio, Sao Paulo, at Goyaz, narating ko ang pampang ng Araguaya noong gabi ng ika-7 ng Hunyo, at halos isang buwan ang naubos sa paglalakbay sa lupa sakay ng kabayo. Ngayon ay nasa harap namin ang isang mahaba at mapanganib na paglalakbay na mga dalawang libong milya sakay ng bangka pababa sa karagatan sa Para. Sapat at handa na ang aming pagkain para sa paglalakbay, ngunit sampung araw ang kinailangang gugulin bago ako makakuha ng bangkang sapat ang laki at tibay para sa ganoong gawain. Hindi naman nasayang ang mga araw na ito, sapagkat gabi-gabi sa paglubog ng araw ay pumupuwesto kami ni Antao sa mga baitang ng maliit na kapilyang Katoliko ng nayon ng S. Leopoldina at nagdaraos ng mga pagsamba ng Ebanghelyo na maraming dumadalo, at namamahagi ng Bagong Tipan

sa mga naninirahan. Ito ang tanging aklat na mayroon ngayon ang marami sa kanila.

Samantala ay nagawa kong upahan ang isang batang mestisong nagngangalang Tiago upang sumagwan sa kalahati ng layo pababa ng ilog, kasama si Antao bilang mahusay na pangalawa, at nagpasya akong ako mismo ang magpiloto sa bangka. Nang ikarga namin ang mga gamit ay natuklasan naming napakatulo ng bangka kaya't kinailangan naming mawalan ng isa pang araw habang tinatapalan ang pinakamasamang butas ng dagta, taba, at bulak. Sa wakas ay naglayag kami noong ika-17 ng Hunyo, at makalipas ang dalawang araw ay narating namin ang unang nayon ng mga Caraja, kung saan nagpalipas kami ng isang masayang gabi sa piling ng aking mga kaibigang Indian. Natagpuan ko silang kasing-kahanga-hanga at kaibig-ibig gaya ng dati, at kasing-sinauna at payak na kaakit-akit sa kanilang paraan ng pamumuhay at sa kanilang pangkalahatang pagtingin sa maliit na mundong kilala nila, na hindi lumalampas nang malayo sa mga gilid ng Araguaya. Siyempre ay wala silang alam tungkol sa Malaking Digmaan, na isang malaking ginhawa sa akin; ni hindi ko sinubukang ipaliwanag sa kanila ang ganoon kakomplikadong bagay. Halos hindi nila alam na may lugar na tinatawag na Brazil, o na may maaaring umiral na anumang bagay na mas dakila o mas maganda kaysa sa kanilang simpleng kubong dahon ng palma, mga palamuting balahibo, at mga putong, at ang kanilang sari-saring "damit" na pulang at itim na pintura. Pinarangalan ang aking pagdalaw ng isang natatanging sayaw ng mababangis na hayop. Tila natuwa ang lahat na makita akong muli at tanggapin ang maliliit na regalong butil at salamin na ipinamigay ko.

Pababa sa ilog na pabor sa amin ang mabilis na agos, mabilis ang aming paglalakbay; at noong Linggo ng hapon ay nangaral ako sa ilalim ng isang malabay na puno ng sampalok sa S. Jose, ang huling maliit na himpilan ng mga puti sa rehiyong iyon, na dinadalaw ng isang prayleng Katoliko bawat dalawa o tatlong taon. Napatunayang isang makabuluhang pagtitipon iyon; at muli ay nakapag-iwan ako ng maraming Bagong Tipan, kasama ang napakalaki nitong kapangyarihan para sa liwanag at pagpapala, lalo na sa madidilim na lugar ng lupa. Isang lalaki ang taimtim na nagpahayag na tuturuan niya ang sarili na bumasa upang malaman ang laman nito. [Mula nang maisulat ito ay may maaasahan akong balita na ang pinuno ng nayon ay tiyak nang tumanggap sa Ebanghelyo.]

Sa pagpapatuloy ng aming paglalakbay ay agad naming nadaanan ang ilan pang nayon ng mga Indian, at makalipas ang tatlong araw ay narating namin ang tanyag na Pulo ng Bananal, ang pinakamalaking pulo sa ilog sa mundo, 250 milya ang haba at mga Indian lamang ang nakatira. Dumaan kami sa kanlurang daluyan, at narating ang hilagang dulo ng pulo makalipas ang dalawang linggo. Ang Araguaya, na kasinlaki ng Ganges, ay ang pinakamagandang ilog sa Brazil, at isa sa pinakahindi kilala. Ang kulay-pilak nitong mga pampang, malinaw na tubig, napakagandang gubat, at walang-kapantay na mga hayop, kapag nakita na minsan ay hindi na malilimutan kailanman; gayunman, sa unang isang libong milya ay iisang bangka lamang ng puting tao ang nakasalubong ko.

Hindi pa kami nakapaglalakbay nang maraming araw nang magkaroon si Tiago ng pambihirang takot sa mga Indian, at nagkunwaring may sakit bilang dahilan upang

iwan kami, gaya ng ginawa niya makalipas ang dalawang araw. Ang takot at kawalang-tiwalang ito sa mga Indian ay medyo karaniwan sa ilang taga-Brazil, at maaaring bunga ito ng masamang budhi, sa pag-alala sa sinapit ng mga Indian sa kanilang mga kamay noong nakaraan. Kaya kulang na kulang kami sa tao; kaya sinikap kong gumawa ng palo at layag, upang samantalahin ang hanging mula sa timog. Dahil wala akong alam sa paraan nito, matagal bago nagsimulang magtagumpay ang aming mga eksperimento. Sa puntong ito ay isang milya ang lapad ng ilog, at nasa gitna kami ng ilog nang, biglang-bigla at walang babala, isang unos ng hangin at ulan ang sumabog sa amin, mismong sa sandaling hindi namin maibaba ang aming simpleng layag nang walang panganib. Si Tiago ay nagkukunwaring may sakit sa ilalim ng aking tolda (bubong ng bangka), at hawak ni Antao ang ginawang palo, habang hawak ko ang layag sa isang kamay at ang timon sa kabila. Humarurot kami sa harap ng bagyo at agos sa nakababahalang bilis, ang tubig ay pumapasok sa unahan; at naging kapana-panabik ang kalagayan. Imposibleng huminto sa lugar na iyon, dahil sa matataas na pampang o makakapal na gubat sa gilid.

Nauubos na ang lakas ni Antao sa hirap, at napupuno na ng tubig ang bangka; kaya sa wakas ay kinailangan naming pilitin ang "maysakit" na bumangon at sumalok ng tubig sa bangka. Hindi nagtagal ay natanaw ko ang isang nakakanlong na look at dalampasigan, at sa aming di-masabing pasasalamat ay nagawa kong marating ito sa tamang oras.

Dinalaw ko ang maraming nayon ng mga Indian, at natulog sa ilan; at kakaunti ang naranasan kong hirap sa pakikitungo sa mga naninirahan. Dahil nakatira sa

napakalayong rehiyon, malayo sa saklaw ng puting tao, at malayo sa kanyang mga batas at ideya — at mga bisyo rin — sila ang tunay na may-ari at pinuno ng mga pampang ng Araguaya, at magagawa nila ang anumang gusto nila sa sinumang mangahas dumaan sa kanilang lupain. Gayunman ay hindi nila inaabuso ang kanilang kapangyarihan; at, maliban sa iilan, lagi ko silang natagpuang isang marangal, kagalang-galang, at mapagkakatiwalaang lahi. Napakamarangal nilang bayan, maganda ang pangangatawan, at kakaunti ang di-pangkaraniwan sa kanila. Wala akong nakitang palatandaan ng sakit sa balat, kahit halos isda lamang na walang asin ang kanilang kinakain. Ang mga binata ay nananatiling malakas at matipuno sa patuloy na pakikipagbuno — ang paborito nilang laro, na mahusay sila. Ang kanilang mga babae at bata ay tahimik at mahinhin, at ang mga bata ay lalong kaakit-akit. Walang poligamya. May tinig at impluwensya ang mga babae sa karamihan ng usapin ng mga Caraja. Bagaman walang damit na ginagamit maliban sa maliit na tangang hibla ng mga babae, binabayaran nila ito sa pagpipinta ng kanilang katawan ng matingkad na pula, na may detalyadong disenyong itim na mantsa na gawa sa bunga ng genipapa.

Sa pakikitungo sa mga taong ito ay kailangan ang patuloy na pag-iingat at pagpipigil — at napakalaking pasensya rin. Hindi dapat pahintulutan ang anumang labis na pagpapalagayang-loob, ni hindi kailanman dapat magpakita ng takot, gaano man kabalisa ang nadarama ng isa.

Minsan, habang ginagalugad ko ang ibabang bahagi ng isang sangang-ilog ng Araguaya upang hanapin ang isang tribong sinasabing kaaway ng mga Caraja, at lagi

nilang kinakalaban, nabahala ako nang matuklasang mainit kaming hinahabol ng apat na bangkang-troso ng mga Indian na may sakay na labing-apat na malalaking hubad na mababangis na tao, lahat ay may buong pinturang pandigma.

Nang maabutan kami ay agad silang sumampa nang sabay-sabay sa aming tumutulong bangka, halos hanggang sa puntong lumubog ito. Kinuha nila ang timon sa aking mga kamay at ang mga sagwan sa aking dalawang tauhan, at ang aming bangka ay nasa kanilang awa.

Gayunman ay kinailangan kong magkunwaring tuwang-tuwa, at nasisiyahan sa kalagayan. Pagkatapos ay inutusan ko si Antao na hatiin ang ilang bloke ng hilaw na asukal sa kanila. Namigay rin ako ng ilang kawil, at sa napakaikling panahon ay naging pinakamatalik kaming magkakaibigan, bagaman ilang oras pa bago ko muling napamahalaan ang sarili kong bangka.

Dalawa sa mga Indian na ito ang isinama ko kalaunan nang ilang daang milya, at napatunayang napakahusay nilang mga kasama. Bumuti rin ang aming pagkain, sapagkat bihasa ang mga Indian na ito sa pangingisda gamit ang pana at palaso; at nagkaroon din kami ng sapat na pagong, ligaw na ibon, at karne ng usa.

Sa pagkakataong kababanggit ko lamang, habang isinasagwan kami pabalik sa Araguaya sa napakabilis na takbo, na dalawang pulgada na lamang ang layo ng tubig sa gilid ng bangka, nagawa ko, hindi nang walang hirap, na mapapayag ang mga kasamang Indian — na ngayon ay umabot na sa mga labindalawang bangka na may mga animnapung sakay, bukod pa sa walo sa aming bangka — na ipakita sa akin ang isa sa kanilang

mahigpit na itinatagong sementeryo, na hinala kong malapit na. Matapos ang ilang pagtatalo ay pinagbigyan ang hiling ng magiliw na Tauri (Puti); at maya-maya, nang biglaan at di-inaasahan, ibinaling ng mga Indian ang aking bangka sa nakalaylay na palumpong at sanga ng gubat sa gilid sa paraang halos natangay ang aking silungan sa araw. Sa mismong lugar na sumayad sa lupa ang bangka ay lumitaw ang isang malabong landas, lubos na nakatago sa paningin ng karaniwang manlalakbay, at naglalaho papasok sa gubat. Kasama ang isang malaking grupo ng mga Indian bilang gabay, dumaan kami sa isang paliku-likong daan sa makapal na gubat, at sa wakas ay lumabas sa isang maliit na hawan na puno ng matataas na punsong lupa. Dito nakahimlay ang mga labi ng maraming salinlahi ng mga sinaunang mandirigma, at dito at doon ang karaniwang bukas na mga palayok na lupa na naglalaman ng kanilang nangaputing buto at bungo — kung saan hindi pa sila ginagawang alikabok ng panahon, upang ikalat sa malayo at malapit ng malakas na hangin ng Araguaya. Napakabanal ng lugar para sa akin habang iniisip ko ang di-kilalang kasaysayan ng lahing ito, na nangaso at nangisda at namatay sa pampang ng dakilang ilog na ito bago pa narinig ang Timog Amerika, at ang kanilang mga inapo ay namumuhay pa rin sa parehong sinauna at mabangis na buhay ng kanilang mga ama na tanaw ang mga abong ito. Lubhang naantig sa mga pagmumuning ito, nanatili akong nakatayo sa lugar nang ilang sandali, at ang aking mga kasama ay nakatitig sa akin nang may pagtataka. Pagkatapos, itinaas ko ang aking kamay at nagsalita sa Portuges, na bahagyang nauunawaan ng ilan sa mga Indian, nanalangin ako sa Makapangyarihang Diyos para sa mga naliligaw na tupang ito na walang Pastol, at ipinanalangin ang araw

na maipaaalam din sa kanila ang balita ng Ebanghelyo. Tila namangha at natakot ang mga Indian. Iyon ang kanilang unang pagkaunawa sa panalangin; panalanging iniuukol sa isang di-nakikitang Diyos, at kung saan narinig nila ang pangalan ng kanilang tribo at lupain na binanggit. Pagkatapos ay bumalik kami sa bangka.

Masayahin ang ugali ng mga Caraja, at dahil may matalas silang pagpapahalaga sa katatawanan ay madali silang mapatawa. Ang kanilang mababangis at ligaw na awit ay may tunay na alindog at kabighanian. Nakahiga sa malambot at malinis na buhanginang pampang, sa paligid ng kanilang mga siga, inawitan nila ako nang ilang oras; at nang subukan kong suklian ang papuri ay gagayahin nila ang aking istilo sa parang-batang paraan, o hahagikgik sa tawa. Ang halos pinakamataas nilang pagkaunawa sa kaligayahan ay tila ang pagkakataong makakuha ng bahagi sa kaldero ng puting tao, o makakuha ng isang bloke ng hilaw na asukal o isang maliit na salamin na kanilang-kanila. Ngunit nadarama ng isa ang kawalang-kasiyahan sa lahat ng kanilang kagalakan.

Gaya ng nasabi, isda lamang ang kanilang ikinabubuhay, na napakarami at iba-iba. Ang ilan dito ay mapanganib, gaya ng kinatatakutang mapamatay na piranha, na sumasalakay sa iyo sa tubig, gaya ng nangyari sa akin minsan sa paglalakbay; ngunit nagawa kong makaahon bago pa sila makakuha ng malaki sa akin. Kung iisipin kung ilang piranha ang naiprito ko na may farinha ay sa tingin ko ay patas na kami! Natuklasan kong ang pinakamahusay na pain para sa mga nilalang na ito ay isang piraso ng aking pulang kamiseta, at bihira kaming maghintay nang higit sa apat na segundo bago may kumagat. Medyo kawawa ang laylayan ng aking

kamiseta, ngunit mas kawawa pa sana kung nahulog ako sa tubig sa ganoong pagkakataon! Ang isang hindi gaanong kawili-wiling isda ay ang pagi, na makalipas ang ilang linggo ay nagbigay sa akin, habang lumalangoy, ng napakasakit at mapanganib na sugat, na inabot ng dalawang buwan bago gumaling. Madalas kaming pinahihirapan ng lamok, at minumulto ng buwaya sa gabi. Tunay na wala pang Paraisong makalupa! Dito ay laging kailangang tanggapin ang mapait kasama ng matamis.

Wala akong nakitang katibayan ng pagsamba sa diyus-diyusan sa mga Caraja, ngunit malakas ang kanilang paniniwala sa mundo ng mga espiritu, at may bakas sila ng fetishism (pagsamba sa anting-anting). Malaki ang kanilang pagluluksa sa kanilang mga patay, na maaaring tumagal nang maraming buwan, araw at gabi, kahit para lamang sa isang sanggol. Isang mahaba, matagal, malungkot, at walang-pag-asang panambitan ang tunog nito, bagaman limitado sa isa o dalawang kasapi ng pamilya — kadalasan ay ang matatandang babae; ngunit ang iba sa kanila ay maaaring magpagupit ng mahabang itim na buhok at magpinta ng buong itim sa loob ng isang panahon (Pansinin ang mabangis na pinagmulan ng itim na telang pangluksa).

Ang mga baril, kung dala man, ay hindi dapat makita kailanman; nagpapahinala ito sa mga Indian; at kahit ang kamera ay dapat gamitin nang may malaking pag-iingat at kaunting estratehiya. Itinatayo ko noon ang aking kamera, at, tumitingin sa screen sa ilalim ng talukbong, ay nagpapakita ng malaking interes sa aking nakikita. Pupukawin nito ang pagkamausisa nila at kailangan din nilang sumilip. Ito mismo ang gusto ko, at pinagbibigyan ko sila sa pagpuwesto sa harap ng

kamera. Kapag sa wakas ay naunawaan na nila, at nakatingin na nang mabuti, ipapahiwatig kong gusto ko ring tumingin, at sila naman ngayon ang dapat pumuwesto para sa akin. Pagkatapos, mabilis kong isisingit ang isang plaka ng pelikula at kung minsan ay nakakukuha ako ng magandang larawan.

Ang tanging pagkakataong nagkaroon ako ng tunay na hirap ay, kataka-taka, sa parehong nayon kung saan ako nagkaproblema walong taon na ang nakararaan. Patay na ang matandang pinuno noong panahong iyon — itinuro nila sa akin ang kanyang libingan sa sementeryong kadadalaw ko lamang — ngunit maliwanag na minana ng kahalili niya ang mga kahinaan ng nauna. Habang papalapit kami sa nayong ito ay iniutos ng pinuno na hilahin nang mataas at tuyo ang aking mabigat na bangka — tila medyo seryosong kalagayan iyon.

Alam niyang lubos akong nasa kanyang awa — dahil hindi namin ito mailulunsad nang kami lamang — kaya nagsimulang humingi ang tusong Indian ng napakalaking halaga ng kung anu-anong bagay para sa kanyang sarili at sa marami niyang kamag-anak — kutsilyo, palakol, salamin, butil, kawil, tela — isang pakyawang order.

Yumukod ako sa paraang walang ipinangangako, sapagkat ubos na ang karamihan sa mga bagay na ito sa akin at kailangan ko ng panahon upang mag-isip. Pagkatapos ay iminungkahi kong dumalaw sa kanyang tirahang dahon ng palma, at umupo ako sa banig na tambo at tumingin sa paligid. Sa sahig ay may nakalatag na isang malaking panang Indian na napakawalang-kawili-wili at pangkaraniwan ang uri; ngunit nagpakita

ako ng malaking interes dito, at tinanong ko kung ipagpapalit niya ito. Kumagat sa pain ang pagkahilig ng Indian sa pakikipagtawaran, at nalimutan ang lahat ng naunang hinihingi ay sabik siyang nagtanong kung ano ang maibibigay ko kapalit nito. Matapos banggitin ang ilang bagay na alam kong hindi makaaakit sa kanya, binanggit ko ang isang dyaket. Tinamaan nito ang kanyang kahinaan. "Barabe" (Tara, tingnan natin), sabi niya agad; at bumalik kami sa aking nakasadsad na bangka, na ngayon ay dinudumog na ng mga Indian. Sa aking malaking ginhawa ay walang nawala. Nang ilabas ko ang aking pinakamatingkad na kulay na dyaket ng pajama ay nagningning ang mga mata ng pinuno sa kasiyahan; at matapos ko siyang matiyagang tulungang isuot ito, at maibutones, nang mapansin niya ang mga tirintas at butones ay ganap na ang tagumpay. Bago pa siya makabawi sa epekto ng damit na iyon ay mabilis at tahimik kong napapayag ang ilan sa mga Indian na itulak kami palayo; at, mabilis na nagpaalam sa kanila, humarurot kami nang buong bilis, iniwan ang pinuno sa lahat ng kanyang kakatwang kaluwalhatian. Hindi kami tumigil sa pagsagwan hanggang itago ng ilang liko ng ilog ang nayon sa aming paningin, sapagkat natatakot ako na baka ang usok ng aming paghahanda ng almusal ay muling magdala sa buong nayon sa amin.

Sa ibang nayon naman ay nakuha ng pinuno ang aking prasko ng camphorated spirits — kapaki-pakinabang sa kagat ng lamok — at sa pag-aakalang ito ay isang napakaespesyal na uri ng inumin ng puting tao ay lubos niyang namali ang pagkaunawa sa aking sigaw ng babala at lumagok siya ng isang subo. May malaking pagbubulak, ngunit nababahala kong minadali ang

aming pag-alis, kaya hindi ko masasabi kung ano ang naging epekto pagkatapos.

Mula sa araw ng aming pag-alis ay marami kaming narinig na sabi-sabi tungkol sa pagkamatay ng mahal kong batang kaibigang si Odidi. Kahit sa mga Caraja ay nagkakasalungatan ang mga ulat; ngunit matapos ang maraming kabiguan ay natagpuan namin siyang buhay at malusog. Ang aming pagkikita ay nagdulot ng malaking sensasyon, na kinagiliwan ng mga Caraja sa nayong iyon gaya ko; ni hindi rin nila tila kinainggitan ang maraming regalong dinala ko para sa kanya mula sa malayo. Tuwang-tuwa siya, ngunit mahinhin at mapagpakumbaba, naaalala marahil ang panahong nagsusuot siya ng damit, kumakain sa aming mesa, at dumadalo sa aming mga pagtitipon sa Goyaz. Kabilang sa maraming iba pang regalo ay binigyan ko siya ng Bagong Tipan, na baka magawa niyang basahin. Nagpalipas ako ng dalawang araw sa nayong ito, at naging malapit ako sa kanyang mga kababayan, na nagpaulan sa amin ng regalong saging at ube. Ang ilan sa mga nayong ito ay puno ng ligaw na ibon — lawin, agila, kuwago, banoy, ligaw na pato, macaw, loro ng lahat ng kulay, gull, at iba pang uri — na palakad-lakad na kasing-amo hangga't maaari. Bukod sa pagiging alaga nila, nagbibigay ang mga ito sa mga Indian ng kinakailangang balahibo para sa kanilang mga palaso, at para sa kanilang mga putong at iba pang palamuti, na marami ay napakadetalye at masining.

Sa ibabang Araguaya, malapit sa huling nayon ng mga Indian, ay ang malayong bayan ng Conceição, lubos na hiwalay sa labas ng mundo, walang serbisyo ng koreo. Dito ako nagpalipas ng isang linggo habang nag-aayos

ng bagong bangka at mga tauhan upang ihatid ako pababa sa mga talon patungo sa karagatan.

Gumawa ako ng isang kawili-wiling pagdalaw sa isang kumbento ng mga prayleng Dominiko sa lugar na ito, at nag-iwan ng dalawang Bagong Tipan sa kamay ng dalawang magiliw na monghe ng Ordeng iyon, na tila natuwang tumanggap ng mga ito. Nagkataon lamang na nakatagpo ako ng isang mananampalatayang nakatira sa isang nayon sa kabila ng ilog, at nagdaos ako ng isang pagtitipon para sa mga lalaki sa kanyang bahay na napakaraming dumalo. Sa kanyang taimtim na kahilingan ay bininyagan ko siya sa bisperas ng aming pag-alis.

Halos tapos na ngayon ang aking mahabang paglalakbay, bagaman haharapin pa ang pinakamalalaking panganib. Sa ibaba ng lupain ng mga Caraja ay dumating ang mapanganib na pagbaba sa mga talon ng Araguaya at Tocantins, na umubos ng mga dalawang linggo ng malaking pagod at pananabik, at higit sa isang beses ay nanginig ang aking matatapang na walong tauhan para sa aming kaligtasan; ngunit bukod sa pagkabutas ng aming bangka, at pagkaipit sa ilang alimpuyo, nakaligtas kami nang walang nawala, sa lugar kung saan napakaraming buhay ang nasawi. Tuwing umaga sa gitna ng ilog, habang sumisikat ang maluwalhating araw sa ibabaw ng mga puno at sa kabila ng ilog, itinitigil namin ang aming mga sagwan at itinataas ang aming mga puso at tinig sa Diyos sa panalangin at papuri, at pagkatapos ay umaawit kami ni Antao ng isa o dalawang himno bago magpatuloy. Malaki ang naidudulot nito.

Sa wakas ay narating namin ang malaking daungan ng Para noong ika-11 ng Agosto, at mapagpatuloy kaming tinanggap ng ahente ng British and Foreign Bible Society, si Rev. O. Walkey, at makalipas ang limang araw ay sumakay kami sa isang bapor na Briton patungo sa aming tahanan sa Maceio, matapos gugulin ang apat na buwan sa balikang paglalakbay na mga anim na libong milya.

Ang Tawag ng mga Caraja. (Prov. 24. 11)

Mula sa kulay-pilak na pampang ng Araguaya ay may buntong-hiningang dumarating —
"Dinadala sa kamatayan" at "handang patayin" sila'y nakahandusay,
Kalahating diyos, namumuhay nang malungkot; kalahating hayop, sila'y namamatay.
"Hindi namin naalaman ito!"
Ang laging di-mapakaling mata ay nagbubunyag ng pakiramdam ng kawalan —
Sapagkat walang hugis at walang laman ang isip tungkol sa Biyaya o sa Krus —
Napapahamak nang walang pag-asa, walang tulong; sapagkat, sa ating kapabayaan,
"Hindi namin naalaman ito!"
Habang ang pag-ibig sa bayan ay nakahihingi pa ng ganoong sakripisyo,
Habang libu-libo ang naghahandog ng kanilang pinakamabuti sa ginintuang katanyagan,
Mangangahas ba tayo, binabalewala ang ganoong tawag, na basta bumulalas,
"Hindi namin naalaman ito?"

Kabanata 23: Dalawang Matapang na Colporteur

Bandang katapusan ng 1919 ay umalis mula sa Maceio ang dalawa sa aming mga colporteur na taga-Brazil, isang dating sundalo at isang dating mandaragat, sa isang mahaba at mapanganib na paglalakbay sa isang rehiyon ng Hilagang Brazil na hanggang ngayon ay kasing-sarado sa Ebanghelyo gaya ng Tibet o Arabia, at kasing-mapanganib din.

Naglakbay sila nang naglalakad, itinataboy sa harap nila ang dalawang hayop na may kargang mga Ebanghelyo at tract. Ang kanilang landas ay patungong hilagang-kanluran mula sa lungsod na iyon, at tumatawid sa malalayong dulo ng dalawang Estado papunta sa isang malayong sulok ng Estado ng Ceara, ang pangunahing layunin ng kanilang paglalakbay.

Ang unang dalawa o tatlong daang milya ay nalakbay nang walang anumang lubhang kapansin-pansing pangyayari, bukod sa maraming maliliit na pangyayari — mapait at matamis — na hindi nawawala sa ganitong paraan ng paglalakbay.

Sa bawat bayan at nayon ay nilibot ang bawat bahay dala ang mga Ebanghelyo, at limampu ang naibenta rito, isandaan doon, at isandaan at limampu sa ibang lugar ang halos pinakamataas; pagkatapos nito ay malayang namahagi ng magaganda at kaakit-akit na tract ng Ebanghelyo sa ganoon ding masusing paraan. Sa kabuuan ay napatunayang mabuti ang loob ng mga tao, at kakaunti ang pagsalungat hanggang marating ang bayan ng Triumpho.

Hinati nila ang bayan sa pagitan nila, at agad na nagsimulang magtrabaho sina Valentino at Antao. Sa bahaging nakatakda sa dating sundalo ay may isang malaking pamilihan sa labas; at sa napakaikling panahon ay nakapamahagi siya ng maraming Ebanghelyo, karamihan sa mababait na taga-probinsya na pumupunta sa lungsod upang magbenta ng kanilang ani. Biglang lumitaw ang pari; at, inagaw ang isang aklat sa kamay ni Valentino, sa napakalakas na tinig ay nagsimulang tuligsain siya bilang kaaway ng Iglesia at mapoot sa Diyos at sa Birhen — isang tunay na anti-Cristo!

"Heto, kunin mo na ang aklat mo at ibalik mo ang pera ko!" sigaw ng isang lalaki, habang nagsisimulang magtipon ang mga tao. "At ang akin!" galit na hiling ng isa't isa habang itinatapon nila sa kanyang paanan ang magaganda ngunit ngayo'y hinahamak at kinamumuhiang mga aklat.

Samantala ay pinasisiklab ng pari ang galit ng kanyang mga tagapakinig. Ayaw niyang bigyan si Valentino ng pagkakataong magsalita. "Pumarito ang taong ito upang insultuhin ako, ang inyong pari, at ang ating Banal na Iglesia at relihiyon," sigaw niya, "at upang linlangin kayo sa kanyang mga huwad na aklat!"

Dumarami ang tao bawat sandali, at nagsimulang dumagsa nang nagbabanta sa aming matapang na manggagawa. "Patayin siya!" sigaw ng isa, nang may halatang pagsang-ayon ng pari; at pagkatapos ay sumunod ang unos ng pagsumpa mula sa mga tao, na dumagsa patungo sa kanya; at walang alinlangang napagpira-piraso na sana siya kung hindi siya biglang yumuko nang mababa, at, dala ang kanyang maliit na

bag sa ilalim ng kanyang braso, ay sumisid sa pagitan ng mga binti ng mga tao hanggang, malakas ang bisig at katawan, ay lumabas siya sa ligtas na panig ng kanyang mga kaaway. Nagkagulo. Nawala ang lalaki; at lumipas ang ilang minuto bago muling natagpuan ang "erehe."

Sa pagpapatuloy ng kanyang gawain, pumasok ang colporteur sa isang malaking tindahan at inialok ang kanyang mga Ebanghelyo. Magiliw na tumanggi ang may-ari, sinasabing nakabili na siya ng isang kopya mula sa isa pang manggagawa; ngunit mabait niyang inanyayahan si Valentino na magkape kasama niya sa likod ng counter. Ito ang naging ikalawang paraan ng Diyos upang iligtas ang kanyang buhay nang araw na iyon, sapagkat sa mismong sandaling iyon ay lumitaw ang pari sa pintuan sa unahan ng isang napakalaking pulutong na nagnanais pumatay.

"Kamatayan sa Protestante! Bulagin siya! Sunugin siya!" sigaw nila. "Ano ang ibig sabihin ng lahat ng ito?" bulalas ng may-ari ng tindahan, na bumaling kay Valentino.

"Ah," sagot ng colporteur, na mahinahong humihigop ng kanyang kape, "gusto nila akong patayin dahil nagbebenta ako ng mga Ebanghelyong ito."

Hiningi ng pari na ibigay ang biktima. Tumanggi ang lalaki; at pagkatapos ay sumunod ang isang matinding pakikipagbuno, habang sinusubukan ng galit na galit na mga lalaki na dumagsa sa ibabaw ng counter, inuudyukan ng kanilang pari. Mainit na labanan iyon, habang itinataboy ng bagong kaibigan at ng kanyang mga katulong sa tindahan ang mga sumasalakay, pinagugulong sila pabalik sa ibabaw ng counter, isa sa ibabaw ng isa. Pagkatapos, saktong-sakto, dumating na

tumatakbo ang hepe ng pulisya kasama ang anim na armadong sundalo; at sa loob ng ilang minuto ay ligtas na ang aming tauhan.

Hindi nagtagal ay sinamahan siya ng kanyang kasama; ngunit dahil nagbabanta pa rin ang anyo ng mga tao ay inihatid sila ng anim na sundalo sa kanilang inuupahang bahay, at binantayan sila hanggang ligtas silang nakalabas ng lungsod nang maagang-maaga kinaumagahan.

Samantala ay may ilang taong nagtipon sa paligid ng bahay, kasinlapit ng pahihintulutan ng mga sundalo, upang titigan at titigan lamang ang kakila-kilabot na taong ito — kalahating demonyo, akala nila. Itinuturo nila siya sa bawat bagong dating, halos sa parehong paraan ng pagtawag ng isang maliit na bata sa Zoo sa pansin ng kanyang kaibigan sa isang napakamapanganib na reptilya. Ngumiti si Valentino at tumayo, upang makita nila siya nang mas mabuti at mapansing wala siyang hating paa, gaya ng inaasahan ng marami. Pagkatapos, habang nasa pagitan ang mga sundalo, nagsimula siyang mangaral sa kanyang mga kaaway, at ipinahayag ang katotohanan ng Ebanghelyo sa kahit ilang tainga man lamang na hindi ayaw makinig.

Kalaunan ay dumalaw sa bahay ang isang malaking grupo ng mas nakaaangat na naninirahan, at mariing ipinahayag ang kanilang pagkasuklam sa pag-uugali ng pari, at sa gayo'y nabuksan ang daan para sa isang kawili-wili at kapaki-pakinabang na pag-uusap, na nagresulta sa pagbebenta ng ilang Ebanghelyo.

Mula noon ay gumawa kami ng ikalawang pagtatangkang ihasik ang binhi sa lungsod na ito, at

maraming Biblia at Bagong Tipan ang naibenta, at tila mabuti ang loob ng mga naninirahan sa katotohanan.

Sa pagpapatuloy ng kanilang daan sa maraming bayan at nayon, natuklasan ng aming mga manghahasik na habang papalapit sila sa pangunahing layunin ng paglalakbay ay lalong umiinit ang mga bagay. Paulit-ulit silang binalaan ng kaibigan at kaaway na huwag nang tumuloy sa Joazeiro, ang punong-himpilan ng isang napakatanyag na pari na may napakalaking kapangyarihan sa buong nakapaligid na lupain; at, dahil pinaniniwalaang may mahimala at nagpapagaling na kapangyarihan, ay halos sinasamba ng libu-libo bilang isang santo ng pinakamataas na antas. Mga grupo ng peregrino ang araw-araw na naglalakbay sa lahat ng landas patungo sa "Luklukan ni Satanas" na ito, at tila nasa ilalim ng gayuma ang lahat ng uri ng tao.

Nagkataon na sa isang lugar ay nakatagpo sila ng isang Turko, isang mananampalataya sa Ebanghelyo, na humimok sa mga colporteur na huwag nang tumuloy; ngunit sumagot si Valentino, gaya ng sa lahat ng ganoong payo, "Siyang nagmamasid ng hangin ay hindi maghahasik; at siyang tumitingin sa mga alapaap ay hindi gagapas." Pagkatapos ay binigyan niya sila ng sulat ng pagpapakilala sa isang kababayan niyang nakatira sa kakila-kilabot na lungsod.

Nagpatuloy sila, masakit ang paa at pagod, matapos ang limandaang milya sa magaspang at mabundok na mga daan; ngunit hindi sila nanghina ng loob ni natakot, sa kabila ng lahat ng babala.

Pagpasok sa lungsod ng Joazeiro ay natagpuan nilang ito ay isang malaking kumpol ng maralitang mga bahay at kubo, na may mga dalawampung libong naninirahan.

Isang kapaligiran ng pamahiin, dumi, at krimen ang tila bumabalot sa lugar. Inaasahan na sila ng lahat, at lumabas ang mga tao sa kanilang mga bahay upang titigan sila at mag-antanda na para bang may salot na dumaraan sa kanilang mga pintuan.

"Ayan na sila — ang mga demonyong nabalitaan natin! Nangahas silang dalawin ang banal na lungsod na ito!" at sinimangutan sila ng bata at matanda.

Agad nilang natagpuan ang tirahan ng Turko; at isipin ninyo ang kanilang pagkamangha nang matuklasan nilang ang kausap nila ay walang iba kundi ang punong-komandante ng mga hukbo ng pari — mga hukbong ilang beses nang tumalo sa mga sanay na tropa ng Pamahalaan — at ang direktor ng pangkat ng upahang mamamatay-tao ng kanyang panginoon.

"Ang walanghiyang iyon," sabi ng Turko, itinuturo ang isang masamang-mukhang lalaki, "ay isa sa kanila, at dalawampung pagpatay na ang nagawa."

Kataka-taka, tinanggap nang magiliw ng kakila-kilabot na Turkong ito ang aming mga tauhan, at inalok sila hindi lamang ng pagpapatuloy, kundi, ang mas mahalaga, ng proteksyon; sapagkat, gaya ng sinabi niya, "Hindi ninyo mapagkakatiwalaan ang alinman sa mga taong ito — mga aso silang lahat." Nagpakita pa siya ng kaunting simpatya sa maliliit na aklat, nakinig nang mabuti sa lahat ng sinabi ng aming mga tauhan, at sa kanilang kahilingan ay isinama sila kinabukasan upang makita ang pari mismo.

Ang mapanganib na lalaking ito, na tinatawag na Father Cicero, ay napatunayang talagang ang panatikong tirano na inaasahan nila. Bumula ang kanyang bibig laban sa mga Ebanghelyo hanggang halos mamaos; at tanging

ang presensya ng Turko, na lubhang kinatatakutan, ang nagligtas sa kanila mula sa kamay ng paring ito at ng malaking pulutong ng mga peregrino at pulubi na patuloy na dumadagsa sa lugar.

Natapos ang pag-uusap sa isang napakamapanganib na babala na huwag subukang ibenta o ibigay ang kanilang mga aklat sa sinuman. Gayunman ay nagawa nilang mamigay ng ilang Ebanghelyo sa mga taong nakiusap para dito; at halos ganoon ding palihim, maagang-maaga kinabukasan ay iniwan nila ang kahabag-habag na lugar na ito at sinimulan ang pag-uwi.

Lungsod sa lungsod, nayon sa nayon, ipinagpatuloy nila ang kanilang gawain at patotoo; at hanggang sa wakas, sa pamamagitan ng namamahalang pamamatnubay ng Diyos at ng Kanyang mga anghel na bantay, ang aming matatapang na colporteur ay iniligtas mula sa bibig ng mga leon, hindi lamang minsan o makalawa; ni hindi sila nagtamo ng kahit isang pinsala sa katawan sa loob ng tatlong buwan ng mahirap na paglalakbay.

Sa harap ng lahat ng katotohanang isinalaysay, at ng iba pang hindi gaanong mahalaga, sina Valentino at ang kanyang kasama, ang dating mandaragat na si Antao, ay nagtagumpay sa pagbebenta at pamamahagi ng dalawang libong Ebanghelyo, bukod pa sa libu-libong tract, sa isang rehiyon kung saan hindi pa kailanman nakapapasok ang Mabuting Balita.

Kabanata 24: "Mula sa Apoy."

Habang dumadalaw ako sa Para, sa bunganga ng Amazon, isang madilim at maulang gabi noong Mayo, ay tinawag ako mula sa aking silid upang makita ang isa sa pinakamalungkot na tanawing nasaksihan ko. Isang batang Amerikano ang dinala sa bahay ng kanyang Konsul upang tingnan kung may magagawa kami para sa kanya. Tila bahagya lamang siyang lampas dalawampu, ngunit nalustay na niya ang isang kayamanang limampung libong dolyar sa mahalay na pamumuhay.

Dumating siya sa Brazil para sa kanyang honeymoon ilang linggo lamang bago nito. Nakakapit pa rin sa kanya ang kanyang masasamang bisyo, gayunman. Bagaman lubos siyang tapat sa kanyang batang asawa, halos nahila na niya ito pababa sa kanyang antas; at, kakila-kilabot isalaysay, dalawang gabi lamang ang nakararaan, habang kapwa sila lasing, ang babae, sa isang sandali ng guni-guni o pagsisisi, ay lumunok ng isang malakas na dosis ng solusyong arseniko na ginagamit ng lalaki sa kanyang koleksyon ng natural history, at namatay sa loob ng dalawampu't apat na oras.

Tila kalahating-baliw ang lalaki sa dalamhati, takot, at kawalan ng pag-asa, at nasa napakakritikal na kalagayan. Isang likas na udyok na bigay ng Diyos ang agad na nagtulak sa amin na hawakan ang kawawang binata sa tanging posibleng paraan; kaya isinama ko siya sa hardin at naglakad kami nang pabalik-balik sa dilim, at nakiusap ako para sa kanyang kaluluwa, nang hindi sinisikap na maliitin ang kanyang pagkakasala.

Tila wala nang pag-asa ang kaso, at ang gabi mismo ay tila hindi kasindilim ng kaluluwa ng lalaking iyon. Mabigat pa rin sa kanya ang singaw ng alak, at ang kanyang desperadong paghatol sa sarili ay tila nagbingi sa kanya sa Ebanghelyo ng pag-asa; ngunit hindi ko siya mabitawan. Pabalik-balik kami sa landas na iyon sa maambong ulan, at may matinding pakiramdam ng krisis; nang bigla, habang bumabaling kami sa isa sa aming dinaraanan, ay tumingala siya sa akin, na may tila sinag pa ng pag-asa sa kanyang hapis na mukha, at bumulalas nang malakas:

"Ano ang sinabi mo? Talaga bang may kapatawaran para sa akin! Sinabi mo kanina na halos mamamatay-tao na ako! Parang napakabuti para maging totoo! Teka, seryoso ka ba? Hindi ako makapaniwala; napakabuti para maging totoo!"

Pagkatapos ay magkasama kaming pumasok sa loob, at napapayag ko siyang lumuhod kasama ko at tiyak na hanapin ang Panginoon habang Siya'y masusumpungan, at tiyak ding pasalamatan ang Diyos sa kapatawarang natanggap. Parang kuryente ang pagbabago; nagningning sa kagalakan ang kanyang mukha, at hinalikan niya ako! Isang malabong halik iyon, amoy-alak, gayunman; pagkatapos ay tinawag ko ang isang kaibigan ko, at nagkaroon kami ng tunay na panahon ng pagsasaya nang magkakasama. Nanatili siya sa bahay; at kalaunan nang gabing iyon, bago ako matulog, mula sa kabilang panig ng gusali ay narinig ko ang isang mahina at nanginginig na tinig na umaawit: "Happy day! happy day! when Jesus washed my sins away."

Nagpakumbaba ngunit masaya, nagsimula siyang magbasa ng Biblia nang may kasabikan; at

napakakapansin-pansin ng pagbabago sa binata kaya't kahit ang Konsul ay naantig. Makalipas ang isang linggo ay naglayag siya pahilaga sa kanyang mga kababayan sa Estado ng K, at hindi ko na siya nakita pa.

Ang alaala ng ganoong trahedya ay magiging halos di-matiis na pasanin. Ang Panginoon ay malumanay na mahabagin. Kaya nangyari na hindi makalipas ang maraming buwan ay nakatanggap ako ng mahaba at magandang sulat mula sa isang kapatid na babae ng ginoo sa kuwentong ito. Isinalaysay niya kung paanong, pagdating niya sa kanilang tahanan, ang kanilang sindak sa kanyang balita ay lubhang naibsan ng pagkakita sa kahanga-hangang pagbabago sa kanyang buhay at ng kanyang maliwanag na pagbabagong-loob. Sinabi pa niya, gayunman, na hindi nagtagal matapos siyang bumalik ay pumasok siya sa isang kakaibang panghihina na hindi na niya nabawi kailanman. Hanggang sa pinakadulo ay nagbigay siya ng mabuting katibayan ng maliwanag na pag-asa at pagtitiwala, at nakiusap sa kanyang kapatid na sumulat at sabihin ito sa akin, at pasalamatan ako sa lahat ng aking malasakit. Oh, ang lalim ng kayamanan ng biyaya ng ating Diyos!

Panginoon, bagaman ako'y kinukulong ng dilim,
Kailangan kong manindigan, hindi ako nangangahas tumakas.
Bagaman mataas pang nakaluklok ang sarili at kasalanan,
Para sa kalayaan at liwanag ako'y nagbubuntong-hininga.
Gaya ng madalas na pagtakot sa akin ng manunukso
Na ang naantalang pag-asa ay nangangahulugang walang-hanggang kapalaran,
Hindi ako mag-aalinlangang Ikaw ay malapit;

Ang Iyong haplos ay makakakalag sa mga tanikalang aking kinamumuhian.
Hindi ko alam kung paano, hindi ko masundan
Ang banal na planong magpapalaya sa akin;
Ngunit hindi ako kailanman mag-aalinlangan sa Iyong biyaya.
Ni hindi magkukulang sa paghihintay nang may pag-asa.
Oh! hindi ayon sa maipakikita ng tao,
Ni ayon sa maaakay ng aking mahinang hangarin;
Panginoon, nanginginig, nagtitiwala, aking hinihintay
Ang Iyong sariling pinagpalang paraan upang tugunan ang aking pangangailangan!

Kabanata 25: Paghahasik at Pag-aani

Mula sa Pederal na kabisera ng Brazil hanggang sa kabisera ng Estado ng S. Paulo ay may nakaunat na isang mataas na hanay ng bundok — ang Sierra do Mar — kahanay ng, at mga tatlumpu o apatnapung milya lamang ang layo mula sa, baybayin ng dagat.

Napakataas ng Sierra, at napakahirap ng mga suliraning pang-inhinyeriya, kaya't hanggang ngayon ay wala pang riles na dumaraan sa makitid na pirasong ito ng teritoryo — mahigit 300 milya ang haba. Sa malaking bahagi ay hiwalay ito sa pag-unlad at kasaganaang nagpapakilala sa mga bayan at nayon sa Kabundukan ng mga Estado ng Rio, Minas, at S. Paulo, at isang kapaligiran ng pagkatigil, kapwa materyal at moral, ang bumabalot sa lahat ng bagay, kaya't ito ay naging masayang kanlungan para sa mga pari ng Roma na nananabik sa ganap na pamamahalang mabilis nang nawawala sa kanilang mga kamay dahil sa pagsulong ng pag-unlad at edukasyon.

Isa sa pangunahing lugar sa distritong ito ay ang bayang napaliligiran ng bundok na Parahybuna. Labingwalong taon na ang nakararaan ay sinikap ng ilang misyonerong Amerikano na ipangaral ang Ebanghelyo rito, ngunit itinaboy sila nang hindi natutupad ang kanilang layunin. Makalipas ang labinlima o labing-anim na taon, isa sa aming mga katutubong colporteur, si Benedicto Hirth (ngayon ay isang ebanghelista), ay pumasok sa distritong ito, nilibot ang parehong lungsod, at nakamit ang tagumpay na makapagbenta ng labingwalong Biblia at napakaraming Bagong Tipan, at iyon ay sa harap ng mapanganib na pagsalungat. Karamihan sa mga aklat na

ito, lumalabas, ay inagaw kalaunan mula sa mga tao ng kanilang pari at itinapon sa ilog sa kanyang utos; ngunit dahil tinangay ng agos, marami ang nabawi ng mga mangingisdang nakatira sa kahabaan ng pampang.

Malaking interes ang napukaw sa mga simpleng taong ito dahil sa pamamahagi ng Kasulatan at mga tract ng Ebanghelyo, at ilang pagtitipon ang idinaos ng colporteur.

Lumipas ang isang taon. Nadama namin na panahon na upang muling dalawin at i-ebanghelyo ang mga lugar na ito, at muling pinili si Benedicto para sa layuning iyon. Maingat na binuo ang plano at pinalibutan ng maraming panalangin, at dalawang mahusay na colporteur ang naghanda ng daan sa isang linggong paglilibot sa Parahybuna.

Hindi gaanong malaki ang benta ng aklat, mga limampung kopya lamang sa kabuuan, ngunit tapat na ginawa ang paglilibot sa bawat bahay at daan-daang tract ang naipamahagi na ang uri ay dinisenyo upang pumukaw ng talakayan at mag-alis ng pagwawalang-bahala.

Isang araw ay dumaan ang mga colporteur sa bahay ng panatiko at mapoot-sa-Bibliang pari, na nagbuhos sa kanila ng sunud-sunod na pang-aalipusta, ipinahayag na ang kanilang mga aklat ay angkop lamang sunugin, at bilang sagot sa isang makatwirang pagtutol ay nagbanta ng pananakit sa aming mga kapatid, na nahirapan silang takasan.

"Saklolo!" sigaw ng pari; "ang negrong ito ay nagsasalita laban sa mga santo sa aking bahay."

Sinubukan niyang ipatapon ang mga colporteur mula sa lungsod, at, nang mabigo roon, ay nagpadala ng mga tao upang pakyawin ang dalang aklat upang sunugin ang mga ito. Kahit dito ay nabigo siya; sapagkat nang mabalitaan nila ang sabwatan ay tumanggi silang magbenta, ipinahayag na walang sapat na pera ang pari, ni sa buong lungsod ay walang sapat upang bilhin ang kahit isang kopya ng Bagong Tipan para sa layuning iyon.

Agad na kumalat sa lugar ang balita tungkol sa lahat ng ito, at mula sa oras na iyon ay patuloy na bumuti ang tunay na benta. Sa mga araw na iyon, habang naglilibot dala ang Kasulatan, ay nagdaos ng maliliit na pagtitipon sa labas ng bayan, na dinadaluhan ng dalawampu hanggang tatlumpung tao. Pagdating ni Benedicto, gayunman, ay umupa ng isang malaking silid sa gitna ng lungsod sa loob ng dalawang gabi, at ipinahayag ang mga pagtitipon.

Isang pangkat ng mamamatay-tao ang inupahan mula sa isang kalapit na nayon upang buwagin nang sapilitan ang mga pagtitipong ito, ngunit nabalitaan ito ng pulisya, at ang lahat ng kanilang pansamantalang lokal na puwersa ay inilagay sa aming pagtatapon. Mahigit dalawandaang tao ang dumalo sa bawat isa sa mga pagtitipong ito, at ang daan sa labas ay siksikan ng mga lalaki, babae, at bata. Ang mensahe ng Ebanghelyo, dala ng malinaw at matunog na tinig ng katutubong ebanghelista, ay pinakinggan ng lahat nang buong pansin; at marami sa mga pumarito upang usigin ang aming mga kapatid bilang mga demonyo ang nakatuklas na sila pala ay mga mensahero ng Diyos.

Pagkatapos ay sinubukan ng aming mga colporteur na upahan ang bulwagan ng sinehan, at pumayag ang may-ari noong una, ngunit kalaunan ay tumanggi, sa takot na baka makasira ito sa kanyang negosyo. Mabuti na lamang at nakapag-ayos sila ng isa pang bulwagan, bagaman mas maliit, sa malapit. Ganoon kalakas ang pang-akit ng mensahe ng Ebanghelyo sa malakas at hinipo-ng-Espiritung tinig ni Benedicto kaya't sa sandaling magsimula ang aming mga pagtitipon ay sabay-sabay na iniwan ng mga manonood ang sinehan sa tatlong magkakasunod na gabi ng aming misyon. Ganoon kalaki ang pagkainis ng may-ari ng palabas kaya't, matapos walang-saysay na tuksuhin ang aming mga manggagawa na baguhin ang oras ayon sa kanyang layunin, ay ipinagbili niya ang lahat ng kanyang bangko at kagamitan at isinara ang palabas.

Kabubukas pa lamang ni Benedicto ng unang pagtitipon nang tumayo ang isang Senhor A, na bumulalas, "Gusto kong ipahayag ang aking pananampalataya, at gawin ito ngayon din." Si Benedicto, na hindi siya kilala, at inakalang medyo nakainom siya, ay pinakiusapan siyang umupo, sinasabing kakausapin niya siya pagkatapos.

"Sige," ang sagot, "basta't makapagbagong-loob lamang ako ngayong gabi," at umupo siya. Ito ang nagpapakita ng diwang bumabalot sa mga pagtitipong ito.

Napakaganda ng mga pagtitipon, maraming taga-probinsya ang dumating mula sa nakapaligid na mga bukid at mula sa pampang ng ilog kung saan inanod ang mga Biblia dalawang taon na ang nakararaan, at buong pansin ang ibinigay sa mga mensahe ng aming mga ebanghelista. Sa huling pagtitipon ay apat na tao ang hayagang nagpatotoo ng kanilang pagtanggap sa

Panginoong Jesucristo, at marami ang nagpakita ng katibayan ng isang bago at bigay-ng-Diyos na interes sa kapakanan ng kanilang kaluluwa; habang si Senhor A, na taos at taimtim, ay tunay na nagbagong-loob sa Diyos.

Mula noon ay marami nang nagbagong-loob sa distritong iyon. Sa isang kaso ay may isang magsasakang may-ari ng isang kapilyang Katoliko Romano bilang bahagi ng kanyang lupain. Nang tanggapin niya ang Ebanghelyo ay inalis niya ang lahat ng diyus-diyusan at iba pang bagay, at ginawang Bulwagan ng Misyon ng Ebanghelyo ang lugar; kaya kapwa nagbagong-loob ang lalaki at ang kapilya.

Mahirap para sa mga namumuhay sa ilalim ng silungan ng mga institusyong Protestante, kasama ang kanilang kasarinlan, kalayaan ng budhi, at matalinong kaalaman at pagsamba sa Diyos, na maunawaan kung ano talaga ang kinakatawan ng Roma, kung saan siya ay may ganap na kapangyarihan, kung saan siya ay nakaupo nang "mataas ang luklukan at walang kahihiyan," ang hayagang kaaway ng Salita ng Diyos at ng simpleng Ebanghelyong nilalaman nito.

Kabanata 26: Ang Nagbagong-Loob na Usurero

Ang aming bulwagan ng pagtitipon sa Santos ay hindi kaakit-akit na lugar, sapagkat ito ay isang lumang bodega ng kape na may sementong sahig at hubad na pulang tisa — ibig sabihin, pula noon, ngunit ngayon, kasama ang mga biga at bahakhak, ay napakadungis na ng kulay. Iyon na ang pinakamabuting kaya namin, gayunman; at may maliit at madilim na silid ito sa likod na nagsilbing maginhawang tirahan namin ni Jose.

Mga dalawang buwan na kaming nagdaraos ng pagtitipon, at bagaman ilan ang tila lubhang interesado ay wala pang gumawa ng tiyak na pasya. Napaka-di-pangkaraniwan nito, at nakalilito, sapagkat sa karamihan ng kaso ay may ilang handang gumawa ng hayagang pagpapahayag matapos dumalo nang regular sa mga pagsamba sa loob ng dalawa o tatlong linggo.

Isa sa mga interesadong ito ay isang tahimik na binata na hindi kailanman lumiban sa pagtitipon, at sumasang-ayon sa lahat. Malaki ang aming pag-asa sa kanya, at naglaan kami ng malaking pansin at panalangin para sa kanya, ngunit walang bunga. Habang lumilipas ang panahon ay nabalisa ako, at sinabi ko kay Jose, ang aking kasama, na panahon na para magpasya ang aming kaibigan. Marami na siyang natanggap na liwanag, at mapanganib na magpatuloy sa kanyang kalagayan.

Mula noon ay hindi kami nagkulang sa malumanay ngunit mapilit na paghimok sa lalaki sa isang tiyak na hakbang ng pananampalataya, ngunit hindi kami nagtagumpay. Tila nakalulusot siya sa aming mga kamay

sa bawat pagkakataon. Isang gabi pagkatapos ng pagtitipon, habang kinakausap ko siya nang napakatigas, napansin ko ang di-pangkaraniwang pagkabalisa at kakaibang pamumula sa mukha ng aming mahinahong kaibigan. Tinapos niya ang lahat ng aking pagsisikap sa pagsasabing hindi ko siya kailangang pagdudahan, sapagkat siya ay "naniniwala sa Diyos," at iba pa. Isang pakiramdam ng galit ang kumilos sa akin, at bumulalas ako, "Ngunit nasusulat na 'ang mga demonio man ay nagsisisampalataya, at nagsisipanginig.'" Dito ay lalong namula ang binata, at sa isang di-likas na tinig ay sumigaw, "Oo, at maliligtas ang mga demonyo!"

Ito ay isang bagong-bagong karanasan para sa akin, at bagaman nagprotesta ako sa anumang paraan, nang umalis ang lalaki ay labis na nasugatan ang aking espiritu at nababagabag ang aking isip. Nang sumangguni ako pagkatapos kay Jose, napagpasyahan namin na ang lalaki ay isang nagkukunwaring Espiritista na humahadlang sa aming gawain, at nagpasya kaming kapag lumitaw siyang muli ay susubukin namin siya sa Salita ng Diyos, ayon sa 1 John 4. 1-3.

Sa sumunod na pagtitipon ay naroon siya, kasing-banal-banalan gaya ng dati; at nang matapos ang pagtitipon ay itinuon ko ang aking pansin sa napakamakabuluhang kasong ito. Sa maingat na pagpapatuloy, natuklasan kong hindi siya naniniwala sa Impiyerno — laging isang seryosong palatandaan. "Kung gayon, kung itinatanggi mo ang pinatutunayan ng Salita ng Diyos sa puntong ito," bulalas ko, "sabihin mo sa akin, naniniwala ka bang si Jesucristo ay naparitong nasa laman?"

"Hindi!" sagot niya — o mas mabuting sabihing ang espiritung nasa kanya — sa parehong di-likas na tindi na napansin ko na dati; at idinagdag, "ngunit sa Espiritu, oo!" "Kung gayon, sa Salita ng Diyos ay nahubaran ka na ng maskara; tingnan mo ito!" at binasa ko sa kanya ang talata, at ang 2 John 10. 11 din.

Pagkatapos ng sawayang ito ay hindi na siya dumalo, at nagkaroon kami ng maluwalhating panahon, at pitong kaluluwa ang nagbagong-loob sa loob ng dalawang linggo. Isa sa mga ito ay naging kalaunan isa sa pinakamahusay na katutubong pastor at ebanghelistang nakita kailanman ng Brazil — si Samuel Mello. Isa siyang malakihang nagpapautang ng pera — isang matagumpay na tao, na napakakaakit-akit ang personalidad; isa rin siyang Mason na may tatlumpu't tatlong digri. Una siyang naakit sa amin nang makatanggap siya ng ilang tract at isang Ebanghelyo, na dala namin sa paglilibot sa bayan.

Isang maayos manamit at may pinag-aralang lalaki, kakaunti ang kasiyahang nadama ko nang una siyang pumasok sa aming bodega ng kape. Alam kong kabilang siya sa uring mahirap abutin — isang matagumpay na negosyante ng sanlibutan — at nagtaka ako kung bakit siya nagpakumbabang pumasok sa ganoong lugar na tulad ng amin. Walang-saysay na pagkamausisa lamang! naisip ko. Lalong lumaki ang pagtataka nang muli siyang lumitaw sa sumunod na pagtitipon, at patuloy na dumalo, umulan man o umaraw, kahit dalawang milya ang layo ng kanyang tirahan. Lagi siyang umaalis nang kasingtahimik ng kanyang pagpasok.

Nagsimula siyang magbasa ng Biblia, at hindi nagtagal ay nasa ilalim ng malalim na paninindigan sa kasalanan,

na lalong tumindi nang mabasa niya ang isang kopya ng Pilgrim's Progress. Nadama niya ang sarili niyang pangangailangang "tumakas sa galit na darating," ngunit may pumipigil sa kanya — "sapagka't siya'y may maraming pag-aari."

Isang gabi, sa pagtatapos ng pagsamba, maliwanag na dumaraan si Senhor Mello sa isang matinding pakikipagbuno. Walang anumang masabi namin ang tila nakatulong sa kanya; napakarami ng kailangang talikuran, napakarami ng kailangang harapin. Nanginig siya at umurong. Sa wakas ay napagtagumpayan ang kanyang pag-ayaw na lumuhod. Habang nakaluhod kami sa panalangin ay sinakmal siya ng kapangyarihan ng paninindigan, at umiyak siya nang kapaitan, at umuga ang matibay na bangko dahil sa kanyang malalim na damdamin. Kinailangan ko siyang tulungan sa panalangin gaya ng isang maliit na bata, sapagkat ang matalino at mahusay magsalitang lalaking ito, ang tagapagsalita ng kanyang Lodge, ay walang magawang magsabi ng isang salita para sa sarili sa kanyang pinakamahalagang oras ng pangangailangan. Napakatiyak na humingi siya ng kapatawaran, at kasing-tiyak na nagtiwala at nagpasalamat. Matapos ang ilang salita ng pampalakas-loob ay tahimik siyang umalis sa amin — isang taong ligtas, "isang dupong na naagaw sa apoy" — upang maging kasangkapan sa mga kamay ng Diyos para sa kaligtasan ng marami.

Agad na naging maliwanag na tunay na gumawa ang Diyos sa puso ni Samuel Mello, sapagkat makalipas ang isa o dalawang araw, sa isa sa aming mga pagtitipon, ay tumayo siya, at sinipi ang talatang, "Pabayaan mo na ang mga patay ang maglibing sa kanilang sariling mga

patay," at nagbigay siya ng isang kahanga-hanga at nakaaantig na patotoo.

Agad niyang isinara ang kanyang negosyo, hindi alintana ang malaking pagkalugi. Nang mapadaan ako sa kanyang negosyo noong panahong iyon ay nakita ko ang malalaking paskil sa buong gusali, at ito ang aking nabasa: "Wala nang pautang na may sangla. Ang negosyong ito ay nililikida na." Hayagan niyang tinalikuran ang Freemasonry at iba pang kaduda-dudang bagay, at ipinagkatiwala ang kanyang sarili, ang kanyang pamilya, at ang lahat ng kanya sa Diyos. Inakala ng kanyang mga dating kaibigan na nasiraan siya ng bait, ngunit sa katotohanan ay "nagbalik na siya sa kaniyang sarili."

Sa loob ng tatlong buwan ay nangangaral na siya ng Ebanghelyo sa lungsod ng S. Paulo nang may malaking kalayaan at nakakukumbinsing kapangyarihan, at gabi-gabing dinudumog ang aming bulwagan ng sabik na mga tagapakinig.

Naging isa siyang dakilang tao ng panalangin, ginugugol ang buong magdamag sa pamamagitan sa Diyos para sa mga makasalanan. Nagsisimula sa mahinang tono, ang kanyang taimtim na tinig ay di-namamalayang tumataas kasabay ng kanyang sigasig, at maraming nagkataong dumaraan sa hatinggabi ang humihinto nang may paggalang sa tunog ng malakas at nakikiusap na tinig na iyon. Sa umaga ay basang-basa ng kanyang luha ang sahig sa paligid ng kanyang pinagluhuran.

Sa loob ng anim na buwan ay isinagawa niya ang kanyang unang paglalakbay pangmisyon, at bilang bunga ay marami ang nagbagong-loob at naitatag ang isang Iglesia sa Estado ng Minas.

Makalipas ang ilang buwan ay naghanda siya ng isa pang ekspedisyon sakay ng kabayo sa malaking gastos upang i-ebanghelyo ang dalawang katimugang Estado ng Parana at S. Catharina. Matapos ang isang paglalakbay na puno ng pagpapala, narating ni Senhor Mello at ng kanyang mga kasama ang Paranagua, isang lungsod na may mga 8000 naninirahan. Umupa ng isang silid at ipinangaral ang Ebanghelyo, at ganoon kalaki ang naging bunga kaya't sa loob ng isa o dalawang araw ay kinailangang umupa ng pinakamalaking silid na matatagpuan sa lugar; at isa sa kanyang mga kasama ang nagtrabaho at gumawa ng upuan para sa dalawandaang tao. Gabi-gabi ay punung-puno ang bulwagan ng sabik at interesadong mga tao ng lahat ng uri. Napuno ang bawat bakanteng sulok, at umabot sa tatlong daan at limampung tao ang karaniwang dumadalo gabi-gabi.

Hindi nagtagal ay nagkagulo ang buong bayan, at naglathala ang mga pari ng isang matinding manipesto laban sa amin, na ipinamahagi sa buong lungsod. Ang sumusunod ay salin nito, maliban sa isang lubhang mapanirang-puri at mahalay na talata na hindi ko maisasaad dahil sa kahihiyan:

"MGA KATOLIKO!

"Gaano man tayo kaluwag sa ating saloobin sa makabagong kaisipan, gayunman, kapag ininsulto sa itinuturing nating pinakabanal ng mga bagong-dating na mapagsamantala na, sa pagkukunwaring nangangaral ng Ebanghelyo, ay nagpakitang sila ay mga iconoclast (maninira ng mga larawan) at ang personipikasyon ng mapanlinlang na kontra-Cristianismo, na wala man lamang pinakasimpleng kaalaman sa paggalang at

konsiderasyong nararapat sa relihiyong Katoliko at sa marangal na populasyong Katoliko ng Paranagua, nililinlang ang mga simpleng-puso, at pinupukaw ang ating makatarungang galit, hindi tayo maaaring manatiling tahimik at walang pakialam.

"Mapangahas at bulag na mga panatiko, di-makasundo at walang-kaugnayan, barbaro sa kanilang pananalita at sa kanilang mga gawa, inaakala nilang nangangaral sila sa mga barbaro.

"Matapos hayagang insultuhin ang Mahal na Birhen sa kanilang mga pagtitipon . . .

"Kay bangis at kay babang poot ang ipinakita ng mga iconoclast na ito, kung paniniwalaan natin ang mga ulat na malayang kumakalat! Hayaang ang ating protesta ay maging mapayapa at masigla, nananatili sa loob ng hangganan ng batas. Kahapon sa kanilang bulwagan ng pagtitipon ay pinunit nila ang mga nakalimbag na larawan ng ating Mahal na Birhen ng Rocio.

"Kinakailangan, samakatwid, na ang mga Katoliko ng marangal na lungsod na ito ay magbayad-puri sa Mahal na Birhen sa malalaking insulto at paglapastangang ibinunton sa kanya, at gawin ito nang hayagan at taimtim. Para sa layuning ito ay inaanyayahan ang mga tapat na dumalo ngayong gabi sa ganap na alas-sais sa Simbahan, kung saan isang kilalang pari ang mangangaral tungkol sa usaping ito, at kaagad pagkatapos ay gagawin ang pagbabayad-puri sa pamamagitan ng mga panalangin. Hayaang magdala ng mga bulaklak ang mga mahinhing dalaga upang putungan ang larawan ng kanilang at ating Ina."

Ikinalat ang manipestong ito sa buong lungsod; ngunit sa pamamatnubay ng Diyos ay nakatanggap kami ng

babala tungkol dito ilang oras bago ito ipinamahagi, kaya nakapaglabas kami ng isang kontra-manipesto na eksaktong kapareho ng itsura ng sa pari, itinatanggi ang mga paratang, ipinahahayag ang aming hangarin na anuman ang kapalit ay ipangangaral namin ang buong payo ng Diyos sa Paranagua, at inaanyayahan ang mga tao na pumarito at pakinggan mismo ang dalisay na Ebanghelyo ni Jesucristo. Napakalaki ng naging epekto. Ang pampublikong demonstrasyong inudyukan ng mga pari ay nauwi sa kabiguan; at nang sumunod na araw ay namahagi kami ng isa pa at mas malaking manipesto, na tumatalakay sa mga maling paratang laban sa amin, at ipinagtatanggol ang aming paninindigan laban sa pagsamba sa diyus-diyusan sa paglalathala ng Ikalawang Utos (ayon sa bersyong Romano ng Biblia). Amin ang tagumpay, o mas tama, sa Diyos; at lalong dinagsa ang mga pagtitipon kaysa kailanman. Sa loob ng mahigit animnapung magkakasunod na gabi ay punung-puno ang aming bulwagan ng mga nagpapahalagang tao, na may kabuuang dumalo na mahigit labing-isang libo.

Gumuho ang pagsalungat ng mga pari. Ang mga Freemason, matapos subukang lumikha ng kaguluhan sa ilan sa aming mga pagtitipon, at sumigaw ng "Kamatayan! kamatayan!" laban kay Senhor Mello, ay kinailangan ding umatras nang nahihiya mula sa larangan.

Ang mga Espiritista, na may daan-daang tagasunod sa lungsod na ito, ay sinubukang pumuslit sa aming mga pagtitipon, at sa pagkukunwaring nakikiramay ay malaki ang naging pinsala nila sa amin; ngunit itinuon namin ang aming pansin sa paglalantad at pagtuligsa sa pinakadakilang panlilinlang na ito ni Satanas,

binabalaan ang mga tao na ang diyos ng mga Espiritista ay ang Diyablo, at sinasabing ayaw namin ng kanilang pakikipagkaibigan at hindi namin sinasang-ayunan ang kanilang pagdalo sa aming mga pagtitipon; pagkatapos nito ay nasiyahan kaming lahat na malamang hinubad na nila ang kanilang maskara at nagdeklara ng digmaan. Amen! Iligtas nawa tayo ng Diyos lagi mula sa anumang pakikipagkompromiso sa mga tao, o mula sa anumang huwad na kawanggawa o kababaang-loob sa pakikitungo sa Diyablo o sa kanyang mga ahente!

Sa buong panahong ito ay nangangaral ang aming kapatid na si Mello nang may pagkakalooban ng kapangyarihan na nagmumula sa Itaas. Habang nagpapatuloy ang mga pagtitipon ay pinalakas ang kanyang mga kamay sa maikling panahon ng dalawa pang kapatid mula sa Sao Paulo; ngunit tila matamlay at walang-kawili-wili ang kanilang mga salita — bagaman mga bihasang Cristiano sila nang maraming taon — kung ihahambing sa kapangyarihan at kalayaan ni Senhor Mello.

Ang sumunod na hakbang ay magkaroon ng sariling bulwagan; at nagtayo ng isang gusali na may lugar para sa mga tatlong daang tao, na may katabing tirahan ng pastor. Ang buong gastos ay sinagot ni Senhor Mello, at halos naubos nito ang natitira niyang kayamanan. Sa loob ng mga dalawang buwang gawain ay mahigit isandaang tao ang nagpahayag ng pananampalataya kay Cristo. Karamihan ay mga binatang tumalikod sa lasenggo, bisyoso, at maruming pamumuhay upang sumunod sa Panginoon; at pitumpu sa kanila ang bininyagan ko makalipas ang ilang linggo.

Ang pagsalungat ng mga pari ay limitado na lamang ngayon sa pag-uudyok sa mga "Tapat" na insultuhin ang aming mga kasama at batuhin sila habang papunta sa mga pagtitipon. Isang gabi ay bastos akong nagising dahil sa isang malaking batong bumasag sa bintana ng aking silid, na sumira sa dalawang salamin at bahagi ng hamba ng bintana. Nagpasalamat ako sa Diyos, sapagkat kapag galit ang Diyablo ay nasa pintuan na ang kaligtasan. Kinabukasan ay sinira ng isang matandang babae na mga pitumpung taong gulang ang lahat ng kanyang diyus-diyusan, at bumaling sa Panginoong Jesucristo bilang kanyang tanging Pag-asa.

Hindi lamang inilaan ni Senhor Mello ang lahat ng kanyang kayamanan sa gawain ni Cristo, kundi literal na ginugol niya ang kanyang sarili sa paglilingkod sa Kanya hanggang sa naapektuhan ang kanyang kalusugan; at matapos ang isang panahon ng tukso at pagdurusa ay minarapat ng Diyos na tawagin siya pauwi. Ang tagpo sa kanyang higaan ng kamatayan ay isang maluwalhati at di-malilimutang tanawin. Umaawit siyang pumasok sa Makalangit na Kaharian, puno ng di-masabing kagalakan, at nagliliwanag sa kaluwalhatian ang kanyang mukha.

Oh! ang kapangyarihan ng Ebanghelyong iyon, na umakit at nanalo sa taong ito na mahigpit na nakagapos sa sanlibutan, at nagdagdag ng isa pang banal sa maluwalhating kasaysayan ng Iglesia at isa pang tinubos na makasalanan sa Paraiso!

Kabanata 27: Ang Ketongin

Si Camillo Roig ay isang maunlad na nagbebenta ng rum sa isang maruming karatig-pook ng S. Paulo. Ang kanyang masayahin at mabait na ugali ang umakit sa maraming mamimili, at, bilang tapat na anak ng Iglesia, hindi siya gaanong ginagambala ng kanyang budhi. Kaunting dagdag na debosyon sa Madonna, at isa o dalawang espesyal na Misa, ay sapat nang pantakip sa maraming kasalanan; at ang paghalik sa krus at sa iilang larawang pag-aari niya ay nangangahulugan ng maraming araw ng indulhensiya, kaya ano pa ang dapat ikatakot? Si Camillo ay naging sakristan sa sarili niyang bansang Espanya, at alam niya ang lahat ng pasikot-sikot ng hanapbuhay; kinamumuhian din niya ang mga Protestante, at tiyak na hihigitan nito ang marami sa kanyang mga kasalanan; ngunit siya ay isang ketongin! Sa loob ng maraming taon ay naghanap siya ng kagalingan, naglakbay nang malayo at malawak, at gumastos ng malalaking halaga, ngunit walang epekto ang lahat; at lalong lumala ang kanyang may peklat at namamagang mukha.

Sa kaha ng kanyang drawer ay nag-iingat siya ng kalahating dosenang maliliit na santo, na pinaulanan niya ng labis na pagmamahal; at madalas, kapag walang nakatingin, ay inilalabas ni Camillo ang mga santong ito at pinupuno ng halik. Ang espiritu ng pagsamba sa diyus-diyusan, kasama ang kakaiba at nakabibighaning kapangyarihan nito, ay sumakmal sa kaluluwa ng lalaki — tunay nga siyang ketongin!

Oo, kinamumuhian niya ang mga Protestante; at tuwing may talakayang nagaganap sa kanyang counter ay agad

na pinapatay ni Camillo ang umuusbong na interes na ipinakikita ng sinuman sa kanyang mga mamimili. Mayroon din siyang napakabilis na paraan ng pakikitungo sa mga colporteur o tagapamahagi ng tract ng Ebanghelyo, na lalo niyang hinahamak, at agad na isinusunog ang lahat ng kanilang babasahin, gaya ng payo ng "Inang Iglesia."

"Tatanggapin po ba ninyo ang isa sa maliliit na aklat na ito?" Isang dalagang napakaganda ng mukha at nakangiti ang kumausap sa kanya, na napakaganda rin ng boses — iyon man lamang ang akala ni Camillo; kaya tinanggap niya nang maluwag ang iniaabot na Ebanghelyo, at nagpatuloy ang dalaga.

Isa itong magandang maliit na aklat, na may larawan sa pabalat — isang Ebanghelyong inihanda ng Scripture Gift Mission — at nagkataong taglay nito ang pangalan ng kanyang paboritong santo, bagaman hindi niya tiyak kung ito ay si Juan Bautista o si Juan Ebanghelista. Kaya dahil dito, at dahil sa ngiti ng dalaga, iningatan niya ang aklat.

Makalipas ang ilang araw, dahil sa pagkamausisa, sinimulan niyang basahin ang unang kabanata. Kaagad ay isang di-maipaliwanag na pakiramdam ang nagpakilig sa kanyang isip, at bagaman halos hindi niya maunawaan ang kanyang binabasa ay nadama niya ang malalim na paninindigan na ito ang Salita ng Diyos.

Binasa ni Camillo ang buong Ebanghelyo, at minumulto siya nito araw at gabi. Anuman ang gawin niya, hindi niya malunod ang impresyong naiwan nito. Nakatatak sa likod na pabalat ng aklat ang address ng isang Bulwagan ng Ebanghelyo, at ilang ulit niyang pinigilan ang udyok na pumunta roon. Sa wakas ay ganoon na ang

kalagayan ng kanyang isip kaya't itinapon niya sa hangin ang lahat ng kapalaluan, at tumawid sa kabilang panig ng lungsod kung saan naroon ang bulwagan. Narinig niya ang pangangaral ng Ebanghelyo sa unang pagkakataon, ininom ito nang may pagkauhaw, at makalipas ang ilang linggo ay tunay na nagbagong-loob.

Agad na tinapos ni Camillo ang kanyang maliliit na santo, ngunit hindi niya makita kung paano niya maiiwan ang kanyang kabuhayan. Hindi nagtagal ay ipinahayag ang isang pagbibinyag, at nag-aplay siya bilang kandidato, ngunit natuklasan niya nang may kalungkutan na hindi siya matatanggap hangga't hindi niya iniiwan ang pagbebenta ng rum. Sinikap niyang gawin ito, ngunit hindi siya makahanap ng bibili.

Sa bisperas ng pagbibinyag, gayunman, biglang nagpasya si Camillo na iwan ang lahat alang-alang kay Cristo. Ginawa niya ito sa malaking sakripisyo; at nang sumunod na araw ay bininyagan siya kasama ang mga labinlima pang iba sa Ilog Tiete.

Kinabukasan ng kanyang pagbibinyag ay tumayo si Camillo sa harap ng salamin, handa para sa kanyang pag-aahit sa umaga. Muntik na niyang mabitawan ang labaha sa pagkamangha, at sabik na tinawag ang kanyang asawa: "Tingnan mo ang mukha ko! Gumaling na ako! luwalhati sa Diyos!" Wala na ang pangit na mga sugat sa kanyang mukha, at naglaho na ang pamamaga! Naghubad siya at natuklasang ganoon din ang nangyari sa buong katawan niya. Gumaling siya — gumaling sa pagkakataon ng kanyang pagbibinyag!

Kilala ko si Camillo bago ang pangyayari, na may mga nagpapahiwatig na sugat sa kanyang mga kamay at mukha, at mula sa makasaysayang araw na iyon ay

nakilala ko siya at nakasama sa paglalakbay nang ilang taon; at mapatutunayan ko mula sa malapit na kaalaman sa lalaki na, ipaliwanag man ninyo ito sa anumang paraan, ay wala siyang kahit isang bakas ng karumal-dumal na sakit hanggang sa kasalukuyan, sampung taon pagkaraan.

Matinding sinubok si Camillo pagkatapos nito, sapagkat ang lahat ng hinawakan niya ay nabigo, hanggang naubos ang kanyang puhunan; at pagkatapos ay inakay kami ng Diyos na subukan siya bilang colporteur. Agad at tuluy-tuloy ang kanyang tagumpay, at ngayon ay marahil siya ang pinakamahusay na colporteur ng British and Foreign Bible Society sa Brazil. Lubha rin siyang ginamit ng Diyos sa pagbabagong-loob ng daan-daang Katoliko Romano, lalo na sa pamamagitan ng pangangaral sa labas.

Ang sumusunod ay isang karaniwang pangyayari na kinuha mula sa ulat ng isang Bible Society:

"Sa isang bayan, kung saan nag-aalok si Senhor Camillo ng Kasulatan, isang lalaki ang bumulalas, 'Hindi ba ikaw, kasama ang isang Ingles, ang nasa pampublikong plasa sa –A- ilang taon na ang nakararaan, nang gusto kayong patayin ng mga tao roon dahil sa pagbebenta ng Biblia at pangangaral ng Ebanghelyo?' Sumagot si Senhor Camillo na siya nga ang taong tinutukoy. Dahil dito ay mainit siyang niyakap ng nagtanong, at isinalaysay kung paanong ang Ingles, nang palibutan ng mga mang-uumog, ay nakiusap sa kanilang maghintay hanggang makapanalangin siya at ang kanyang kasama; at na habang lumuluhod ang dalawa upang manalangin nang malakas para sa pagbabagong-loob ng mga taong, dahil sa kamangmangan, ay gagawa ng isang malaking

krimen, ang mga tao sa paligid nila ay nag-alis ng sombrero at lumuhod din, at sa gayo'y tinalikuran ang kanilang masamang balak. Ang lalaking nagsalaysay ng pangyayaring ito ay isa nang Cristiano ngayon; nagbagong-loob din ang kanyang pamilya, at marami-raming tao sa bayang iyon ang pumapanig sa Ebanghelyo." Ang maraming kahanga-hangang karanasan ng maliwanag-ang-mukha at pusong-leong lalaking ito ay makapupuno ng isang aklat; gayunman ay maiuugat ang lahat ng ito sa ngiti ng isang dalaga at sa maliit na aklat na iyon — "Ang Ebanghelyo ayon kay Juan."

Kabanata 28: Tatlong "Imposibleng" Kaso

Lahat sila ay nakatira sa maliit at liblib na nayon ng Santa Cruz. Ang isa ay isang napakamangmang at panatikong Romanista, ang ikalawa ay isang kawawang bulag na pulubi na lubog sa pamahiin at kasalanan, at ang huli ay isang matandang babaeng siyamnapung taong gulang at halos kasimbingi ng poste ng pinto.

Ang una ay isa sa iilang lalaki sa nayon na lubos na humahamak sa aming mga pagtitipon. Bumubulong siya ng mga sumpa sa mahinang tinig kapag dumaraan ako, at ayaw makipag-usap; at tungkol naman sa mga taga-nayon na nagbagong-loob nitong nakaraang buwan, labis niya silang hinahamak, at nilalait at dinuduraan pa sila sa bawat pagkakataon. Nang noong panahong iyon ay may binabalak na sabwatan na itali ako sa likod ng isang kabayong babae at itaboy ako palabas ng nayon, si Manoel Barra ay nasa kanyang elemento.

Ngunit nangyari na sa mismong sandaling pinukaw ni Satanas ang pag-uusig na ito hanggang sa puntong halos hindi na matiis, isang kakaibang sakit ang tumama sa lugar at sunud-sunod na namatay ang mga tao. Anuman ang gawin nila, lumala ang pinsala ng sakit, at walang nakaaalam kung ano ito o kung paano ito haharapin. Kahanga-hangang sabihin, gayunman, wala kahit isa sa apatnapung nagbagong-loob sa Ebanghelyo ang tinamaan ng sakit. Hindi nagtagal ay nagsimula itong mapansin. Ibinulong ng ilan na ito ay hatol ng Diyos sa aming mga kaaway, at nakumbinsi sila nito.

Kung inabala ko ang sarili sa paghahanap ng lunas sa kanilang pagdurusa sa katawan, ayon sa likas na udyok, ang kanilang pagmamalasakit sa mga bagay na walang hanggan ay agad sanang nalamon ng kanilang hangaring gumaling; sapagkat, gaya ng napansin ng isa sa pinakamatalas na hukom ng kalikasan ng tao, "Balat kung balat, oo, lahat na tinatangkilik ng tao ay ibibigay niya dahil sa kaniyang buhay" — ngunit hindi ako gumamit ng anumang kahon ng gamot. Kaya nangyari na isa-isa sa mga kawawang tinamaang ito ang nagpatawag sa akin, at, ipinahayag ang kanilang mga kasalanan, ay tinanggap si Cristo. Ilan sa kanila ang namatay ilang oras lamang pagkaraan, ngunit ligtas sila magpakailanman. Panahon iyon ng pag-aani — ang tanging bagay na tunay na mahalaga.

Isang araw ay tinawag ako sa tabi ng higaan ng isang naghihingalong babae, na nakinig nang may pagtataka sa kuwento ng pag-ibig, ngunit tila tuliro at di-tiyak nang malumanay ko siyang himukin na tanggapin ang kaligtasan, at nais niyang ipagpaliban ang pasya hanggang kinabukasan; kaya kinailangan ko siyang iwan. Nabalitaan ni Manoel Barra ang aking pagdalaw nang may matinding pagkasuklam, sapagkat ang babae ay ang sarili niyang kawawang asawang iniwan niya.

Halos kaaalis ko pa lamang sa tabi ng kanyang higaan nang dumating si Manoel, at nagawa niyang lasunin ang isip ng naghihingalong babae kaya't nang dalawin ko siyang muli kinabukasan ay sadyang ibinaling niya ang kanyang mukha sa pader at ayaw akong pakinggan; at hindi nagtagal ay pumanaw siya.

Nag-init ang aking galit. Tiyak na napuno na ng lalaking ito ang sukat ng kanyang poot laban sa Ebanghelyo, at

babagsak sa kanya ang mga hatol ng Diyos! Kaya nangyari na nang makalipas ang ilang araw ay sinabihan akong ang mismong lalaking ito ay tinamaan ng nakamamatay na sakit, nakadama ako ng sandaling kasiyahan. Pagkatapos ay nagpakilala ang Espiritu ng Diyos: "May kaluluwang dapat iligtas ang lalaking iyan; walang halaga sa Diyos ang panlabas na anyo. Kailangan kang maging kasing-tapat sa kanya gaya ng sa alinman sa mga iba." Kaya pumunta ako upang dalawin siya.

Pagpasok ko sa kanyang marumi at sira-sirang bahay ay nadatnan ko ang kahabag-habag na lalaki na nakahiga sa halos hubad na higaang hilaw na balat. Pinahihirapan siya ng lagnat, at halos kalansay na. Ngunit naging parang tanso ang kanyang mukha nang magsalita ako tungkol sa Ebanghelyo; at ipinakita niya ang kanyang pagkasuklam sa aking presensya.

Sa paanan ng maruming higaan ay nakaupo ang babaeng kinakasama niya, namamaga ang mga braso, at may iba pang palatandaan na inaangkin din siya ng sakit bilang biktima; habang sa likod ng kawawang babae ay iniwan ang maliit na sanggol upang malagutan ng hininga, nag-iisa at walang nag-aalaga. Hindi pa ako nakakita kailanman ng ganoong larawan ng kalunus-lunos na kalagayan kahit saan. Hindi napukaw ng mabuting balita ng Ebanghelyo ang kahit kaunting tugon, at umalis ako sa bahay nang wala nang pag-asa.

Pagdating ko sa bahay ay tinawag ko ang aking kasama, si Ricardo, at sinabi sa kanya ang aking pagdalaw kay Manoel. "Lampas na siya sa aking kakayahan," sabi ko, "at sa loob ng isang oras ay huli na ang lahat magpakailanman; ngunit hindi pa siya lampas sa kapangyarihan ng Diyos. Ipanalangin natin siya." At

lumuhod kami at taimtim na nakiusap para sa kaluluwa ng lalaking iyon. Habang nananalangin kami ay may kumatok sa pinto. Ito ang postmaster, si Braga, isa sa aming mga bagong nagbagong-loob.

"Kagagaling ko lamang kay Manoel," bulalas niya, "at gusto ka niyang makita ngayon din."

Sa loob ng dalawang minuto ay muli akong nakatayo sa tabi ng higaang iyon. Nakita kong may naganap na pagbabago — nasa nakapangingilabot na mukhang iyon ang marka ng kamatayan. Gayunman ay may isa pang pagbabago rin, at higit na mahalaga; sapagkat itinaas niya ang kanyang kawawang ulo nang isa o dalawang pulgada, at, tumingin sa akin nang kaawa-awa, mahinang bumulong, "O Senhor Frederico, estou muito arrependido (Oh, Senhor Frederico, nagsisisi ako nang lubos)." Umupo ako at binasa sa kanya ang mga pangako ng Diyos sa mga nagsisising makasalanan, at pagkatapos ay lumuhod, sapagkat maikli na ang panahon, at tinulungan ang naghihingalong lalaki na manalangin at tumanggap. Nang matapos siya sa, "alang-alang kay Jesucristo," ay bumagsak siya pabalik. Narinig ko ang isang paos na bulong, "Estou muito contente (Masayang-masaya ako)"; at sa loob ng dalawampung minuto ay pumanaw ang kanyang espiritu. Ang kawawang babae mismo ay tunay ring nagbagong-loob bago siya namatay, makalipas ang ilang buwan.

Wala kahit isa sa kanyang mga di-sumasampalatayang kaibigan ang lumapit sa bangkay ni Manoel, sapagkat ipinahayag nilang namatay siyang erehe; ngunit mas alam namin. Bagaman masamang makasalanan siya sa

buong buhay niya ay naging anak siya ng Diyos, tinubos ng Dugo ng Kordero.

Tinulungan ko ang isa pang nagbagong-loob na hukayin ang kanyang libingan sa lokal na sementeryo. Ang prusisyon ng libing ay binubuo ng isang maliit na pangkat ng mga mananampalataya. Nagdaos ng isang maikli at masayang pagsamba; at umuwi kami na nagbubulay sa katotohanang, "Sapagka't walang salitang mula sa Dios na di may kapangyarihan."

Ang ikalawang kaso, ang kay Bulag na Juan, ay ibang-iba. Tuwing dinadalaw ko siya sa aking pag-iikot ay lagi niya akong tinatanggap, ngunit nagpapakita ng pinakamalaking kawalang-tiwala kapag tinatalakay ko ang kanyang kakaibang mga pamahiin — sapagkat napakamapagsamba sa diyus-diyusan ni Juan. Kabisado rin niya — at pinaniniwalaan — ang lahat ng nakaiiskandalong kuwentong inimbento ng mga pari laban sa amin, at napakabastos at mapanuya kung minsan; ngunit gayunman ay laging handang makinig sa pagbasa ng Biblia. Puno ng damdamin ang kanyang mukha habang tumitimo ang bawat punto ng katotohanan; at ang kanyang bulag ngunit mukhang perpektong mga mata ay tila kumikislap kung minsan kapag may lalong tumatak sa kanya.

Ngunit, sayang! walang asawa ang kawawang si Juan, ni hindi niya mapakasalan ang babaeng kinakasama niya, sapagkat may asawa itong umiwan sa kanya — isang kalagayang lubhang karaniwan sa Brazil. Ang babaeng ito ang nag-aasikaso kay Bulag na Juan sa lahat ng bagay, at lubos siyang umaasa rito. Kung tatanggapin niya ang Ebanghelyo ay kailangan niya itong paalisin, at

ano na ang mangyayari? Tila isa na namang "imposibleng" kaso.

Sa wakas ay lubos na tinanggap ni Juan ang katotohanan, at nasisiyahan siyang dumalo sa mga pagtitipon. Naging sentro ng talakayang panrelihiyon sa nayon ang kanyang bahay. Hindi kailanman natalo ang bulag na lalaki, at higit pa, sapagkat marami siyang nakumbinsing nag-aalinlangan; ngunit laging naroon ang tanong na iyon, at walang lakas ng loob o pananampalataya ang kawawang si Juan na harapin ito.

Pagkatapos ay nangyari ang di-inaasahan; at mula sa pagiging mapanghamak na kalaban na kinamumuhian ako dahil sa pagsisikap kong himukin si Juan na sumunod sa Diyos, ang babae mismo ay nagbagong-loob, sa pagsisikap ng isa sa aming mga kababaihan.

Na may halong luha at ngiti ay naghiwalay sila. Ibinigay ni Juan ang sarili niyang maliit na tahanan sa dati niyang kinakasama, at tumira siyang mag-isa sa isang maliit at madilim na silid sa ibang kalye; at makalipas ang dalawang linggo ay kapwa sila nabinyagan.

Nanatiling pulubi si Juan nang ilang panahon. Naglalakbay siya noon nang malayo sakay ng kabayo, namamalimos sa malalayong bahay-bukid, kung saan umaawit siya ng mga himno ng Ebanghelyo sa saliw ng mandolin, nagbebenta ng mga Ebanghelyo, at bumibigkas ng mga bahagi ng Kasulatan — sapagkat kabisado niya ang buong mga kabanata.

Hindi nagtagal matapos ang kanyang pagbabagong-loob ay dinalaw siya ng pari; ngunit ang lahat ng pagtatangka nito na ilihis siya ay sinalubong ng napakaprangka at maka-Kasulatang pagtatanggol kaya't natulala ang pari, "hindi nalalaman ang mga kasulatan." Matapos ang

ilang ganitong pagdalaw, binalaan ng tapat na alagad ang pari tungkol sa masama nitong pamumuhay at mga bisyo, at tinapos sa pagsasabing: "Makinig ka, kung pumaparito ka upang magbagong-loob, mabuti; ngunit kung hindi, wala na akong panahong sasayangin sa iyo."

Isang pangyayari sa buhay ng mapagpakumbaba at di-kilalang lalaking ito ang nagpapakita ng kanyang parang-batang pananampalataya. Habang naglalakbay malayo sa tahanan sakay ng kabayo — maraming bulag ang nangangabayo sa Brazil — habang papalapit siya sa isang bukid ay may babaeng humahangos na lumabas sa kanya, sinasabing ang kanyang ina ay nakalunok ng buto, at nakabara ito sa lalamunan at sinasakal siya; may alam ba siyang "bendisyon" (isang Romanong anting-anting o orasyon) na makapagpapaginhawa sa kanya? Nag-isip sandali ang bulag na lalaki, at pagkatapos ay sinabi, "Puntahan mo siya; matatagpuan mo siyang magaling na." Naniwala sa kanya ang babae at umalis. Dahil dito ay lumuhod siya at sa simpleng pananampalataya ay nanalangin sa Panginoon na pagaanin ang kalagayan nito sa sandaling iyon, at nagpatuloy sa kanyang daan. Makalipas ang ilang panahon, nang mapunta siya muli sa direksyong iyon, may lalaking nagtanong sa kanya, "Ikaw ba ang may bendisyong nagpagaling sa isang babaeng may buto sa lalamunan? Ano iyon? Gusto ko ring magkaroon niyon." Sumagot si Juan, "Maaari mo itong makuha. Kunin mo ang Ebanghelyong ito at basahin mo."

Ang huling "imposibleng" kaso ay ang kay Maria, na may palayaw na "Woodpecker" (Karpintero). Ang kanyang tahanan ay tunay na pugad ng kasamaan. Natatakpan ang mga pader ng mapamahiing relikya, krusipiho, anting-anting, at rosaryo, bukod sa marami pang

kakaibang bagay na napakarami sa relihiyong Romano. Naninigarilyo siya, ngumunguya ng tabako, at sumisinghot ng tabako, at lubhang lulong sa puting rum (cachassa), na isang kakila-kilabot na sumpa sa Brazil; at siyempre ay mabuti siyang Katoliko!

Napakarumi ng kanyang bahay, at napakaraming manok ang tumatakbo sa lahat ng bagay, kaya mas pinili kong makipag-usap sa bintana. Upang dagdagan pa ang iba niyang kahirapan, bingi na bingi ang matandang babae, at madalas kong pagdudahan kung naiintindihan niya ang kahit isang salitang sinasabi ko, sa kabila ng kanyang mga senyas ng pagsang-ayon.

Nilalakasan ko noon nang husto ang aking boses upang marinig niya, "at," naisip ko, "kung walang marinig si Dona Maria, tiyak akong naririnig naman ng lahat ng kapitbahay sa paligid, at makikinabang sila sa aking mga pangaral;" kaya hindi ako tumigil sa pagsisikap na isigaw ang anumang maliit na katotohanan sa tainga ng kulubot-ang-mukhang matandang babae, habang iniisip ang mga kapitbahay sa lahat ng oras.

Gayunman, wala kahit isa sa mga kapitbahay na ito ang nagbagong-loob sa kabila ng lahat; ngunit, kataka-taka, ang maliit na matandang babaeng siyamnapung taon mismo ang nagbagong-loob. Dahan-dahan itong nangyari; at walang mas nagulat kaysa sa akin nang makita ko siya sa isang pagtitipon isang gabi — at nakasuot pa ng disente at malinis na damit. Tinalikuran niya ang kanyang rum at tabako sa napakaikling panahon, inalis ang lahat ng diyus-diyusan sa kanyang mga pader, at inilipat ang mga manok sa likod-bahay. Paminsan-minsan ay tahimik siyang dumarating at winawalisan ang aking bahay para sa akin, at ang

Bulwagan ng Misyon; o nag-iiwan siya ng maliit na regalong itlog at gulay o dalandan. Alam kong sa sarili niyang kakatwang paraan ay nauunawaan at pinagtitiwalaan niya ang Tagapagligtas; at nang idaos ang sumunod na pagbibinyag ay naglakad siyang mag-isa sa lugar, apat na milya ang layo, at siya ang unang nabinyagan. Kay higit na mataas at mapagmahal ang mga pag-iisip ng Diyos kaysa sa ating mga pag-iisip, at ang Kanyang mga daan kaysa sa atin!

Kabanata 29: Mga Panahong Puno ng Kaguluhan

Laging pareho ang Roma, saanman siya may kapangyarihan, saanman siya nakatatagpo ng malilinlang, saanman naghahari ang kamangmangan. Mahigit isang taon nang tinik sa tagiliran ng vigario ng Limoeiro si Dona Rosa — ang Limoeiro ay isang maliit na lungsod sa hilaga ng Brazil, mga animnapung milya mula sa riles. Si Dona Rosa ay isang napakatahimik at mapagpakumbabang babae, ang lokal na guro, at isang taos na mananampalataya; at ang lahat ng pagsisikap ng pari na itaboy siya sa lugar, o pawalang-bisa ang kanyang patotoo, ay nabigo. Gayunman ay nagtagumpay siyang kunin ang halos lahat ng kanyang mga mag-aaral, sa pagsumpa sa lahat ng pamilyang mangangahas magpadala ng kanilang mga anak sa paaralan ng kakila-kilabot na ereheng ito. Pinilit din niya ang mga tao na magpetisyon sa Pamahalaan laban sa kanya na may maling paratang, upang agawin ang kanyang marangal na hanapbuhay.

Matagumpay na nalabanan ng paring ito ang bawat pagsisikap na ipangaral ang Ebanghelyo sa kanyang lungsod; at nang halos isang taon na ang nakararaan ay gumawa ng tiyak na pagtatangka si G. John Mein, isang misyonerong Ingles, kasama ang isang katutubong katulong, ay nabigo ang pagsisikap; at itinaboy sila sa bayan sa pamamagitan ng pamalo at bato, at hindi maliit ang naging panganib sa kanilang buhay.

Noong Disyembre, 1921, ang misyonero ring ito at ako ay gumawa ng bagong pagtatangka na buksan ang mahigpit na nakasarang pintong ito. Ayon sa lahat ng

balita ay inaasahan naming medyo mainit ang magiging pagtanggap sa amin, sapagkat ang sabi-sabi ay babarilin kami sa sandaling makita ng ilan sa mga walang-prinsipyong basag-ulo na laging hawak ng pari. Dalawampung milya mula sa dulo ng riles ay narating namin ang magandang bayan ng Palmeira, kung saan nilibot ang mga pangunahing kalye, at nakapagbenta ng ilang Biblia at Bagong Tipan, at ang isa ay binili ng isang bilanggo sa kulungan ng bayan, na naghihintay ng paglilitis sa pagpatay.

Nagpatuloy kami kinaumagahan, apatnapung milya ang aming lalakbayin sakay ng kabayo upang marating ang pangunahing layunin ng aming paglalakbay; at napagpasyahan naming sa ganoong kalagayan ay pinakamabuting pumasok sa bayan nang gabing-gabi na, nang hindi nalalaman ng pari o ng mga lokal na awtoridad. Ang pag-iingat na ito, gayunman, ay napatunayang isang makamundong talino lamang, at hindi ang plano ng Panginoon para sa amin; sapagkat bagaman nagtagumpay kaming makapasok sa lungsod nang hindi napapansin, nang kumatok kami sa pinto ng bahay ng guro, ang ingay ng aming pagdating sa ganoong dis-oras ay nagdulot kay Dona Rosa at sa kanyang mga anak na babae ng matinding takot, sa pag-aakalang isa na naman ito sa maraming uri ng pag-uusig at pang-uudyok na patuloy nilang dinaranas sa kamay ng malupit at duwag na pari. Sa paglakas lamang ng aming boses at pagsigaw ng aming mga pangalan at hanapbuhay sa butas ng susian nabuksan sa wakas ang pinto nang may pag-aalinlangan, ngunit muli lamang itong ibinalibag sa aming mukha; sapagkat hindi pa nila ako nakikita kailanman, at hindi nila naaninag ang aking kasama sa dilim. Nang mapagtagumpayan namin ang

kanilang takot, at pinapasok kami ng mga maputla at nanginginig na babae, alam na ng buong bayan ang aming pagdating, kasama ang pari, na ang bahay ay nasa mismong kabilang kalye; at isang malaking batong inihagis sa kalahating-bukas na pinto sa likod ang unang pahiwatig ng kanilang "kabutihang-loob."

Maagang-maaga kinabukasan ay sinikap namin ang lahat upang umupa ng bahay o silid para sa mga pagtitipon ng Ebanghelyo, ngunit tiningnan kami nang may hinala ng lahat, at maliwanag na nagtagumpay ang pari na harangan ang lahat ng aming pagsisikap sa direksyong iyon. Nagkataon na napansin namin ang isang malaking tumpok ng troso na nakalatag sa isang mataas na bahagi sa gitna ng lungsod; kaya nang walang naunang pahiwatig ng aming balak maliban sa pagsasabi sa mga naninirahan sa kalapit na paligid, sumampa kami sa ginawang pulpitong ito at nagsimulang umawit. Agad na nagtipon ang isang maliit na pulutong, at pinakinggan ang aming mga pananalita nang may lahat ng tanda ng paggalang. Pagkatapos nito ay gumawa ng ilang pagdalaw, nagdaos ng maliliit at simpleng pagtitipon sa bahay ng isa't isa, namahagi ng mga Ebanghelyo, at ginawa ang lahat ng pagsisikap upang mapagtagumpayan ang pagtatangi ng mga tao, at ipakitang kami ay mga taong tulad lamang nila, at hindi ang di-likas na mga halimaw na ipinahayag ng pari.

Kinabukasan sa parehong oras ay idinaos ang ikalawang pagtitipon, na lalo pang marami ang dumalo; at ang pari, na nakikita ang buong pangyayari mula sa kanyang bahay, ay lubhang nalito at nasuklam kaya't nagkulong siya nang hindi nakikita. Muling gumawa ng mga pagdalaw gaya ng nakaraang araw, at napakaliwanag ng pagbabago sa saloobin ng mga naninirahan na pabor sa

amin, at kinailangang makuntento ng pari sa paghimok sa ilang maliliit na batang lalaki na batuhin kami ng graba habang dumaraan kami sa kanyang bahay sa takipsilim.

Linggo ang sumunod na araw, at ngayon ay nagkaroon ng pagkakataon ang pari. Puspusan ang lingguhang tiangge, at daan-daang mangmang na taga-probinsya na may dalang mais, farinha, ube, manok, at iba pang aning ipagbibili ang nagtayo ng kanilang maliliit na puwesto sa malaking plasa. Siyempre ay bukas ang simbahan buong araw, at abalang-abala ang pari sa kanyang mga paninda sa simbahan, kasabay ng pagbabababala sa lahat laban sa mapanganib na mga ereheng nasa bayan ngayon. Mabilis na dumami ang tao. May mga grupo rito at doon na pinag-uusapan ang kalagayan, at nakasimangot na tumitingin sa amin tuwing lilitaw kami sa pinto o bintana ng bahay ng guro.

Isang mabangis-ang-itsurang matandang lalaki ang medyo nagpabahala sa akin noong una dahil sa madalas niyang paglitaw sa pinto na hila-hila sa braso ang ilang mukhang takot na taga-probinsya, at itinuturo ako sa mga salitang, "Siya iyan! Siya iyan!" Medyo nakahihiya iyon, ngunit napawi ang aking takot nang maya-maya ay pumuslit siya sa bahay, at sa kinakabahan at mahinang tinig ay sinabi, "May lima akong anak na lalaki na kasama ko rito — ayan ang isa sa kanila. Nakikiisa ako sa inyo, mga senhor, at kung kailangan ninyo ng aming tulong ay nasa inyong pag-uutos kaming lahat." Pagkatapos, nang mukhang lalong lumulubha ang mga bagay, tiniyak sa akin ng parehong matandang lalaki na kung kailangan namin ng isandaang lalaki upang ipagtanggol kami ay maaasahan din siya roon! Ngumiti ako at sinabi sa kanya na bagaman pinahahalagahan

namin ang kanyang kabutihang-loob ay hindi na kakailanganin ang ganoong pamamagitan.

Agad na dumating sa amin ang balita na — bagaman hindi karaniwang petsa — magkakaroon ng prusisyon, at magtataas ng isang palo bilang parangal sa lokal na santo, na diumano'y aming nilapastangan. Bandang tanghali ay lumitaw ang isang simpleng banda ng tambol at plauta na nagpaparada pabalik-balik sa bayan, habang namimigay ang pari ng ilang nakatatawang maskara sa isang maingay na pangkat ng mga lalaki at batang lalaki, at isang nakamaskarang mangangabayo ang namamahala sa mga gawain.

Tila imposible ang pagsamba sa labas, ngunit matapos maghintay sa Panginoon ay lumakas ang aming loob, at nagpasya kaming magdaos ng pagtitipon sa parehong lugar, ngunit sa mas maagang oras, upang guluhin ang programa ng pari, kung tungkol sa amin. Dalawang oras na mas maaga kaysa dati, sa halip na dumaan sa gitna ng mga tao, tahimik naming narating ang aming pulpitong troso sa pamamagitan ng isang kalye sa likod, at agad na sinimulan ang pagtitipon, at nagulat ang buong bayan. Bago pa makapag-organisa ang pari ng anumang kontra-atake, natapos ko na ang aking pananalita sa mas maraming tagapakinig kaysa kailanman; at umaawit kami ng isa pang himno bago ipagpatuloy ni G. Mein ang magiging pangwakas na sermon ng kampanya.

"Manindigan ka! Narito na sila!" sabi niya; at nang sumulyap ako sa ibaba ng plasa ay nakita ko ang isang malaking pulutong ng mga lalaki at batang lalaki kasama ang banda at mga nakamaskara na papunta sa aming direksyon. Dumating sila, sumisigaw at

humihiyaw, pinangungunahan ng nakakabayong nakamaskara, na sinubukang lumikha ng kaguluhan gamit ang kanyang kabayo, ngunit ayaw nitong sumunod sa latigo o espuwela. Sa ilang sandali ay tapos na ang lahat. Para bang tinakpan kami ng Diyos ng Kanyang kamay; sapagkat dumaan ang mga mang-uumog na abot-kamay lamang nang halos hindi man lamang sumusulyap sa aming direksyon at walang kahit isang salita ng insulto.

Pagkatapos ay ipinagpatuloy namin ang aming pagtitipon, na umabot na sa mga walumpung tao. Bahagya pa lamang nag-iinit si G. Mein sa kanyang paksa nang bumalik ang mga tao, dala ang palo ng nilapastangang santo — isang kaguluhan ng tambol at plauta, at sumasabog na kuwitis — at ang umaatungal na pulutong. Ito mismo ang uri ng mga taong may pinakamalaking impluwensya ang pari.

Muli, sa ikalawang pagkakataon, habang humaharap kami sa kanila, dumaan sila nang walang pinsala, bagaman nang dumaan ang buntot ng prusisyon, ang lalaking nagpapaputok ng mga kuwitis ay bumaling sa amin na may napakasamang mukha, at pinaputok ang ilan nang tuwiran sa amin, ngunit bahagyang sumablay.

Muli ay ipinagpatuloy namin ang aming pagtitipon; at bumaba ang Espiritu ng Diyos sa aking kasama at sa kanyang dumaraming tagapakinig. Nagsalita siya nang may kapangyarihan; at dahil masyadong gewang-gewang ang aming pulpito para sa kanyang sigla ay tumalon siya sa gitna ng daan at nagsalita pa nang isa pang kalahating oras, nang may malaking bisa.

May dahilan kaming maniwala na isang malalim at pangmatagalang impresyon ang naiwan sa buong

lungsod, at na ang ilan ay tumanggap na sa katotohanan bilang bunga ng mga pagtitipong ito. Sa napakalaking bahagi ay nawalan na ang pari ng kanyang impluwensya at kapangyarihan para sa kasamaan, at ang Limoeiro ay isa nang bukas na pinto para sa mensahero ng Ebanghelyo.

Oo, semper eadem (laging pareho) — laging pareho ang Roma! Ngunit, salamat sa Diyos! hindi rin nagbabago ang Ebanghelyo ni Jesucristo; at saanman ito ipangaral ay pinatutunayan nito ang parehong kapangyarihan ng Diyos na umakit ng mga makasalanan sa kanilang tanging Tagapagligtas.

Sa mga naunang pahina ay mapapansin na ang mga pagtitipon sa labas ay isang malaki at mabisang paraan upang maabot ang lahat ng uri at kalagayan ng tao na kung hindi ay mahirap abutin. Lalo itong totoo sa gawaing pangunguna at paglilibot sa looban. Sinusubukan din ang ganitong bagay sa malalaking lungsod ng Brazil. Sa mga ito, ang mga puwersang sumasalungat ay kadalasang maayos na organisado upang buwagin ang ganitong mga pagtitipon, at malaking pasensya at tapang ang kailangan sa gawaing ito.

Habang ine-ebanghelyo namin ang daungan ng Santos bandang taong 1900, noong wala pang naitatag na iglesiang ebanghelikal doon, sinimulan namin ng isang katutubong manggagawa ang lingguhang pagtitipon sa labas sa lahat ng bahagi ng lungsod. Iba-iba ang pagtanggap sa amin. Minsan ay binato kami ng bulok na kamatis, at isang napakahusay na tira ang pansamantalang nagpaalis sa aking kasama sa labanan. Sa ibang pagkakataon ay binugahan kami ng tubig mula

sa hose; ngunit nanindigan kami, tinitiyak sa mga tao na hindi pa nababalitang may namatay sa paliligo, ngunit tiyak na papatay ang kasalanan.

Sa malaking Plasa ng Maua ay dalawa ang aming kongregasyon, ang mga nakikiramay — at sila ang nakararami — sa aming harapan, at ang mga kritiko ng Biblia sa likod. Binato kami ng huli ng patatas at iba pang kung anu-ano, at minsan ay may patay na soro na dumaplis sa aking mukha. Tinapos ko ang pagtitipon sa pagsasabi sa aming mga kaibigan na ginawa namin ang aming makakaya upang ipakita sa kanila ang isang bagay na lubos na karapat-dapat makamit, at ituro ang isang tiyak na daan ng kaligtasan, na napatunayan na namin para sa aming sarili. Dapat makita ng lahat ang pangangailangan ng ganoong daan ng pagtakas — masyadong maliwanag ang pangangailangan nito; "ngunit ang mga tao sa likod," sabi ko, "ay tila may alam na mas mahusay na paraan upang matugunan ang pangangailangang ito."

Pagkatapos, bumaba ako mula sa mataas na gilid ng bangketang aming tinutuntungan, humarap ako sa aming mga umuusig at sinabi, "Hindi kayo sumasang-ayon sa aming ipinangaral, kaya tiyak na may alam kayong mas mabuti. Pakiusap, pumuwesto kayo rito at pakikinggan namin kayo nang mabuti." Nahihiya at nalilito sa harap ng titig ng malaking pulutong na nagkakatipon na ngayon, ang kanilang katahimikan at pagkapahiya ang nagbigay ng tulis at diin sa aming pagtitipon.

Sa isa pang pagkakataon ay pumuwesto kami sa isang tumpok ng bato sa harap ng pantalan. Maliit ang pulutong at hindi naman galit, hanggang may ilang

opisyal ng pantalan na naka-uniporme ang sumali sa pagtitipon. Maliwanag na mga panatikong Romanista ang mga lalaking ito, at ginawa nila ang kanilang makakaya upang saktan kami sa walang-tigil na pagsingit, kinukutya ang aming mga salita. Agad na lumaki ang pulutong. Naroon ang bawat tambay sa pantalan, at lubos na nasa paglilingkod ng aming mga nagpapahirap, na kapakinabangan nilang mapasaya.

Nagsasalita ang aking kasama, ngunit naging napakalakas ng pagsingit at ingay kaya't hindi na siya marinig; kaya, dahil mas malakas ang aking boses, ako na ang nagsalita. Nakabibingi na ngayon ang ingay, at hindi nagtagal ay naging maliwanag na may balak na pananakit. Medyo protektado kami ng aming taas sa tumpok ng bato na iyon, ngunit isang siksik at humihiyaw na pulutong ang kumulong sa amin sa lahat ng panig.

Biglang napansin kong ang ilan sa pinakamababangis na lalaki ay dumadampot ng bato. Kaagad ay ipinakita sa akin ng Panginoon ang isang daan ng pagtakas. Hinugot ko ang isang bungkos ng maliliit na tract mula sa aking bulsa, at ibinigay ko ang kalahati sa aking kasama. Isinigaw ko ang isang tagubilin sa kanyang tainga, sumisid ako pababa sa isang gilid ng tumpok, at, iwinawagayway ang aking mga tract sa hangin, ay nagsimulang ipamahagi ang mga ito nang pinakamabilis na makakaya ko.

Ang mga una ay agad na pinunit at inihagis sa hangin. Lalo lamang nitong pinukaw ang pagkamausisa ng mga bagong dating sa likod, at tumigil ang ingay; habang isandaang kamay ang nakaunat upang tumanggap ng tract. Nalito ang aming mga kaaway; sapagkat,

bagaman malayang tinutulak at sinisiko noong una, ang aking ginagawa ay nagbigay sa akin ng dahilan upang makasingit sa pulutong; at sa loob ng ilang minuto ay natagpuan kong ubos na ang lahat ng aking tract, at nasa ligtas na panig na ako. Nakalusot din ang aking kasama sa kabilang panig sa parehong paraan, at agad siyang sumama sa akin. Pagkatapos, yumukod kami sa ngayo'y tahimik nang pulutong at inanyayahan sila sa aming bulwagan ng misyon nang gabing iyon, kung saan sinabi naming maaari nilang mapakinggan nang tahimik ang aming mensahe. Pagkatapos ay tinalikuran namin ang pulutong at lumakad palayo. Walang batong ibinato — walang sigaw o tawang sumunod sa amin.

Kabanata 30: Ngumiti ang Sakristan

"Tatanggapin po ba ninyo ang isa sa maliliit na aklat na ito?" sabi ko, habang iniaalok ang isang Ebanghelyo ng Scripture Gift Mission, nang dahan-dahang bumukas ang pintuan sa harap ng isang bahay bilang tugon sa aking katok. Abala ako sa pamamahagi sa bawat bahay ng mga kaakit-akit na maliliit na Ebanghelyong ito.

"Ano ito?" sagot ng isang magaspang at di-magiliw na tinig; at medyo napaigtad ako nang makita sa harap ko ang medyo pangit na anyo at mukha ng bikaryong Katoliko Romano ng Jacarehy, isang makalumang maliit na lungsod malapit sa baybayin ng Brazil, kung saan kapapamahagi pa lamang namin ng 1000 bahagi ng Salita ng Diyos.

Nakasuot siya ng kanyang sotana — na hindi nagpapaganda sa kanyang medyo malaking pangangatawan — at ang kanyang mukha ay walang anumang anyong Cristiano. Ikinalulungkot kong bigyang-pansin ang ganitong personal na detalye; ngunit bakit kaya napakaraming pari ang may ganoong di-kaaya-aya at di-banal na mukha? Ang sapilitang hindi pag-aasawa ba, ang kawalan ng kalayaan ng isip, o ang di-malusog na kapaligiran ng marami sa kanilang tungkulin, lalo na ang may kaugnayan sa Kumpisalan, ang ugat ng pangyayaring ito? Hindi ako nangangahas magsabi; ngunit pinapansin ito kahit saan. Gayunman, natagpuan kong ang paring ito ay higit sa karaniwan sa kanyang uri sa pagpaparaya at talino.

Tiningnan niya ang magandang maliit na Ebanghelyo sa maasim at nakasisindak na paraan; at pagkatapos, ibinaling sa akin ang kasing-"magiliw" na tingin,

hinintay niya ang aking sagot. "Ito ay tunay na kopya ng Ebanghelyo ni San Juan," sabi ko. "Ha! hindi iyan totoo!" ungol niya. "Mas mabuting huwag na kayong mamahagi pa ng ganitong bagay dito, sapagkat tiyak na sasabihin ko sa aking mga tao na sirain ang lahat ng ito. Huwad at Protestante ang mga iyan!"

"Hindi po, ginoo," sagot ko; "hindi po iyan alinman sa dalawa, kundi tunay na apostoliko, at eksaktong gaya ng matatagpuan ninyo sa sarili ninyong Biblia, kung mayroon kayo."

"Pumasok ka," sabi ng pari, at pumasok ako. Ang kanyang silid-tanggapan ay kakaunti ang kasangkapan: ilang upuan, isang mesang-sulatan na may pilak na krusipiho sa itaas nito, at ilang litograpong larawan ng mga "santo" sa mga pader. "Ang inyong mga aklat," paliwanag niya, sa medyo mapagmataas na tono, "ay walang opisyal na pagsang-ayon ng Banal na Iglesia, at mga sirang salin; bukod pa riyan, itinakda ng mga Banal na Konseho na hindi matalinong ilagay ang ganitong mga bagay sa kamay ng mga karaniwang tao, na hindi makauunawa sa mga bagay na ito maliban sa di-nagkakamaling pagpapaliwanag ng Banal na Iglesia at ng mga doktor nito, na nagbigay sa atin ng Biblia."

Dito ay tumutol ako na kung ang mga karaniwang tao dalawang libong taon na ang nakararaan ay nakinig nang may galak at nakaunawa sa mga turo ng ating Panginoon, bakit hindi ito magagawa ng mas naliwanagang mga tao ngayon? Ang sakristan ng pari, isang maputlang binata, ay nakatayo sa tabi, nanginginig sa aking kapangahasan; ngunit sa sandaling ito ay nagtama ang aming mga mata, at ngumiti siya. Pagkatapos ay hiniling ko sa padre na ipakita sa akin

ang isa sa mga pagpapalsipika. Umiling ang pari, at may binanggit na kung ano tungkol sa Konseho ng Trent at sa awtorisadong pagpapaliwanag ng Iglesia, bagaman hindi niya maipaliwanag kung saan matatagpuan ang pagpapaliwanag na iyon — sapagkat wala naman ito.

"Bukod pa riyan," bulalas niya, na may medyo mapaghiganting tingin at masamang pag-ikot ng mata, "huwad ang inyong Biblia, sapagkat nasaan ang Aklat ng mga Macabeo?" At sinulyapan niya ang sakristan na para bang sinasabing, "Nakorner ko na ang erehe ngayon!" "Sa puntong ito," sagot ko, "pumapanig ako sa Sambahayan ni Juda, na tumatanggi sa aklat na iyon bilang huwad, at kina San Jeronimo at San Agustin, na sumang-ayong ang mga aklat na Apokripa ay hindi kanoniko."

"Ah!" sabi niya, umiiwas; "kayong mga Protestante ay nagpapaliwanag ng Biblia ayon sa inyong gusto; at tingnan ninyo ang bunga — kay gulo, kay daming erehiya, at kay di-mabilang ang mga sektang Protestante at pagkakahati-hati bilang bunga! Ang ating Banal na Iglesia, na pinamamahalaan ng pinakabanal na Ama, ang Papa, ay hindi nahahati, at kami ay hindi kailanman nagtatalo o nag-aaway."

"Ni ang mga patay sa sementeryo," sabi ko; "at tungkol naman sa mga pagkakahating binabanggit ninyo, hindi ako tagapagtanggol ng mga iyon, ni hindi ko itinuturing ang aking sarili na Protestante, dahil sa ilalim ng bandilang iyon ay isinasama rin ninyo ang mga Espiritista, Mason, Deista, at Anarkista. Pinanghahawakan ko ang simple at maluwalhating pangalang Cristiano."

"Lahat kami ay Katoliko rito, gayunman," sabi niya; "sinasayang mo ang iyong oras. Ayaw ng mga tao ng inyong relihiyon, at gagawin nila ang sasabihin ko bilang ministro ng Diyos — ng Banal na Katoliko Apostoliko at Romanong Iglesia."

"Ipagpaumanhin ninyo," sabat ko, "nagkakamali kayo nang malaki. Mahigit dalawampung taon na ako sa Brazil at hindi pa ako nakatagpo ng anim na tunay na Katoliko;" at bilang sagot sa isang di-maintindihang bulalas ay idinagdag ko, "sapagkat halos lahat sila ay Protestante!"

Napasinghap ang pari at tinitigan ako. Pagkatapos ay tinanong niya kung ano ang ibig kong sabihin; ngunit ngumiti ang sakristan. "Aba," sabi ko, "kung ang Katoliko Romano ay isang naniniwala at sumusunod sa lahat ng itinuturo ng inyong Iglesia, kung gayon ay Protestante ang karamihan sa mga taga-Brazil, sapagkat lagi silang nagpoprotesta laban sa doktrinang ito at sa iba pa. Hindi sila kailanman nagkakasundo sa isa't isa, maliban kapag nagsasalita sila ng masama tungkol sa mga pari."

Nagkunwaring bumuntong-hininga ang banal na padre, at sinabing malapit na ang katapusan ng mundo; lumulubha na ang mga bagay, at dumarami ang pagtalikod sa pananampalataya — na buong-puso kong sinang-ayunan, ngunit idinagdag ko na ang pangunahing sanhi ng napakaraming kawalang-pananampalataya at kamalian ay ang paglalayo ng Biblia sa mga tao. "Kung hindi kayo nasisiyahan sa aming mga aklat, bakit hindi kayo mismo ang maglathala? Ano na ang nangyari sa pagsang-ayon ng Papa sa Society of Jerome? Kung hindi

ninyo ipamamahagi ang mga Ebanghelyo, kami ang gagawa." At muling ngumiti ang sakristan.

Dito ay binago ng pari ang paksa, at nais niya akong isangkot sa mga pagtatalo tungkol sa Purgatoryo, Kumpisal, at Pangunguna ni Pedro, ipinaparada ang lahat ng karaniwang argumento ng seminaryo na may baluktot at putul-putol na mga talata ng Kasulatan, malayang hinaluan ng kaduda-dudang Latin na agad na nagpaginhawa sa kanya, bagaman hindi siya lubos na panatag tungkol sa pangunguna ni Pedro. "Ah!" sabi niya, nang napakakampante, "kailangan mo lamang pag-aralan ang aming mga teologo upang makita ang iyong kamalian, at gawin ang ginawa ng napakarami sa iyong mga tanyag na kababayan, ang sumapi sa Banal na Iglesia Katolika."

Nang imungkahi kong marami-rami rin ang gumawa ng kabaligtaran sa pag-iwan sa Roma, sumang-ayon siyang totoo iyon, ngunit iyon ay dahil natagpuan nilang masyadong mahigpit ang doktrina ng Iglesia — hindi sapat ang puwang na ibinibigay para sa kanilang mga bisyo. Pagkatapos, sa kaso ng mga paring gumawa nito, iyon ay laging dahil gusto ng mga kawawang nilalang na mag-asawa, gaya ng kaso ni Luther, na, ayon sa kanya, ay isang napakasama at imoral na binata; at iyon daw talaga ang dahilan kung bakit siya naging Protestante. "Huwag ninyong sabihin iyan sa mga Aleman," ang tangi kong puna.

Pagkatapos ay muli siyang sumisid sa mga doktrina at dogma at kalawanging Latin, hanggang bumulalas ako, "Ano ang halaga ng lahat ng ito? Kailangan ng mga tao ang kaalaman sa simpleng Ebanghelyo ni Jesucristo, na nag-aalok sa kanila ng buhay na walang hanggan, at

bakit ninyo ito sasalungatin at pahihintulutang palitan ng mga walang-halagang larawan at imahen ng mga santo?"

"Hindi walang-halaga," mariin niyang sagot. "Mga banal na tulong sila sa debosyon, at maaaring mahalin at igalang, gaya ng gagawin mo sa larawan ng iyong ina."

"Ngunit, senhor, hindi man lamang sila mga larawan ng tunay na anyo," sagot ko. "Kumbinsihin ninyo ako na ganoon nga at may matibay kayong punto; ngunit sa kasalukuyan, alam ng buong mundo na ang mga ito ay pawang kathang-isip at guni-guni. Dito sa bayang ito lamang ay may mahigit isandaang iba't ibang paglalarawan kay Cristo, at lahat ay lubos na huwad, habang marami ay talagang nakapagpapababa at lapastangan. Ang lahat ng bagay na ito ay humahantong lamang sa materyalismo at kahalayan; samantalang ang relihiyon ni Jesucristo ay espirituwal."

Pagkatapos ay ikinuwento ko sa kanya ang kaunti tungkol sa aking sariling pagbabagong-loob mula sa pagiging Protestante lamang tungo kay Cristo, at nagsalita tungkol sa pangangailangan ng kaalaman sa kaligtasan. Ito, sabi niya, ay posible sa moral, ngunit sa praktika ay kabaligtaran — isa sa mga tusong pagkakaibang ang Iglesia ng Roma lamang ang nakauunawa. Ipinahayag ko ang pag-asa sa kanyang pagbabagong-loob; at hindi nagtagal ay natapos ang aming pag-uusap, na tumagal nang mga isang oras. Iningatan niya ang Ebanghelyo, at naghiwalay kami nang maayos.

Sa sandaling umalis ako, sa pagkamangha ng sakristan, ay ibinagsak ng pari ang sarili sa isang upuan, at bumulalas, "Oh, ngunit isa akong kahabag-habag na

makasalanan!" Kung ano talaga ang ibig niyang sabihin, hindi ko masasabi. Kinabukasan ay tinalikuran ng sakristan ang kanyang pananampalataya sa pari at sa Iglesia, at nagsimulang maghanap ng hanapbuhay na makapagbibigay-daan sa kanyang dumalo sa aming mga pagtitipon at sumunod sa tawag ng Ebanghelyo.

Nagngangalit ang mga bansa laban sa Banal na Salita ng Diyos;
Itinuturing ito ng mga kritiko na hungkag na panaginip lamang;
Hinahatulan ng mga pari ng Roma ang tinig nito, nang hindi pinakikinggan;
Gayunman — lalong puno, lalong malalim, lalong malawak ang agos nito.
Gaya ng mga batis na nagbubukas sa buhay, malawak na yumayakap
Sa mga tigang na kapatagan ng katimugang Palestina;
Gayon laging umaagos ang nagpapagaling at nagliligtas na agos na ito.
At milyun-milyon ang nagpupuri sa Bukal ng banal na kagalakan.
Kaya, habang nagngangalit ang kritiko, pari, at nag-aalinlangan,
Ang Salita ng Diyos, walang pinsala, ay nananatiling may kapangyarihang magligtas.

Kabanata 31: Ang Kapangyarihan ng Aklat

Anuman ang sabihin ng mga tao tungkol sa Salita ng Diyos sa Inglatera o Amerika, at gaano man tila sinira ng mga kritiko roon ang awtoridad at pagiging tunay nito, doon sa malaki at halos paganong lupain ng Brazil, na lubog sa ulap ng pamahiin, pagtatangi, at kasamaan — ang di-maiiwasang bunga ng apat na siglong monopolyo ng Papa — ang Biblia, at ang buong Biblia, ay nagpapatunay na siya ang kapangyarihan ng Diyos upang buksan ang pinto ng pag-asa at kaligtasan sa tatlumpung milyong mamamayan nito; at sabik itong tinatanggap ng lahat ng uri ng lipunan.

Sa tahimik at matiyagang gawain sa nakaraang kalahating siglo ng dalawang dakilang Bible Society — ang British and Foreign at ang American — pangunahing utang, sa ilalim ng Diyos, ang kahanga-hangang pagbabago ng saloobin sa katotohanan sa buong Timog Amerika, at lalo na sa Brazil. Ang mga organisasyon — at ang mga tao rin — ay madalas na nakadidismaya at nabibigo sa atin; ang mga kahirapan sa doktrina ay maaaring paminsan-minsang lumabo sa mga usapin; ngunit ang simpleng pamamahagi ng dalisay na Salita ng Diyos ay isang ligtas at tiyak na kapaki-pakinabang na pamumuhunan sa buong mundo — lalo na sa mga lupaing Katoliko Romano.

Matatag kong pinaniniwalaan na ang bawat bagong misyonero sa isang larangang Katoliko Romano ay dapat gugulin bilang colporteur ang unang dalawang taon ng kanyang gawaing panghabambuhay. Isa itong napakahusay na pagsasanay para sa paglilingkod mula

sa lahat ng pananaw, at nakatutulong itong burahin ang ilan sa pakitang-tao at anyo ng pagkamataas na kung minsan ay bunga ng karaniwang kurso sa kolehiyo, sapagkat ginagawa nitong mas natural at mas mapagmalasakit ang manggagawa.

Walang higit na nakauunawa sa kahalagahan ng gawaing Biblia kaysa sa matataas na pinuno ng simbahan ng Roma. Mula sa isang artikulo tungkol sa gawain ng Bible Society na lumabas sa marahil ay pinakamaimpluwensyang pahayagang Katoliko Romano sa mundo, ang The Kolnische Volkszeitung, ang sumusunod na mga sipi ay karapat-dapat pansinin:

"Hindi maikakaila na sa isang diwa ay panganib sa Katolisismo ang Bible Society.... Naniniwala akong tama ako sa paniniwalang ang bawat kopya ng Banal na Kasulatan at bawat bahagi nito na ipinamamahagi ng British o ng alinmang Bible Society ay nangangahulugan ng moral na pagpapalakas sa Protestantismo. Ang mga mananampalataya sa ating Iglesia ay kusang nakikinig sa anumang mula sa Biblia. Kapag napansin ng mga Katoliko na ang mga Protestante ang nagbibigay sa mga tao ng murang edisyong ito ng Biblia, at nagbibigay-kakayahan sa pinakamahirap na bilhin ang mga ito, natural lamang na magkaroon sila ng maling impresyon na may dahilan ang Iglesia Katolika upang ilihim ang Biblia, o na mapanganib ang Biblia sa Iglesia, o na hanggang ngayon ay hindi nagpakita ang Iglesia ng kinakailangang sigasig sa pamamahagi nito."

Maaaring tiyakin sa kagalang-galang na doktor na sumulat nito na ang "impresyon" hindi lamang ng mga lumipat mula sa Roma tungo kay Cristo, kundi ng napakalaking karamihan ng mga tinatawag na anak ng

Iglesia Romana, ay eksaktong gaya ng sinasabi niya; at na ang saloobin ng kanilang Iglesia sa Kasulatan, lalo na sa Timog Amerika — kung saan sinusunog ang Biblia sa bawat lungsod na Katoliko — ay nagpapatunay na malayong-malayo ito sa pagiging "mali."

Ang kapangyarihan ng Aklat ay hindi limitado sa anumang uri o katayuan sa buhay; kundi sa matanda at bata, mayaman at mahirap, marunong at di-nakapag-aral man, tinutupad nito ang pahayag na, "Ang pagbubukas ng iyong mga salita ay nagbibigay liwanag" (Psalm 119. 130).

Nasa bisperas tayo ng malalaking pangyayari sa Brazil, kung saan hindi maliit na bahagi ang gagampanan ng Biblia. May maliwanag na palatandaan ng isang malaking pagbabago sa buhay-relihiyon ng bansa. Kung anong anyo ang kalaunang kukunin ng kilusan ay mahirap mahulaan. Maaaring mula sa pagkabulok at pagkawasak ng Iglesia ng Roma mismo ay magbangon ang Diyos ng mga repormador na maglalatag, nang mas tunay at mas pangmatagalan kaysa sa nagawa ng dakilang mga Repormador noong una, ng mga pundasyon ng isang dakilang Iglesia ng Ebanghelyo.

Atin ang tungkulin at pribilehiyong tiyakin na sa dakilang krisis na ito ay magkakaroon ang mga tao sa kanilang mga kamay ng tanging maaasahan at di-nagkakamaling gabay sa tunay na kabanalan, buhay, at walang kamatayan — ang Biblia.

Isa sa maraming patunay ng kapangyarihan ng Aklat ay naganap sa isang pagkakataon nang hilingin sa akin na magsalita sa ilang pagtitipon sa isang maliit na bayan sa probinsya sa malayong dulo ng Estado ng Alagoas.

Sa ikalawang pagtitipon ay napansin ko ang isang bagong mukha — isang makisig at matalino-ang-mukhang magsasaka, na dumating sakay ng kabayo. Natuklasan kong nangabayo siya sa gitna ng ulan at putik nang mahigit sampung milya, at ito ang unang pagkakataong dumalo siya sa isang pagsamba ng Ebanghelyo.

Lumalabas na mga anim na buwan na ang nakararaan ay bumili siya ng Biblia mula sa isa sa aming mga colporteur na naglilibot sa rehiyong iyon. Isa siyang matatag at panatikong Katoliko noon, ngunit lubha siyang naantig sa kanyang nabasa sa Salita ng Diyos kaya't balisang hinanap niya ang kanyang pari upang subukang pagtugmain ang mga tanong na ito sa kanyang budhi sa isang panig, at sa mga doktrina ng Roma sa kabila. Ngunit hindi sila mapagtugma; at napilitan ang pari na tuligsain ang Biblia bilang "huwad" — gaya ng lagi nilang ginagawa. Maingat siyang hindi ilabas ang sarili niyang "tunay" na Biblia — baka wala siya nito, sapagkat kakaunting pari lamang ang may o nangangahas magkaroon ng kopya ng sarili nilang Biblia.

Hindi nasiyahan ang aming kaibigang magsasaka, at nagsimulang mamulat ang kanyang mga mata. Pagkatapos ang pari, ngayon ay lubos nang napukaw, at hindi kaunti ang pagkainis, ay sinikap na pag-usigin ang dati niyang tupa, at sinubukang paalisin siya sa kanyang bukid bilang isang "mapanganib na erehe."

Samantala ay patuloy na nagbasa, nagbasa, nagbasa ang magsasaka; at lalong lumalim nang lumalim ang kanyang paninindigan. Sa wakas ay natuklasan niyang hindi niya maitatago sa sarili ang bagong liwanag na ito;

kaya inanyayahan niya ang kanyang mga kaibigan at kapitbahay na makinig sa kanyang pagbasa ng Biblia. Napakahusay niyang bumasa; at ganoon kalakas ang naramdamang pang-akit kaya't sa loob ng maikling panahon ay pitumpu o walumpung tao ang nagtitipon — at nagtitipon pa rin — upang pag-aralan ang Kasulatan. Nang walang anumang pastor o anumang turo sa ganitong mga bagay, natuto silang manalangin, at umawit pa — bagaman sinabi sa akin na ang kanilang musika ay "kakaiba at kahanga-hanga."

Dahil sa mabagyong panahon ay hindi ako nakapangabayo roon nang ilang panahon; ngunit nang makapunta ako ay nadatnan ko ang isang grupo ng mga tatlumpung tao na nagpakita ng katibayan ng tunay na pagbabagong-loob mula sa pamahiin at kasalanan tungo sa buhay at tunay na Diyos.

Ang Biblia ang tanging bagay na kinatatakutan ng Roma; at iyon ang isang dahilan kung bakit itinataguyod namin ang isang malaking kampanya upang dalhin ang Biblia sa Ireland sa paraang hindi pa ito nadadala kailanman, gayundin sa madilim na Brazil. Bakit hindi subukan ang "aprobadong" Bagong Tipang Douay? Kung ang Katolikong Ireland, na nalinlang ng kanyang mga pari, ay hindi magpaparaya sa Kasulatang Protestante, kung gayon ay ibigay sa kanila ang sarili nilang aklat, at baligtarin ang mga taktika ng Roma. Kung ginawa lamang ito noong nakaraan, mauulit sana ang kasaysayan, at nailigtas sana ang Ireland mula sa pagkawasak at kawalan ng pag-asa.

"Mas mabuti ang kalahating tinapay kaysa walang tinapay," at hindi naman ganoon kasamang bersyon ang Douay. Mas mahusay pa itong salin kaysa sa salin ng

ating dakilang si Tyndale, at alam nating lahat kung ano ang nagawa ng Bagong Tipan ni Tyndale para sa Repormasyon sa Inglatera.

Sa isa pang pagkakataon ay naglalakbay ako pababa ng malaking Ilog San Francisco kaugnay ng gawain ng isang colporteur na naglilibot sa mga pampang nito. Habang naglalakbay sakay ng bapor sa itaas na bahagi ng ilog, napansin ko ang isang binatang hindi kailanman lumalabas sa kanyang kamarote, at maliwanag na malubha ang sakit. Nagkataong bukas ang pinto ng kanyang kamarote nang dumaan ako isang araw, at ang isang pormal na pagbati at ang pag-aalok ng aking silya sa kubyerta ay agad na humantong sa isang malapit na pag-uusap.

Natuklasan kong ang aking bagong kaibigan ay nasa huling yugto na ng tisis, pauwi upang mamatay. Maingat akong nagsalita tungkol sa pangangailangang makilala ang Diyos, at iminungkahi kong baka ito ang paraan Niya upang mahanap niya ang mas matataas na bagay. Kay laki ng aking pagkagulat nang tumingala sa akin nang may damdamin ang kawawa at hapis na mukhang iyon, at sinabi ng lalaki, "Oo, totoo iyan. Bago ito dumating sa akin ay wala akong pakialam sa Diyos, ni hindi ko inisip ang mga bagay na ito; ngunit ngayon ay nagsimula na akong magbasa ng Biblia."

Tumibok sa galak ang aking puso nang marinig ang mga salitang ito. Hindi lamang nakarating ang Biblia sa malalayong rehiyong ito, kundi sa puso ng lalaking ito; at maliwanag na ang napakaingat na turo ng mga pari na ito ay isang Protestante at maka-Satanas na likha ay hindi pumipigil sa marami na iugnay ang Biblia sa katuwiran at kaligtasan.

Marami pa kaming pag-uusap pagkatapos noon; at tinanggap ng lalaki ang kaloob ng Diyos gaya ng isang maliit na bata bago siya bumaba sa bapor na iyon makalipas ang ilang araw. Kung iisipin ang lahat, hindi nakapagtataka ang masigasig na pagsalungat ng mga pari sa pamamahagi ng Kasulatan, bagaman kung minsan ay humahantong sa nakatatawang bunga ang sukdulan ng kanilang sigasig, gaya ng ipinakikita ng sumusunod na pangyayari: Habang papunta ako sa isang lungsod sa baybayin ay namahagi ako ng mga Ebanghelyo sa mga pasahero, at nabanggit ko sa isa sa kanila, nang bumaba siya sa isang daungan sa pagitan, na inaasahan kong dadalawin ang kanyang lungsod, na tinatawag na Propria, sa aking pagbalik, at mamimigay ng libreng Ebanghelyo roon sa bawat bahay. Nakarating ito sa tainga ng lokal na pari, isang kilalang kaaway ng Ebanghelyo; at agad niyang inihanda ang lugar at inudyukan ang mga tao laban sa akin sa pinakadi-kapani-paniwalang mga kasinungalingan, inuudyukan sila sa marahas na paraan.

Nangyari na, dahil naubos na ang dala kong maliliit na aklat, hindi ako nakapunta gaya ng balak ko, kundi ipinagpaliban ko ang aking pagdalaw. Samantala, maya-maya, dumating sa lungsod na iyon ang isang kinatawan ng isang kompanyang Amerikano. Pumunta siya upang ianunsyo ang mga kabutihan ng isang espesyal na produktong cod liver oil, at nagdala ng maraming maliliit na makukulay at may larawang polyeto upang ipamahagi sa bawat bahay.

Hindi nagtagal matapos siyang magsimula ay kumalat sa bayan ang balita na dumating na ang masamang Protestante, at ginagawa na nga ang mismong ibinabala sa kanila. Sa labis na pagkagulat ng binata ay nagsimula

siyang tratuhin nang bastos ng mga tao; at sa maikling panahon ay nagkaroon ng kakila-kilabot na kaguluhan, at muntik nang mabato ang lalaking may cod liver oil bago natuklasan ang pagkakamali.

Sa loob ng anim na buwan ay dinalaw ko ang bayang ito ng Propria, kasama ang isang katutubong colporteur. Itinago namin ang aming mga plano hangga't maaari, at dumating kami sakay ng bangka isang maagang umaga dala ang isang malaking kahon ng Kasulatan. Nagtagumpay kaming umupa ng isang silid bilang sentro ng aming gawain para sa araw na iyon nang hindi nakaaakit ng anumang pansin.

Matapos maingat na suriin ang kalagayan ng lugar, at manalangin nang tiyak, lumusong kami bago magtanghali, bawat isa ay humawak ng isang panig ng kalye, at nagtrabaho nang mabilis at maayos. Lubos na nagulat ang bayan — o kaya ay napagkamalan nila akong ang lalaking may cod liver oil! — sapagkat sa loob ng ilang oras ay naibenta namin ang lahat ng aming Biblia at Bagong Tipan.

Hindi nagtagal ay isang kalembang ng mga kampana ang nagbabala sa amin na tinatawag na ang mga tapat; ngunit bago pa maorganisa ng pari ang kanyang pangkat ng mga basag-ulo ay natakpan na rin namin ang lungsod ng isang espesyal na inihandang bulletin na pinamagatang "Ang Dakilang Sabwatan," na inilalantad ang pagtatangka ng Roma na ilayo ang Biblia sa mga tao.

Matapos maibato ang aming palaso, sumakay kami sa aming bangka nang gabing iyon at nagsagwan palayo sa maliwanag na sikat ng buwan, saktong-sakto upang makatakas sa masamang balak ng "banal na padre," na

mula noon ay ginawang obispo — walang dudang dahil sa kanyang sigasig laban sa mga Protestante at sa kanilang Aklat.

Ilang taon na ang nakararaan ay nakatanggap ako ng sulat mula sa isang Katolikong ginoo, na nagngangalang Luiz G, na nakatira sa looban ng Pernambuco. Nakita niya ang aming polyeto na nag-aalok ng mga Bibliang ipinagbibili at, naglakip ng mga isang dolyar, ay humiling na padalhan siya ng isang Bibliang Katoliko na may pagsang-ayon ng Papa. Sumagot ako na ang ganoong aklat ay nagkakahalaga ng tatlong libra, ngunit mabibigyan ko siya ng parehong aklat, maliban sa mga larawan, sa pagsang-ayon ng Papa, at sa Apokripa — ngunit gayunman ay lubos na tunay at kumpleto, at ayon sa talaan nina San Jeronimo at San Agustin — sa halagang limampung sentimo kasama na ang selyo. Sumagot siya na Bibliang Katoliko lamang ang gusto niya; kaya ibinalik ko ang pera, kasama ang ilang tract.

Maya-maya ay dumating ang isa pang sulat na may lakip na tatlong libra, at nang may kaunting hirap ay nakakuha ako ng isang kopya ng Bibliang Katoliko mula sa Rio, at iyon na ang pinakahuling kopya ng tanging edisyong mabibili. Sa loob ng tatlong buwan ay muling sumulat si Senhor Luiz: "Nakikiusap ako sa lahat ng mananampalataya kay Jesucristo na ipanalangin ang aking pagbabagong-loob. Marami akong kahirapan." Dahil sa "aprobadong" Bibliang iyon ay sinikap ng lokal na pari na sirain ang kanyang negosyo at ibaling ang bayan laban sa kanya. Dahil dito ay daan-daang kasapi ng Prayer Circle at iba pa ang ginawa itong natatanging paksa ng panalangin; habang ipinagpatuloy ko ang pakikipagsulatan nang may lalong lumalaking pag-asa. Ilang araw lamang bago ako umalis sa aking huling

mahabang paglalakbay sa mga Indian na Caraja ay nakatanggap ako ng magandang sulat mula kay Senhor Luiz, na nagsasabing nagawa na ang dakilang pasya, at lumagda bilang "Iyong kapatid kay Jesucristo."

Mula noon ay naglakbay ako sa kanyang bayan, at natuklasan kong tunay na gumawa ng kababalaghan ang Biblia ng Papa. Talagang may dahilan ang mga pari na matakot sa sarili nilang Biblia! Hindi lamang si Senhor Luiz mismo, kundi marami ring kapitbahay at kaibigan ang gumawa ng parehong hakbang. Lalo lamang pinatibay ng pag-uusig ng pari ang kanyang paninindigan at ipinakita sa kanya ang tunay na kalooban at diwa ng dati niyang relihiyon. Sa aking pagkamangha ay nadatnan ko ang isang magandang Bulwagan ng Misyon ng Ebanghelyo, isa sa pinakamagandang gusali sa bayan, na buong itinayo sa sariling gastos ni Senhor Luiz. Karamihan sa palamuti at lahat ng magagandang talatang masaganang nagpapaganda sa mga pader nito ay sarili niyang gawa. Sa labas ng gusali, na madaling makita ng lahat ng pumapasok sa bayan, ay naglagay siya ng isang malaking inukit na Biblia, na may nakasulat na mga salitang, "Saliksikin ninyo ang mga kasulatan," at "Mangagsisi kayo, at magsisampalataya sa evangelio."

Nang gabi ng aking pagdating ay nagkaroon ako ng matinding kasiyahan na makapangaral sa isang maasikasong kongregasyon na ilang daang tao. Ang Iglesiang ito ay may mahigit isandaang kaanib na ngayon, at kinakailangan na ang isang bagong gusali. Ang sumusunod na salin ng isang sulat na natanggap ng may-akda mula sa isang napakalayong bahagi ng Brazil ay isang pangwakas na halimbawa ng nais bigyang-diin ng kabanatang ito:

"E. S. Paulo, Iguape, ika-16 ng Disyembre, 1921.

"Iginagalang na Ginoo, — Natutuwa akong sabihin sa inyo na, kasama ng inyong iginagalang na sulat noong ika-16 ng Nobyembre, ay nagkaroon ako ng napakalaking kasiyahan na tanggapin ang pinakamahalagang kayamanang maibibigay sa akin ng mga kamay ng tao — ang Banal na Biblia — na buong-kagandahang-loob ninyong ipinadala sa akin. . . . "Ngayon, sa kabila ng kakaunti kong napag-aralan, tiyak na ako sa katotohanan ng matatagpuan doon, at nang hindi na binabanggit ang mga kagandahang mapapansin, at ang mga marunong na pananalitang lumilitaw doon, sapat nang sabihing natuto akong mahalin at paglingkuran ang Diyos. "Pakiramdam ko'y ibang tao na ako; mas tahimik, mas mapagbigay-loob, at higit na masaya; at dahil sa handog na ito ay isang libong pasasalamat sa Diyos at sa ating Panginoong Jesucristo. "Lumalagda ako nang may malaking paggalang, ang inyong abang lingkod, J. de A."

Kaya natutuklasan natin na ang buong Biblia, na hindi pinakialaman ng mga di-masabing Filisteong iyon — ang mga "Higher Critic" — ay isang makapangyarihan at di-mapaglalabanang kapangyarihan sa kanyang sarili saanman may matatagpuang mapagpakumbaba at nagsisising mga puso. GUMAGANA ito! Ginagawa nito ang mismong layunin ng Makapangyarihan sa lahat para dito: "Datapuwa't ang mga ito'y isinulat, upang kayo'y magsisampalataya na si Jesus ay siyang Cristo, ang Anak ng Dios; at upang sa pagsampalataya ay mangagkaroon kayo ng buhay sa kaniyang pangalan" (1 John 5. 13); samantalang ang pinaikli, binago, at tinagpi-tagping Biblia ng mga "kagalang-galang" ngunit hindi pa ipinanganak na muling mga kritiko ay hindi gumagana!

Bagkus, pumapatay ito ng sampu-sampung libo sa mga araw na ito ng "dalisay na katwiran" at makamundong-matalinong mga propesor. Salamat sa Diyos at hindi pa nakararating ang salot na ito sa Brazil!

Ang Kritiko ng Biblia

ISANG makabagong kaaway ng katotohanan —
pakisuri siyang mabuti —
Ang "Kagalang-galang" na Kritiko. Kay laki ng
kanyang mga pananalita
Sa mapagmataas na talino at karunungan, habang
inaawit niya
Ang mga mali ng Genesis! sapagkat ang mga hari ni
Abraham
Ay dapat nating itakwil bilang hungkag at walang-
laman na kuwento;
Habang masigasig na tinutuhog ng kanyang madulas
na teolohiya
Ang talatang ito at iyon bilang mabuting alisin na;
At isa-isang walang-awang tinutusok
Ang mga simple at mahal na impresyon ng ating
kabataan
Na ibinunyag ng banal na pahina, sapagkat, sa
katunayan,
Wala raw itong basbas ng pananaliksik, o ng mabait
na pagsang-ayon
Ng maaalikabok na pantas na Aleman na nakatuon sa
pagwasak.
Tiyak na ang isang kagalang-galang na Editor, na
lubhang maalam,
Ay makagagawa ng isang bagong edisyon, makabago,
pinaikli, binago,
Bilang karapat-dapat na kapalit

Ng mga makalumang kuwentong ito na may masamang pangalan
Na minahal ng ating mga ama, at ibigay sa atin bilang kapalit
Ang isang aklat na makasisiya sa lahat ng panlasa, na mababasa
Kahit niya, na tiyak na sasang-ayon dito —
Ang tusong Manlilinlang, at Maninira ng sangkatauhan
Kaya sa kanyang sinaunang maruming pahiwatig,
"Tunay bang sinabi ng Dios?"
Sinisikap pa rin ng Ahas na ibagsak sa ulo ng tao
Ang kakila-kilabot at nakatatakot na bunga — ang kakila-kilabot na kabayaran
Ng mga nag-aalinlangan sa tinatakan ni Cristo bilang totoo.

Kabanata 32: "Ano ang Mapakikinabang?"

Isang Sabado ng gabi, sa pagtatapos ng isang linggong pagtitipon sa isang bayan sa looban ng Brazil, habang kinakamayan ko ang mga paalis na kongregasyon, isang medyo matandang lalaki ang humila sa akin sa tabi. Siya ang may-ari ng bahay na pinangangaralan ko, na karaniwang tinatawag sa pangalan ng kanyang propesyon, at kilala ko siya bilang Senhor Antonio Dentista. Ang kanyang matalik na kaibigan ay si Senhor Joaquim A, isang mayamang may-ari ng gilingan ng bigas.

Interesado na si Antonio sa Ebanghelyo mula sa araw ng aming unang pagtitipon sa lumang Munisipyo, ngunit ito ang unang pagkakataong nagpakita siya ng anumang uri ng damdamin. Sa medyo nanginginig na tinig ay sinabi niya, "Senhor Frederico, pinakinggan ko nang mabuti ang lahat ng inyong itinuro, at naniniwala akong totoo ito. Maging prangka po kayo sa akin. Sabihin ninyo kung ano ang mali sa aking buhay. Sabihin ninyo kung ano ang dapat kong gawin."

Sa aming bayan ay agad na sasabihin ng isa, "Sumampalataya ka sa Panginoong Jesucristo," ngunit sa Gitnang Brazil kung saan halos bawat ikalawang lalaki ay maaaring mamamatay-tao, o namumuhay sa napakagusot na buhay-tahanan, sa mahinahong pananalita — at lahat ng ito nang walang anumang pakiramdam ng kasalanan — ang matalinong mangangaral ay nag-iingat. Ang tunay na pagsisisi ay dapat itaas bilang pagsubok ng katapatan at pananampalataya.

"Narinig mo na ang sinabi tungkol sa pagsisisi at sa kapatawaran ng mga kasalanan, Antonio," sagot ko. "Oo, oo; at gusto kong sabihin mo sa akin bilang kaibigan kung ano mismo ang nakita mong mali," sabi niya.

"Paano ko iyan masasabi sa iyo, Antonio?" sagot ko. "Hindi ko nakikita ang iyong puso. Ikaw ang pinakanakaaalam kung ano ang mali, at narinig mo na kung ano ang kasama sa pagsisisi." "Ngunit sabihin mo sa akin ang alam mo — ang napansin mo," pagpupumilit niya. Nag-isip ako sandali, at saka sumagot. "May napansin nga akong isang masamang bagay. Napakatindi mong manigarilyo! Napapansin kong bago pa lubusang matapos ang bawat pagtitipon ay may nakasindi ka nang sigarilyo, at tila lagi kang naninigarilyo."

"Iyan ang purong katotohanan," sagot niya; "naninigarilyo na ako mula pitong taong gulang, at ngayon ay hindi na ako makawala sa bisyo. Hindi magtatagal ay hindi ko na magagampanan ang aking propesyon dahil sa panginginig ng aking mga kamay. Imposibleng iwan ito, sapagkat narating ko na ngayon ang yugtong hindi na ako makatulog nang hindi pinuputol ang gabi ng isa o dalawang sigarilyo. Aba, noong isang araw lamang ay sinabi ko sa matanda kong kaibigang si Joaquim na buong-galak kong ibibigay ang limampung libra sa sinumang makapagliligtas sa akin sa bisyong ito, sapagkat sinisira nito ang aking kalusugan at kabuhayan sa hinaharap."

Ngayon, nang hindi ko nalalaman noong panahong iyon, ang lalaking ito ay may bagay sa kanyang buhay na lalong masahol pa kaysa sa tabako. Isa itong kakila-kilabot at kalunus-lunos na kalagayan, na ang Diyos

lamang ang makapagliligtas sa kanya. Dahil sa labis na kahihiyan ay itinago niya ito sa akin. Maaaring mangahulugan ito ng pagkawasak ng kanyang panlabas na kagalang-galang na buhay-tahanan. Ngunit ang alam ko lamang ang aking matatalakay, kaya sumagot ako, "Hindi imposible sa Diyos, Antonio. Maliit na bagay iyan sa Kanya kung talagang nais mong makalaya."

Kay dalas nating natutuklasan na ang usaping ito ng tabako ang nagiging batong-panukat na tanging makasusukat sa katapatan ng isang panlabas na pagpapahayag ng pananampalataya! Sa maraming bahagi ng Brazil ay walang lalaki o babaeng naninigarilyo ang maaaring maging kaanib ng Iglesia.

Matapos ang ilan pang pag-uusap kay Antonio, ipinakikita sa kanya kung gaano kalinaw ang Salita ng Diyos sa buong usapin, at hindi nagkukulang na ipaliwanag ang mas malalaking usaping kasangkot, magkasama kaming lumuhod at humingi ng tiyak na kapatawaran, at ng kaligtasan at pagliligtas mula sa kapangyarihan ni Satanas.

Pagtayo namin ay pinayuhan ko si Antonio na ibigay sa akin ang lahat ng tabako, papel, at posporo na maaaring nasa kanyang mga bulsa. Ginawa niya ito, at nangakong agad na hahalughugin ang kanyang bahay, at itatapon sa apoy ang lahat ng ganoong bagay.

Makalipas ang ilang araw ay nakasalubong ko ang aking kaibigang dentista habang naglalakad sa pangunahing kalye. Kumislap sa pananabik ang kanyang mga mata nang makita ako. "Oh, kahanga-hanga!" bulalas niya. "Mula sa sandaling nanalangin tayo nang magkasama noong isang gabi ay nawala ang lahat ng pagnanais kong manigarilyo. Medyo nahilo ako sa unang araw, at

lagi pa ring kinakapa ng aking mga kamay ang aking mga bulsa para sa sigarilyo, ngunit iyon ay ugali na lamang ng katawan, sapagkat iniwan na ako ng bisyo."

Nangyari ito halos labingwalong taon na ang nakararaan. Buhay pa si Antonio, at hindi na kailanman muling naninigarilyo. Gustung-gusto niyang ikuwento ang araw na sinagot ng Diyos nang napakahimala ang panalangin.

Sana ay matapos ko na rito ang kuwento; ngunit, sayang! kailangan kong idagdag na ang matandang dentista ay hindi pa rin ligtas hanggang ngayon. Nang malaman ko ang mas mabigat na hadlang na nabanggit, taimtim ko siyang pinakiusapang gawin ang kanyang tungkulin, at magtiwala sa Diyos na muli siyang iligtas. Tiyak na maglalaan Siya ng daan ng pagtakas, at lagi niyang gagawing pagpapala ang lahat ng kanyang kaguluhan. Ngunit hindi; dala ni Antonio ang patunay ng kapangyarihan ng Ebanghelyo, ngunit ayaw niyang magtiwala kay Cristo para sa lahat.

Mula sa mas mataas na antas kaysa sa nakilala kailanman ng kawawang dentista, at para sa mas mataas at mas banal na mga layunin, kay sulit na talikuran ang ganoong di-likas at nang-aaliping bisyo alang-alang kay Cristo!

Kay laking espirituwal na kapangyarihan, paglago, at pagkaunawa ang maaaring mawala dahil sa nakaparalisang epekto ng narkotikong ito! Kay di-mabilang na sakit at karamdaman ang dala nito! At kay laki ng maaaring ibawas nito sa ating mabuting impluwensya sa ating mga anak, sa ating mga kongregasyon, at sa mga walang-magawang karamihan sa paligid natin!

Ang kaibigan ni Antonio, si Joaquim, na nabanggit na, ay isang binatang lubhang naakit sa Ebanghelyo noong panahong iyon, at nagpakita rin ng pakikipagkaibigan sa amin. Prangka at tapat ang ugali, hindi niya kailanman itinago ang katotohanang nabubuhay siya upang kumita ng pera, at na upang magtagumpay ay kailangan niyang makipagkaibigan sa lahat.

Madalas, kapag kinakausap tungkol sa pangangailangan ng kaligtasan kay Cristo, ay namumula ang kanyang mukha; ngunit kasindalas din ay tinatawanan niya ang unang impresyong iyon at biglang binabago ang paksa ng usapan, matapos basta mangakong dadalo sa susunod na pagtitipon — isang pangakong hindi kailanman natupad. Gayunman ay lagi naming itinuring siyang may pag-asang kaso.

Isang araw, hindi nagtagal matapos ang nabanggit na pangyayari sa kanyang kaibigang dentista, umalis si Joaquim sakay ng kanyang maganda at magarang-gayak na kabayo upang dalawin ang pinakamalapit na himpilan ng tren, limampung milya ang layo, at inaasahang mawawala nang isang linggo. May dala siyang napakalaking halaga ng pera, isinuksok para sa seguridad sa gilid ng kanyang maluwag na botas pangangabayo. Gabing-gabi nang araw na iyon ay bumalik na humahagibis sa bayan ang kanyang kabayo na walang sakay. Takot na takot ang kawawa niyang batang asawa at mga anak, at isang malaking pangkat ang umalis upang hanapin ang nawawalang lalaki. Makalipas ang ilang araw, naakit ng tanawin ng isang kawan ng buwitre sa isang malayong lugar na malayo sa pangunahing daan, natagpuan ng kanyang nasindak na mga kaibigan ang kanyang bangkay na kalahati nang kinain ng mga mangangain ng patay. Pinatay siya dahil

sa kanyang yaman; ngunit kataka-taka, natagpuang buo ang kanyang maingat na itinagong pera sa kanyang botas. Naligtas niya ang kanyang pera — ngunit ano ang nawala sa kanya?

Kabanata 33: Ang Pagbebenta ng Isang Biblia

Si Thomas Prando ay isang mabuting Katoliko, gayundin ang kanyang tatlong dalagang anak; at sa kanilang tulong ay kumikita siya nang medyo maayos bilang sastre. Una ko siyang nakilala habang naglilibot ako sa isang karatig-pook ng malaking lungsod ng S. Paulo, ang dakilang sentro ng industriya ng Brazil. Inanyayahan akong pumasok sa bahay; at sila, dahil mga Italyano, ay agad na naging interesado sa isang Bibliang Italyano na dala ko. Iyon ang una nilang nakita; at sinimulan ko sa karaniwan kong paraan na ibigay ang buod ng laman nito, nang hindi binabanggit ang pamagat ng aklat — sapagkat sa karanasan ay natuklasan kong ang paggawa nito ay agad lamang pumupukaw ng ganoong pagdududa at hinala kaya't ang anumang idaragdag mo ay pakikinggan ng may-pagtatanging tainga, at hindi bababa sa kalahati ng bisa ng iyong pagsisikap ang mawawala sa mga nakikinig.

Nagmumula ito sa katotohanang karamihan sa mga pari ay lubhang mahusay at walang-pagod sa kanilang pagsisikap na lasunin ang isip ng mga tao laban sa Biblia. Sa katunayan, maaaring ipagpalagay na, lalo na sa mga lungsod, ang napakalaking bahagi ng panahon at lakas ng mga "bulag na tagaakay ng mga bulag" na ito ay inilalaan sa pagsisikap na labanan ang pamamahagi at impluwensya ng Salita ng Diyos, at sirain ang pinakamaraming kopya na mahahawakan nila. Bakit? Ah! iyan mismo ang nagsisimula nang itanong ng marami sa mga Katoliko Romano sa pangalan lamang sa Brazil — at maunawaan!

Ito ay dahil ang Biblia ang tanging di-nagkakamaling patunay na ang teolohiya ng Roma ay hindi kay Cristo. Iba ang sinasabi ng Tradisyon, ngunit kabaligtaran ang ipinahahayag ng Salita ng Diyos, at kailangan mong pumili sa pagitan ng dalawa.

Ang pagsamba sa Birhen at sa kanyang makapangyarihang kapangyarihan, ang kaligtasan sa pamamagitan ng gawa at ng mga merito ng iba bukod kay Cristo, ang kamangha-manghang doktrina ng Purgatoryo (ang pinakamapagkakakitaang pinagmumulan ng kita ng simbahan), ang pagsamba sa mga larawan, at ang malaking ilusyon ng Misa ay ilan lamang sa mga dogma ng Roma na walang nakukuhang suporta mula sa Biblia. Kaya tinutuligsa ito ng mga pari sa lahat ng dako, maging ito man ay bersyong Protestante mula sa orihinal, o awtorisadong salin mula sa Latin na Vulgata. Lagi itong Aklat ng mga erehe, isang handbook ng mga Mason, gawa ng isang tumalikod na monghe, isang nakasisirang Aklat, mapanganib hawakan, at ang pagkakaroon nito ay pagkakasala na may parusang ekskomunikasyon, at iba pa.

Upang harapin ang mga kalagayang ito ay ginagamit ko ang isang paraan ng paglapit na kahawig ng sumusunod, iniiba at iniaangkop ayon sa aking kinakausap, ngunit maingat na itinatago ang pangalan ng Aklat:

"Mayroon ako rito, ginoo, ng isang mahusay na edisyon, maayos ang pagkakatali at kumpleto sa lahat ng bagay, ng Kasaysayan ng Mundo — isang kahanga-hangang kawili-wili at nakapagtuturong Aklat, isang aklatan sa sarili nito na dapat taglayin ng bawat isa. Ang Papa mismo ay may kopya nito.

"Nagsisimula ito, gaya ng nakikita ninyo, sa aklat na ito na tinatawag na Genesis, na isinulat ni Moises mga apat na libong taon na ang nakararaan; sa katunayan, halos ang buong aklat na ito ay naisulat na bago pa nagkaroon ng anumang Iglesia Katolika Romana (Ito ay isang kaisipang laging tumatatak, sapagkat marami ang nag-aakalang si Martin Luther ang may-akda). Narito ang tanging tunay na kasaysayan ng Paglikha sa Mundo. Pakinggan ninyo ito: 'Nang pasimula ay nilikha ng Dios ang langit at ang lupa,' atbp., atbp. Pagkatapos nito ay ang kuwento ng pagkahulog ng ating unang ama, at ang baha na sumunod. Hayaan ninyong basahin ko sa inyo ang isa o dalawang talata ng kakila-kilabot na pangyayaring iyon, at sabihin din sa inyo kung ano ang inilalarawan nito.

"Mahilig po ba kayo sa talambuhay? Narito ang buhay ng mga dakilang tao noong una — sina Abraham, Isaac, at Jacob — na walang dudang narinig na ninyo; naririto ang lahat. "Pagkatapos ay ang maganda at nakaaantig na kuwento ni Jose — isang kasaysayang mas kakaiba kaysa sa kathang-isip, ngunit lubos na totoo.

"Pagkatapos nito ay ang pinagmulan at kasaysayan ng mga anak ni Israel — ang mga Judio, alam ninyo, na sa lahing iyon isinilang ang ating Panginoon at ang Birhen. "Naroon ang kasaysayan ng mga digmaan ng mga Israelita at ng kanilang mga hari; ni Saul, na namatay dahil nakialam siya sa Espiritismo; at lalo na ng dakilang bayaning si David, na pumatay kay Goliat — tingnan ninyo, narito.

"Mahilig po ba kayo sa tula, ginoo? Sapagkat narito ang isang koleksyon ng pinakasinauna at pinakamagandang tula sa mundo — ang isandaan at limampung Awit ni

David, kumpleto. Ito pa lamang ay higit nang mahalaga kaysa sa hihingin ko para sa buong aklat na ito.

"Ngunit mayroon din kayong kahanga-hangang mga kawikaan ni Solomon, ang pinakamarunong sa mga hari; hindi pa ba ninyo nababasa ang mga ito? Nakagugulat!

"Ito ang mga aklat ng dakilang mga propeta ng Diyos, na, nagbabalita sa mundo, ay humula ng pagsilang ni Cristo daan-daang taon bago Siya dumating, at na isisilang Siya ng isang birhen, at magiging Tagapagligtas ng lahat ng tatanggap sa Kanya.

"Isang lubhang kawili-wili at makasaysayang aklat ang kay Daniel na ito; narinig na ba ninyo siya? Ang Malaking Larawang Ginto, ang Nagniningas na Hurno, ang Yungib ng mga Leon, at ang Nakamamatay na Piging ay pawang mga kuwentong matatagpuan sa aklat na ito.

"Ngayon ay dumarating ang ikalawang bahagi ng aklat na ito, sapagkat ang lahat ng nauna rito ay naisulat bago isinilang si Cristo. Matatagpuan ninyo rito ang pinakaperpektong salaysay na umiiral tungkol sa buhay ng ating Panginoon; at naglalaman din ito ng lahat ng nalalaman tungkol sa Birheng Maria at kay Juan Bautista.

"Siyempre ay inaawit ninyo ang Magnificat ng Birhen sa Simbahan; aba, kinuha nila iyon sa aklat na ito. Babasahin ko sa inyo.

"Matatagpuan ninyong isinalaysay dito ang lahat ng turo, talinghaga, at himala ng ating Panginoon, at ang huling malungkot na kuwento ng Kanyang kamatayan upang iligtas tayo sa ating mga kasalanan, kasama ang

kumpletong tagubilin kung ano ang dapat gawin upang magmana ng buhay na walang hanggan.

"Ang susunod na aklat na ito ay nagsasalaysay kung paano nagsimula ang Iglesia Romana at ang iba pang Iglesiang Cristiano. Kung nais ninyong malaman kung ano ang kanilang pinaniniwalaan at isinasagawa noong unang panahon, basahin ninyo ito.

"Ipinagpapalagay kong Katoliko kayo, ginoo. Kung gayon, narito ang isang sulat ng dakilang Apostol, si San Pablo, sa Iglesia ng Roma noong unang mga araw na iyon, na nagtuturo sa kanila ng dalisay at apostolikong doktrina — kung ano ang dapat paniwalaan at gawin, at kung ano ang dapat iwasan. Ang bawat naniniwala sa Iglesia Katolika Apostolika Romana ay talagang obligadong basahin ang aklat na ito; isinulat ito lalo na para sa kanila.

"Kasunod nito ang lahat ng iba pang sinulat ng mga apostol, lubos na kumpleto, kasama ang dalawang sulat ni San Pedro mismo.

"Ang huling dakilang aklat ay pangunahing nagsasalita tungkol sa mga bagay na darating pa, at sa katapusan ng mundo; at naglalaman ito ng pagpapala mula sa Diyos na kumasi sa aklat na ito, para sa lahat ng nagtataglay at bumabasa nito.

"Ang aklat, gaya ng sinabi ko, ay kumpleto, maayos ang pagkakatali, sinang-ayunan ng Diyos, at dalawang shilling lamang ang halaga."

Pagkatapos, at saka lamang, iniaabot mo ang Aklat sa kanilang mga kamay; ngunit samantala ay nagkaroon na sila ng ganoon kaakit-akit na pangitain ng laman nito kaya't kapag nakita nila ang pamagat na "Banal na

Biblia" ay natatanto nilang tiyak na nagkamali sila o nalinlang; at — mas madali na ang natitira.

Sa ganitong paraan ay nagtagumpay akong makapagbenta ng Biblia sa aking mga kaibigang Italyano, at nagsimula silang basahin ito para sa kanilang sarili.

Ito ang una sa maraming pagdalaw, at marami ang naging talakayan sa mga bagay na mahigpit nilang pinanghahawakan; ngunit unti-unting pumasok ang katotohanan — gaya ng laging nangyayari kung saan tapat ang mga tao.

Isang bagay doon, gayunman, ang di-kaaya-aya; kulob at di-malusog ang silid. Bihirang buksan ang mga bintana, sapagkat sa loob ng labinlima o dalawampung taon ay biktima si Senhor Prando ng talamak na brongkitis, at hindi raw niya kaya ang sariwang hangin. Pagkaraan ng ilang sandali ay nagsimulang dumalo ang pamilya sa aming Bulwagan ng Misyon, bagaman ang matanda ay sa pagtitipon lamang tuwing Linggo ng umaga nakadadalo, sapagkat natatakot siya sa mga pagtitipon sa gabi dahil sa kanyang karamdaman. Sa loob ng isa o dalawang buwan ay nagbagong-loob kay Cristo ang bawat kasapi ng pamilya sa pamamagitan ng Bibliang iyon. Maya-maya ay lumitaw ang usapin ng binyag, at nais ng lahat ng kasapi na ilagay ang tatak na ito sa kanilang pananampalataya; ngunit natatakot ang matandang si Prando.

Malaking pagpapala ang tinanggap ng iba pang kasapi ng pamilya sa pagkakataon ng kanilang pagbibinyag, ngunit lubhang nabalisa at nalungkot si Senhor Prando; hanggang sa matapos ang maraming takot at pag-aatubili ay nagpasya siyang sumunod sa Diyos at

ipaubaya sa Kanya ang kahihinatnan. Makalipas ang ilang buwan ay hayagan siyang bininyagan sa parehong ilog. Sa mismong araw at oras na iyon ay lubos siyang gumaling sa kanyang talamak na sakit.

Dalawampung taon na mula nang mangyari ito. Buhay pa si Senhor Prando, at isa siya sa pinakaiginagalang na matatanda (elder) ng kongregasyon sa S. Paulo.

Ito ay isa pang katibayan ng kapangyarihan at kasapatan ng Salita ng Diyos, at isa pang saksi sa katotohanang walang dapat ikatakot sa pagtupad ng buong katuwiran; at hindi natin alam kung ano ang maaaring mawala sa atin kung pababayaan nating gawin ito.

Ang mga pangyayaring isinalaysay sa aklat na ito ay magpapakita nang makatwiran na isang dakilang muling pagkabuhay ng Ebanghelyo ang nagbubukang-liwayway sa Katolikong Brazil; at na ang pangunahing salik na dapat nating tingnan upang maipaliwanag ito ay ang Salita ng Diyos.

Mga sampung libong kopya ng Kasulatan ang napupunta sa kamay ng mga tao bawat buwan, at ang mga ito ay ipinagbibili, hindi ipinamimigay — isang makabuluhang bagay — at ipinagbibili sa medyo mataas na halaga. Mayroon ding kasinlaking pamamahagi ng libreng mga Ebanghelyo bukod pa sa maraming milyong mabubuting tract.

Ang ganoong paghahasik ay tiyak na yayanig sa wakas hanggang sa mismong pundasyon ng kontra-Cristianong Iglesiang iyon, na, itinayo sa kahinaan ng tao — sa tradisyon ng mga tao, sa "di-pagkakamali" ng dalawampung napakanagkakamaling Papa, at hindi kay Cristo — ay, sa loob ng apat na mahahabang siglo, ay

nagpanatili sa kontinente ng Timog Amerika sa kadiliman ng pamahiin at kasalanan.

Gayunman, ang mga bansang ito ay nagigising na sa wakas, at bagong mga pag-asa at mithiin ang sumasakop sa isip at guni-guni ng lahat ng uri ng lipunan. Pinakamahalaga, samakatwid, na gawin ang lahat ng pagsisikap upang ibaling ang bagong-gising na kamalayan sa isang ligtas na daluyan, at ilagay sa kapangyarihan ng pamayanan ang susi sa tamang paghatol sa lahat ng pinakamataas at pinakamabuti — at iyon ay ngayon din, bago pa umani ng karagdagang ani ng kamatayan ang isa pang mas nakamamatay na bitag ng Espiritismo. Ang panganib na ito ng mga huling araw ay maaari lamang mag-ugat at lumago kung saan hindi kilala ang Biblia.

At dito ay nabubuksan ang isang walang-hangganan at napakakaakit-akit na larangan ng paglilingkod para sa mga binata ng mga iglesiang ebanghelikal — ibig sabihin, para sa mga maaaring naghahanap ng angkop na larangan ng gawain sa bukid ng Panginoon. Walang kailangang napakaespesyal na paghahanda o kurso sa kolehiyo — walang iba kundi tunay na pag-ibig sa mga kaluluwa, pagkukusang magtiis ng hirap at pag-uusig alang-alang kay Cristo, isang malusog na katawan at matinong isip. Sa loob ng ilang linggo matapos dumating sa Brazil ay maaaring masimulan ang paglilingkod na ito, at sapat na ang kaalaman sa iilang salitang Portuges upang matagumpay na makapagsimula ng gawain, gaya ng ilang ulit kong naipakita. Ang sinumang medyo matalino at masigasig na binata ay agad na makatatayo sa sariling paa, at sa maikling panahon ay lubos nang masusuportahan ang sarili.

Ito ang pinakakawili-wili at nakapagtuturong paglilingkod sa mundo, lalo na sa mga lupaing Katoliko Romano. Isang malusog at mabuting buhay, siyempre ay may sarili itong mga tukso at pagsubok, ayon sa ugali ng manggagawa. Ang klima ng Brazil, sa kabuuan, ay mabuti at malusog, at ang yellow fever ay halos hindi na kilala ngayon.

Ang Saligang-Batas ng Republika, bagaman walang kinikilalang relihiyon ng Estado, ay mapagparaya sa lahat, at ginagarantiyahan ang patas na proteksyon sa lahat. Tiyak na kailangang asahan ng isa ang walang-tigil at madalas ay walang-prinsipyong pagsalungat ng mga pari. Gayunman, dapat tandaan na ang pagkakasalungat na ito ay hindi lubos na di-likas, dahil napakarami sa mga paring ito ay mga di-namamalayang biktima lamang — gaya ni Father Campos — ng isang lubhang matalino at tusong sistema. Ang mga tulad nito ay karapat-dapat sa ating simpatya, at kung minsan ay sa ating taos na paggalang.

Hindi iilan ang mababuting lalaki sa uring ito, at maraming marangal na babae, na buong-galak na tatanggap sa katotohanan, kung sisikat lamang ito sa kanila. Ang ating saloobin ay dapat maging tunay na habag sa mga tulad nito; sapagkat ang ating pakikidigma ay hindi laban sa mga monghe at madre, kundi laban sa maka-Satanas na panlilinlang — ang kakila-kilabot na sistemang gumagamit sa kanila bilang mga piyon lamang sa larong pagharang sa Liwanag ng Ebanghelyo mula sa mga bansang ito na mahigpit na nakagapos sa kahirapan at bakal.

Na nawa'y pukawin ng mga naunang pahina ang mas praktikal na pagkilala sa kahalagahan ng gawaing Biblia

sa mga lupaing Katoliko, at akayin ang marami na maingat na pag-isipan ang mga pagkakataong iniaalok ng ganoon kahusay na paglilingkod sa lahat ng maaaring, sa napakaangkop na panahong ito, ibaling ang kanilang isip sa dakilang larangan ng Brazil — ang ikatlong pinakamalaking bansa sa mundo — ay siyang panalangin ng may-akda at ang kanyang layunin sa paglalathala ng aklat na ito.

Sa Diyos na tanging marunong, ang kaluwalhatian, sa pamamagitan ni Jesucristo, magpakailanman. Amen

"Ano ang Ibig Mong Gawin Ko?"

Ilang araw na lamang — at ang ating mga luha'y matatapos na;
Ilang oras na lamang — at ang ating gawain ay tapos na;
Ngunit naririnig pa rin silang tumatawag,
Mula sa nakasisindak na kadiliman.
Habang tayo'y nagpapahinga sa liwanag ng lumulubog na araw.
Ilang araw na lamang — at ang mga kaloob na ating ipinagkait,
Ilang oras na lamang — at ang tawag na ating tinatanggihan
Ay kakalawangin magpakailanman.
O hindi na babalik sa atin kailanman.
At ang korona ng Walang Hanggan ay hindi na natin mapipili.
Ilang araw na lamang — at wala nang maitutulong sa atin
Ang isipin ang koronang maaari pa sana nating napanalunan;
At ah! kay laking kalungkutan,

Kung sa kinabukasan ay mawala sa atin
Ang ating bahagi sa kagalakang iyon, kapag ibinulong
Niya, "Mabuti ang ginawa mo!"